

พฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึก
ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

นายศรัณย์ พิณใจพระระ

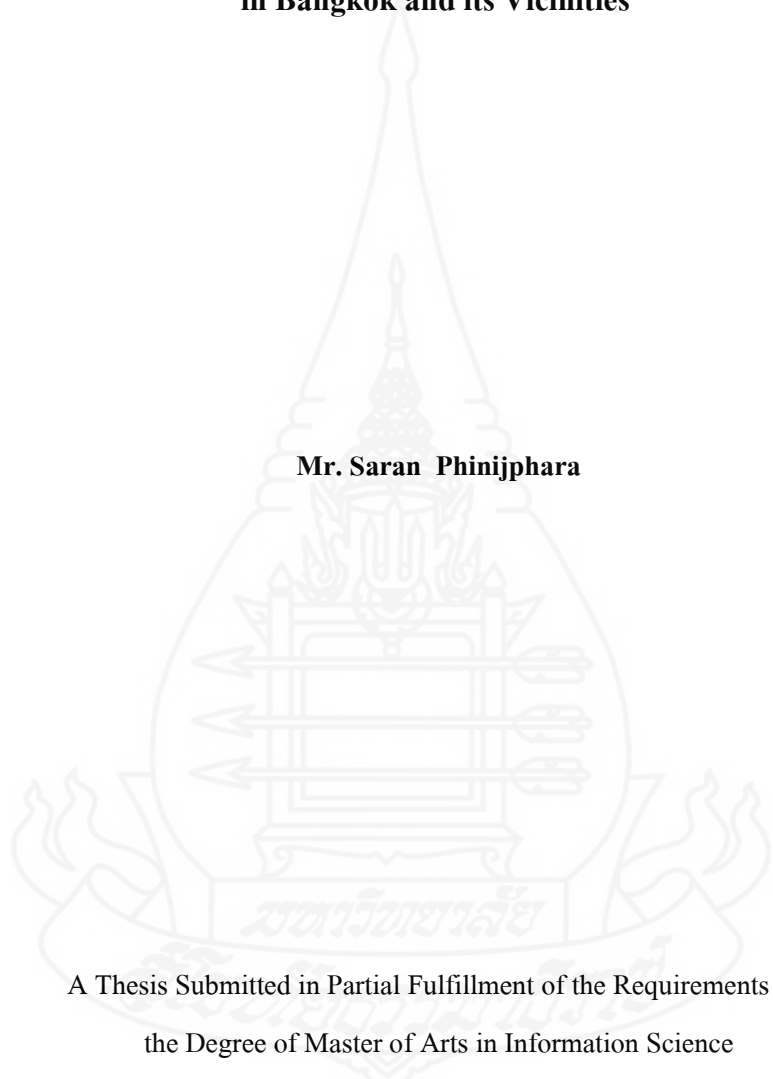

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาสารสนเทศศาสตร์ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2554

**Information Seeking Behaviors of Buddhist Monk Preachers
in Bangkok and its Vicinities**

Mr. Saran Phinijphara

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Arts in Information Science

School of Liberal Arts

Sukhothai Thammathirat Open University

2011

หัวข้อวิทยานิพนธ์ พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึกในเขตกรุงเทพมหานคร
และปริมณฑล

ชื่อและนามสกุล นายศรีณย์ พินิจพระระ

แขนงวิชา สารสนเทศศาสตร์

สาขาวิชา ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร. สมพร พุทธาพิทักษ์ผล
2. อาจารย์ ดร. อำนาจ บัวศิริ
3. รองศาสตราจารย์พวา พันธุ์เมฆา

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2555

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

อารีย์ ชื่นวัฒนา

ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อารีย์ ชื่นวัฒนา)

สมพร พุทธาพิทักษ์ผล

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สมพร พุทธาพิทักษ์ผล)

อำนาจ บัวศิริ

กรรมการ

(อาจารย์ ดร. อำนาจ บัวศิริ)

พวา พันธุ์เมฆา

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์พวา พันธุ์เมฆา)

สุจินต์ วิสวธีรานนท์

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุจินต์ วิสวธีรานนท์)

ชื่อวิทยานิพนธ์ พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึกในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
ผู้วิจัย นายศรัณย์ พินิจพะระ **รหัสนักศึกษา** 2501000182

ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สารสนเทศศาสตร์)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร. สมพร พุทธาพิทักษ์ผล (2) อาจารย์ ดร. อำนาจ บัวศิริ

(3) รองศาสตราจารย์พวา พันธุ์เมฆา **ปีการศึกษา** 2554

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษา (1) พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึก และ (2) สภาพปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึก

วิธีการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นพระสงฆ์ที่ได้รับรางวัลพระราชทาน “เสมอธรรมจักร” ประเภทเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศ และประเภทการส่งเสริมการศึกษา ระหว่าง พ.ศ. 2533 – 2551 และพำนักอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 97 รูป โดยสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามประเภทของรางวัล และเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจงจำนวน 20 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นตัวแบบพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของคริสทิสเป็นแนวทางในการศึกษา ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้แนวทางการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า (1) พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึก เริ่มต้นจากสภาพแวดล้อมหรือเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน ก่อให้เกิดกิจกรรม 2 ประเภท ได้แก่ การให้สารสนเทศ และการรวบรวมสารสนเทศ กิจกรรมการให้สารสนเทศมี 4 ประเภท ได้แก่ การบรรยายธรรม การแสดงพระธรรมเทศนา การสอน และการแต่งหนังสือ แต่ละประเภทมีความสัมพันธ์กับความต้องการเร่งด่วนที่ต้องแสวงหาทันทีทั้งจากแหล่งสารสนเทศภายใน ได้แก่ ความจำของตน แฟ้มส่วนบุคคล และแหล่งสารสนเทศภายนอก ได้แก่ การติดต่อระหว่างบุคคล ห้องสมุด และอินเทอร์เน็ต ส่วนกิจกรรมการรวบรวมสารสนเทศผ่านวิธีการหลากหลายประเภท ซึ่งวิธีการเหล่านั้นมีลักษณะเป็นพฤติกรรมสารสนเทศในแต่ละวันมีความสัมพันธ์กับความต้องการที่รอคอยได้ พฤติกรรมนี้ครอบคลุมทั้งการแสวงหาสารสนเทศ 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) การแสวงหาสารสนเทศที่มีได้ริเริ่มเอง พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักรวบรวมสารสนเทศผ่านกิจกรรม 6 ประเภท เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์ การรับชมโทรทัศน์ การรับฟังวิทยุ การอ่านหนังสือ การใช้อินเทอร์เน็ต การบอกรับเป็นสมาชิกข่าวข้อความสั้น และ 2) การแสวงหาสารสนเทศที่ริเริ่มเอง พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักรูปเดียวรวบรวมสารสนเทศผ่านกิจกรรมการติดต่อโดยตรง และจากวัตถุประสงค์ผลการวิจัย (2) สภาพปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึก พบว่า ด้านการรวบรวมสารสนเทศ ได้แก่ แหล่งสารสนเทศเป็นแหล่งอโคจรสำหรับพระภิกษุสงฆ์ และไม่มีเวลาในการติดตามข้อมูลที่สนใจ ด้านการให้สารสนเทศ ได้แก่ ข้อมูลไม่ทันสมัย ได้ข้อมูลไม่ทันกับเวลาที่ต้องการ และความไม่เที่ยงตรงของข้อมูล

คำสำคัญ พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ พระธรรมกถึก

Thesis title: Information Seeking Behaviors of Buddhist Monk Preachers in Bangkok and its Vicinities

Researcher: Mr. Saran Phinijphara; **ID:** 2501000182;

Degree: Master of Arts (Information Science); **Thesis advisors:**

(1) Dr. Somporn Puttapithakporn, Associate Professor; (2) Dr. Amnaj Baosiri;

(3) Pawa Panmekha, Associate Professor; **Academic year:** 2011

Abstract

The purposes of this qualitative research were to study information seeking behavior and to investigate the problems in information seeking behavior of Buddhist monk preachers.

The study used face-to-face, in-depth interviews to elicit data from the sample of 20 of the 97 Buddhist monk preachers who won “Sema Thammajak” awards between B.E. 2533-2551, lived in Bangkok and its vicinities, and were stratified random sampling. James Krikelas’s Information Seeking Behavior provided a framework for the study.

The major findings were: (1) information seeking behavior of Buddhist monk preachers started from need-creating events/environment in everyday life. Consequently, two associated activities with the events/environment were found: information giving and information gathering. Information giving was associated with immediate information needs consists of lecturing, preaching, teaching and book writing. They sought from internal sources: memory, personal files, and external sources: direct contact, libraries and the internet. Information gathering was associated with deferred information needs and involved passive activities: reading newspapers, and watching television, listening to radio, reading books, using internet and subscribing to news by SMS. Only one participant reported active information gathering by direct contact. (2) Two problems related to information seeking activities were found. Those found during information gathering were that some information sources involved improper places for monks and inadequate time for keeping current with relevant topics. Problems found during information giving were out-of-date data, untimely information, and inaccurate information.

Keywords: Information seeking behavior, Buddhist monk preachers

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาที่ผู้วิจัยได้รับคำแนะนำจากรองศาสตราจารย์ ดร. สมพร พุทธาพิทักษ์ผล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และอาจารย์ ดร. อำนาจ บัวศิริ และรองศาสตราจารย์พวา พันธุ์เมฆา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ผู้ซึ่งกรุณาชี้แนวทางในการแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ รวมทั้งให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาอันเป็นประโยชน์ จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ลงได้ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อารีย์ ชื่นวัฒนา ที่กรุณาสละเวลาในการรับเป็นประธานกรรมการและให้คำแนะนำแก้ไขวิทยานิพนธ์จนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอกราบนมัสการขอบพระคุณพระธรรมกถึกทุกรูปที่ให้ความกรุณา เมตตาต่อผู้วิจัย โดยเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่ถือว่าเป็นข้อมูลสำคัญอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ทุ่มเทกำลังกายและสติปัญญาให้การสั่งสอนในชุดวิชาต่างๆ ตลอดหลักสูตร พร้อมกันนี้ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สำนักบรรณสารสนเทศ สำนักบัณฑิตศึกษา และเจ้าหน้าที่สาขาศิลปศาสตร์ ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่เป็นธุระและอำนวยความสะดวกในด้านเอกสารที่เกี่ยวข้อง

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ บิดา มารดา และครอบครัวอันเป็นที่รักยิ่ง เพื่อนปริญญาโท แขนงวิชาสารสนเทศศาสตร์ สาขาศิลปศาสตร์ รุ่น 4 มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ราชบุรี ร่วมทุกข์สุขตลอดระยะเวลาการศึกษา รวมทั้งทุกท่านที่คอยให้กำลังใจตลอดเวลาในการทำวิทยานิพนธ์

ศรัณย์ พินิจพระระ

กรกฎาคม 2555

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	6
กรอบแนวคิดการวิจัย	6
ขอบเขตการวิจัย	10
นิยามศัพท์เฉพาะ	11
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	12
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	13
แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	13
ความหมายและความสำคัญของสารสนเทศ	20
แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งสารสนเทศ	23
แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการสารสนเทศ	30
แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ	41
ตัวแบบการแสวงหาสารสนเทศ	47
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	57
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	72
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	72
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	75
การเก็บรวบรวมข้อมูล	76
การวิเคราะห์ข้อมูล	77

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	79
ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก	79
พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึกในเขตกรุงเทพมหานครและ ปริมณฑล	81
ปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึกในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล	115
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	119
สรุปการวิจัย	119
อภิปรายผล	131
ข้อเสนอแนะ	137
บรรณานุกรม	138
ภาคผนวก	147
ก รายชื่อพระธรรมกถึกที่ได้รับคัดเลือกเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก	148
ข จดหมายขอความอนุเคราะห์	151
ค แบบบันทึกข้อมูลบุคคล	153
ง แบบสัมภาษณ์	155
จ ตัวอย่างการถอดเทปคำสัมภาษณ์คำต่อคำ	161
ฉ ตัวอย่างการเข้ารหัส	175
ช ภาพแสดงการจัดเก็บหนังสือของพระธรรมกถึก	177
ประวัติผู้วิจัย	182

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนประชากร จำแนกตามกลุ่มประเภทรางวัลพระราชทาน	73
ตารางที่ 3.2 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก จำแนกตามกลุ่มประเภทรางวัล พระราชทาน	74
ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนร้อยละของลักษณะข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลหลัก	79
ตารางที่ 4.2 แสดงค่าความถี่และจำนวนร้อยละของกิจกรรมการให้สารสนเทศ	81
ตารางที่ 4.3 แสดงความต้องการเร่งด่วนช่วงแรกของการบรรยายธรรม	82
ตารางที่ 4.4 แหล่งสารสนเทศที่ใช้เพื่อสนองความต้องการเร่งด่วนด้านหัวข้อและกลุ่มผู้ฟัง ..	84
ตารางที่ 4.5 แหล่งสารสนเทศที่ใช้เพื่อสนองความต้องการเร่งด่วนด้านเนื้อหาการบรรยาย ..	86
ตารางที่ 4.6 แสดงความต้องการเร่งด่วนช่วงแรกตามลักษณะการสอน	90
ตารางที่ 4.7 แหล่งสารสนเทศที่ใช้เพื่อสนองความต้องการเร่งด่วนด้านแผนการสอนและระดับ ผู้เรียน	91
ตารางที่ 4.8 แหล่งสารสนเทศที่ใช้เพื่อสนองความต้องการเร่งด่วนด้านเนื้อหาการสอน	92
ตารางที่ 4.9 แสดงความต้องการเร่งด่วนช่วงแรกของการแสดงพระธรรมเทศนา	95
ตารางที่ 4.10 แหล่งสารสนเทศที่ใช้เพื่อสนองความต้องการเร่งด่วนด้านหัวข้อและกลุ่มผู้ฟัง ..	97
ตารางที่ 4.11 แหล่งสารสนเทศที่ใช้ในการแสวงหาข้อมูลเพื่อสนองความต้องการเร่งด่วนเกี่ยวกับ รายละเอียดด้านเนื้อหา	98
ตารางที่ 4.12 แหล่งสารสนเทศที่ใช้เพื่อสนองความต้องการเร่งด่วนด้านเนื้อหา	101
ตารางที่ 4.13 แสดงค่าความถี่และจำนวนร้อยละของกิจกรรมการรวบรวมสารสนเทศ	104
ตารางที่ 4.14 แสดงค่าความถี่และจำนวนร้อยละของสภาพปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศของ กิจกรรมให้สารสนเทศ	115
ตารางที่ 4.15 แสดงค่าความถี่และจำนวนร้อยละของสภาพปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศของ กิจกรรมการรวบรวมสารสนเทศ	117

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	9
ภาพที่ 2.1 อิทธิพลของระดับความต้องการต่อรูปแบบพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ	33
ภาพที่ 2.2 การตัดสินใจเมื่อต้องการสารสนเทศก่อนสอบถามบรรณารักษ์	37
ภาพที่ 2.3 ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการและพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ	39
ภาพที่ 2.4 ตัวแบบพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของครีติคาส	50
ภาพที่ 2.5 ตัวแบบพฤติกรรมสารสนเทศของวิลสัน	54
ภาพที่ 5.1 แสดงรูปแบบพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึก	129

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเทศไทยมีประชากรประมาณ 65 ล้านคน นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 94.6 (World Factbook 2008) พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะองค์พระประมุขของชาติและทรงเป็นพุทธมามกะ พร้อมทั้งทรงเป็นองค์อัครศาสนูปถัมภก พระมหากษัตริย์และรัฐร่วมกันอุปถัมภ์บำรุงกิจการคณะสงฆ์และส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในหมู่ประชาชน ตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (ราชกิจจานุเบกษา 2550: 3-24) จนอาจกล่าวได้ว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ โดยอาศัยพระสงฆ์เป็นแกนหลักทำหน้าที่เผยแผ่หลักพุทธธรรมสู่ประชาชนคนไทยให้น้อมนำไปประพฤติปฏิบัติเพื่อความสงบสุขในชีวิตประจำวัน ด้วยวิธีการและรูปแบบที่หลากหลาย อาทิ การเทศน์ การแสดงธรรม การบรรยายธรรม ซึ่งนับเป็นวิธีการเผยแผ่แบบดั้งเดิมวิธีหนึ่งที่พระสงฆ์ได้ดำเนินการอยู่เสมอในพิธีและโอกาสต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่ประจักษ์โดยทั่วไป

พระสงฆ์ถือว่าเป็น 1 ใน 4 ของพุทธบริษัทและเป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัย เป็นบุคลากรที่สำคัญของพระพุทธศาสนาซึ่งทำหน้าที่หลักสำคัญประการหนึ่งคือการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้สืบทอดและดำรงอยู่จนถึงทุกวันนี้ อาจกล่าวได้ว่าจากอดีตจนถึงปัจจุบันพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธ และอยู่ในฐานะสถาบันหนึ่งของสังคมไทยอีกทั้งยังมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยอย่างแน่นแฟ้น แม้รัฐบาลยังตระหนักถึงความสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังจะเห็นได้จากการจัดตั้งองค์การบริหารคณะสงฆ์ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 ที่กำหนดให้มีระบบการบริหารเป็น 4 องค์การ คือ 1) องค์การปกครอง 2) องค์การศึกษา 3) องค์การเผยแผ่ และ 4) องค์การสาธารณูปโภค (ราชกิจจานุเบกษา 2484: 1391-1410) และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค กำหนดให้เจ้าคณะหน เจ้าคณะภาค ฯลฯ มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณะสงเคราะห์ (ราชกิจจานุเบกษา 2505: 29-44) ส่วนพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 15 ตรี กำหนดหน้าที่ของมหาเถรสมาคมซึ่งได้รับอำนาจ

หน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ได้ชัดเจนกว่าที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 กล่าวคือ มหาเถรสมาคมในปัจจุบันมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานคณะสงฆ์ 6 ประเภท คือ 1) การปกครอง 2) การศาสนศึกษา 3) การศึกษาสงเคราะห์ 4) การเผยแผ่ 5) การสาธารณูปการ และ 6) การสาธารณสงเคราะห์ (ราชกิจจานุเบกษา 2535: 5-11) จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติ ทั้ง 3 ฉบับนั้น ได้ให้ความสำคัญกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะการเผยแผ่พุทธธรรมเป็นงานหลักที่สำคัญข้อหนึ่งของพระสงฆ์ที่ทำให้ คนรู้จักวัด รู้จักศาสนา รู้จักพระ รู้จักธรรมะทำให้คนไทยยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นแบบอย่างในการยึดถือปฏิบัติในการดำเนินชีวิต กลุ่มคนที่ฟังเทศน์ปฏิบัติธรรมมากที่สุดนั้นมาจากพระธรรมทูต และพระธรรมกถึกผู้เผยแผ่พุทธธรรม

พระธรรมกถึก ซึ่งปัจจุบันเรียกกันว่า “พระนักเทศน์” หมายถึง พระผู้กล่าวสอนธรรม พระผู้แสดงธรรม เป็นผู้ที่มีความรู้ ทักษะตลอดจนความเข้าใจในหลักการและวิธีการเทศนาที่ดี สามารถปฏิบัติหน้าที่ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยวิธีการเทศน์ในพิธีและโอกาสต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถใช้การเทศน์เป็นเครื่องมือในการนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาไปสู่ ประชาชนให้น้อมนำไปประพฤติปฏิบัติตนในการครองเรือนครองตนได้อย่างมีความสุข (วศิน อินทสระ และไชย ฌ พล 2538: 47) พระธรรมกถึกผู้เผยแผ่พุทธธรรมนั้น เปรียบเสมือนเป็นทหารของพระพุทธเจ้า จึงควรได้รับการฝึกฝนและอบรมเป็นอย่างดี เพื่อจะได้นำพุทธธรรมหรือพรหมจรรย์ คือระบบการครองชีวิตที่ดีที่ประเสริฐสู่ประชาชน นำธรรมยาตราไปสู่ หมู่บ้าน ตำบล จังหวัด ทั่วประเทศ และแผ่ขยายไปยังต่างประเทศ (พระพิจิตรธรรมพาที 2547: 134)

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือการเผยแผ่พระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ดังนั้นพระธรรมกถึกที่จะประสบผลสำเร็จในการเผยแผ่นั้นควรต้องประกอบด้วยคุณลักษณะดังนี้คือ ต้องเป็นผู้รอบรู้เหตุการณ์ทันสมัยอยู่เสมอ ต้องพยายามท่องจำสุภายิตหรือคำพังเพยไว้ให้มาก ๆ ต้องพยายามอ่านหนังสือให้มาก เมื่อพบถ้อยคำที่คมคายในที่ใดควรจำหรือจดบันทึกไว้ ต้องมีความเชื่อมั่นในบุคลิกภาพตลอดจนความรู้และความสามารถของตนเอง (วิศิษฐ์ พงศ์พัฒนจิต ม.ป.ป: 32-34) ซึ่งวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่พระธรรมกถึกสามารถกระทำได้นั้นสรุปได้ดังนี้คือ 1) การเทศน์ หรือ การแสดงธรรม 2) การปาฐกถาธรรม การอภิปรายธรรม 3) การเขียนบทความทางด้านธรรมะ 4) การทำหน้าที่ครู อาจารย์ 5) การเป็นวิทยากร

ตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี และข้อมูลข่าวสารตลอดจนวิชาการสาขาต่าง ๆ เป็นไปอย่างรวดเร็ว เป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง สถาบันทางโลกได้มีการปรับเปลี่ยนบทบาทของตนให้สอดคล้องกับความเจริญทางโลกได้อย่างรวดเร็วและทันเวลา ทำให้งานเผยแผ่

พุทธศาสนาหยุดลงไม่ได้ ยิ่งไปกว่านั้นจะต้องเพิ่มพลังและศักยภาพในการเผยแผ่ให้ดียิ่งขึ้นไปอีก พระธรรมกถึกจะต้องศึกษาแสวงหาความรู้ทั้งทางโลก และทางธรรม จะต้องละความไม่ดีไม่งาม ทั้งหมด พัฒนา ทำความเจริญทั้งรูปธรรม นามธรรม (พระราชสุทธานมมงคล 2551: 2) เหมือนดังที่ พระเทพคิลก (ระแบบ จิตญา โณ 2551) กล่าวว่า “ปัจจุบันเราอยู่ในยุคข่าวสาร ต้องติดตามข่าวทุกวัน เป็นพระปิดตาไม่ได้...ต้องติดตามข่าวทุกวัน ต้องรู้เท่าทันข่าว...”

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า พระธรรมกถึกจำเป็นต้องมีและต้องใช้สารสนเทศ ทั้งทางโลกและทางธรรมและจะต้องรู้จักวิเคราะห์แยกแยะข้อมูล ข่าวสารเพื่อใช้ในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา ด้วยวิธีการเชื่อมโยงเหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ในปัจจุบันเข้าสู่หัวข้อธรรม ที่จะนำเสนอ หรือการนำพุทธธรรมมาประยุกต์เข้ากับยุคสมัย แต่ยังคงไว้ซึ่งสาระและคุณค่าของ พุทธธรรมที่มีอยู่เดิมในพระไตรปิฎก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่ว่าพระสงฆ์ควรแสวงหาความรู้ในวิชาการทั้งด้านภาษา ด้านความรู้ทั่วไป ด้านปรัชญา ด้าน ศาสนา ด้านสังคมศาสตร์ และด้านภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ แลกเปลี่ยนความรู้กับผู้รู้และประชาชน สร้างความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของสังคมและชุมชน (สุภา อุทโท 2541: 100-103) และควร แสวงหาสารสนเทศ เพื่อสร้างกระบวนการทัศนความรู้ใหม่ให้เพิ่มมากขึ้น เพราะการดำเนิน ชีวิตประจำวันและหน้าที่ของพระสงฆ์จะต้องมีการสื่อสารทั้งการพูด การฟัง การอ่าน การเขียนและ การแสดงความคิดเห็น นอกจากนี้พระสงฆ์ที่มีหน้าที่ที่จะต้องเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องเป็นผู้รอบ รู้ มีปฏิภาณไหวพริบ ต้องมีเหตุผลน่าเชื่อถือและตรวจสอบได้ พระสงฆ์ต้องเข้าใจและมีความรู้ เกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนตั้งแต่เกิดจนตายและต้องเข้าใจ เรื่องราวในอดีตเพื่อสะท้อนให้เห็นสิ่งที่เป็นไปในปัจจุบัน (ประหยัด ช่วยงาน 2539 : 70-74)

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผู้ใช้และพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศ หรือการศึกษาวิจัยที่มี ศูนย์กลางอยู่ที่ผู้ใช้เป็นประเด็นปัญหาวิจัยที่มีผู้สนใจศึกษาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีงานวิจัย จำนวนมากพบว่าผู้ใช้ เช่น นักวิชาการ นักวิจัย อาจารย์ วิศวกร ฯลฯ มีพฤติกรรมการแสวงหา สารสนเทศที่สำคัญคือ แหล่งสารสนเทศที่ใช้จะเป็นแหล่งสารสนเทศที่ตนมีอยู่ เช่นความจำของ ตนเอง วารสารเอกสารที่ตนมี หลังจากนั้นจะเลือกใช้แหล่งสารสนเทศภายนอกที่ไม่เป็นทางการ เช่น การสอบถามผู้รู้ เพื่อนร่วมงาน หากทั้ง 2 แหล่งข้างต้นยังไม่สามารถสนองตอบความต้องการ ของตนได้ จึงจะใช้แหล่งสารสนเทศภายนอกที่เป็นทางการ เช่น ห้องสมุด สถาบันบริการ สารสนเทศ ทั้งนี้ผลการวิจัยจำนวนหนึ่งพบว่า หลักการแสวงหาสารสนเทศของผู้ใช้นั้นจะใช้ความ พยายามให้น้อยที่สุด กล่าวคือ เป็นทางเลือกที่ง่าย สะดวกและรวดเร็วที่สุด เพื่อให้ได้สารสนเทศมา ใช้ประโยชน์ (สมพร พุทธาพิทักษ์ผล 2545: 129-133)

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการแสวงหาสารสนเทศของพระสงฆ์ ในประเทศ พบว่ามีจำนวนน้อยมาก ผู้วิจัยจึงได้เทียบเคียงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบาทหลวงในศาสนาคริสต์ และครูอาจารย์ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพิ่มเติม โดยสามารถสรุปประเด็น ด้านวัตถุประสงค์ในการแสวงหาสารสนเทศ หรือความต้องการที่ก่อให้เกิดการแสวงหาสารสนเทศ ด้านวิธีการแสวงหาสารสนเทศ ด้านแหล่งสารสนเทศ และด้านปัญหาในการแสวงหาแหล่งสารสนเทศ ดังนี้

วัตถุประสงค์ในการแสวงหาสารสนเทศ หรือความต้องการที่ก่อให้เกิดการแสวงหาสารสนเทศ มักจะสอดคล้องตามลักษณะอาชีพของกลุ่มผู้ใช้ จากการศึกษาที่เกี่ยวกับพระสงฆ์ ของ พรทิพย์ อินทจักร์ (2549) พบว่า พระสงฆ์มีความสนใจและเห็นความจำเป็นเพื่อประโยชน์ส่วนตัว และประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ จากการศึกษาที่เกี่ยวกับบาทหลวงของศาสนาคริสต์ ของ โรเบิร์ต (Robert 1992) เคอแรน และ เบิร์น (Curran & Burns 2011) แลมเบิร์ต (Lambert 2010) พบว่า บาทหลวงมีวัตถุประสงค์จากบทบาทหน้าที่ทางโลก เช่น หน้าที่ด้านการบริหาร และ บทบาทหน้าที่ทางธรรม เช่น การเทศน์ การสอน การให้คำปรึกษา เป็นต้น ส่วนอาชีพ ครู อาจารย์ จะมีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปใช้ในการสอน สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับ ครู อาจารย์ของ จันทิรา เทียนพาลี (2543) ศิริภรณ์ นามสง่า (2543) อนันศักดิ์ พวงอก (2547) วชิราภรณ์ คลังธนบูรณ์ (2547) ดวงใจ วงษ์เศษ (2554) และ พรทิพย์ อินทจักร์ (2549) โอชิโอบี (Osiope 1984) เดวิส (Davis 1987) วิทเทคเกอร์ (Whitaker 2003) เมดไลน์ มันด์ท์ และคนอื่นๆ (Madeline Mundt, Kate Stockert and Leela Yellesetty 2006) มุฮัมหมัด ทาฮีร์ (Muhammad Tahir 2008) พบว่า ครู อาจารย์มีความต้องการใช้สารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนการสอน และติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการ

วิธีการแสวงหาสารสนเทศ จากการศึกษาที่เกี่ยวกับพระสงฆ์ ของ พรทิพย์ อินทจักร์ (2549) พบว่า พระสงฆ์แสวงหาจากการอ่านหนังสือพิมพ์และหนังสือรายปักษ์ ส่วนการศึกษาเกี่ยวกับบาทหลวงของศาสนาคริสต์ ของ โรเบิร์ต (Robert 1992) เคอแรน และ เบิร์น (Curran & Burns 2011) แลมเบิร์ต (Lambert 2010) พบว่า บาทหลวงในศาสนาคริสต์ ส่วนมากจะใช้ หนังสือส่วนตัวที่เก็บสะสมไว้ ตลอดจน และซื้อหนังสือพิเศษสำหรับการเทศน์ การติดต่อบาทหลวงท่านอื่นๆ สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับ ครู อาจารย์ของ จันทิรา เทียนพาลี (2543) อนันศักดิ์ พวงอก (2547) วชิราภรณ์ คลังธนบูรณ์ (2547) ดวงใจ วงษ์เศษ (2554) โอชิโอบี (Osiope 1984) เดวิส (Davis 1987) วิทเทคเกอร์ (Whitaker 2003: 106-117)) เมดไลน์ มันด์ท์ และคนอื่นๆ (Madeline Mundt, Kate Stockert and Leela Yellesetty 2006) มุฮัมหมัด ทาฮีร์ (Muhammad Tahir 2008) พบว่า ครูส่วนใหญ่ ใช้ความรู้และประสบการณ์ของตนเองหรือแสวงหาจากหนังสือหรือเอกสารส่วนตัวที่ตนเก็บสะสมไว้เป็นอันดับแรก วิธีการแสวงหาสารสนเทศรองลงมา คือ การปรึกษาผู้รู้หรือผู้มี

ประสบการณ์โดยตรง และสืบค้นจากคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมช่วยค้น ส่วนการศึกษาของศิริรา
ภรณ์ งามสง่า (2543) วิธีการอันดับแรกที่ใช้ ได้แก่ การดูโทรทัศน์ การอ่านหนังสือพิมพ์และการฟัง
วิทยุ

แหล่งสารสนเทศ จากการศึกษาที่เกี่ยวกับพระสงฆ์ ของ พรทิพย์ อินทจักร์ (2549)
พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่แสวงหาจากแหล่งสารสนเทศภายนอก ประเภทที่เป็นทางการ ได้แก่
สื่อมวลชน นอกจากนี้ จากการศึกษาเกี่ยวกับบาทหลวงของศาสนาคริสต์ ของ โรเบิร์ต (Robert
1992) เคอเรน และ เบิร์น (Curran & Burns 2011) แลมเบิร์ต (Lambert 2010) พบว่า บาทหลวงใช้
ช่องทางที่หลากหลาย ในการแสวงหาสารสนเทศ แต่ที่นิยม ได้แก่ แหล่งสารสนเทศที่ไม่เป็น
ทางการ เช่น แหล่งสารสนเทศส่วนตัวหรือแหล่งสารสนเทศประเภทบุคคล การใช้แหล่งสารสนเทศ
ที่เป็นทางการประเภทห้องสมุด นั้นมีน้อย ซึ่งแตกต่างจากการศึกษาของ พรทิพย์ อินทจักร์ (2549)
พบว่าแหล่งสารสนเทศที่เป็นทางการ ที่พระสงฆ์นิยมใช้มากที่สุดได้แก่ สื่อมวลชน สำหรับ
การศึกษาเกี่ยวกับ แหล่งสารสนเทศที่ ครู อาจารย์ ใช้ของ จันทิรา เทียนพาลี (2543) อนันศักดิ์ พวง
อก (2547) วชิราภรณ์ คลังธนบูรณ์ (2547) ดวงใจ วงษ์เศษ (2554) โอชิโอบี (Osiope 1984) เดวิส
(Davis 1987) วิทเทคเกอร์ (Whitaker 2003: 106-117) แมคไลน์ มันด์ท์ และคนอื่นๆ (Madeline
Mundt, Kate Stockert and Leela Yellesetty 2006) มุฮัมมัด ทาฮีร์ (Muhammad Tahir 2008) พบว่า
แหล่งสารสนเทศที่เป็นทางการที่นิยมใช้กันมากที่สุด ได้แก่ ห้องสมุด หรือสถาบันที่เกี่ยวข้องกับ
เรื่องที่ตนสนใจ ส่วนแหล่งสารสนเทศที่ไม่เป็นทางการที่นิยมใช้กันมากที่สุดได้แก่ แหล่ง
สารสนเทศประเภทบุคคล เช่น ประสบการณ์ของตนเอง หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ

ปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศ จากการศึกษาของ จันทิรา เทียนพาลี (2543)
ศิริภรณ์ งามสง่า (2543) วชิราภรณ์ คลังธนบูรณ์ (2547: 48-63) และดวงใจ วงษ์เศษ (2554) พบว่า
ปัญหาที่พบบ่อย คือ สารสนเทศไม่ทันสมัย สารสนเทศไม่เพียงพอ สารสนเทศไม่ตรงกับความต้องการ
ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งสารสนเทศที่ต้องการได้ แหล่งสารสนเทศอยู่ห่างไกลที่ทำงาน ไม่มี
เวลาในการแสวงหา และสารสนเทศที่ใช้ประกอบการสอนมีไม่เพียงพอ ส่วน อนันศักดิ์ พวงอก
(2547) พบว่า ส่วนใหญ่ประสบปัญหาคือสถานที่คับแคบ เครื่องข่ายอินเทอร์เน็ตที่ล้าสมัย ระบบ
การจัดเก็บหนังสือบนชั้นไม่ดี และมีแหล่งสารสนเทศให้ศึกษาน้อย ส่วนใหญ่ประสบปัญหา
เนื่องจากอุปกรณ์ในการสืบค้นมีจำนวนน้อย และ ไม่มีการแนะนำวิธีการสืบค้น

การศึกษางานวิจัย พบว่ามีการนำตัวแบบของครีติคัลเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา เช่น เพอร์รี่ (Sheila C. Perry 2007: บทคัดย่อ) ทำการศึกษาโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากพยาบาลด้านโรคหัวใจและหลอดเลือด จำนวน 46 คนจากโรงพยาบาล 3 แห่งเพื่อศึกษาพฤติกรรมว่าแสวงหาสารสนเทศเกี่ยวกับอะไร ด้วยวิธีอะไรและแหล่งสารสนเทศที่ใช้ในการแสวงหา เพื่อนำผลการวิจัยไปพัฒนาออกแบบระบบสารสนเทศสำหรับนางพยาบาล และ บราวน์ (Brown 2005) ใช้วิธีการศึกษา 3 อย่าง ได้แก่ 1) สังกศแบบไม่มีส่วนร่วมกับบุคคล 2 คนที่ใช้บริการห้องสมุดสาธารณะ 2) สังกศด้วยตนเอง จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาช่วยเก็บข้อมูลจำนวน 12 คน และ 3) สํารวจด้วยการแจกแบบสอบถามให้ผู้เข้าร่วมวิจัยจำนวน 312 คนจากทั่วประเทศ เพื่อศึกษา วิธีการค้นหาสารสนเทศของกลุ่มตัวอย่าง ว่าเป็นสิ่งที่ต้องการเร่งด่วน หรือสิ่งที่รอคอยได้ และจะหยุดการค้นหาเมื่อไร ซึ่งเป็นการทดสอบตัวแบบของครีติคัลสามารถประยุกต์ในสถานการณ์และทุกเหตุการณ์สำหรับทุกอาชีพในทุกวันได้

จะเห็นได้ว่า พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ธรรมนั้นมีความจำเป็นที่ต้องแสวงหาสารสนเทศเพื่อการเผยแผ่ธรรมะ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึกว่ามีรูปแบบอย่างไร มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร และพัฒนารูปแบบการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึก โดยใช้ตัวแบบ พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของครีติคัลเป็นแนวทางการศึกษา

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึก
- 2.2 เพื่อศึกษาปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึก

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำตัวแบบพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศ รูปแบบ และแนวคิด (Information-Seeking Behavior: Patterns and Concepts) ของเจมส์ คริกิลาส (James Krikelas) เป็นกรอบความคิดทางทฤษฎี

แนวคิดตัวแบบของคริกิลาส (Krikelas 1983: 5-20) เป็นตัวแบบทั่วไปซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ได้กับ “ชีวิตประจำวัน” เริ่มต้นจากการที่ คริกิลาส มองไปที่ความหลากหลายทางสังคมของบุคคลที่เกิดความต้องการสารสนเทศภายใต้บริบทของเหตุการณ์ (event) หรือสภาพแวดล้อม (environment) ในชีวิตประจำวันหรือในที่ทำงาน ซึ่งบุคคลมีความหลากหลายและมีองค์ประกอบของความต้องการที่แตกต่างกันไป บุคคลเป็นทั้งผู้รับและผู้ส่งสารสนเทศ และเป็นบทบาทที่เป็นอิสระต่อบุคคลอื่น คริกิลาส อธิบายถึงความต้องการของบุคคลว่าเป็นความต้องการตามเงื่อนไขเวลา ได้แก่ ความต้องการที่รอคอยได้ (deferred need) มีความสัมพันธ์กับการรวบรวมสารสนเทศ (information gathering) บุคคลจะเลือกเก็บรวบรวมสารสนเทศที่ตนคิดว่าจะมีประโยชน์ในอนาคต โดยอาจเก็บไว้ในความจำของตนเอง และ/หรือสื่อทางกายภาพ เช่น การจดบันทึก เป็นต้น ในขณะที่ความต้องการอื่น ๆ เป็นความต้องการแบบเร่งด่วน (immediate need) ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการให้สารสนเทศ (information giving) เป็นการกระทำในการเผยแพร่ข้อความ โดยการเขียน การพูด การมอง หรือการสัมผัส บุคคลจะเลือกใช้วิธีสื่อสารใดนั้นขึ้นอยู่กับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ ทั้งนี้ การแสวงหาสารสนเทศของความต้องการแบบเร่งด่วนตั้งอยู่บนข้อสมมติฐานว่า บุคคลจะเลือกแหล่งสารสนเทศอย่างตั้งใจ ทั้งจากแหล่งสารสนเทศภายใน เช่น ความจำของตนเอง หรือ แหล่งสารสนเทศภายนอก เช่น ติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นผ่านช่องทางประเภทต่าง ๆ โดยมีกิจกรรม 3 อย่าง ประกอบด้วย การแสวงหาสารสนเทศ การรวบรวมสารสนเทศ และการให้สารสนเทศ

จากแนวคิดตัวแบบของคริกิลาสข้างต้น ผู้วิจัยนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการวิจัยพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึก เพราะเมื่อพิจารณาสภาพแวดล้อม เหตุการณ์ ในชีวิตประจำวัน ภาระหน้าที่ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมกถึกจะเป็นตัวกำหนดความต้องการซึ่งก่อให้เกิดกิจกรรมสารสนเทศ 2 อย่างคือ การรวบรวมสารสนเทศ (information gathering) และการให้สารสนเทศ (information giving) ซึ่งทั้ง 2 กิจกรรมก่อให้เกิดการแสวงหาสารสนเทศ (information seeking)

อาจกล่าวได้ว่า การแสวงหาสารสนเทศเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมสารสนเทศ (information behavior) ซึ่งเป็นพฤติกรรมทั้งหมดในชีวิตประจำวันของพระธรรมกถึกที่เชื่อมโยงเข้าถึงแหล่งสารสนเทศประเภทต่าง ๆ ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบของการสื่อสารแบบเผชิญหน้า การ

พบปะพูดคุย หรือการได้รับสารสนเทศจากสื่อต่าง ๆ เช่น ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ อ่านหนังสือพิมพ์ ทั้งที่ไม่มีความต้องการสารสนเทศในขณะนั้นก็ตาม หรือการแสวงหาสารสนเทศ เป็นกระบวนการค้นหาความรู้ หรือคำตอบในเรื่องใด เรื่องหนึ่ง โดยการซักถามผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญ การคาดเดาคำตอบเอง การรับฟังข้อมูลจากผู้อื่น การค้นหาคำตอบจากแหล่งสารสนเทศต่างๆ เช่น ห้องสมุด อินเทอร์เน็ต ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการสารสนเทศที่ตนตระหนักและเล็งเห็นถึงความสำคัญ ซึ่งความต้องการสารสนเทศนี้จะแสดงออกและนำไปสู่พฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศ

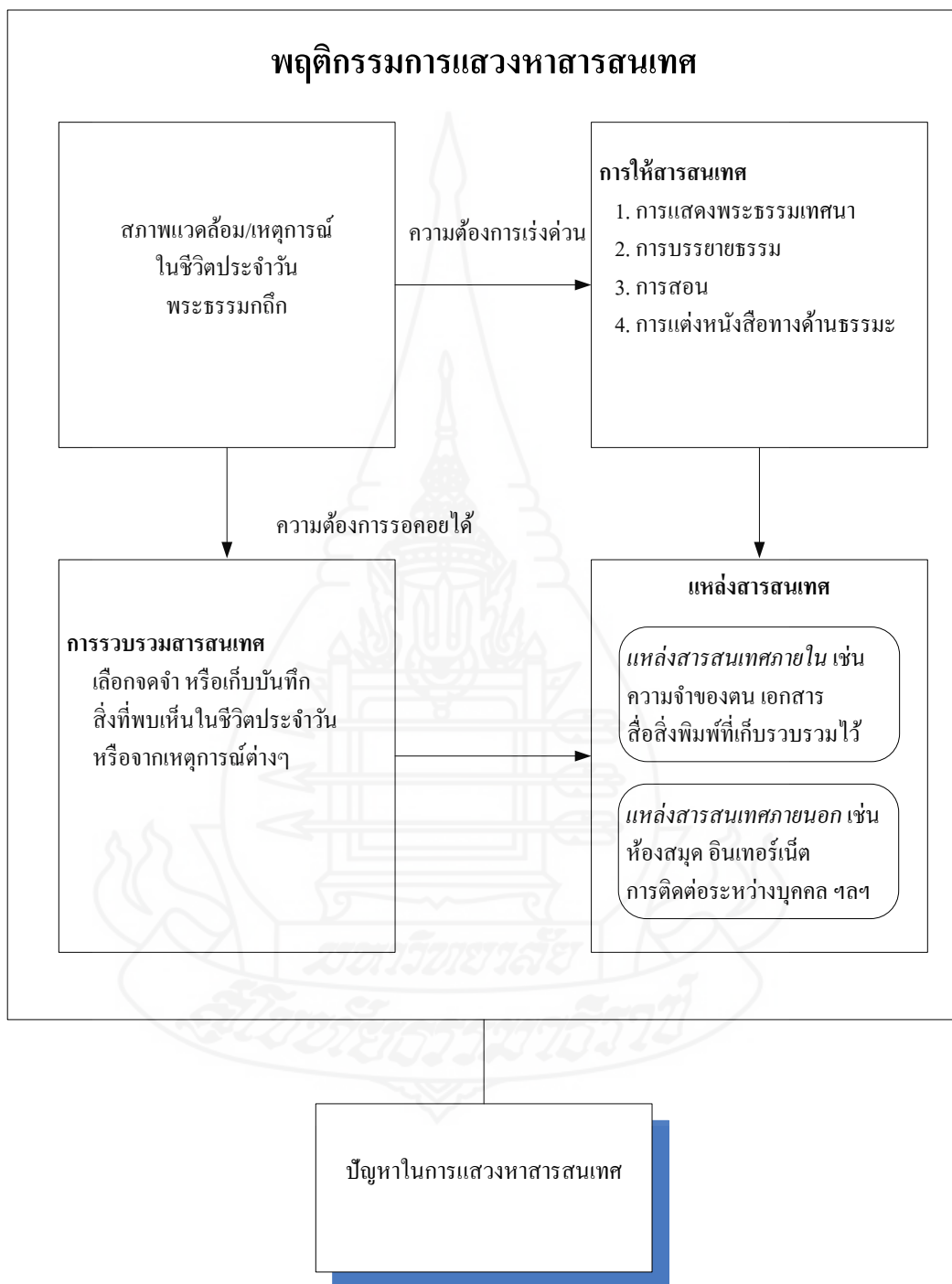
พระธรรมกถึกในฐานะผู้รวบรวมสารสนเทศ จะเก็บรวบรวมสารสนเทศที่ได้มาจากพฤติกรรมสารสนเทศที่ตนคิด หรือ คาดการณ์ว่าจะมีประโยชน์ในอนาคต เอาไว้ในความจำของตน หรือจัดบันทึกจัดทำเป็นแฟ้มส่วนบุคคลซึ่งอาจประยุกต์เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาช่วยจัดเก็บและค้นคืน ตัวอย่างแหล่งสารสนเทศ เช่น การสนทนากับพระสงฆ์ด้วยกัน หรือ การสนทนากับญาติโยม หรือ ได้รับสารสนเทศจากพฤติกรรมสารสนเทศในการดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ หรือ จากการอ่านวรรณกรรมประเภทต่าง ๆ เป็นต้น

พระธรรมกถึก ในฐานะผู้ให้สารสนเทศ ซึ่งอาจมีวิธีการเผยแพร่ข้อมูลตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นสามารถเรียกอีกนัยหนึ่งว่า “เหตุการณ์” ที่ต้องเตรียมตัวล่วงหน้า เป็นตัวกำหนดความต้องการเร่งด่วน และพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศ เพื่อให้สอดคล้องกับเหตุการณ์นั้น ๆ พระธรรมกถึกจะเลือกแหล่งสารสนเทศอย่างตั้งใจซึ่งอาจจะเป็นแหล่งสารสนเทศภายใน เช่น ความจำของตน และ/หรือ แฟ้มส่วนบุคคล ที่มาจากการรวบรวมสารสนเทศไว้ในอดีต หรือแหล่งสารสนเทศภายนอกที่ไม่เป็นทางการ เช่น สอบถามผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ หรือ แหล่งสารสนเทศที่เป็นทางการ เช่น ห้องสมุด สถาบันบริการสารสนเทศ เป็นต้น ทั้งนี้การให้สารสนเทศ ก็สามารถเป็นการรวบรวมสารสนเทศอีกทางหนึ่งด้วย

หากเทียบเคียงกับบทบาทหน้าที่ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมกถึก จะเห็นว่าตัวแบบพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศของ คริกลิลาส จะมีส่วนคล้ายคลึง กับวิถีชีวิตของพระสงฆ์ กล่าวคือ พระธรรมกถึกจะได้รับสารสนเทศในทุกวันซึ่งมาจากสภาพแวดล้อมในชีวิตประจำวัน หรือจากเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งพระธรรมกถึกจะเลือกเก็บรวบรวมสารสนเทศที่ตนคิดว่าจะเป็นประโยชน์ในอนาคตไว้ในความทรงจำ หรือจัดเก็บไว้ในแฟ้มส่วนบุคคล และในขณะเดียวกัน พระธรรมกถึกก็อยู่ในฐานะผู้ให้สารสนเทศจากบทบาทหน้าที่ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ก็จะทำการเลือกแหล่งสารสนเทศ ซึ่งอาจเป็นแหล่งสารสนเทศภายใน กล่าวคือ ความจำของตน หรือ แฟ้มส่วนบุคคล หากไม่พบ หรือไม่ตรงกับความต้องการในการให้สารสนเทศ ก็จะแสวงหาจากแหล่งสารสนเทศภายนอก เช่น สอบถามผู้รู้ หรือค้นหาวรรณกรรมสิ่งที่เป็นที่เก็บไว้ใน

สถาบันบริการสารสนเทศต่างๆ ทั้งนี้การให้สารสนเทศของพระธรรมกถึกก็จะเป็นกิจกรรมการรวบรวมสารสนเทศในขณะเดียวกันด้วย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการศึกษาพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศและการใช้สารสนเทศของพระธรรมกถึกในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ด้านวัตถุประสงค์ ประเภทสารสนเทศ แหล่งสารสนเทศ และวิธีการในการแสวงหาสารสนเทศ โดยมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

พระธรรมกถึกผู้ได้รับพระราชทานรางวัล “เสาศาสนาธรรมจักร” ในเขตกรุงเทพมหานคร นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ

4.2 ขอบเขตด้านประชากร

ในปัจจุบันมีพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก อาทิ พระธรรมกถึก พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา โครงการค่ายพุทธบุตร พระธรรมทูต พระธรรมจาริก พระจริยานิเทศ พระปริยัตินิเทศ และหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พระสงฆ์เหล่านี้ได้กระจายอยู่ในที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ ผู้วิจัยจึงเลือกกลุ่มประชากร เป็นพระธรรมกถึกที่ได้รับรางวัลพระราชทาน “เสาศาสนาธรรมจักร” ประเภทเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศ และประเภทการส่งเสริมการศึกษา โดยกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม เป็นผู้คัดเลือกพระธรรมกถึกที่มีผลงานเข้าตามเกณฑ์ที่กรมการศาสนากำหนด

4.2.1 การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึกที่ได้รับรางวัลพระราชทาน “เสาศาสนาธรรมจักร” สาขาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศและประเภทการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา ระหว่าง พ.ศ. 2533 – พ.ศ. 2551 และมีวัดหรือสำนักสงฆ์อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จากข้อมูลของกรมการศาสนา (2533-2551) ผู้วิจัยได้ประมวลพระธรรมกถึกที่คุณสมบัติตรงตามข้อกำหนดข้างต้น พบว่ามีพระธรรมกถึกจำนวน 97 รูป

4.2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามประเภทรางวัลที่ได้รับ (stratified random sampling) หลังจากนั้นคัดเลือกอย่างเจาะจง จำนวนร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นไปตามที่ ธีรวุฒิ เอกะกุล (2543: 171) กล่าวไว้ว่า สามารถกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็นร้อยละได้ ถ้าขนาดประชากรเป็นหลักร้อยละ ให้ใช้กลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย ร้อยละ 15-20 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 รูป

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจความหมายของข้อความเฉพาะที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดคำให้นิยามศัพท์ ดังนี้

5.1 พระธรรมกถึก หมายถึง พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่ปฏิบัติหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยรูปแบบต่าง ๆ เช่น การแสดงพระธรรมเทศนา การปาฐกถาธรรม การอภิปรายธรรม การประพันธ์ การสอน ฯลฯ และได้รับรางวัลพระราชทาน “เสมาธรรมจักร” ที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล

5.2 พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ หมายถึง กิจกรรมที่พระธรรมกถึกกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งสารสนเทศ ข้อมูลข่าวสารที่จะสนองความต้องการของตน

5.3 ความต้องการสารสนเทศ หมายถึง กระบวนการภายในจิตใจของพระธรรมกถึกที่ตระหนักและยอมรับว่าสารสนเทศที่ตนมีอยู่ไม่เพียงพอ หรือไม่ทันสมัย เพื่อจัดการกับปัญหาในเรื่องความไม่รู้ไม่แน่ใจอะไรบางอย่าง และ เป็นความต้องการตามเงื่อนไขเวลา แบ่งออกเป็น

5.3.1 ความต้องการเร่งด่วน (immediate need) หมายถึง ความต้องการสารสนเทศที่ต้องได้รับการตอบสนองโดยเร็ว มิฉะนั้น สารสนเทศที่ได้รับก็ไม่มีประโยชน์

5.3.2 ความต้องการที่รอคอยได้ (deferred need) หมายถึง ความต้องการสารสนเทศที่ยังไม่ใช้สารสนเทศในขณะนั้นสามารถรอคอยได้เป็นความต้องการที่ไม่เร่งด่วน

5.4 แหล่งสารสนเทศ หมายถึง แหล่งต่าง ๆ ที่รวบรวมสารสนเทศและสามารถให้สารสนเทศเพื่อตอบสนองความต้องการของพระธรรมกถึกได้ ไม่ว่าจะเป็นบุคคล องค์กร สถาบัน หรือความรู้ตลอดจนประสบการณ์ของพระธรรมกถึกเอง

5.5 การรวบรวมสารสนเทศ หมายถึง การกระทำการเก็บรวบรวมสารสนเทศที่พระธรรมกถึกสนใจ หรือที่คาดการณ์ว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการใช้งานในอนาคต โดยมีจุดมุ่งหมายมิใช่เพื่อการแก้ปัญหา หรือตัดสินใจเฉพาะในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

5.6 การให้สารสนเทศ หมายถึง สถานการณ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมกถึก โดย การแสดงพระธรรมเทศนา การสอน การปาฐกถา การบรรยายธรรม และการแต่งหนังสือทางด้านพระพุทธศาสนา

5.7 ปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศ หมายถึง ข้อขัดข้องที่เกิดขึ้นในการแสวงหาสารสนเทศ จากกิจกรรมการรวบรวมสารสนเทศและการให้สารสนเทศ ส่งผลให้พระธรรมกถึกไม่สามารถได้รับสารสนเทศตามที่ต้องการ

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนา สามารถนำผลการวิจัยไปเผยแพร่เป็นแนวทางให้กับพระภิกษุสงฆ์ที่สนใจเป็นพระนักเผยแผ่ หรืออาจนำผลการวิจัยนำเสนอต่อพระภิกษุสงฆ์ที่เข้ารับการฝึกอบรมโครงการฝึกอบรมพระนักเทศน์ที่จัดขึ้นเป็นประจำ ทุกปี เพื่อให้พระภิกษุสงฆ์เข้าใจถึงรูปแบบการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึกที่ได้รับรางวัลพระราชทาน เสาสมารธรรมจักรสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของตน

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาบททวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นหนังสือ ตำรา บทความ และงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ และขอแนะนำเสนอเป็นข้อสรุปของวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
  - 1.1 บทบาทของพระสงฆ์
  - 1.2 ความหมายของพระธรรมกถึก และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
  - 1.3 วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
2. ความหมายและความสำคัญของสารสนเทศ
3. แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งสารสนเทศ
4. แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการสารสนเทศ
5. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ
  - 5.1 ความหมายพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ
  - 5.2 ช่องทางและกระบวนการแสวงหาสารสนเทศ
  - 5.3 อุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศ
6. ตัวแบบการแสวงหาสารสนเทศ
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนา หรือ ศาสนาพุทธ เป็นศาสนาประจำชาติไทยมาแต่โบราณ บรรดาศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี จริยธรรม และคุณธรรม อันหล่อหลอมรวมกันเป็นเอกลักษณ์ของไทย ล้วนมีรากฐานที่สำคัญมาจากพระพุทธศาสนา และเป็นมรดกตกทอดสืบมาถึงลูกหลานไทยในปัจจุบัน และจะสืบต่อไปในอนาคต พระพุทธศาสนานับว่าเป็นมรดกอันล้ำค่าคู่บ้าน คู่เมืองไทย เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจ ทำให้เกิดเอกภาพและความมั่นคงในชาติ สามารถดำรงคงความเป็นไทยอยู่ได้ด้วยดีตลอดมา มีความสุขสมบูรณ์โดยธรรม ความเป็นมนุษย์อย่างพร้อมมูล อันเอื้อประโยชน์ต่อตนเองและต่อมนุษยชาติ (หอสมุดไทย 2551)

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่มุ่งการพ้นทุกข์หรือสอนให้รู้จักทุกข์และวิธีแก้ทุกข์ ให้พ้นจากความโลภ ความโกรธ ความหลง และอวิชชา (การไม่รู้ความจริงในธรรมชาติ) เน้นการปฏิบัติด้วยปัญญา การทำความเข้าใจ และพิสูจน์ทราบข้อเท็จจริง จนมองเห็นเหตุและผล และความ เป็นไปตามธรรมชาติที่หมุนเวียนเป็นวัฏจักร จนสามารถนำตัวเองออกจากวัฏจักรที่ทำให้เกิดทุกข์ หรือ วัฏสงสาร สรรณะอันประเสริฐของพระพุทธศาสนาเรียกว่า พระรัตนตรัย ได้แก่พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ โดย “พระพุทธเจ้า” ทรงตรัสรู้ “พระธรรม” แล้วทรงสอนให้พระภิกษุ ได้รู้ ธรรมจนหลุดพ้นตามในที่สุด ทรงจัดตั้งชุมชนของพระภิกษุให้อยู่ร่วมกันเพื่อศึกษาและฝึกฝน ตนเองให้หลุดพ้น เรียกว่า “พระสงฆ์” แล้วทรงมอบหมายให้พระสงฆ์ทั้งหลายเผยแผ่พระธรรมเพื่อ ประโยชน์สุขของชาวโลก ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จสู่ปรินิพพาน พระองค์ทรงตรัสว่า พระศาสดา พระองค์ใหม่ที่จะมาแทนพระองค์นั้น คือ พระธรรม คำสั่งสอน พร้อมกันนั้นพระองค์ทรงฝาก พระพุทธศาสนาไว้กับ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ซึ่งรู้จักกันในนาม พุทธบริษัท 4 ซึ่งเป็นผู้มี คุณสมบัติที่จะรักษาพระศาสนา โดยเป็นผู้มีความรู้ เข้าใจหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า และ ประพฤติปฏิบัติได้ถูกต้องตามคำสอน และสามารถเผยแผ่พระธรรมคำสอนไปยังผู้อื่นได้ด้วย พระภิกษุ สามเณร ถือว่าเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาโดยตรง ส่วนอุบาสก อุบาสิกา นั้นเป็นผู้สืบทอดทางอ้อม โดยการให้การอุปถัมภ์พระภิกษุสามเณร (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) 2546: 4-7) จะเห็นได้ว่า “พระสงฆ์” หรือ “พระภิกษุ” เป็นหนึ่งในพุทธบริษัท 4 ยังเป็นที่ยอมรับได้รับความ เคารพนับถือและเลื่อมใสจากประชาชน และเป็นผู้นำทางสังคมเป็นที่พึ่งทางจิตใจทำให้พระสงฆ์ที่ มีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยพระสงฆ์ทำหน้าที่กล่าวสอนธรรม แสดงธรรมนั้น รู้จักกันในนาม “พระธรรมกถึก” หรือ “พระนักเทศน์”

เพื่อเป็นการทำความเข้าใจสำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาวรรณกรรม ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำข้อมูลมาเชื่อมโยงให้เห็นภาพเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สารสนเทศ ในเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ ความหมายของพระธรรมกถึก ความหมายของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 บทบาทของพระสงฆ์

พระสงฆ์เปรียบเสมือนตัวแทนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แม้จะเป็นเพียงสมมติสงฆ์ไม่ใช่ร้อยสงฆ์ก็ตาม เรายังถือว่าพระสงฆ์เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้น ซึ่งมีนักวิชาการและผู้รู้ ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยไว้ดังนี้

พระมหาประยูร ญาคู โด (2513: 60) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์ในปัจจุบันนี้ได้อยู่อย่างตัวใครตัวมัน แต่พระสงฆ์ได้กลายเป็นสถาบันศาสนา ซึ่งมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ 2 ประการ คือ

1. บทบาทหรือหน้าที่ต่อตนเอง ในสมัยพุทธกาล พระพุทธองค์ได้ทรงปรารภถึงธรรมาหรือกิจที่พึงกระทำของพระสงฆ์ 2 ประการคือ

1.1 คันธธุระ หมายถึง การศึกษาถึงหลักธรรมต่างๆ ที่พระองค์ได้แสดงไว้จนสามารถจำได้ บอกกล่าวและถ่ายทอดได้ เรียกว่า บทบาทในการศึกษา

1.2 วิปัสสนาธุระ หมายถึง การปฏิบัติ การพิจารณาถึงทุกขลักษณะ อนิจจลักษณะและอนัตตลักษณะด้วยความพากเพียรพยายามจนกว่าจะบรรลุถึงพระนิพพาน เรียกว่า บทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติตน ปกครองตน

2. บทบาทหรือหน้าที่ต่อผู้อื่น เป็นบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อผู้มีอุปการะทั้งหลายด้วยการเป็นผู้เผยแผ่ประกาศพระพุทธศาสนา ประกาศธรรมสู่ประชาชนในรูปแบบต่างๆ เช่น การเทศน์ การปาฐกถา การทำเอกสารเผยแผ่ การจัดตั้งสถานศึกษา เป็นต้น นอกจากนี้บางวัดยังมีการจัดองค์กรเพื่อทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกด้วย เช่น ศูนย์เผยแผ่ธรรม วัดพันอ้น เชียงใหม่ คณะพุทธนิคม เชียงใหม่ คณะธรรมทาน ไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นต้น

พระศรีวิสุทธิ โมลี (2516: 58) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการสงเคราะห์ประชาชนไว้ว่า งานสงเคราะห์ที่พระสงฆ์จะทำได้โดยตรง คือ งานสงเคราะห์จิตใจเป็นหลัก ส่วนงานสงเคราะห์ทางวัตถุมีโดยทางอ้อมด้วยการแนะนำ ชักจูงผู้อื่นให้กระทำหรือนำสิ่งของมาบริจาคแบ่งปันกัน แต่เป็นกิจกรรมชั่วคราว ส่วนการสงเคราะห์ทางจิตใจที่พระสงฆ์ทำได้ คือ

1. การให้คำแนะนำทางจิตใจ เป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตต่างๆ

2. การเป็นที่พึ่งให้ความร่มเย็นทางจิตใจด้วยการประพฤติปฏิบัติเป็นตัวอย่าง ตลอดจนสามารถที่จะทำให้วัดสงฆ์เป็นองค์กรประกอบที่จะหล่อเลี้ยงจิตใจ

3. การให้คำแนะนำปรึกษาด้านต่างๆ เช่น ทางวิชาการในสังคมชนบทที่กำลังพัฒนา พระซึ่งเป็นผู้ไปในท้องถิ่น พระจะมีบทบาทในการเป็นผู้นำ ซึ่งชี้ช่องทางเสนอแนะให้มีความริเริ่ม เป็นศูนย์รวมชักชวนประชาชนมาทำงาน ตลอดจนอาจเป็นที่ปรึกษาของชาวบ้านได้ ถ้าพระมีความรู้มีโอกาเตรียมพร้อมจะเป็นการให้ความอบอุ่นใจแก่ประชาชนได้

4. การสงเคราะห์บำรุงขวัญ การประกอบพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับประชาชนทั่วไป เพื่อเป็นสิ่งปลอบประโลมจิตใจ

สมพร เทพสิทธิ์า (2538: 51-52) กล่าวว่า พระสงฆ์ควรมีบทบาทดังนี้คือ

1. เป็นผู้นำทางจิตใจ ศรัทธาและปัญญา พระสงฆ์ควรเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชนและชุมชน เพื่อยกระดับจิตใจของประชาชนด้วยหลักธรรมคำสั่งสอนทางศาสนาให้สามารถมีชีวิตอย่างมีความสุข มีศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง

2. เป็นตัวอย่างแห่งความดี ให้เป็นที่เลื่อมใสของประชาชนที่จะประพฤติตาม

3. พัฒนาจิตใจของประชาชน ด้วยกระบวนการส่งเสริมและให้การศึกษอบรมกุลบุตรกุลธิดา

4. การสงเคราะห์ทางจิตใจให้แก่ประชาชน เมื่อมีปัญหาเดือดร้อนทางจิตใจ โดยยึดหลักธรรม การให้คำปรึกษาแนะนำ และช่วยแก้ไขปัญหามุมชน

ชวนะ ภวภานันท์ (2527: 51-52) ได้เสนอแนวคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบัน ไว้ดังนี้

1. พระสงฆ์สั่งสอนธรรม อบรมศีลธรรมแก่ประชาชน สอนให้ประชาชนละเว้นความชั่วหันมาประพฤติดี มีเมตตาต่อกัน สอนให้ประชาชนดำเนินรอยตามคำสอนของพระพุทธเจ้า

2. พระสงฆ์กระทำตนเป็นตัวอย่างแห่งความดีให้เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของประชาชน และพระสงฆ์เป็นผู้ทรงศีลมีความประพฤติดี เป็นตัวอย่างให้ประชาชนประพฤติปฏิบัติตาม

3. พระสงฆ์เป็นตัวอย่างในการประหยัด เพราะตามวินัยของพระสงฆ์มีเครื่องใช้เพียงเท่าที่จำเป็นเท่านั้น รับประทานอาหารเพียงวันละสองมื้อ เหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าสังคมสงฆ์อยู่อย่างประหยัดคัดสิ่งที่ไม่จำเป็นต่อชีวิตทั้งหลายออกเสีย

4. สถาบันสงฆ์ช่วยในด้านการศึกษาของชาติ ในอดีต คนได้รับการศึกษาจากวัด พระสงฆ์อบรมกุลบุตร กุลธิดา ต่อมาโรงเรียนเพิ่มมากขึ้น วัดก็ยังมียุทธศาสตร์ทางการศึกษาอยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามชนบทที่การศึกษายังไม่แพร่หลาย ผู้เข้ามาบวชเรียนในพุทธศาสนาได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้และสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่หมู่บ้านของตน

5. บทบาทของพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ทางจิตใจแก่ประชาชนเมื่อมีปัญหาความเดือดร้อนทางจิตใจก็จะหันเข้าหาพระ หาคความสงบในจิต พระสงฆ์จะช่วยให้การปลอบประโลมจิตใจโดยยึดถือหลักธรรมะของพระพุทธเจ้าเป็นการช่วยปลดเปลื้องความทุกข์ของประชาชนได้

6. ในสังคมชนบทที่ยังด้าหลังค้อยพัฒนาด้านต่างๆ พระสงฆ์จะมีบทบาทในฐานะที่เป็นผู้นำในการพัฒนาสังคมเหล่านั้น เป็นตัวแทนการเปลี่ยนแปลง เพราะชาวบ้านมีความศรัทธาและเลื่อมใสเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว จึงให้ความร่วมมือในการพัฒนาท้องถิ่นของตนอย่างยิ่ง

สรุปได้ว่า บทบาทหลักอย่างหนึ่งของพระสงฆ์เป็นบทบาทในการเผยแผ่พระธรรม คำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้แก่ประชาชนในด้านพัฒนาจิตใจ มีศีลธรรม จริยธรรมอันดีงาม รู้จักการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยมีฐานะเป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใสศรัทธาของคนในชุมชน และสามารถที่จะสงเคราะห์ชุมชนได้ในหลาย ๆ ด้าน เช่น การพัฒนาท้องถิ่น การประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตประจำวัน การรักษาวัดนธรรม ประเพณีอันดีงามของชาติ ด้วยการประกาศหลักธรรมในพระพุทธศาสนาแนะนำชาวบ้านให้ ประกอบความดีงามทั้งที่เป็นประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ต่อสังคม

1.2 ความหมายของพระธรรมกถึก และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เป็นไปด้วยดี ต้องได้พระธรรมกถึก ผู้คงแก่เรียน เข้าใจพุทธธรรมอย่างถูกต้อง มีจิตใจมั่นคงในพระพุทธศาสนาเป็นผู้สนับสนุนและช่วยกันเผยแผ่คำสอน พระธรรมกถึกผู้เผยแผ่พุทธธรรมนั้นเปรียบเสมือนเป็นทหารของพระพุทธเจ้า จึงควรจะได้รับ การฝึกฝนและอบรมมาเป็นอย่างดี เพื่อจะได้ นำพุทธธรรมหรือพรหมจรรย์ คือระบอบการครองชีวิต ที่ดีที่ประเสริฐสู่มวลชน (พระพิจิตรธรรมพาที 2541: 134)

“พระธรรมกถึก” มาจากคำ 2 คำ คือ “พระสงฆ์” และ “ธรรมกถึก” ตามความหมาย ในพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ โดย พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2528: 106,185) ได้บัญญัติคำว่า “พระสงฆ์” หมายถึง หมู่ชนที่ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วปฏิบัติชอบตาม พระธรรมวินัย, หมู่สาวกของพระพุทธเจ้า และคำว่า “ธรรมกถึก” หมายถึง การกล่าวธรรม, คำกล่าว ธรรม, ถ้อยคำที่กล่าวถึงธรรม, คำบรรยายหรืออธิบายธรรม และในหนังสือ “คำวัด” โดย พระธรรม กิตติวงศ์ (2548: 347) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ธรรมกถึก แปลว่า ผู้กล่าวสอนธรรม คือผู้แสดงธรรม หรือพระนักเทศน์ ธรรมกถึกในความหมายสูงสุดคือผู้แสดงธรรมเพื่อความเบื่อบำบัด เพื่อความ คลายกำหนด เพื่อความดับชราและมรณะ เพื่อความดับเบญจขันธ์ ใช้เรียกภิกษุผู้เทศนาธรรมสอน ชาวบ้าน เรียกเต็มว่า “พระธรรมกถึก”

ดังนั้น พระธรรมกถึก หรือในปัจจุบันเรียกกันว่าพระนักเทศน์ หมายถึง พระภิกษุ สงฆ์ในบวรพระพุทธศาสนาที่ทำหน้าที่กล่าวสอนธรรมด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ทำให้ดู สอนด้วย คำพูด และการเขียน

ส่วนคำว่า “เผยแผ่” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546: 742) หมายถึง ทำให้ขยายออกไป เช่น การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และในหนังสือ “คำวัด” โดย พระ ธรรมกิตติวงศ์ (2548: 619) คำว่า “เผยแผ่” หมายถึง ขยายออกไป ทำให้ขยายกว้างออกไป สำหรับ เผยแพร่ นั้น หมายถึง โฆษณาให้แพร่หลาย “เผยแผ่” ในคำวัดใช้เป็นคำหลักในความหมายว่าทำให้ แพร่หลายในลักษณะคิดเน้น ชี้มาพบ กระจายไป เช่น เผยแผ่ศาสนา เผยแผ่ธรรม องค์การเผยแผ่

ส่วน เผยแพร่ ใช้ในความหมายว่า ประกาศโฆษณา ทำให้แพร่หลายในลักษณะกระจายให้เป็นรูปธรรมให้สัมผัสได้ทางตา หู เป็นต้น เช่นใช้ว่า “การเผยแพร่ศาสนาสามารถทำได้หลายวิธี เช่น เผยแพร่ไปตามสื่อต่างๆ หรือเผยแพร่ทางวิทยุ ทีวี เป็นต้น” และกรมการศาสนาอธิบาย คำว่า “เผยแพร่” ว่าเป็น การประกาศให้ทราบ ไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตนเอง ไม่ใช่การโฆษณาชวนเชื่อ ส่วนคำว่า “เผยแพร่” คือการโฆษณาให้แพร่หลาย ทั้งสองคำมีความหมายคล้ายคลึงกัน แต่คณะกรรมการสงฆ์มักใช้คำว่า “เผยแพร่” นี้ในการเขียนในพระพุทธรศาสนา ว่าเป็น “การเผยแพร่พระพุทธรศาสนา”

ดังนั้น การเผยแพร่พระพุทธรศาสนา หมายถึง การประกาศหรือชี้แจงแนะนำ หลักธรรมหลักคำสอน การทำให้พระพุทธรศาสนากระจายออกไป ทำให้เป็นที่แพร่หลายไปยังคนทั่วไป ให้ผู้อื่น ได้รู้ เข้าใจและปฏิบัติได้ถูกต้อง โดยการปราศจากการบังคับขู่เข็ญใดๆ โดยใช้วิธีการต่างๆ

1.3 วิธีการเผยแพร่พระพุทธรศาสนา

การเผยแพร่หลักพระพุทธรธรรมคำสอนนับเป็นภารกิจที่มีความสำคัญต่อความมั่นคงแห่งพระพุทธรศาสนา ถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์ หรือพระธรรมกถึก พระธรรมทูต เพื่อปลูกฝังอบรมให้พุทธศาสนิกชนเป็นคนดี มีศีลธรรมและประพฤติปฏิบัติชอบนั้น อบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธรศาสนา และตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ สั่งสอนให้ผู้เรียนบังเกิดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมก่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา และตั้งตนอยู่ในสัมมาปฏิบัติ เพราะว่าพระพุทธรศาสนาเป็นศาสนาที่ยังประโยชน์สุขให้เกิดขึ้นกับมวลมนุษยชาติ รูปแบบการสื่อสารในการเผยแพร่พระพุทธรธรรมในยุคปัจจุบัน ได้มีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ระบบที่ทันสมัยมากขึ้น เช่น มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบในการเผยแพร่จากการเทศน์ตามประเพณีมาสู่การปาฐกถา บรรยายธรรม และการการสนทนาธรรม มีการใช้เทคโนโลยีอุปกรณ์ในการให้การศึกษาสมัยใหม่เข้าช่วย ได้แก่ เครื่องขยายเสียง การเผยแพร่พระพุทธรธรรมผ่านสื่อมวลชนแขนงต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร แอบบนท์กึ่งเสียง คอมพิวเตอร์ และการพิมพ์เป็นเอกสารหนังสือธรรมะออกเผยแพร่ เป็นต้น (กรมการศาสนา 2525: 185-186) ในการเผยแพร่พระพุทธรศาสนาวิธีการ ที่สามารถกระทำได้ (วิศิษฐ์ พงศ์พัฒนจิต ม.ป.ป.: 33-34; มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2545: 24) ดังนี้คือ

1. การเทศน์ หรือ การแสดงธรรม คือการกล่าวถ่ายทอดพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อเป็นการรักษาศีล ฝึกสมาธิ และอบรมปัญญา แก่พุทธบริษัททั้งหลายในโอกาสต่างๆ ในปัจจุบันนิยมปฏิบัติ 2 แนวทาง ได้แก่

1.1 การเทศน์ แบบอ่านคัมภีร์ เพื่อปฏิบัติตามธรรมเนียมเดิม

1.2 การเทศน์ปฏิภาณ คือ การแสดงธรรมโดยใช้โวหาร ความสามารถ มีทั้งเทศน์เดี่ยว เทศน์คู่ เทศน์ปุจฉา-วิสัชนา 2 หรือ 3 ธรรมาสัน โดยยึดหลักธรรมเนียมปฏิบัติในการสมมติเต็มรูปแบบ หรือตามความเหมาะสมแก่โอกาส สถานที่ บุคคล

2. การปาฐกถาในหัวข้อธรรมะต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตของคนหรือในหัวข้อเรื่องต่างๆ โดยอาศัยหลักธรรมะในทางพระพุทธศาสนาแก้ปัญหาหรืออธิบายปัญหานั้นๆ อาจเป็นปาฐกถาธรรมในห้องประชุม หรือที่ชุมนุมที่ใดตามเหมาะสม จะจัดทางวิทยุกระจายเสียงหรือสถานีโทรทัศน์ก็ได้

3. การอภิปราย เป็นการจัดแสดงความคิดเห็นในเรื่องเดียวกัน แต่อาจต่างทัศนะกัน ส่วนใหญ่เป็นรูปแบบของการประชุมสัมมนา กลุ่มต่างๆ และอาจเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมแสดงความคิดเห็นร่วมด้วย ทั้งนี้ จะมีผู้คอยควบคุมการอภิปราย เรียกว่า ผู้ดำเนินการอภิปราย

4. การสนทนาธรรม มีรูปแบบคล้ายเทศน์ปุจฉา-วิสัชนา แต่ส่วนใหญ่จะมีหลักการดำเนินรายการ พระภิกษุสามารถสนทนากับคฤหัสถ์ก็ได้

5. พิธีกรรายการ ได้แก่ ผู้ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการกำกับงาน ทำความเข้าใจกับผู้ร่วมงานให้เป็นไปตามกำหนดการ ทั้งนี้สามารถสอดแทรกธรรมะได้ทุกขั้นตอน

6. ผู้บรรยาย การรับหน้าที่เป็นผู้บรรยายในรายการสื่อมวลชน คือ วิทยุ-โทรทัศน์ เช่น ผู้บรรยายงานพระบรมศพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เป็นต้น

7. การจัดพิมพ์หนังสือธรรมะออกเผยแพร่ โดยการเขียนบทความทางวิทยุโทรทัศน์ ในกรณีวิทยุ จะมีผู้อ่าน ส่วนโทรทัศน์ จะมีผู้อ่าน หรือนำไปสร้างเป็นภาพให้ตรงกับบทความที่เขียนไว้ หรือ เขียนบทความ โดยการเขียนบทความลงหนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ สิ่งตีพิมพ์ทุกชนิด

8. การจัดแสดงนิทรรศการทางพระพุทธศาสนา ซึ่งแสดงหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าประกอบด้วยการจัดนิทรรศการด้วย เสียง ภาพ แผนภูมิ และอื่นๆ ให้ผู้ชมมาชมนิทรรศการและได้ศึกษาด้วยตนเอง

9. ครู อาจารย์ ที่ได้รับนิมนต์ให้สอนในสถานศึกษา ให้ความรู้ในโอกาสต่างๆ หรือร่วมกับสถาบันการศึกษาจัดหลักสูตรการเรียน การสอน ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

10. วิทยากร โดยได้รับนิมนต์ ให้บรรยายในหัวข้อที่ทางเจ้าภาพเป็นผู้กำหนด หรือเป็นพระวิทยากรในค่ายอบรมทางศาสนา

11.การจัดรายการทางวิทยุ-โทรทัศน์ มีหลายรูปแบบ เช่น การเทศน์ การแสดงปาฐกถา การสนทนาธรรม การบรรยายธรรม เป็นต้น

2. ความหมายและความสำคัญของสารสนเทศ

2.1 ความหมายของคำว่า “สารสนเทศ”

คำว่า “สารสนเทศ” เป็นศัพท์บัญญัติมาจากภาษาอังกฤษคำว่า “Information” มีคำที่ใช้ในภาษาไทยแตกต่างกันออกไป เช่น คำว่า สนเทศ สารสนเทศ สารนิเทศ แต่คำที่พบว่ามีการใช้บ่อย คือ คำว่า สารนิเทศ และสารสนเทศ ซึ่งราชบัณฑิตยสถานกำหนดให้ใช้ได้ทั้ง 2 คำ ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายว่า ข่าวสาร การแสดงหรือการชี้แจงข่าวสาร ข้อมูลต่างๆ (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 1182)

สารสนเทศ ในความหมายทั่วไป หมายถึง ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ความคิด เรื่องราว ประสบการณ์ที่มีการประมวลผลหรือบันทึกด้วยวิธีการใดๆ ที่มีความหมายโดยอาจถ่ายทอดออกมาเป็นท่าทาง เสียง ภาษาพูด ภาษาเขียน ภาพ สัญลักษณ์ ฯลฯ แล้วแต่ความเหมาะสม และ/หรือเผยแพร่เพื่อให้ใช้ประโยชน์ได้ (มาลี ถ้ำสกุล 2545: 5; แม้นมาส ชวลิต และนันทพร แก้วบุชา 2544: 5) และมีผู้ให้ความหมายแตกต่างกันไป ดังนี้

สมาคมห้องสมุดอเมริกัน (American Library Association 1983: 117) ให้ความหมายของ Information ว่าหมายถึง ความคิดเห็น ข้อเท็จจริงต่างๆ ตลอดจนงานสร้างสรรค์อื่นๆ ซึ่งถ่ายทอด บันทึก และเผยแพร่ออกไป ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในรูปแบบต่างๆ ในขณะที่ The American Heritage® Dictionary (2008: online) ได้ให้ความหมายของ Information ว่าหมายถึง ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษา ประสบการณ์ หรือคำแนะนำ หรือ ความรู้จากสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เฉพาะเจาะจงซึ่งเป็นการรวบรวมหรือการได้รับสารสนเทศจากการติดต่อสื่อสาร ฟาร์เล็กซ์ (Farlex 2008: online) สารสนเทศคือผลลัพธ์ของการประมวลผล การรวบรวม การจัดการข้อมูลและข้อมูลที่ได้รับการจัดระเบียบโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง ซึ่งเพิ่มความรู้ให้ผูรับ ความหมายของคำว่าสารสนเทศนั้นมีอยู่ด้วยกันหลายบริบท เช่น สารสนเทศในฐานะสิ่งที่บันทึกไว้ สารสนเทศในฐานะเป็นข้อความ สารสนเทศในฐานะเป็นรูปแบบ สารสนเทศในฐานะข้อมูลนำเข้า และสารสนเทศในฐานะคุณสมบัติทางกายภาพ ดังนั้นต้องพิจารณาบริบทต่างๆ ของคำ “สารสนเทศ” เพราะความหมายจะเปลี่ยนไปตามบริบทนั้นๆ

พริเทอร์ท (Prytherch, Raymond John 2005: 349) ให้อธิบาย Information หมายถึง การรวบรวมข้อมูลในรูปแบบที่สามารถเข้าใจได้ และสามารถทำการสื่อสารได้ ซึ่งอาจอยู่ในสื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือเป็นการรวบรวมความรู้จากพนักงานขององค์กรที่เป็นลักษณะความรู้ของปัจเจกชน

ประกาวัติ สืบสนธิ์ (2543: 1-6) ให้ความหมายไว้ว่าสารสนเทศ หมายถึง ข้อเท็จจริง เหตุการณ์ ที่ผ่านกระบวนการประมวลผลมีการถ่ายทอด และการบันทึกไว้ในรูปแบบต่างๆ เช่น หนังสือ วารสารหนังสือพิมพ์ รายงาน โสตทัศนวัสดุ เทปคอมพิวเตอร์ ตลอดจนการถ่ายทอดในรูปแบบอื่นๆ เช่น คำพูด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ให้ผู้รับสาร ได้ทราบ แต่ทั้งนี้ สารสนเทศมีความหมายที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับว่าจะนำไปใช้ในสถานการณ์ใด สารสนเทศในบางความหมายมีความเหมาะสมกับบางสาขาวิชา แต่อาจจะไม่เหมาะที่จะนำมาเป็นความหมายในสาขาวิชาอื่น เพราะสารสนเทศสามารถมองได้หลายระดับและหลายมุมมอง

สมพร พุทธาพิทักษ์ผล (2546: 1-33) ให้ความหมายของสารสนเทศในบริบทด้านเนื้อหาไว้ว่าหมายถึง ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ในรูปแบบต่างๆ ที่มีการจัดบันทึก ประมวล หรือ ดำเนินการด้วยวิธีใดๆ เพื่อนำไปเผยแพร่และใช้ประโยชน์ ข้อมูลเป็นข้อเท็จจริงที่ได้มีการรวบรวมมา สารสนเทศเป็นการนำข้อมูลมาประมวลผลเป็นการเพิ่มคุณค่าสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ขณะที่ความรู้นั้นเป็นความเข้าใจหรือความคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ความแตกต่างระหว่าง ข้อมูล สารสนเทศ และความรู้ นั้นขึ้นอยู่กับผู้ใช้และสถานการณ์หรือบริบทที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นการให้ความหมายในเชิงลำดับขั้นของความสัมพันธ์

จากความหมายที่นักวิชาการได้อธิบายตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่า สารสนเทศ มีความหมายที่หลากหลายขึ้นอยู่กับบริบทและสาขาวิชา สำหรับงานวิจัยฉบับนี้นั้น สารสนเทศ หมายถึง ข่าวสาร (News) ข้อเท็จจริง (Facts) ข้อมูล (Data) ตลอดจนความรู้ (Knowledge) ที่ได้จากการสำรวจ การศึกษา การสอน หรือ ความรู้จากสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เฉพาะเจาะจงซึ่งเป็นการรวบรวมหรือการได้รับสารสนเทศจากการติดต่อสื่อสาร หรือมีผู้ถ่ายทอด ซึ่งได้มีการบันทึกไว้ในรูปแบบต่างๆ เช่น ในหนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ รายงาน โสตทัศนวัสดุ คอมพิวเตอร์ และกระบวนการถ่ายทอด บันทึกข้อมูลในรูปแบบอื่นๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ที่ต้องการได้ทราบและใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ รวมถึงเพื่อส่งต่อหรือกระจายออกไปสู่ผู้ที่ต้องการใช้อื่นๆ ต่อไป

2.2 ความสำคัญของสารสนเทศ

สารสนเทศเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของโลกประเภทหนึ่งดังที่ปรากฏใน รายงานการประชุมของระบบสารสนเทศระหว่างชาติทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ครั้งที่ 1 (The First UNISIST Meeting 1976) ณ เมืองเฮิร์เชค โนวี ประเทศยูโกสลาเวีย ระหว่างวันที่ 20-23 เมษายน พ.ศ.2519 ซึ่งได้เน้นถึงความสำคัญของความรู้ ข้อมูล ว่าเป็นทรัพยากรสำคัญอย่างหนึ่ง สำหรับการพัฒนาไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรมนุษย์ สอดคล้องกับที่ องค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติกำหนดว่าทรัพยากรที่สำคัญของโลกมี

3 ประการ คือ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ และทรัพยากรสารสนเทศ และสารสนเทศเป็นรากฐานอันจำเป็นสำหรับความก้าวหน้าของอารยธรรมและสังคม ที่เกิดจากภูมิปัญญาของมนุษย์ เป็นทรัพย์สินทางปัญญาสามารถเพิ่มเติมโดยไม่หมดสิ้นทั้งยังสามารถนำกลับมาใช้ได้อีกและเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างสรรค์หรือการใช้ทรัพยากรเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการตัดสินใจ (ชุดิมา สัจจานนท์ 2530: 37-38) ในสภาพสังคมปัจจุบันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านต่างๆ ทำให้มีการถ่ายทอดสารสนเทศออกมาในปริมาณที่มากมายมหาศาลและหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรตีพิมพ์ เช่น หนังสือ วารสาร และสิ่งพิมพ์รูปแบบต่างๆ ทรัพยากรไม่ตีพิมพ์ เช่น โสตทัศนวัสดุและวัสดุย่อส่วน ตลอดจนทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์ จะเห็นได้ว่าสารสนเทศบรรจุอยู่สื่ออันมีรูปแบบแตกต่างมากมายกว่าในอดีตและแพร่กระจายไปทั่วทุกมุมโลก สารสนเทศช่วยในการพัฒนาบุคคลและสังคม ทั้งยังช่วยแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นแล้วหรือที่ป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นจึงสามารถกล่าวได้ว่า สารสนเทศเป็นทรัพยากรที่สำคัญอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับทุกคนและเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของงาน การเรียน การพักผ่อน และการแก้ไขปัญหาประจำวัน เป็นส่วนสำคัญในการสร้างฐานของความรู้ ทั้งยังเป็นปัจจัยหลักในการกำหนดแนวทางพัฒนาทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม สารสนเทศมีผลต่อการตัดสินใจ การวางแผน ควบคุมการปฏิบัติงานในด้านต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สารสนเทศเป็นบ่อเกิดแห่งความรู้เพิ่มพูนสติปัญญา เกิดความเฉลียวฉลาด รู้จักแก้ปัญหาที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม (มาลี ล้ำสกุล 2545: 13-14)

สรุปได้ว่า สารสนเทศมีความสำคัญทั้งต่อบุคคลและสังคม กล่าวคือ สารสนเทศมีความสำคัญต่อบุคคลในการประกอบการศึกษาค้นคว้า การตัดสินใจและการทำกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ส่วนความสำคัญต่อสังคม คือ สารสนเทศเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมของประเทศ ตลอดจนการถ่ายทอดเทคโนโลยีต่างๆ เพื่อช่วยให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และมีโลกทัศน์ที่กว้างขวางยิ่งขึ้น

3. แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งสารสนเทศ

แหล่งสารสนเทศ (Information Sources) หมายถึงแหล่งใดก็ตามที่สามารถให้สารสนเทศเพื่อสนองความต้องการของบุคคลนั้นๆ ได้ ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้แบ่งประเภทของแหล่งสารสนเทศไว้ดังนี้

ประภาวดี สืบสนธิ์ (2532) แบ่งสารสนเทศออกเป็น 2 แหล่ง คือ

1. แหล่งสารสนเทศภายในตัวบุคคล

ผู้แสวงหาสารสนเทศแต่ละคนสามารถสร้างสารสนเทศขึ้นเองได้ โดยการประมวลความคิด ความรู้ ใช้ประสบการณ์ของตนเองหรืออาจแสวงหาสารสนเทศโดยการสังเกตซึ่งอาจเป็นการสังเกตอย่างมีระบบ มีเป้าหมายของการสังเกตอย่างชัดเจน หรืออาจเป็นการสังเกตโดยไม่มีระบบ ไม่ได้คาดการณ์ว่าจะสังเกตเรื่องใดแล้วแต่ว่าสังเกตเห็นอะไรแล้วจึงนำผลจากการสังเกตมาประมวลในภายหลัง นอกจากนี้ผู้แสวงหาสารสนเทศยังสามารถหาสารสนเทศจากเอกสารที่รวบรวมได้ เก็บสะสมไว้เพื่อประโยชน์ส่วนตัว

2. แหล่งสารสนเทศภายนอก สามารถจำแนกได้ดังนี้

2.1 แหล่งสารสนเทศบุคคล บุคคลเป็นช่องทางการสื่อสารและการแสวงหาข้อมูลอย่างไม่เป็นทางการ บุคคลที่เป็นแหล่งสารสนเทศ ได้แก่ เพื่อนร่วมงาน เพื่อนบ้าน สมาชิกครอบครัว ผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น แหล่งบุคคลหรือการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นแหล่งสารสนเทศภายนอกที่เป็นที่นิยมใช้เพื่อหาสารสนเทศที่ต้องการมากเป็นอันดับแรก และเป็นอันดับสองรองจากการใช้ประสบการณ์ความคิดของตนเอง

2.2 แหล่งสารสนเทศสถาบัน หมายถึง สถาบันต่างๆ ที่ให้บริการสารสนเทศช่วยตอบคำถามหรือให้ข้อมูล ข่าวสาร เรื่องราวที่ต้องการ แหล่งสารสนเทศสถาบัน จำแนกได้ 2 ประเภท คือ

2.2.1 สถาบันที่จัดตั้งขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อดำเนินการและให้บริการสารสนเทศอย่างเป็นทางการ ได้แก่ ห้องสมุด ศูนย์เอกสาร เป็นต้น

2.2.2 สถาบันที่มีหน้าที่ดำเนินการเฉพาะด้านแต่สามารถให้บริการข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานได้ เช่น สำนักงานส่งเสริมการเกษตร หน่วยสารสนเทศของรัฐบาล เป็นต้น

2.3 แหล่งสารสนเทศสื่อมวลชน บุคคลอาจได้รับสารสนเทศที่ต้องการโดยการเข้าถึงสื่อมวลชน เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์ การดูโทรทัศน์ การฟังวิทยุ เป็นต้น

รภัพร ชังธาดา (2536: 5) ได้แบ่งแหล่งสารสนเทศออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. แหล่งสารสนเทศที่เป็นสถาบัน จำแนกได้เป็น 2 ประเภทคือ

1.1 ห้องสมุด เป็นสถานที่รวบรวมวัสดุสารสนเทศที่อยู่ในรูปของวัสดุตีพิมพ์และวัสดุไมตีพิมพ์ รวมทั้งฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ โดยมีบรรณารักษ์เป็นผู้ดูแลบริหารงาน โดยยึดหลักการบริการแก่ผู้ใช้

1.2 ศูนย์สารสนเทศ จัดตั้งขึ้นโดยมีจุดหมายเพื่อให้บริการสารสนเทศเฉพาะสาขาวิชา เพื่อให้บริการแก่ผู้ที่สนใจได้เข้ามาศึกษาค้นคว้า

2. แหล่งสารสนเทศที่เป็นสถานที่ ได้แก่ อนุสาวรีย์ โบราณสถาน หรือสถานที่จำลอง ซึ่งแหล่งสารสนเทศดังกล่าวนี้มีประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งเป็นแหล่งที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย

3. แหล่งสารสนเทศที่เป็นบุคคล เป็นแหล่งสารสนเทศที่มีอยู่ในตัวบุคคลที่เป็นผู้รู้สารสนเทศ โดยเกิดจากการประมวลความคิด ความรู้และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล แหล่งสารสนเทศบุคคลที่สำคัญ เช่น ประชาชนชาวบ้าน ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ นักวิชาชีพในสาขาวิชาต่างๆ เป็นต้น การเข้าถึงสารสนเทศบุคคลอาจต้องใช้วิธีการติดต่อสอบถามขอความรู้ คำแนะนำ เพื่อให้ได้สารสนเทศที่ต้องการจากบุคคลเหล่านั้นโดยตรง

4. แหล่งสารสนเทศที่เป็นเหตุการณ์ ได้แก่ กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น เช่น การประชุม การสัมมนาในเรื่องต่างๆ นิทรรศการหรืองานแสดงต่างๆ รวมทั้งเหตุการณ์สำคัญๆ ในประวัติศาสตร์ เช่น "14 ตุลา" ในปี พ.ศ. 2516 "พฤษภาทมิฬ" ในปี พ.ศ. 2535 ซึ่งสารสนเทศที่ได้ถือเป็นสารสนเทศขั้นต้นหรือขั้นปฐมภูมิ

ชัชวาล วงษ์ประเสริฐ (2537: 58 - 59) ได้แบ่งแหล่งสารสนเทศออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. แหล่งบุคคล หมายถึง ตัวบุคคลที่ถูกนำมาใช้ในการสื่อสารกับผู้รับสาร กล่าวคือให้ข้อมูล ข่าวสารกับผู้อื่นได้ ได้แก่ เพื่อนร่วมงาน สมาชิกในครอบครัว ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชา เป็นต้น

2. แหล่งสื่อมวลชน เป็นแหล่งที่มีลักษณะการสื่อสารแบบทางเดียว ส่วนใหญ่จะให้ข้อมูลและสารสนเทศประเภทข่าว โดยการผ่านสื่อประเภทต่างๆ ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วารสารหรือนิตยสาร เป็นต้น

3. แหล่งสถาบัน เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐบาลและเอกชน เพื่อทำหน้าที่จัดหาสารสนเทศ แล้วนำมาวิเคราะห์ จัดเก็บ และให้บริการในรูปแบบที่เหมาะสม เช่น ห้องสมุด ศูนย์สารสนเทศ ศูนย์เอกสาร เป็นต้น

พวา พันธุ์เมฆา (2541: 4-19) อารีย์ ชื่นวัฒนา (2546: 15-18) และภาควิชา
บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ (มหาวิทยาลัยขอนแก่น 2551: 12-19) สรุปประเภทแหล่ง
สารสนเทศไว้ 4 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. แหล่งสารสนเทศประเภทสถาบัน เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยหน่วยงานรัฐบาล
หรือเอกชน เพื่อทำหน้าที่ในการแสวงหาสารสนเทศ ดำเนินการรวบรวม วิเคราะห์ จัดเก็บ และ
ให้บริการเผยแพร่สารสนเทศซึ่งแหล่งสารสนเทศประเภทสถาบันสามารถจำแนกตามขอบเขต
หน้าที่และวัตถุประสงค์ในการให้บริการได้ดังนี้

1.1 ห้องสมุด คือ แหล่งสะสมและให้บริการสารสนเทศ ทั้งในรูปสื่อสิ่งพิมพ์และ
สื่อโสตทัศน มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา ความรู้ การค้นคว้าวิจัย ความจริง ใจ และ การพักผ่อน
หย่อนใจของผู้ใช้ โดยมีบรรณารักษ์เป็นผู้บริหารงานและดำเนินงานห้องสมุด ห้องสมุดแบ่งออกได้
เป็น 5 ประเภท คือ

1.1.1 ห้องสมุดโรงเรียน เป็นศูนย์กลางการเรียนการสอนของโรงเรียน ทั้งครู
และนักเรียนจะใช้ห้องสมุดในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ โดยมีบรรณารักษ์ปฏิบัติงานใกล้ชิดกับ
ครูผู้สอนเพื่อร่วมกันจัดหาสารสนเทศตามหลักสูตร

1.1.2 ห้องสมุดวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย เป็นห้องสมุดของ
สถาบันอุดมศึกษา เป็นศูนย์กลางวิชาการของสถาบัน มีบทบาทและหน้าที่สำคัญ คือ จัดหา รวบรวม
วิเคราะห์ จัดเก็บวัสดุสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนและการค้นคว้าวิจัยของนิสิต
นักศึกษา อาจารย์ และบุคลากร ให้เพียงพอกับความ ต้องการ รวมถึงการบำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรม
เนื่องจากห้องสมุดเป็นสถาบันทางวิชาการในชุมชน จึงต้องมีหน้าที่สงวนรักษาและเผยแพร่
ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน

1.1.3 ห้องสมุดเฉพาะ เป็นห้องสมุดที่จัดตั้งขึ้นโดยหน่วยงานภาครัฐและเอกชน
มีบทบาทและภาระหน้าที่สำคัญต่อหน่วยงาน คือ จัดหาสารสนเทศเฉพาะด้านที่มีเนื้อหาทันสมัย
ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ภายในหน่วยงาน ผู้ใช้สารสนเทศส่วนใหญ่จะเป็นนักวิชาการ นักวิจัย
เช่น ห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศธนาคารแห่งประเทศไทย ห้องสมุดสำนักงานสถิติ เป็นต้น

1.1.4 ห้องสมุดประชาชน มีหน้าที่ให้บริการสารสนเทศแก่ประชาชนทุกเพศ
ทุกวัย เพื่อส่งเสริมการอ่านแก่ชุมชน กระจายข่าวสารที่น่าสนใจใคร่รู้แก่มวลชน เช่น เรื่องการดูแล
สุขภาพอนามัย แนะนำอาชีพ เป็นต้น

1.1.5 หอสมุดแห่งชาติ เป็นแหล่งสารสนเทศขนาดใหญ่ที่สุดที่จัดตั้งขึ้นใน
ชุมชนระดับชาติหรือประเทศ มีหน้าที่เก็บรวบรวมและสงวนรักษาทรัพย์สินทางปัญญา วิทยาการ
ศิลปกรรมและวัฒนธรรมของชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งสารสนเทศที่ผลิตขึ้นในประเทศนั้นๆ

1.2 ศูนย์สารสนเทศ คือ แหล่งจัดเก็บและให้บริการสารสนเทศเฉพาะสาขาวิชาแก่ผู้ใช้เฉพาะกลุ่ม โดยเฉพาะนักวิทยาศาสตร์ นักวิจัย เพื่อประโยชน์ต่อการค้นคว้า วิจัยและปฏิบัติงาน ศูนย์สารสนเทศทุกแห่งต่างมีหน้าที่คัดเลือก จัดหา วิเคราะห์ จัดเก็บ และให้บริการสารสนเทศเฉพาะด้าน หรือสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งที่เจาะลึก จัดบริหารและดำเนินงาน โดยนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชา ทำหน้าที่คล้ายห้องสมุดเฉพาะ

1.3 ศูนย์ข้อมูล มีหน้าที่ผลิต ประเมินค่าข้อมูลให้บริการรวบรวมข้อมูลตัวเลข ซึ่งเป็นข้อมูลดิบและมักจะเป็นเรื่องราวในวงกว้าง เพื่อเผยแพร่ให้ผู้ใช้อย่างมีระบบ โดยทั่วไปมักจะผ่านวัสดุตีพิมพ์ นอกจากนี้ยังให้บริการรวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับสำมะโนประชากร สินค้า และวัสดุ ศูนย์ข้อมูลที่น่าสนใจ ได้แก่ ศูนย์ข้อมูลพลังงานแห่งประเทศไทย ศูนย์ข้อมูลธุรกิจตลาดหลักทรัพย์ เป็นต้น

1.4 หน่วยงานสถิติ เป็นหน่วยงานที่รวบรวมสถิติเป็นตัวเลข ข้อมูลจะถูกนำมาใช้ในการบริหารงาน การวางแผน หรือโครงการ การวิเคราะห์ประเมินผล และการนำผลมาช่วยในการตัดสินใจของหน่วยงาน นอกจากนั้นหน่วยงานสถิติยังเป็นแหล่งรับจดทะเบียน รวบรวมหลักฐานการจดทะเบียน ข้อมูลและสถิติที่เกี่ยวข้อง

1.5 ศูนย์วิเคราะห์สารสนเทศทำหน้าที่เลือกสรรประเมินค่า จัดเก็บ และนำเสนอสารสนเทศเฉพาะวิชา ศูนย์วิเคราะห์สารสนเทศมีประโยชน์ต่อกลุ่มบุคคล นักวิชาการ นักวิจัยในสาขาวิชา ทำให้สามารถติดตามกิจกรรมความรู้ใหม่ ๆ ในสาขาที่เชี่ยวชาญได้

1.6 ศูนย์แนะแหล่งสารสนเทศ เป็นสถาบันที่ให้บริการตอบคำถามของผู้ใช้ โดยการให้คำแนะนำผู้ใช้อย่างแหล่งสารสนเทศต่างๆ เช่น สิ่งพิมพ์สถาบันบริการสารสนเทศต่างๆ สมาคมวิชาชีพ ศูนย์แนะแหล่งสารสนเทศจะรวบรวมรายชื่อแหล่งสารสนเทศต่างๆ ศูนย์แนะแหล่งสารสนเทศที่สำคัญในประเทศไทย ได้แก่ สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

1.7 หอจดหมายเหตุ เป็นสถาบันที่ทำหน้าที่จัดเก็บรักษาจดหมายเหตุ ได้แก่ เอกสารราชการ เอกสารทางประวัติศาสตร์ ระเบียบข้อบังคับ คำสั่ง รายงาน แผนที่ ภาพถ่าย เพื่อเป็นหลักฐานแสดงประวัติศาสตร์ พัฒนาการ นโยบาย และการดำเนินงานของหน่วยงานเพื่อใช้อ้างอิงในการปฏิบัติหน้าที่ เป็นหลักฐานสำหรับการค้นคว้าวิจัยและเป็นมรดกทางวัฒนธรรม หอจดหมายเหตุที่สำคัญในประเทศไทย ได้แก่ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร กองบรรณสาร และห้องสมุด กระทรวงการต่างประเทศ

1.8 สถาบันบริการสารสนเทศเชิงพาณิชย์ เป็นการดำเนินงานในเชิงธุรกิจ มีบริการอย่างกว้างขวางหลายรูปแบบ ซึ่งอาจดำเนินการ โดยบุคคลหรือองค์กร มีหน้าที่รวบรวม

จัดเก็บ ประมวลผล ประเมินค่า และเผยแพร่สารสนเทศตามความต้องการของลูกค้า เช่น การส่งเอกสาร การค้นหาสารสนเทศ บริการทำวิจัย การวิเคราะห์ตลาด เป็นต้น

2. แหล่งสารสนเทศบุคคล หมายถึง แหล่งจัดเก็บสารสนเทศภายในตัวบุคคลซึ่งสามารถให้ข้อมูลข่าวสารกับผู้อื่นได้ ซึ่งได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่างๆ บุคลากรผู้ปฏิบัติงานในหน้าที่ต่างๆ จนรอบรู้ในงานนั้นมาก เพื่อนร่วมงานในองค์กร นักวิจัย ครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่ระดับต่างๆ ในหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ ธนาคาร สมาคมและองค์กรเอกชนต่างๆ เป็นต้น ซึ่งแหล่งสารสนเทศบุคคลนี้จะเปิดโอกาสให้มีการสื่อสารแบบสองทางมากกว่าแหล่งสารสนเทศประเภทอื่น โดยการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศบุคคลอาจต้องใช้วิธีการติดต่อสอบถามขอความรู้คำแนะนำเพื่อให้ได้สารสนเทศที่ต้องการจากบุคคลเหล่านั้นโดยตรง

3. แหล่งสารสนเทศสื่อมวลชน คือ แหล่งสารสนเทศที่เป็นการให้ข่าวสารข้อมูลประเภทข่าวเป็นส่วนใหญ่ โดยผ่านทางสื่อมวลชนประเภทต่างๆ ซึ่งได้แก่ การอ่านหนังสือพิมพ์ คุุโทรทัศน์ ฟังวิทยุ และรับฟังข่าวสารต่างๆ ที่ได้จากสื่อมวลชนในทุกแขนง ซึ่งสื่อมวลชนจะสามารถเข้าถึงผู้ใช้ได้อย่างกว้างขวาง แต่การสื่อสารจากแหล่งสื่อมวลชนจะเป็นการสื่อสารแบบทางเดียว ข่าวฉบับเป็นสารสนเทศที่สำคัญในสังคมปัจจุบันและข่าวสารเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพราะฉะนั้นข่าวสารที่ผ่านทางสื่อมวลชนจะมีความรวดเร็วทันเหตุการณ์ แต่ผู้ใช้ต้องระมัดระวังในการตรวจสอบความถูกต้องและข้อเท็จจริง แหล่งสารสนเทศสื่อมวลชน สามารถแบ่งออกได้เป็น

3.1 สื่อโทรทัศน์ เป็นแหล่งนำสารสนเทศในเรื่องต่างๆตรงสู่บ้าน/ประชาชนส่วนใหญ่โดยเฉพาะ ชุมชนที่อยู่ในชนบทห่างไกลได้ดีกว่าแหล่งสารสนเทศประเภทอื่น ให้บริการสารสนเทศในรูปของเสียงและภาพ มีรายการข่าว รายงานเหตุการณ์สำคัญ การเสนอเรื่องที่กำลังเป็นที่สนใจของประชาชนส่วนใหญ่ และรายการสารคดีต่างๆ แต่เวลาส่วนใหญ่จะเน้นด้านบันเทิงการ มีค่าใช้จ่ายในการผลิตและออกรายการสูง จึงต้องมีผู้อุปถัมภ์รายการ ทำให้ปริมาณสารสนเทศที่มีเนื้อหาสาระควรแก่การถ่ายทอดถึงประชาชนมีจำนวนลดลง

3.2 สื่อวิทยุ เป็นแหล่งนำสารสนเทศในเรื่องต่างๆสู่มวลชนส่วนใหญ่ในลักษณะเช่นเดียวกับโทรทัศน์แม้ว่าจะมีสถานีวิทยุที่ทำการถ่ายทอดมากกว่าสถานีโทรทัศน์ แต่วิทยุก็ไม่ได้เป็นแหล่ง สารสนเทศที่ดีกว่าเพราะรายการส่วนใหญ่มุ่งเน้นบันเทิงการมากกว่าการให้สารสนเทศอันเป็นประโยชน์เช่นเดียวกัน ประชาชนส่วนใหญ่มีความพอใจสื่อประเภทวิทยุในระดับที่น้อยกว่าโทรทัศน์ เพราะไม่สามารถแสดงภาพข่าว/เหตุการณ์สำคัญ ได้รับฟังเพียงเสียงอย่างเดียวเท่านั้น

3.3 สื่อหนังสือพิมพ์ เป็นแหล่งที่ถ่ายทอดสารสนเทศให้แก่มวลชนได้ดีในรูปแบบของสิ่งพิมพ์ที่มีกำหนดเวลาอย่างต่อเนื่อง ส่วนใหญ่เป็นรายวัน เน้นการนำเสนอภาพและข่าวของเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างทันสมัย/ทันต่อเหตุการณ์ ในรูปแบบของบทความหรือสรุป

ข้อเท็จจริงอย่างสั้นๆ บางครั้งอาจมี สารสนเทศภูมิหลังที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ให้ด้วยแต่ไม่มากนัก เมื่อประชาชนหมดความสนใจในเรื่องนั้นๆ หนังสือพิมพ์ก็จะเสนอข่าวน้อยลงและหันไปเสนอข่าวใหม่ที่อยู่ในความสนใจของประชาชนต่อไป

4. แหล่งสารสนเทศบนอินเทอร์เน็ต อินเทอร์เน็ตเป็นเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่มีขนาดใหญ่ครอบคลุมทั่วโลก เชื่อมโยงเว็บไซต์ซึ่งเป็นแหล่งที่เก็บรวบรวมสารสนเทศในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ จำนวนมากบนเครือข่ายเข้าด้วยกันทำให้อินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งสารสนเทศผ่านเครือข่ายที่ไม่มีพรมแดน มีประโยชน์ต่อการสื่อสาร การค้นหาและการแลกเปลี่ยนข้อมูล ในปัจจุบันอินเทอร์เน็ตจึงเป็นแหล่งสารสนเทศที่มีความสำคัญทางการศึกษา เนื่องจากเป็นแหล่งข้อมูลขนาดใหญ่ที่มีลักษณะเป็นสื่อผสม (Multi-media) ช่วยอำนวยความสะดวกต่อการค้นหาสารสนเทศที่ต้องการได้เป็นอย่างดี หน่วยงานภาครัฐและเอกชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาได้เชื่อมต่อระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาช่วยสนับสนุนและส่งเสริมให้นักศึกษาสามารถค้นหาสารสนเทศที่ต้องการได้จากอินเทอร์เน็ต เช่น ฐานข้อมูลห้องสมุด วารสารและจดหมายข่าวอิเล็กทรอนิกส์ ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (Email) บริการถ่ายโอนแฟ้มข้อมูลด้วยโปรแกรม (FTP : File Transfer Protocol) การสนทนาทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (IRC: Internet Relay Chat) และการบริการเว็ลด์ไวด์เว็บ (WWW: World Wide Web) เป็นต้น ถ้าหากต้องการอาศัยข้อมูล/สารสนเทศในการทำงาน หรือประกอบการศึกษาในวิชาชีพ อินเทอร์เน็ตจะทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้เข้าถึงแหล่งสารสนเทศจำนวนมากที่มีสารสนเทศในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์มากมายมหาศาล และเป็นทางด่วนที่นำไปยังแหล่งข้อมูลที่ต้องการได้ในระยะที่รวดเร็ว ย่นระยะเวลาในการเดินทางไปหาข้อมูลและประหยัดค่าใช้จ่ายในการให้ได้มาซึ่งข้อมูล สามารถติดตามความเคลื่อนไหวในเรื่องที่สนใจได้ทันสมัยตลอดเวลา ถือเป็นเครื่องมือหรือช่องทางในการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศที่ได้รับความนิยมสูงสุดในปัจจุบัน

จากแหล่งสารสนเทศประเภทต่างๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์ (มหาวิทยาลัยขอนแก่น 2551: 31-33) ให้หลักในการพิจารณา เมื่อมีความต้องการสารสนเทศเกิดขึ้น ผู้ใช้สามารถเลือกใช้แหล่งสารสนเทศได้อย่างเหมาะสมและเป็นประโยชน์ ดังนี้

1. มีความสะดวกในการเข้าใช้ เช่น อินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งสารสนเทศที่เข้าใช้ได้สะดวก รวดเร็ว โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ เพียงแต่ผู้ใช้มีเครื่องคอมพิวเตอร์และใช้อินเทอร์เน็ตเป็นส่วนห้องสมุดเป็นแหล่งสารสนเทศที่มีความสะดวกในการเข้าใช้ จัดตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นศูนย์กลางและเปิดให้บริการตามเวลาที่กำหนด

2. มีความน่าเชื่อถือ ห้องสมุดเป็นแหล่งสารสนเทศที่มีความน่าเชื่อถือมากกว่าแหล่งบุคคลและอินเทอร์เน็ต เนื่องจากมีวิธีการคัดเลือก จัดหา จัดเก็บ ทรัพยากรสารสนเทศอย่างเป็นระบบ และมุ่งเน้นให้บริการสารสนเทศ ที่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้อย่างสะดวก รวดเร็ว ทำให้ผู้ใช้ ประหยัดเวลาในการค้นหาสารสนเทศ ขณะที่อินเทอร์เน็ตมีความน่าเชื่อถือน้อยกว่าห้องสมุด เนื่องจากสารสนเทศในอินเทอร์เน็ต ไม่มีหน่วยงานใดเป็นเจ้าของทำหน้าที่กลั่นกรองเนื้อหา ส่วนแหล่งสารสนเทศบุคคล ควรคำนึงถึงผู้ที่มีชื่อเสียง คุณวุฒิ หรือประสบการณ์ที่เป็นที่ยอมรับ โดยทั่วไป

3. มีความสอดคล้องกับลักษณะของเนื้อหาสารสนเทศที่ต้องการ เช่น ถ้าต้องการความรู้ เฉพาะสาขาวิชาควรเลือกใช้ ห้องสมุดคณะ ห้องสมุดเฉพาะ หรือศูนย์สารสนเทศ หรือถ้าต้องการความรู้หลากหลายสาขาวิชา ควรเลือกใช้ห้องสมุดมหาวิทยาลัย หรือถ้าเป็นเรื่องที่ไม่สามารถหาอ่านไม่ได้ จากทรัพยากรสารสนเทศประเภทต่างๆ อาจต้องใช้แหล่งบุคคลที่เชี่ยวชาญในเรื่องนั้น

4. ความทันสมัยของเนื้อหาที่น่าสนใจ สื่อมวลชน เป็นแหล่งที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เหตุการณ์ที่เป็นปัจจุบัน ดังนั้น ข้อมูลข่าวสาร ที่เผยแพร่จึงล้ำสมัยเร็ว เช่น ราคาทองคำ ราคาน้ำมัน ตลาดหุ้น อาจมีการเปลี่ยนแปลงทุกวัน ดังนั้นจำเป็นต้องพิจารณา วัน เดือน ปี ของการผลิต หรือเผยแพร่ข้อมูลของแหล่งสื่อมวลชนด้วย

การเลือกใช้แหล่งสารสนเทศ เช่น ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาและแหล่งสารสนเทศ อินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นแหล่งสารสนเทศที่มีความหลากหลายให้เลือกใช้ได้อย่างกว้างขวาง และมีความสะดวกในการเข้าใช้ ทำให้ผู้ใช้ได้รับสารสนเทศทันเวลาที่ต้องการ แต่ห้องสมุดจะเป็นแหล่งสารสนเทศที่มีการเลือกสรร จัดเก็บ ทรัพยากรสารสนเทศอย่างเป็นระบบ และมีการจัดบริการต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ใช้ ผู้ใช้สามารถได้ออกสาร สำหรับการค้นคว้าในเวลาที่มีความต้องการ และมีความน่าเชื่อถือมากกว่าแหล่งสารสนเทศอินเทอร์เน็ต ส่วนอินเทอร์เน็ตจะมีจุดเด่นในด้านการเข้าถึงสารสนเทศได้จากทุกมุมโลก โดยไม่จำกัดเวลาหรือสถานที่ในการใช้ เพียงแต่ผู้ใช้จะต้องมีอุปกรณ์การใช้อย่างครบถ้วนและมีความสามารถในการใช้อุปกรณ์เหล่านั้นอย่างเพียงพอ เป็นต้น ดังนั้นการพิจารณาเลือกใช้แหล่งและทรัพยากรสารสนเทศ ควรให้สอดคล้องกับลักษณะเนื้อหาของสารสนเทศที่ต้องการ เช่นหากเรื่องที่ต้องการเป็นเรื่องเฉพาะสาขาวิชา ควรเลือกใช้ที่ห้องสมุดคณะ ห้องสมุดเฉพาะหรือศูนย์สารสนเทศ ถ้าต้องการเรื่องพื้นฐานทั่วไปส่วนใหญ่อาจเลือกใช้ได้จากหอสมุดกลางของมหาวิทยาลัย หรือหากเป็นเรื่องที่มีความเฉพาะเจาะจงไม่สามารถหาคำตอบจากเอกสารได้ อาจต้องใช้แหล่งบุคคลที่มีประสบการณ์ด้านนั้นๆ โดยตรง เป็นต้น

การพิจารณาความน่าเชื่อถือในการผลิตหรือเผยแพร่สารสนเทศนั้นๆ จาก ชื่อเสียง ประสิทธิภาพหรือคุณวุฒิของผู้รับผิดชอบในการผลิตหรือเผยแพร่สารสนเทศนั้นๆ ก็นับเป็นสิ่งสำคัญด้วย เช่น การได้รับสารสนเทศจากแหล่งสถาบันจะมีความน่าเชื่อถือมากกว่าแหล่งบุคคล เว้นแต่แหล่งบุคคลนั้นจะเป็นผู้มีชื่อเสียง คุณวุฒิหรือประสิทธิภาพที่เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง ส่วนความน่าเชื่อถือของสารสนเทศที่ได้จากทรัพยากรสารสนเทศรูปแบบต่างๆ ก็จะพิจารณาจาก ชื่อเสียง ประสิทธิภาพหรือคุณวุฒิของผู้แต่ง สำนักพิมพ์หรือผู้ผลิตเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ ความถูกต้องเที่ยงตรงเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของแหล่งสารสนเทศและทรัพยากรสารสนเทศด้วย เช่น ข้อมูลสถิติ หรือเหตุการณ์ที่ได้รับจากแหล่งสื่อมวลชนอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตาม ระยะเวลา จึงควรมีการพิจารณาวัน เดือน ปี ของการผลิต หรือเผยแพร่ของแหล่งสารสนเทศอย่าง เหมาะสมด้วย

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า แหล่งสารสนเทศ (Information Sources) หมายถึง แหล่งใดก็ตามที่สามารถให้สารสนเทศเพื่อสนองความต้องการของบุคคลนั้นๆ ได้ แหล่งสารสนเทศที่สำคัญๆ ได้แก่ แหล่งบุคคล แหล่งสถาบัน แหล่งสื่อมวลชน แหล่งสถานที่ และแหล่งสารสนเทศบน อินเทอร์เน็ต ผู้ใช้สามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับความต้องการ ในการค้นคว้าสารสนเทศนั้น ผู้ใช้ จำเป็นต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะความต้องการสารสนเทศของตนเองอย่างแท้จริง และมีความเข้าใจ ประเภท ลักษณะสำคัญของแหล่งและทรัพยากรสารสนเทศด้วยจึงจะสามารถเลือกใช้ แหล่งและทรัพยากรสารสนเทศที่จะให้คำตอบที่ต้องการอย่างเหมาะสม

4. แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการสารสนเทศ

แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการสารสนเทศปรากฏขึ้นมาครั้งแรกเมื่อปี 1962 โดยนัก สารสนเทศศาสตร์ชาวอเมริกันชื่อ โรเบิร์ต เอส. เทเลอร์ (Taylor 1962: 391-396) ในบทความชื่อ “The Process of Asking Questions” ซึ่งตีพิมพ์ในอเมริกันคอกคิวเมนต์ที่เพซัน (American Documentation) ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น Journal of the American Society of Information Science and Technology ในบทความเรื่องนี้ เทเลอร์ พยายามอธิบายว่าผู้ใช้ได้รับคำตอบจากระบบ สารสนเทศอย่างไร ซึ่งอาจจะเป็นกระบวนการที่ไม่ตั้งใจหรือกระบวนการที่ตั้งใจ นอกจากนี้เทเลอร์ ยังได้ศึกษาการกำหนดแนวทางระหว่างผู้ใช้และระบบสารสนเทศที่จัดให้ซึ่งมีผลต่อกันและกัน

4.1 ความหมายของความต้องการสารสนเทศ

เคส (Case 2007: 68-83) กล่าวว่า เป็นสิ่งที่ดีหากจะเริ่มต้นด้วยการกำหนดว่า “ความต้องการ” คืออะไร? เพราะ “ความต้องการ” ถือว่าเป็นแรงกระตุ้นที่ก่อให้เกิดการแสวงหาสารสนเทศ อาจจะใช้เรียกอีกอย่างว่า “แรงกระตุ้นภายใน” ที่จะนำมาซึ่งความคิดและการกระทำในการแสวงหาสารสนเทศ แนวคิดของความต้องการสารสนเทศนั้นฟังดูมากกว่าขอบเขตความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ขอบเขตซึ่งมนุษย์มี “ความต้องการที่จะรู้” เป็นสิ่งที่โต้แย้งได้กับนักวิชาการส่วนมากที่บ่งชี้ว่าความต้องการสารสนเทศเป็นความต้องการขั้นที่สองซึ่งมีความสำคัญน้อยกว่าความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ อาทิ อาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เคสมองว่า ความต้องการสารสนเทศคือการแสวงหาคำตอบ เพื่อลดความไม่แน่ใจหรือลดความไม่รู้ และเป็นสิ่งที่ปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ ทั้งนี้เคสได้จัดกลุ่มนักวิชาการที่ทำการศึกษาความต้องการสารสนเทศออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ

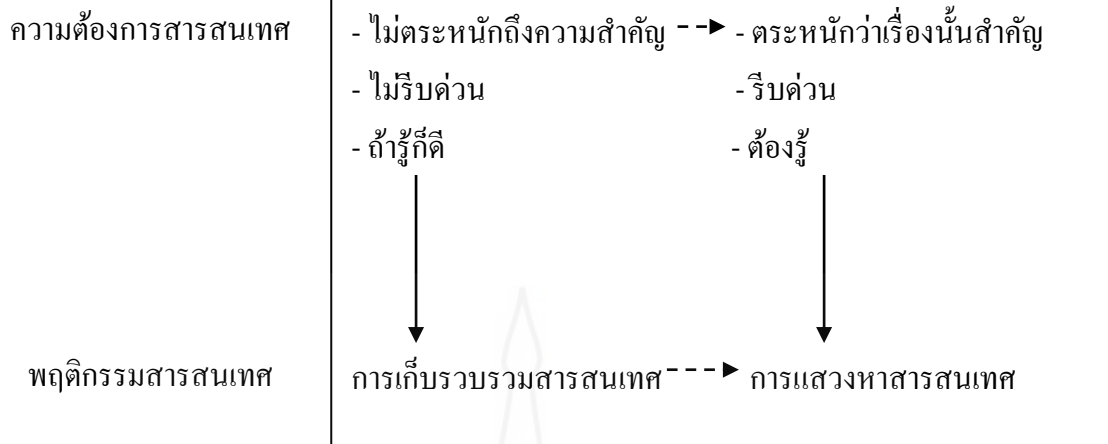
1. กลุ่มที่มองความต้องการเป็นเรื่องปรนัย นักวิชาการกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับระบบสารสนเทศมากกว่าผู้ใช้
2. กลุ่มที่มองความต้องการสารสนเทศเป็นเรื่องอัตนัย นักวิชาการกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับผู้ใช้มากกว่าระบบสารสนเทศ และมองว่าความต้องการสารสนเทศเป็นเรื่องของแต่ละบุคคล ซึ่งมุ่งประเด็นไปที่ความรู้สึกถึงความไม่แน่ใจ ความไม่รู้ ความคลุมเครือ หรือ ความกังวลของผู้ใช้ที่เป็นพื้นฐานของความต้องการสารสนเทศซึ่งมีความสัมพันธ์กับการแสวงหาสารสนเทศ

“ความต้องการ” และ “สารสนเทศ” ในคำว่า “ความต้องการสารสนเทศ” เป็นคำที่ไม่สามารถแบ่งแยกออกจากกันได้ คำว่า ความต้องการ หมายถึง สถานะหรือช่องว่างที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล ช่องว่างนี้จะลดลงได้ด้วยบางสิ่งบางอย่าง เมื่อนำคำนี้มารวมกับคำสารสนเทศเป็น ความต้องการสารสนเทศ จึงหมายถึงช่องว่างที่ลดลงได้ด้วยสารสนเทศ (ประภาวดี สืบสนธิ์ 2546: 252) และความต้องการสารสนเทศเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการแสวงหาสารสนเทศ ซึ่งในภาษาอังกฤษมีคำใช้ต่างๆ กัน คือ Information want, Information need และ Information demand นักวิจัยส่วนมากให้ความสำคัญกับคำว่า “ความต้องการ” ของผู้ใช้มากกว่าคำว่า “สารสนเทศ” ประเด็นที่น่าสนใจคือต้องระบุให้ได้ว่าผู้ใช้มีลักษณะความต้องการประเภทใด คริกิลาส (Krikelas 1983: 5) ได้ให้คำนิยามความหมายของ “information want” หมายถึงผู้ใช้แสดงถึงความอยากได้สารสนเทศไม่ว่าตนเองจำเป็นต้องใช้หรือไม่ก็ตาม ในขณะที่ “information need” หมายถึงผู้ใช้มีความจำเป็นในการใช้สารสนเทศนั้นๆ ส่วน “information demand” หมายถึง การขอใช้สารสนเทศโดยเชื่อว่าจะเป็นสิ่งที่ต้องการ แต่เมื่อได้รับแล้วอาจพบว่าไม่ตรงกับความต้องการก็ได้

สมพร พุทธาพิทักษ์ผล (2547: 120-134) กล่าวว่า “ผู้ใช้” คือผู้มีความต้องการสารสนเทศ แสวงหาสารสนเทศ และใช้สารสนเทศ ผู้ใช้แต่ละคนจะมีความต้องการสารสนเทศที่แตกต่างกันไปทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ อย่าง ทำให้นักวิชาการจำนวนมากได้ทำการศึกษาวิจัยความต้องการสารสนเทศของผู้ใช้เพื่อให้เข้าใจและสามารถนำไปปรับปรุงพัฒนาการด้านจัดเก็บและค้นคืนต่อไป ความต้องการสารสนเทศ (information needs) เป็นภาวะที่บุคคลรู้สึกว่าตนจำเป็นต้องใช้สารสนเทศ แต่สารสนเทศที่ตนมีอยู่ไม่เพียงพอ ไม่ตรงกับความต้องการ หรือไม่ทันสมัย จึงต้องแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งอื่นๆ เช่น การถามเพื่อนฝูง หาหนังสืออ่าน ค้นหาสารสนเทศในห้องสมุด หรือค้นหาสารสนเทศบนอินเทอร์เน็ต ผลที่ได้นั้น คือ อาจประสบความสำเร็จได้สารสนเทศที่ต้องการ หรืออาจล้มเหลวไม่พบสารสนเทศที่ต้องการจากแหล่งแรกจึงต้องเลือกแหล่งสารสนเทศอื่น และหันไปค้นหาสารสนเทศจากแหล่งอื่นต่อไป ดังนั้น ความต้องการสารสนเทศจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ผลักดันให้ผู้ใช้แสวงหาสารสนเทศด้วยวิธีการต่างๆ

4.2 ประเภทของความต้องการสารสนเทศ

ประภาวดี สืบสนธิ์ (2532: 24-40) กล่าวว่า ความต้องการสารสนเทศเกิดขึ้นเมื่อบุคคลนั้นพบว่าตนเองตกอยู่ในสภาพการณ์ที่ต้องตัดสินใจ หากคำตอบหรือข้อเท็จจริง แก้ปัญหา หรือแม้แต่ทำความเข้าใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งความต้องการนี้เป็นเหตุจูงใจที่ทำให้คนเราต้องแสวงหาสารสนเทศ และใช้สารสนเทศเพื่อเพิ่มความเข้าใจในสถานการณ์ต่างๆ ความต้องการสารสนเทศเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่และแสดงออกโดยพฤติกรรมสารสนเทศ ซึ่งมีระดับของความต้อกรเริ่มตั้งแต่ความต้อกรที่ไม่รีบด่วน จนถึงความต้อกรที่รีบด่วน ถ้าสถานการณ์นั้นเป็นเรื่องไม่สำคัญ ไม่รีบด่วน บุคคลก็จะเก็บรวบรวมสารสนเทศตามแต่โอกาสเพื่อไว้ใช้งานในอนาคต แต่ถ้าสถานการณ์ความต้อกรนั้นเป็นเรื่องสำคัญ เรืองเร่งด่วน บุคคลก็จะแสวงหาสารสนเทศที่ลดสถานการณ์ความต้อกรของตน ความต้อกรเกิดจากพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งแต่ละบุคคลมีความต้อกรต่างกันไปตามองค์ประกอบ คือ ลักษณะเฉพาะบุคคล ลักษณะงาน ลักษณะของสิ่งแวดล้อม เมื่อบุคคลเกิดความต้องการสารสนเทศ ก็จะเกิดพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ นั้น บุคคลจะตระหนักถึงแหล่งสารสนเทศที่คาดว่าจะมีสารสนเทศที่ต้อกร แสดงได้ดังภาพที่ 2.1 ดังนี้

ภาพที่ 2.1 อิทธิพลของระดับความต้องการต่อรูปแบบพฤติกรรมการแสวงหาสารนิเทศ

ที่มา: ประภาวดี สืบสนธิ์ (2532) "พฤติกรรมสารสนเทศ" *ชมรมนิสิตบรรณารักษศาสตร์และ
สารสนเทศศาสตร์* ฉบับฉลองหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ 9, 9
(ธันวาคม) : 26

นอกจากนี้ บุคคลจะหาหรือรับเอาสารสนเทศเมื่อมีความสงสัย สารสนเทศจะช่วยลดความไม่แน่ใจในการเลือกทางเลือกเหล่านั้น แต่กระบวนการตัดสินใจเป็นเรื่องที่ทำโดยไม่รู้ตัว การหาสารสนเทศมักเกิดโดยไม่เห็นชัด มีการจัดเก็บสารสนเทศโดยไม่รู้ตัวเพื่อใช้งานในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นความต้องการสารสนเทศแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ประเภทแรก ความต้องการที่ถูกกำหนดโดยสถานการณ์และกิจกรรม เช่น การแก้ปัญหา การตัดสินใจ การปฏิบัติงาน ประเภทที่สอง ความต้องการนั้นไม่ปรากฏเห็นชัด แต่ค่อย ๆ ปรากฏชัดโดยการรับสารสนเทศซึ่งนำไปสะสมเป็นความรู้ เมื่อความรู้เพิ่มขึ้นก็จะก่อให้เกิดความต้องการสารสนเทศเฉพาะเพิ่มขึ้นอีก ความต้องการสารสนเทศทั้งสองประเภทนี้ไม่คงที่และไม่แยกจากกัน แต่จะผสมกลมกลืนและเปลี่ยนไปตามเวลา (ประภาวดี สืบสนธิ์ 2546: 252) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ คริกิลาส (Krikelas 1983: 5) ที่กล่าวว่า ความต้องการสารสนเทศ (information needs) เป็นการนิยามสถานะความรู้ ความไม่แน่ใจ ของบุคคล ซึ่งเป็นกระบวนการภายในจิตใจ เมื่อบุคคลตระหนักถึงความไม่รู้ ความคลางแคลงใจ ความไม่แน่ใจอะไรบางอย่าง ก็จะแสดงออกถึงความต้องการเพื่อลดความไม่รู้อเหล่านั้นและเป็นการแสดงออกด้านพฤติกรรมซึ่งอาจเกิดขึ้นจากเหตุการณ์ (event) หรือสภาพแวดล้อม (environment) ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์หรือสภาพแวดล้อมในที่ทำงานหรือในชีวิตปกติประจำวันของบุคคลซึ่งมีทิศทางแน่นอนเกี่ยวกับความต้องการสารสนเทศและสามารถระบุถึงความต้องการนั้นได้

ความต้องการสารสนเทศ ในความหมายของครีคิลาส เป็นความต้องการสารสนเทศ ตามเงื่อนไขทางเวลา แบ่งออกเป็น ความต้องการเร่งด่วน (immediate need) ที่ต้องได้รับการตอบสนองโดยทันที มิฉะนั้นสารสนเทศที่ได้รับก็ไม่มีประโยชน์ และอีกความต้องการหนึ่ง ก็คือ ความต้องการรอคอยได้ (deferred need) ทั้งนี้ครีคิลาสให้ความสำคัญกับความหลากหลายและความแตกต่างด้านองค์ประกอบที่เป็นตัวกำหนดความต้องการ กับการคาดการณ์พฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศโดยวิเคราะห์ความต้องการอย่างต่อเนื่อง เมื่อได้รับสารสนเทศที่สามารถตอบสนองความต้องการในเรื่องนั้นๆ หลังจากนั้นความต้องการนั้นจะสิ้นสุดลง และการเก็บรวบรวมสารสนเทศในเรื่องที่คาดว่าจะมีประโยชน์ในอนาคต ซึ่งสภาพแวดล้อมการทำงานหรือชีวิตประจำวันและลักษณะเฉพาะตนของปัจเจกชนเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศที่สำคัญ บุคคลจะเป็นผู้รับรู้ว่าการต้องการของตนนั้นเป็นความต้องการเร่งด่วน หรือความต้องการที่รอคอยได้ และความต้องการทั้งสองชนิดนี้จะเป็นตัวกำหนดกิจกรรมการแสวงหาสารสนเทศของพวกเขา ซึ่งครีคิลาสได้กล่าวถึงงานวิจัยของ Voigt (1961) ที่จำแนกความต้องการสารสนเทศของนักวิทยาศาสตร์ไว้ 3 ประเภท ดังนี้

ประเภทแรก ความต้องการสารสนเทศที่เป็นปัจจุบัน (current approach) เป็นการติดตามเรื่องราว ข่าวสาร ความรู้ ความเคลื่อนไหวในด้านต่างๆ เพื่อให้มีความรู้ในด้านต่างๆ ทันสมัยอยู่เสมอ

ประเภทที่สอง ความต้องการสารสนเทศในเรื่องทั่วไป (everyday approach) เป็นความต้องการสารสนเทศเพื่อแก้ไขปัญหาที่เผชิญอยู่ในชีวิตประจำวันหรือหน้าที่การงาน

ประเภทที่สาม ความต้องการสารสนเทศอย่างครอบคลุมลุ่มลึก (exhaustive approach) ความต้องการสารสนเทศประเภทนี้มีอัตราการเกิดขึ้นน้อยที่สุด เป็นความต้องการสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับประเด็นหรือหัวข้อทั้งหมดที่มีอยู่ เป็นความรู้ที่ลึกซึ้งในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งโดยเฉพาะ ตัวอย่างเช่น นักวิทยาศาสตร์ต้องการสารสนเทศที่มีการเผยแพร่ที่เกี่ยวข้องกับงานที่ตนกำลังจะดำเนินการอย่างละเอียด การสืบค้นแบบครอบคลุมลุ่มลึกทำให้นักวิทยาศาสตร์มีข้อมูลเพียงพอเพื่อตัดสินใจได้ว่ากระบวนการค้นหาสามารถหยุดได้หรือยัง

ความต้องการสารสนเทศทั้งสามประเภทคือ ติดตามสารสนเทศที่เป็นปัจจุบัน ในเรื่องทั่วไปและครอบคลุมลุ่มลึกนั้นใช้ความพยายามที่แตกต่างกัน บุคคลจะเป็นผู้ตัดสินใจว่าต้องการสารสนเทศของตนเป็นความต้องการแบบใด มากเพียงใดซึ่งเป็นความต้องการที่มีความสัมพันธ์กับลักษณะของปัญหา

4.3 ระดับความต้องการสารสนเทศ

เทลเลอร์ (Taylor 1968: 178-194) กล่าวถึง ความต้องการสารสนเทศ ว่าเป็นการแสวงหาคำตอบ โดยมุ่งประเด็นไปที่ทำไมและอย่างไรคนถึงมาใช้บริการตอบคำถามและช่วยค้นคว้าของห้องสมุด เทลเลอร์ เสนอแนวคิดว่าความต้องการสารสนเทศของผู้ใช้นั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ระดับ ได้แก่

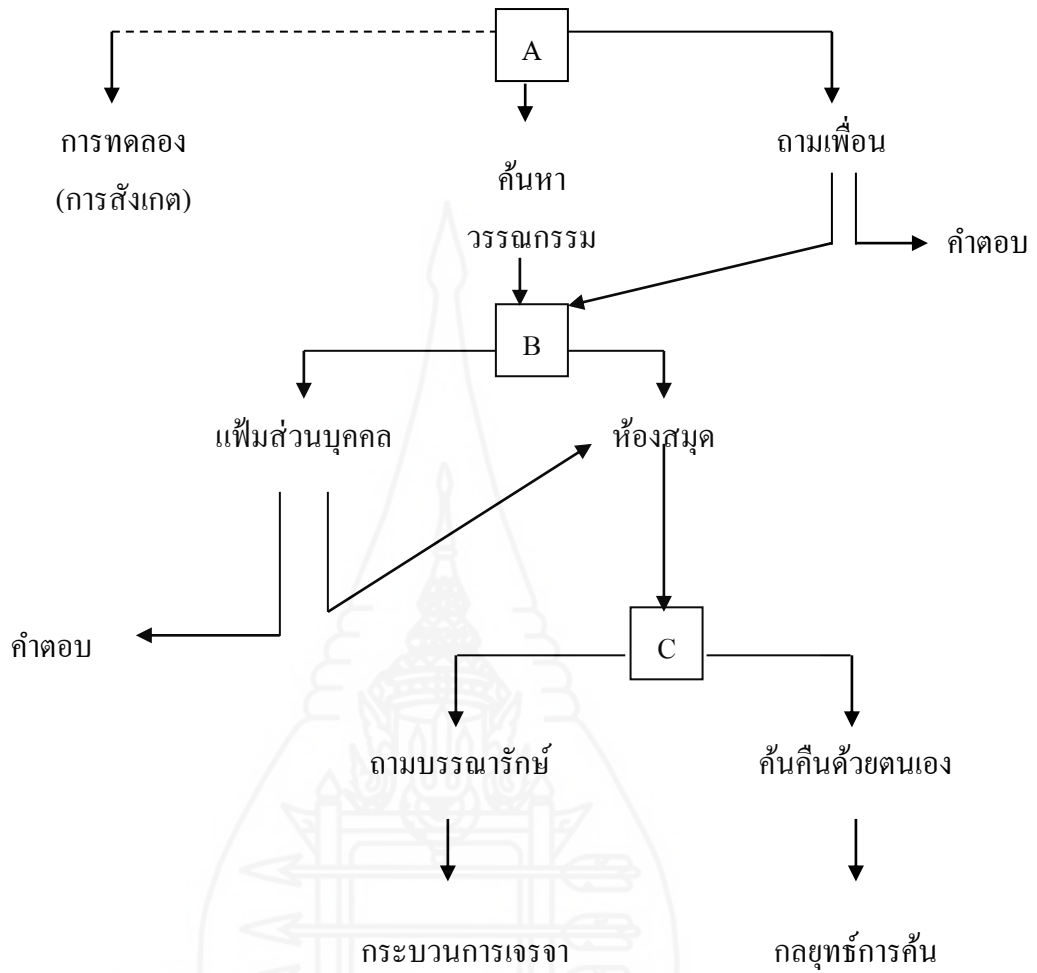
1. ระดับจิตใต้สำนึก หรือ ระดับที่ไม่รู้ตัว (visceral need) เป็นระดับที่อยู่ภายในจิตใจของผู้ใช้ ความต้องการในระดับนี้ เป็นความต้องการที่ผู้ใช้ยังไม่ได้ตระหนักว่าสารสนเทศจะช่วยแก้ปัญหาหรือสนองความต้องการของตนในวัตถุประสงค์ต่างๆ ได้ ความต้องการสารสนเทศประเภทนี้ผู้ใช้จะไม่สามารถแสดงความต้องการสารสนเทศออกมาเป็นคำพูดหรือภาษา เป็นความต้องการที่ผู้ใช้ไม่แสดงออกให้สังเกตเห็นได้
2. ระดับจิตสำนึก (conscious need) คือความต้องการในระดับที่ผู้ใช้รู้หรือเริ่มตระหนักว่ามีความต้องการสารสนเทศ ในขั้นนี้ผู้ใช้ยังไม่สามารถระบุอย่างแน่ชัดว่าต้องการสารสนเทศเรื่องใด อะไร แต่จะไม่ทำอะไรกับความต้องการนั้น ทั้งนี้เพราะผู้ใช้นั้นๆ ไม่สามารถแสดงความต้องการออกมาได้อย่างชัดเจน ดังนั้นเมื่อผู้ใช้แสดงความต้องการออกมา ก็มักจะเป็นคำพูดหรือภาษาที่กำกวม วกวน ไม่มีความชัดเจน
3. ระดับที่แสดงออกถึงความต้องการ (formalized need) เป็นความต้องการสารสนเทศเมื่อบุคคลมีความข้องใจหรือความต้องการสารสนเทศเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ และต้องการสารสนเทศมาไขข้อข้องใจหรือสนองความต้องการสารสนเทศของตนเอง โดยผู้ใช้นั้นๆ จะสามารถรวบรวมความคิด ระบุความต้องการของตนและสามารถบรรยายข้อคำถามของตนออกมาเป็นคำพูดหรือภาษาได้อย่างชัดเจน อีกทั้งสามารถระบุได้ว่าต้องการสารสนเทศอะไร? ขอบเขตขนาดไหน?
4. ระดับที่ปรับตามระบบหรือบริการสารสนเทศ (compromised need) เป็นความต้องการสารสนเทศที่ผู้ใช้นั้นสามารถเข้าใจ ดีความเอกสารตลอดจนทรัพยากรของระบบสารสนเทศที่มีอยู่ให้ตอบสนองความต้องการสารสนเทศนั้น ได้ ดังนั้นบุคคลที่มีความต้องการสารสนเทศในระดับนี้จะมีแนวคิดและดีความต้องการของตนออกมาในลักษณะที่จะสามารถใช้ระบบสารสนเทศตอบสนองความต้องการของตนได้ ไม่ว่าจะดำเนินการด้วยตนเองหรือให้บุคคลอื่นดำเนินการให้ สารสนเทศอาจจะครบถ้วนทั้งหมดหรือได้รับเพียงบางส่วน

แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการสารสนเทศในมุมมองของเทลเลอร์ มีอยู่หลายประการ ทั้งนี้อาจเป็น “ความต้องการใต้จิตสำนึก” ซึ่งผู้ใช้ยังไม่มีความต้องการที่แท้จริง แต่ความที่ไม่แน่ใจภายใต้จิตสำนึกนี้จะก่อให้เกิดการกระทำ บรรณารักษ์ต้องมีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร

“ต่อรอง” หรือซักถามเพื่อให้ผู้ใช้บอกความต้องการของตนเอง จากจุดนี้บรรณารักษ์จะถามคำถามที่สามารถระบุได้อย่างชัดเจนว่าผู้ใช้นั้นต้องการอะไร ซึ่งจะปรับเปลี่ยนระดับไปที่ระดับแสดงออกได้ถึงความต้องการ อย่างไรก็ตาม คนทั่วไปไม่ตระหนักว่าความต้องการนั้นสามารถหาคำตอบได้จากการถามใครสักคนที่ตนคิดว่าเขารู้ หรือถามในระบบสารสนเทศ ในระดับที่ 4 หรือในระดับสุดท้ายเป็นคำถามที่ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสม ตามความคาดหวังว่าสามารถได้รับข้อมูลจากการถาม อาจเป็นการซักถามของบรรณารักษ์ หรือการค้นหาโดยป้อนคำถามเข้าสู่ระบบค้นคืนสารสนเทศ คำถามเป็นผลสะท้อนกลับของประเภทรูปแบบของข้อมูลซึ่งอาจจะเป็นไปได้ เช่น หนังสือ รูปภาพ หรือ ข้อมูลในรูปของตาราง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขั้นสุดท้ายนี้เป็นการปรับตามระบบว่าจะเริ่มต้นตั้งข้อความอย่างไรและถามอย่างไรที่จะให้ตรงกับภาษาของแหล่งสารสนเทศ เทเลอร์กล่าวว่า การรับรู้และการติดต่อสื่อสารเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเสมอ และลักษณะของระดับความต้องการจะพัฒนาไปเรื่อย ๆ จากระดับจิตใต้สำนึกไปสู่ระดับที่ปรับตามระบบหรือบริการสารสนเทศ ซึ่งสามารถแสดงภาพประกอบได้ดังนี้

ความต้องการสารสนเทศ

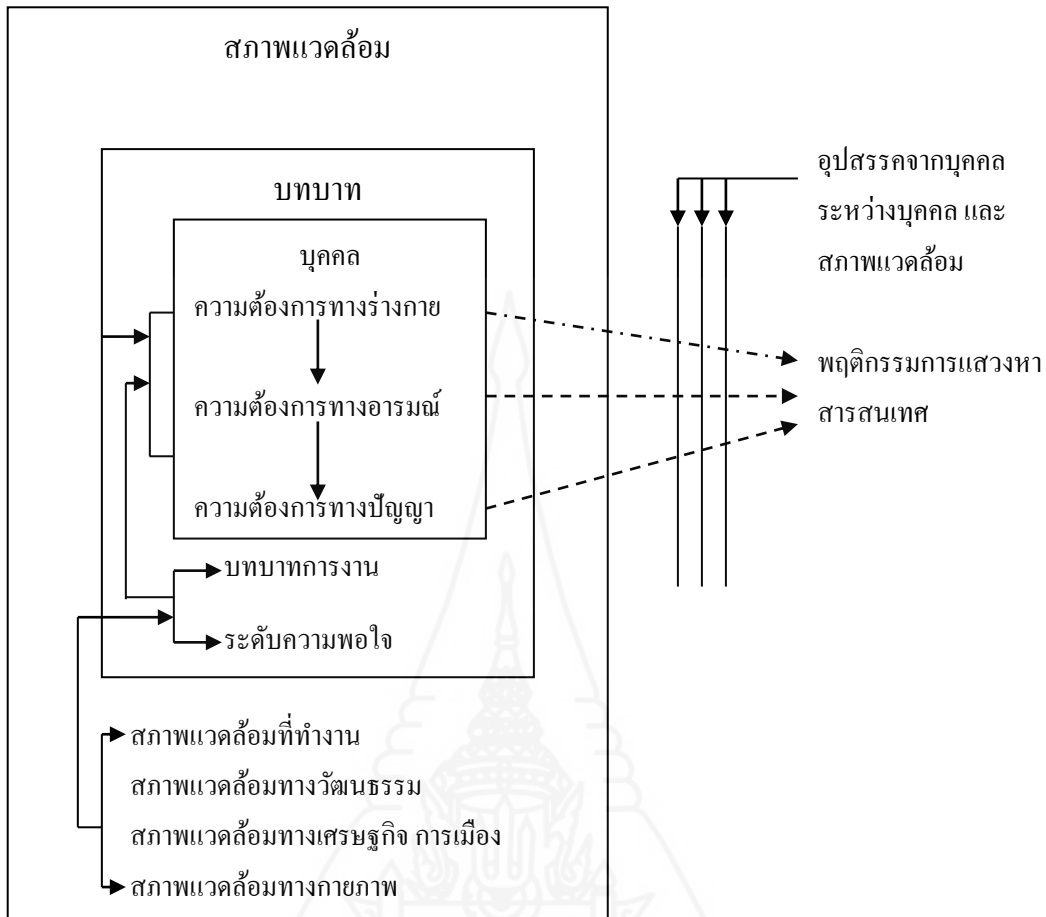
ภาพที่ 2.2 การตัดสินใจเมื่อต้องการสารสนเทศก่อนสอบถามบรรณารักษ์

ที่มา: Taylor, R.S. (1968) "Question-Negotiation and Information Seeking in Libraries". *College & Research Libraries*. 29 (May) : 178-194 37, 1 : 3-15 (Online) Retrieved November 2, 2008 from <http://www.scils.rutgers.edu/~tefko/Courses/612/Articles/TaylorQuestionNegotiation.pdf> page: 181

วิลสัน (Wilson 1981: 1) เชื่อว่าแนวคิด “ความต้องการสารสนเทศ” เป็นแนวคิดที่ไม่สมเหตุสมผล โดยทุกการกระทำจะมีเหตุผลในตัวของมันเอง ในกรณีของความต้องการสารสนเทศ มีแรงกระตุ้น 3 สิ่งที่ทับซ้อนกันและเป็นตัวกำหนดความต้องการสารสนเทศ คือ ประโยชน์ทางสังคม ประโยชน์ในการเป็นเครื่องมือ และประโยชน์ในตัวของมันเอง ซึ่งประโยชน์ทางสังคมและคุณค่าในตัวของมันเองนั้น ไม่ได้นับว่าเป็นความต้องการแสวงหาสารสนเทศที่แท้จริงเสมอไป มีความพึงพอใจจำนวนไม่น้อยซึ่งได้มาจากกระบวนการแสวงหาสารสนเทศที่อาจจะไม่ตรงกับความต้องการสารสนเทศที่เฉพาะเจาะจงหรือนำไปแก้ไขปัญหาได้ สำหรับกิจกรรมสารสนเทศที่พวกเขาได้ทำตามความต้องการ เช่น ความต้องการสารสนเทศสำหรับความบันเทิง พวกนี้ไม่จัดเป็นประเภทความต้องการสารสนเทศ วิลสันได้แบ่งความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) เป็นสิ่งที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต เช่น ความต้องการอาหาร น้ำ ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย เป็นต้น
2. ความต้องการเกี่ยวกับอารมณ์ (Affective Needs) หรือความต้องการทางจิตใจ ความต้องการนี้มักเกิดขึ้นหลังจากที่บุคคลได้รับการสนองตอบทางร่างกายเพียงพอแล้ว เช่น ความต้องการความสำเร็จ ความต้องการมีอำนาจ ความยกย่องนับถือ เป็นต้น
3. ความต้องการทางปัญญา (Cognitive Needs) เช่น ต้องการวางแผนในการเรียนรู้ให้เกิดความชำนาญ เป็นต้น

ความต้องการทั้งสามประการนี้มีความสัมพันธ์กัน ความต้องการทางร่างกาย อาจก่อให้เกิดความต้องการทางอารมณ์ และ/หรือ ความต้องการทางปัญญา ความต้องการทางอารมณ์ อาจทำให้เกิดความต้องการทางปัญญาได้เช่นกัน ความต้องการทางปัญญาทำให้เกิดความต้องการสารสนเทศและพฤติกรรมสารสนเทศมากกว่าความต้องการพื้นฐานอื่นๆ ทั้งนี้เพราะเป็นความต้องการที่จะแสวงหาสารสนเทศอย่างลึกซึ้ง เพื่อมาเทียบเคียงประกอบการตัดสินใจและการวางแผน ซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการของบุคคลและองค์ประกอบอื่นๆ ทั้งที่เกี่ยวกับบุคคลนั้น หรือเกี่ยวข้องกับบทบาทในการทำงาน เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม สิ่งเหล่านี้มีผลต่อความต้องการทั้งสิ้น ทั้งนี้ในการแสวงหาสารสนเทศอาจมีอุปสรรคจากปัจจัยบางประการ ซึ่งสามารถแสดงภาพประกอบได้ดังนี้

ภาพที่ 2.3 ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการและพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศ

ที่มา: Wilson, T.D. (1981) "On user studies and information needs". *Journal of Librarianship*. 37, 1 : 3-15 (Online) Retrieved September 12, 2008 from <http://informationr.net/tdw/publ/papers/1981infoneeds.html>

วิลสัน กล่าวถึง พฤติกรรมค้นหาสารสนเทศนั้นเป็นผลมาจาก ความต้องการใช้สารสนเทศจากแหล่งต่างๆ เช่น ห้องสมุด ศูนย์สารสนเทศ ระบบสารสนเทศออนไลน์ ตลอดจนตัวบุคคล ซึ่งก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนสารสนเทศ ในเรื่องความต้องการสารสนเทศของบุคคลนั้น ย่อมมีความต้องการไม่เหมือนกัน ซึ่งอาจจะเป็นเพราะปัจจัยแวดล้อมหลายประการ เช่น สภาพแวดล้อมบทบาทในการทำงาน และลักษณะเฉพาะบุคคล ตามปกติบุคคลมีความต้องการสารสนเทศที่สอดคล้องกับตำแหน่งหน้าที่การงาน เช่น บุคคลนั้นมีตำแหน่งหน้าที่ มีกิจกรรม ความรับผิดชอบต่างจากคนอื่นจึงทำให้จึงการแสวงหาสารสนเทศและการสร้างความพึงพอใจให้ตนเองแตกต่างกัน

ไป วัดอุประสงค์ในการแสวงหาสารสนเทศก็เพื่อที่จะใช้ประกอบการตัดสินใจ ในการแก้ไขปัญหา หรือตัดสินใจ และแสวงหาคำตอบอย่างถูกต้องตามทฤษฎีและหลักวิชาการ

สรุปได้ว่า มีแนวความคิดที่หลากหลายเกี่ยวกับความต้องการสารสนเทศจาก นักวิชาการหลาย ๆ ท่าน แต่ในงานวิจัยชิ้นนี้ ความต้องการสารสนเทศหมายถึงการที่ปัจเจกชน ตระหนักถึงความรู้ของตนมีไม่เพียงพอที่จะแก้ไขปัญหาในสิ่งที่ตนไม่รู้ไม่แน่ใจและสารสนเทศจะเป็นสิ่งที่จะมาช่วยลดความไม่รู้ไม่แน่ใจนั้น ความไม่รู้ไม่แน่ใจอาจเกิดจากสภาพแวดล้อมหรือ เหตุการณ์ในการปฏิบัติงาน หรือในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ความต้องการเป็นเรื่องภายในจิตใจของ บุคคลซึ่งอาจเป็นความต้องการในการติดตามเรื่องราวที่เป็นปัจจุบัน หรืออาจเป็นความต้องการ สารสนเทศแบบเฉพาะเจาะจง หรืออาจเป็นความต้องการสารสนเทศแบบลุ่มลึก ดังนั้น ความ ต้องการสารสนเทศจึงเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา เมื่อบุคคลเกิดความไม่รู้ไม่แน่ใจในอะไรบางอย่าง หรือ บางปัญหาในชีวิตประจำวัน ซึ่งอาจเป็นเรื่องเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัวหรือบุคคลอื่นๆ และบุคคล นั้นจะรับรู้ถึงความต้องการสารสนเทศของตนเองว่าเป็นความต้องการที่รอคอยได้หรือความ ต้องการแบบเร่งด่วน ทั้งนี้ความต้องการสารสนเทศยังเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหา สารสนเทศอย่างเห็น ได้ชัด กล่าวคือเมื่อบุคคลเกิดความต้องการสารสนเทศ จะเสาะแสวงหา สารสนเทศมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ สิ่งที่ตามมาคือ พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศจาก แหล่งสารสนเทศที่บุคคลนั้นคาดว่าจะมีสารสนเทศที่ตนต้องการ แหล่งสารสนเทศนั้นอาจเป็น แหล่งที่เป็นทางการ เช่น ห้องสมุด ศูนย์สารสนเทศ และแหล่งที่ไม่เป็นทางการ เช่น ตัวบุคคลที่มี ความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน สามารถให้ข้อมูลหรือแนวทางแก้ปัญหาเฉพาะด้านได้ เพื่อให้ได้ ข้อมูลที่ตอบสนองความต้องการหรือเป็นแนวทางแก้ปัญหาตามความต้องการของตน และ พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของปัจเจกชนจะแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภทความ ต้องการ

5. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ

การศึกษาถึงพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ (information seeking behavior) เป็นแนวทางหนึ่งของการศึกษาผู้ใช้ เพื่อให้ทราบถึงความพยายามของผู้ใช้ ในการที่จะค้นหาสารสนเทศตามที่ตนเองต้องการมาได้ การศึกษาในด้านนี้จึงเป็นการศึกษาที่ต่อเนื่องมาจากการศึกษาความต้องการของผู้ใช้ (information needs) เนื่องจากพฤติกรรมการแสวงหานี้จะเกิดขึ้นต่อเมื่อผู้มีความต้องการ และมีความพยายามที่จะหาสารสนเทศมาตอบสนองความต้องการ โดยเริ่มต้นจากการเลือกแหล่งที่จะสืบค้น วิธีการและกระบวนการค้นหาภายในแหล่งที่เลือกแล้วตลอดจนปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในขณะที่พยายามค้นหา หรือแสวงหาสารสนเทศนั้นอยู่

5.1 ความหมายพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ

คริคิลาส (Krikelas 1983) ให้คำนิยาม “การแสวงหาสารสนเทศ” ว่าหมายถึง กิจกรรมที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งสารสนเทศ เพื่อตอบสนองความต้องการของตน ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสนใจส่วนตัวหรือหน้าที่การงานและการเรียนรู้ พฤติกรรมเช่นนี้เริ่มขึ้นเมื่อบุคคลนั้นต้องการรู้ ศึกษา และวิเคราะห์เรื่องราว หรือเผชิญกับปัญหาใดปัญหาหนึ่ง และพบว่าความรู้ที่ตนมีอยู่นั้นไม่เพียงพอ จึงต้องการความรู้เพิ่มเติม หรือหมายถึง การค้นหาความจริง ข้อมูลหรือความรู้ เป็นที่มาของความรู้ใหม่และเกี่ยวข้องกับการใช้คำถามเพื่อให้ได้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการค้นหาทั้งหมด ใช้คำถามอย่างไรเพื่อนำไปสู่ข้อเท็จจริง ทำอย่างไรจึงจะเข้าใจข้อเท็จจริง ดำเนินการแสวงหาความรู้อย่างไร คริคิลาสเชื่อว่าพฤติกรรมการค้นหาสารสนเทศสามารถจำแนกได้เป็น 2 ทาง กล่าวคือ สารสนเทศที่ได้มาสามารถตอบสนองความต้องการเร่งด่วนที่ต้องจัดการกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามสถานการณ์หรือเหตุการณ์ อาจเป็นการแสวงหาจากแหล่งภายนอกเช่น ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ หรือ ติดต่อโดยตรงกับบุคคล หรือ แหล่งภายใน เช่นการสังเกตหรือความจำของตน พฤติกรรมหรือกระบวนการที่แสดงออกดังกล่าวประกอบด้วย

1. การเก็บรวบรวมสารสนเทศ เป็นกิจกรรมที่บุคคลตระหนักและยอมรับว่าต้องการสารสนเทศระดับใดระดับหนึ่ง บุคคลจึงเริ่มเก็บรวบรวมสารสนเทศที่ตนเองสนใจหรือคาดว่าจะมีประโยชน์ และสามารถนำมาสนองต่อความต้องการของตนเองได้ในอนาคต กิจกรรมการรวบรวมสารสนเทศมีหลายระดับและมีเป้าหมายที่แตกต่างกัน เริ่มตั้งแต่ไม่ชัดเจนจนถึงชัดเจนมาก เช่น การขอรับบริการเพื่อติดตามสารสนเทศใหม่ๆ จากสำนักพิมพ์ การศึกษาค้นคว้าและติดตามอ่านวรรณกรรมต่างๆ จากห้องสมุด หรือการจัดเก็บสารสนเทศของตนเองอย่างง่าย ๆ เพื่อนำไปใช้ในอนาคต ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจที่บุคคลที่มีผลงานมาก ๆ อย่างนักปราชญ์หรือผู้รู้ทั้งหลาย

จึงมักจะเป็นคนกระตือรือร้นที่จะจัดเก็บรวบรวมข้อมูลจากสื่อต่างๆ และมักจะเป็นคนที่สามารถเข้าถึงแหล่งสารสนเทศหรือสื่ออื่นๆ ได้อย่างกว้างขวาง

2. การแสวงหาสารสนเทศ เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อหาข้อมูลและสารสนเทศที่จะตอบสนองต่อความต้องการที่ตนเองตระหนักและเล็งเห็นถึงความสำคัญ ในกิจกรรมนี้บุคคลแต่ละบุคคลจะมีกระบวนการของตนเอง ซึ่งกระบวนการนี้ก็จะแสดงออกถึงความพยายามของแต่ละบุคคล

ซัชวาล วงศ์ประเสริฐ (2537) กล่าวว่า การแสวงหาสารสนเทศเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลและมีลักษณะเป็นกระบวนการที่บุคคลพยายามหาหนทางที่จะได้รับสารสนเทศเพื่อตอบสนองต่อความต้องการที่ตนเองได้ตระหนักและเล็งเห็นที่สำคัญ ความต้องการที่เล็งเห็นนี้จะแสดงออกมาและนำไปสู่การกระทำหรือพฤติกรรมต่างๆ ที่ทำให้ผู้ใช้ได้รับสารสนเทศมาตอบสนองความต้องการ ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับแนวคิดของคริติกาสในส่วนของการเก็บรวบรวมสารสนเทศ และการแสวงหาสารสนเทศ ประเด็นที่เพิ่มเติมคือ การใช้และประเมินสารสนเทศ ซึ่งเป็นกิจกรรมสุดท้ายที่เกิดขึ้นภายหลังที่บุคคลได้แสวงหาและได้รับสารสนเทศเรียบร้อยแล้ว

วิลสัน (Wilson 1999) กล่าวว่า การแสวงหาสารสนเทศนั้น “เกิดจากความต้องการสารสนเทศเพื่อตอบสนองเป้าหมายบางประการ” นักวิจัยทางด้านสารสนเทศศาสตร์ส่วนมากกล่าวถึงแนวคิด “การแสวงหาสารสนเทศ” มากกว่าความต้องการ เพราะเป็นคำที่เข้าใจได้ง่าย เป็นการอธิบายสิ่งที่ได้จากประสบการณ์หรือการทดลอง (เชิงประจักษ์) มากกว่าทฤษฎี การแสวงหาสารสนเทศมีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับแนวคิด “ความต้องการ” มากกว่าแนวคิด “สารสนเทศ” กล่าวโดยสรุป “การแสวงหาสารสนเทศ” เป็นการได้สารสนเทศตามวัตถุประสงค์จากการคัดเลือกผู้ส่งสารสนเทศ ให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่มีจุดมุ่งหมาย ในกรณีนี้ไม่มีการอ้างถึงแรงกระตุ้นในการเลือก “ผู้ส่ง หรือ แหล่ง” สิ่งเหล่านี้คือกรอบที่ล้อมการแสวงหาสารสนเทศ ยังหมายรวมถึงพฤติกรรมที่เรียกว่า “พฤติกรรมสารสนเทศ” ซึ่งวิลสันอธิบายว่า คือ พฤติกรรมโดยรวมของมนุษย์ทั้งหมดในความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งและช่องทางของสารสนเทศ รวมถึงการกระทำและการอยู่เฉยๆ ก็ยังได้รับสารสนเทศ ตัวอย่างเช่น คู่มือณาทางโทรทัศน์ โดยปราศจากจุดมุ่งหมายก็ยังมีผลต่อการได้รับสารสนเทศ

สมพร พุทธาพิทักษ์ผล (2545: 52) ได้สรุปความหมายของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องของวิลสัน ไว้ดังนี้

1. พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ (Information-seeking Behavior) คือการแสวงหาสารสนเทศอย่างมีวัตถุประสงค์ โดยเป็นผลมาจากความต้องการใดความต้องการหนึ่ง ทั้งนี้ ในระหว่างแสวงหาสารสนเทศ บุคคลผู้นั้นจึงต้องปฏิสัมพันธ์กับระบบสารสนเทศ ซึ่งอาจเป็นระบบสารสนเทศโดยมนุษย์ เช่น ห้องสมุด หนังสือพิมพ์ หรือระบบสารสนเทศด้วยคอมพิวเตอร์ เช่น เวิลด์ไวด์เว็บ เป็นต้น

2. พฤติกรรมการค้นหาสารสนเทศ (Information Search Behavior) เป็นพฤติกรรมระดับจุลภาคที่ผู้คนปฏิสัมพันธ์กับระบบสารสนเทศ ไม่ว่าจะเป็นระดับปฏิบัติ อาทิ การใช้เมาส์ หรือในระดับการใช้ความคิด สติปัญญาและความรู้ เช่น การใช้ตรรกะเหตุผล หรือการตัดสินใจ เลือกว่าหนังสือที่พบ 2 เล่มนั้น เล่มใดมีประโยชน์มากกว่ากัน หรือพิจารณาว่าสารสนเทศที่ค้นคืนได้นั้นตรงกับความต้องการของคนหรือไม่ อย่างไร

5.2 ช่องทางและกระบวนการแสวงหาสารสนเทศ

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า ผู้แสวงหามีสิทธิที่จะเลือกหนทางหรือช่องทางของการแสวงหาสารสนเทศของตนเอง ซึ่งผลการศึกษาพบว่ามืองค์ประกอบหลายประการที่นำไปสู่การตัดสินใจของผู้ใช้ (ชัชวาล วงษ์ประเสริฐ 2537) ได้แก่

1. ลักษณะของแหล่งสารสนเทศและลักษณะของสารสนเทศที่ได้รับจากแหล่งนั้นประกอบด้วย

1.1 ความสะดวกในการเข้าถึง ผู้แสวงหาสารสนเทศจะตัดสินใจเลือกใช้ช่องทางและแหล่งสารสนเทศที่ตนเองสะดวก โดยเสียเวลาและเสียแรงงานน้อยที่สุด ถึงแม้ว่าแหล่งนั้นจะไม่ใช่แหล่งที่ดีที่สุดก็ตาม ในกรณีนี้ผู้แสวงหาสารสนเทศจะคำนึงถึงความสะดวกที่ได้รับมากกว่าคุณภาพของสารสนเทศที่ได้รับ

1.2 ค่าใช้จ่าย ผู้แสวงหาสารสนเทศจะคำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่เสียไปมากที่สุด โดยจะเลือกแหล่งหรือช่องทางที่ทำให้ตนเองสูญเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด

1.3 คุณภาพของสารสนเทศ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์ความถูกต้องและน่าเชื่อถือ ความสมบูรณ์และครอบคลุมในเรื่องที่ต้องการความเกี่ยวข้องและเฉพาะเจาะจงของสารสนเทศ สารสนเทศที่เข้าใจง่าย หรือเป็นสารสนเทศที่ใหม่ไม่ซ้ำกับสารสนเทศที่ได้รับมาก่อน

2. สถานการณ์แห่งความต้องการสารสนเทศ สถานการณ์บางอย่าง เช่น สถานการณ์การตัดสินใจ ต้องแก้ปัญหา หรือต้องการใช้อย่างรีบด่วน จะเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้ใช้เกิดการแสวงหาสารสนเทศที่ถูกต้อง มีคุณภาพอย่างรีบด่วนจนบางครั้งยอมเสียค่าใช้จ่าย เงิน เวลา และแรงงานเพื่อให้ได้สารสนเทศที่ต้องการมาให้ทันต่อการใช้งานโดยเร็วที่สุด

3. ลักษณะของผู้แสวงหาสารสนเทศ จัดเป็นองค์ประกอบส่วนตัวของผู้แสวงหาเอง ซึ่งอาจกระทบต่อพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น

3.1 ประสบการณ์ บุคคลจะเลือกใช้แหล่งสารสนเทศที่ตนเองเคยประสบความสำเร็จในการค้นหาในครั้งก่อนมากกว่าแหล่งที่ตนเองไม่เคยได้รับตามที่ต้องการ

3.2 การศึกษา บุคคลจะเลือกใช้สารสนเทศในสถานศึกษาที่ตนเองมีความคุ้นเคยและมีความชำนาญในการใช้มาก่อน

3.3 บุคลิกส่วนตัว บุคคลที่ช่างพูด ช่างคุย จะแสวงหาสารสนเทศโดยใช้การติดต่อสอบถามมากกว่าการสืบค้นจากระบบสืบค้นที่มีอยู่ เป็นต้น

4. ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ความรับผิดชอบในหน้าที่การงาน ปัญหาที่ประสบระหว่างการทำงาน หรือสถานภาพของบุคคลในหน่วยงาน มีผลต่อพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศแทบทั้งสิ้น เช่น ผู้บริหารระดับสูงจะมีพฤติกรรมการแสวงหาที่แตกต่างจากผู้บริหารระดับรองลงมา นั่นคือ ผู้บริหารอาจใช้ให้ผู้บังคับบัญชาเป็นผู้แสวงหาสารสนเทศมาให้ หรืออาจใช้การติดต่อกับบุคคลที่ตนรู้จักสนิทสนมมากกว่าจะไปหาสารสนเทศจากสถาบันต่างๆ ด้วยตนเอง

5.3 อุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศ

ผู้แสวงหาสารสนเทศหรือผู้ใช้แต่ละคนจะประสบปัญหาหรืออุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศต่างๆ กัน จากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยต่างๆ พบว่าปัญหาหรืออุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศมีสาเหตุพอสรุปได้ดังนี้

จักรพงษ์ นามสง่า (2543: 11) ได้สรุปอุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศไว้เป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

1. อุปสรรคด้านสังคม เกิดขึ้นเมื่อสภาพทางสังคมขัดขวางไม่ให้มีสารสนเทศ
2. อุปสรรคด้านสถาบัน เกิดขึ้นเมื่อสถาบันผู้จัดสรรสารสนเทศไม่เต็มใจหรือไม่สามารถเผยแพร่สารสนเทศที่ต้องการให้แก่ผู้แสวงหาสารสนเทศได้
3. อุปสรรคด้านจิตวิทยา เกิดขึ้นเมื่อบุคคลนั้นไม่สามารถเล็งเห็นความต้องการสารสนเทศของตน ทั้ง ๆ ที่มีความต้องการ หรือไม่สามารถหาสารสนเทศที่ต้องการจากแหล่งที่เหมาะสมได้
4. อุปสรรคทางด้านสรีระ เกิดขึ้นเมื่อบุคคลนั้นไม่สามารถเข้าถึงสารสนเทศที่เหมาะสม เนื่องจากสภาพแวดล้อมหรือสภาพทางร่างกาย
5. อุปสรรคทางปัญญา เกิดขึ้นเมื่อบุคคลนั้นขาดการฝึกฝน ขาดความชำนาญในการแสวงหาสารสนเทศ

อารีย์ ชื่นวัฒนา (2546: 6-8) กล่าวว่าความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านต่างๆ ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสารสนเทศ (digital divide) ซึ่งมีอยู่ 2 ระดับ คือ ความเหลื่อมล้ำระหว่างประชากรเมืองและชนบทภายในประเทศ กับ ความเหลื่อมล้ำระหว่างประเทศต่างๆ โดยมีสาเหตุจากปัจจัยดังต่อไปนี้

1. ภาษา เป็นการเผยแพร่ในภาษาที่ผู้ใช้ไม่ถนัด
  2. โครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศ (information infrastructure) ที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ก่อให้เกิดในการเข้าถึงสารสนเทศที่แตกต่างกัน เช่น โอกาสใช้ไฟฟ้า การใช้โทรศัพท์และมือถือ การแพร่กระจายของคอมพิวเตอร์ การใช้อินเทอร์เน็ต การใช้ดาวเทียม เป็นต้น
  3. การเพิ่มปริมาณของสารสนเทศ ทำให้ยากแก่การติดตามค้นคว้าได้อย่างทั่วถึง
  4. คุณภาพของสารสนเทศ เช่น ข้อมูลซ้ำซ้อนกับสิ่งที่ปรากฏอยู่แล้ว ตลอดจนการให้ความรู้ที่ผิดพลาด เป็นต้น
  5. การใช้ศัพท์เฉพาะกลุ่มอาชีพ (jargon) ทำให้บุคคลภายนอกวงการยากที่จะทราบถึงความหมายที่แท้จริงที่ผู้เขียนหรือผู้พูดต้องการสื่อ
  6. เวลา สารสนเทศอาจจะไม่เป็นประโยชน์หากได้รับในเวลาที่ไม่เหมาะสม
  7. ค่าใช้จ่าย หากประเทศใดขาดแคลนทรัพยากรในการดำเนินการ จะทำให้ประชาชนในประเทศนั้นๆ ประสบกับความยากลำบากในการเข้าถึงสารสนเทศที่สอดคล้องกับความต้องการที่มีอยู่หลากหลายได้
  8. วัฒนธรรม มีส่วนอย่างมากในการทำความเข้าใจกับเนื้อหาวิชา ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยในต่างประเทศอาจไม่สามารถใช้ได้กับสังคมไทย
- นอกจากอุปสรรคในการเข้าถึงสารสนเทศข้างต้นซึ่งเป็นการมองในระดับจุลภาค หากจะพิจารณาในระดับมหภาคก็จะพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคอีกหลายลักษณะกล่าวคือ
1. การขาดการสนับสนุนจากรัฐบาลอย่างเหมาะสมตามสภาพการพัฒนาของประเทศ
  2. นโยบายของรัฐบาล ที่จะส่งผลให้การเข้าถึงสารสนเทศมากขึ้น หรือลดน้อยลง
  3. การไม่ปรับตัวของผู้ปฏิบัติงานต่อเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง หรือการปฏิเสธการใช้เทคโนโลยี
  4. อุปสรรคด้านการแลกเปลี่ยนเงินตรา หากกำหนดงบประมาณไม่สอดคล้องกับอัตราแลกเปลี่ยนอาจทำให้ได้รับสารสนเทศจำนวนน้อยลง
  5. ความแตกต่างของลักษณะประชากร ในเรื่องรายได้ ระดับการศึกษา ลักษณะเชื้อชาติ ฯลฯ

6. การรู้สารสนเทศ (information literacy) หมายถึงการขาดความรู้ ความเข้าใจ ความไม่รู้และไม่สามารถในการใช้บริการสารสนเทศที่มีอยู่

สำหรับการนำสารสนเทศมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันนั้น มนุษย์มักประสบ ปัญหาในลักษณะคล้ายกันดังต่อไปนี้ (จารุวรรณ สินธุโสภณ 2534: 17; ดวงจันทร์ พัคพันธ์ 2539: 77-79; ปรียานุช คลอวุฒิวัฒน์.2535: 172-173 ; พิมพา อินเบน 2530: 138-139)

1. สารสนเทศอยู่กระจัดกระจายตามแหล่งต่างๆ ซึ่งการรวบรวมข้อมูลและ สารสนเทศยังทำได้ยากลำบาก ส่งผลให้ผู้ใช้ไม่ได้รับสารสนเทศที่สมบูรณ์
2. สารสนเทศที่จัดเก็บในสถาบันบริการสารสนเทศบางแห่งมีจำนวนน้อย ไม่ เพียงพอกับความต้องการของผู้ใช้ หรือสถาบันบริการสารสนเทศบางแห่งก็มีมากเกินไปบุคคล หรือผู้ใช้สารสนเทศจะสามารถใช้สารสนเทศได้อย่างทั่วถึง
3. เนื้อหาสารสนเทศที่ค้นได้มีความขัดแย้งกัน
4. การจัดเก็บสารสนเทศบางแห่งยังไม่เป็นระบบ ขาดผู้รับผิดชอบ ส่งผลให้ยาก ต่อการค้นหา
5. ผู้ใช้ไม่มีเวลาไปค้นหาสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศ
6. เกิดช่องว่างระหว่างผู้ผลิตกับผู้ใช้ เนื่องจากแหล่งข้อมูลที่สำคัญมักมาจาก นักวิชาการในระดับมหาวิทยาลัย หน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน การเรียบเรียงมักใช้ภาษา ของนักวิชาการ บางครั้งทำให้เข้าใจยาก
7. ผู้ใช้ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่ง วิธีการค้นหา ส่งผลให้ไม่ได้รับ สารสนเทศที่ต้องการ หรือได้ไม่เพียงพอ
8. สารสนเทศใช้ภาษาและศัพท์ที่ยากเกินความเข้าใจ หรือรายละเอียดของ สารสนเทศไม่สอดคล้องกับสภาพของผู้รับสารสนเทศ ทำให้เกิดการสูญเปล่าของสารสนเทศได้ เช่นกัน

สรุปได้ว่า ผู้แสวงหาหรือผู้ใช้แต่ละคนจะประสบปัญหาหรืออุปสรรคแตกต่างกัน ไป ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจาก ตัวผู้แสวงหาเองซึ่งอาจมีภารกิจมาก ไม่มีเวลาในการค้นหา หรือค้นหา แล้วไม่พบสารสนเทศที่ต้องการ หรือไม่ทราบว่าจะแสวงหาสารสนเทศได้จากแหล่งใด ส่วนปัญหา ด้านแหล่งสารสนเทศ สถาบันบริการสารสนเทศไม่มีสารสนเทศที่ผู้แสวงหาต้องการ หรือตั้งอยู่ใน ที่ห่างไกลไม่สะดวกในการเดินทาง และปัญหาด้านเนื้อหาของสารสนเทศ อาจอยู่ในรูปแบบที่ ค่อนข้างใช้ยาก เนื้อหาขาดความน่าเชื่อถือ บางครั้งไม่สมบูรณ์ ไม่มีคุณภาพ เนื้อหาบางสาขาวิชา อาจมีเนื้อหาเก่า ไม่ทันสมัย สารสนเทศมีจำนวนจำกัด และเนื้อหาของสารสนเทศที่แสวงหาได้นั้นมี

ความขัดแย้งกัน ตลอดจนการสนับสนุนจากรัฐบาลทั้งด้านงบประมาณ นโยบาย และอื่นๆ ก็มีผลต่อการเข้าถึงสารสนเทศ

6. ตัวแบบพฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศ

การศึกษาพฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศของผู้ใช้ ในบางครั้งอาจจำเป็นต้องศึกษาจากตัวแบบที่มีผู้พัฒนาขึ้นไว้ก่อนแล้วมาประกอบด้วย เนื่องจากตัวแบบอาจสามารถแสดงให้เห็นกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการแสวงหาสารสนเทศหรืออาจจะอธิบายความสัมพันธ์ของพฤติกรรมกรรมการแสวงหาในขั้นตอนต่างๆ ได้อย่างชัดเจน ตัวแบบพฤติกรรมกรรมสารสนเทศโดยทั่วไปมีรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งส่วนใหญ่จะมีแผนภาพ (diagram) ที่อธิบายกิจกรรมสาเหตุและผลลัพธ์ของพฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศหรืออธิบายความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องของพฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศในแต่ละขั้นตอน (Wilson 1999)

พฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศสัมพันธ์โดยตรงกับความต้องการสารสนเทศและผู้ใช้ การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศในช่วงนับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมาทำให้เกิดความเข้าใจพฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศของบุคคลนั้นมากขึ้น โดยวัตถุประสงค์หลักใหญ่ ๆ ที่ทำการศึกษามารถแบ่งออกอย่างกว้างๆ เป็น 2 กลุ่ม (สมพร พุทธาพิทักษ์ผล 2547: 130) ได้แก่

1. การศึกษาวิจัยที่ศูนย์กลางอยู่ที่ระบบสารสนเทศ (system-centered study) คือ การให้ความสำคัญกับระบบสารสนเทศ โดยมุ่งออกแบบและพัฒนาสารสนเทศให้มีสมรรถนะสูงในระยะหลัง ได้มีการพัฒนาผ่านระบบเครือข่ายจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งขยายตัวจนเป็นเครือข่ายสากลขนาดใหญ่ ทำให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างกว้างขวางมากขึ้นกว่าเดิมได้อย่างสะดวก การศึกษาพฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศโดยมีศูนย์กลางอยู่ที่ระบบสารสนเทศนั้น เป็นการมองผู้ใช้ในฐานะผู้รับสารสนเทศโดยไม่ได้ตั้งใจ และเป็นการศึกษาพฤติกรรมภายนอกทั่วไป

2. การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผู้ใช้และพฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศ หรือการศึกษาวิจัยที่มีศูนย์กลางอยู่ที่ผู้ใช้ (user-centered study) เป็นการศึกษาวิจัยที่เน้นความสำคัญของผู้ใช้มากกว่าตัวระบบ โดยเน้นไปที่ผู้ใช้ในฐานะผู้กระทำและการควบคุมตนเองในการได้รับสารสนเทศนั้นๆ การศึกษาวิธีนี้จะศึกษาเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจภายในของผู้ใช้ นำเอาความต้องการของผู้ใช้มาสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตร มีประสิทธิภาพและง่ายสำหรับการใช้และผู้ใช้ นักวิจัยจำนวน

มากสนับสนุนการศึกษาวิจัยวิธีนี้เพราะว่ากรอบแนวคิดเป็นพื้นฐานของความรู้ที่มีลักษณะเป็นพลวัตและตอบสนองธรรมชาติของพฤติกรรมของมนุษย์ที่เป็นพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 เป็นต้นมาได้มีการเปลี่ยนแปลงแนวการศึกษาที่สำคัญ 2 ประการ คือ จากการศึกษาที่เน้นตัวระบบเป็นศูนย์กลางมาเป็นการศึกษาที่เน้นผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง และเปลี่ยนวิธีดำเนินการวิจัย จากการวิจัยเชิงปริมาณมาเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยนักวิจัยหลายคนได้เข้ามามีส่วนสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ทั้ง 2 ประการข้างต้นอยู่เสมอ

วิลสันศึกษาความต้องการสารสนเทศ และพฤติกรรมอันเกิดจากความต้องการสารสนเทศของบุคคล โดยมีฐานแนวคิดว่า ความต้องการสารสนเทศของแต่ละบุคคลนั้นนำไปสู่พฤติกรรมต่างกัน หรืออีกนัยหนึ่ง เขาไม่เห็นด้วยกับนักวิจัยด้านสารสนเทศศาสตร์จำนวนหนึ่งที่ว่า ผู้มีความต้องการสารสนเทศต้องแสวงหาสารสนเทศเสมอไป เพราะอาจเกิดภาวะที่ขัดขวางหรือเป็นอุปสรรค อันทำให้ผู้ใช้สามารถแสวงหาสารสนเทศที่สนองตอบความต้องการของตนได้ ดังนั้น การศึกษาพฤติกรรมจึงไม่สามารถจะมองเพียงเฉพาะที่ผู้ใช้หรือผู้แสวงหาสารสนเทศมีปฏิสัมพันธ์กับระบบสารสนเทศนั้นคือการศึกษาพฤติกรรมสารสนเทศนั้นไม่ควรเน้นเฉพาะจากแง่มุมของระบบ แต่ควรหันมาสู่การศึกษาที่มีผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง

ตัวแบบพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศที่ศูนย์กลางอยู่ที่ผู้ใช้ในปัจจุบันนี้มีเป็นจำนวนมาก ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอนำเสนอตัวแบบการแสวงหาสารสนเทศที่มีความสัมพันธ์กับกรอบแนวคิดทฤษฎีที่ผู้วิจัยนำมาใช้บางตัวแบบ คือตัวแบบพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของคริกิลาส และตัวแบบทั่วไปพฤติกรรมสารสนเทศของวิลสัน

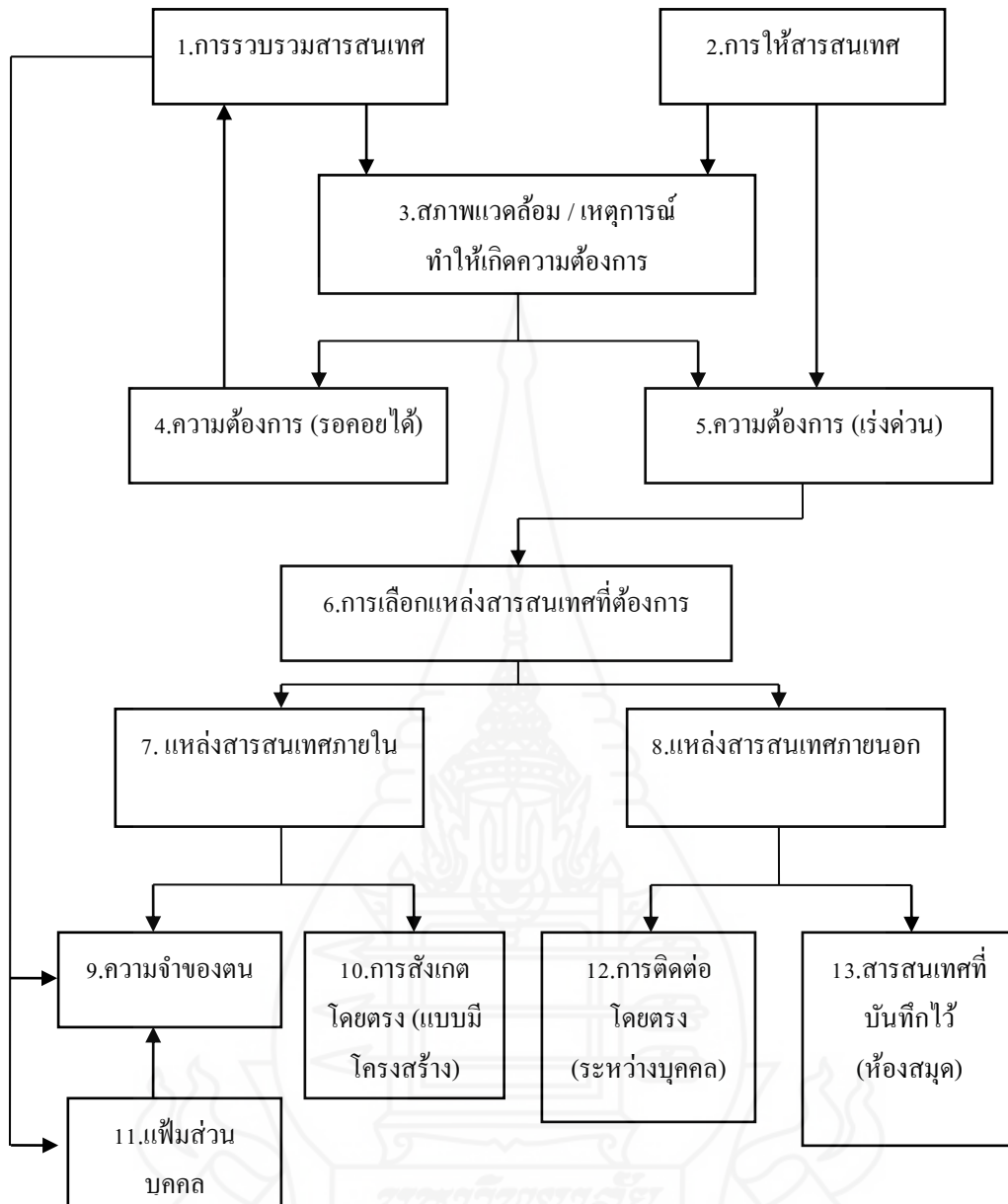
6.1 ตัวแบบพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของคริกิลาส เจมส์ คริกิลาส (Krikelas 1983: 5-20) แนวคิดตัวแบบของ คริกิลาส เป็นตัวแบบทั่วไปตัวหนึ่งซึ่งสามารถประยุกต์ได้กับ “ชีวิตปกติธรรมดา” เริ่มต้นจากการพิจารณาความหลากหลายทางสังคมของบุคคล ซึ่งเป็นตัวก่อให้เกิดความต้องการซึ่งอยู่ภายในบริบทของเหตุการณ์ (event) หรือสภาพแวดล้อม (environment) ไม่ว่าจะเป็นในที่ทำงาน หรือ ในชีวิตประจำวันของบุคคล สิ่งเหล่านี้เป็นตัวกำหนดความต้องการ ซึ่งความต้องการนั้นมีความหลากหลายและองค์ประกอบที่แตกต่างกันไป ความต้องการนั้นอาจเป็นความต้องการสารสนเทศเพื่อติดตามเรื่องราวที่เป็นปัจจุบัน หรือความต้องการสารสนเทศจำเพาะเจาะจงในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และความต้องการสารสนเทศที่ครอบคลุมกลุ่มเล็ก สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของบุคคลที่แตกต่างกันไปตามประเภทของความต้องการ บุคคลเป็นทั้งผู้รับและผู้ส่งสารสนเทศ และเป็นบทบาทที่เป็นอิสระต่อบุคคลอื่น ความต้องการสารสนเทศเพื่อติดตามเรื่องราวที่เป็นปัจจุบัน เป็นความต้องการที่รอกอยได้ และ

เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการรวบรวมสารสนเทศ ในขณะที่ความต้องการสารสนเทศจำเพาะเจาะจงในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และความต้องการสารสนเทศที่ครอบคลุมกลุ่มเล็ก เป็นความต้องการเร่งด่วนและเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ อาจกล่าวได้ว่า ธรรมชาติของปัญหาหรือคุณลักษณะของปัญหาทำให้บุคคลมีพฤติกรรมที่แตกต่างกัน ความต้องการในการแก้ไขปัญหาในสิ่งที่ตนไม่รู้ไม่แน่ใจ บุคคลจะรับรู้ถึงลักษณะของปัญหาว่าปัญหานั้นๆ ต้องการสารสนเทศประเภทใด คุณลักษณะของปัญหาอาจจะเป็นตัวชี้วัดพฤติกรรมที่อาจเกิดขึ้นได้มากกว่าความหลากหลายของบุคคลหรือคุณลักษณะของงาน กล่าวอีกนัยหนึ่ง ลักษณะของปัญหาเป็นตัวบ่งชี้ถึงความต้องการสารสนเทศว่าต้องการมากน้อยเท่าไร ซึ่งเป็นการเน้นย้ำให้มีความสำคัญกับการแสวงหาเพื่อสนองตอบต่อความต้องการนั้น

คริซิลาส สันนิษฐานว่า ผู้แสวงหานั้นจะเลือกแหล่งสารสนเทศอย่างตั้งใจ ทั้ง แหล่งสารสนเทศภายใน เช่น ตัวของผู้ค้นหาเอง หรือ แหล่งสารสนเทศภายนอก เช่น ติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น หรือ ติดต่อสื่อสารผ่านช่องทางประเภทต่างๆ โดยมีกิจกรรม 2 อย่างประกอบด้วย 1) การให้สารสนเทศ (information giving) 2) การรวบรวมสารสนเทศ (information gathering) ซึ่งทั้งสองกิจกรรมก่อให้เกิดพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ (information seeking behavior)

กระบวนการแสวงหาสารสนเทศเริ่มต้นเมื่อบุคคลตระหนักว่าสถานะของความรู้ของตนในปัจจุบันมีน้อยกว่าความต้องการที่จะเผชิญกับประเด็นหรือปัญหา ดังนั้นจึงเกิดความต้องการสารสนเทศเพื่อนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาหรือตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และกระบวนการนี้จะสิ้นสุดลงเมื่อบุคคลนั้นๆ ไม่มีความต้องการสารสนเทศดังกล่าวอีกต่อไป กระบวนการแสวงหาสารสนเทศ จะรวมถึงวิธีการแสวงหาสารสนเทศ การสืบค้นและการถ่ายทอดสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศมาสู่บุคคลผู้สืบค้นสารสนเทศนั้น

แผนภาพตัวแบบพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของคริซิลาส เรียบง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน เป็นแผนภูมิมิติเดียวมีกล่องข้อความกิจกรรมจำนวน 13 กิจกรรม ลูกศรที่แสดงการไหลของกิจกรรมเดินทางในทิศทางเดียว ไม่มีการกำหนดให้มีการติดต่อสื่อสารสองทางในกล่องกิจกรรมหนึ่ง ๆ และไม่มีส่วนใดของกิจกรรมรวมเข้าไว้กับส่วนอื่น ซึ่งแสดงได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2.4 ตัวแบบพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศของครีkelas

ที่มา: Krikelas, James (1983) "Information-Seeking Behavior: Patterns And Concepts". *Drexel Library Quarterly*. Volume 19, Issue 2 : page 17

1. การรวบรวมสารสนเทศ เกิดขึ้นจากสถานการณ์หรือ เหตุการณ์เมื่อบุคคลตระหนัก และยอมรับว่าตนมีความต้องการสารสนเทศระดับหนึ่ง โดยความต้องการนั้นอยู่ในระดับที่ไม่ รีบด่วน และเป็นความต้องการที่ไม่แสดงออกอย่างเด่นชัด บุคคลนั้นจึงเก็บรวบรวมสารสนเทศที่

คนสนใจ หรือที่คาดการณ์ว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการใช้งานในอนาคต โดยมีจุดมุ่งหมายอย่างเด่นชัด จุดมุ่งหมายที่มีนั้นมิใช่เพื่อการแก้ปัญหา หรือตัดสินใจเฉพาะในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็นกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการสารสนเทศที่รอคอยได้ (deferred need) ตัวอย่างของการรวบรวมสารสนเทศ เช่น นักวิทยาศาสตร์หรือนักวิชาการจะเก็บสารสนเทศ ไม่ว่าจะเป้าหมายอิเล็กทรอนิกส์ที่ติดต่อสื่อสารกับนักวิชาการในสาขางานเดียวกันที่ใกล้เคียงกับการพัฒนาในงานของพวกเขา หรือเก็บรวบรวมบทความในวารสารที่เกี่ยวข้องไว้ในแฟ้มส่วนบุคคล หรือในความทรงจำของตนเองเพื่อการอ้างอิงในอนาคต คริกลาส สังเกตชีวิตประจำวันของบุคคล พบว่าบุคคลมีส่วนร่วมในการรวบรวมสารสนเทศในระดับต่างๆ เช่น ตั้งใจ หรือ ระดับจิตใต้สำนึก และเขาสรุปว่ากิจกรรมการรวบรวมสารสนเทศประเภทต่างๆ เกิดขึ้นโดยสัญชาตญาณของมนุษย์ซึ่งเป็นโครงสร้างทางจิตวิทยาในการปฏิบัติต่อความไม่รู้

2. การให้สารสนเทศ เป็นการกระทำในการเผยแพร่ข้อความ ข่าวสาร โดยการเขียน การพูด การมอง หรือ การสัมผัส ซึ่งจะเลือกใช้วิธีสื่อสารใดนั้นขึ้นอยู่กับความต้องการที่เกิดขึ้นจากการเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ ที่ต้องการสารสนเทศเพื่อลดความไม่รู้อาจเป็นไปได้ทั้งการรวบรวมสารสนเทศหรือการแสวงหาสารสนเทศ ผู้แสวงหาสามารถได้รับสารสนเทศจากแหล่งภายใน เช่น ความจำของตน หรือแฟ้มข้อมูลส่วนตัว ที่มีการเก็บรวบรวมสารสนเทศเอาไว้หรือจากการสังเกตโดยตรง เป็นต้น หรือได้รับสารสนเทศจากแหล่งภายนอกที่สามารถค้นหาได้ เช่น การติดต่อสอบถามกับผู้รู้ หรือค้นหาจากวรรณกรรมต่างๆ ฯลฯ

3. สภาพแวดล้อม / เหตุการณ์ทำให้เกิดความต้องการ ทั้งความต้องการที่รอคอยได้ (deferred needs) หรือความต้องการเร่งด่วน (immediate needs) ซึ่งอาจเป็นสภาพแวดล้อมหรือเหตุการณ์ในการปฏิบัติงานหรือ ในชีวิตประจำวัน และความต้องการสารสนเทศนั้นจะต้องมีทิศทางอย่างใดอย่างหนึ่งและผู้แสวงหาสารสนเทศจะเป็นผู้ระบุถึงความต้องการนั้นว่าเป็นความต้องการประเภทใด ความต้องการสารสนเทศนั้นอาจมีมากขึ้นจากสถานการณ์ที่บุคคลตระหนักถึงความสำคัญ ความหลากหลายและความแตกต่างของปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่

4. ความต้องการที่รอคอยได้ (deferred needs) เป็นความต้องการที่บุคคลยังไม่ใช้สารสนเทศในขณะนั้น แต่คาดว่าจะใช้สารสนเทศนั้นในอนาคต เป็นกิจกรรมที่มีการเก็บสารสนเทศเอาไว้ในความจำของตน หรืออาจมีการจดบันทึกไว้ในแฟ้มส่วนบุคคล เพื่อช่วยความจำหรือใช้ประโยชน์ต่อไป เป็นกระบวนการที่ไม่เป็นทางการ และมีความพยายามในการผูกเรื่องอย่างต่อเนื่องเหมือนการสร้าง “แผนที่” เพื่อให้สะดวกต่อการเรียกคืนมาเมื่อมีความต้องการ ซึ่งเป็นวิธีการของแต่ละบุคคลและต้องใช้ทักษะส่วนบุคคล

5. ความต้องการเร่งด่วน (immediate needs) เป็นความต้องการที่ต้องได้รับการตอบสนองโดยทันที มิฉะนั้น สารสนเทศที่ได้รับก็ไม่มีประโยชน์

6. การเลือกแหล่งสารสนเทศที่ต้องการ อาจไม่ใช่แหล่งสารสนเทศที่ดีที่สุด แต่เป็นแหล่งที่บุคคลนั้นสะดวก หรือเข้าถึงได้ง่าย ตามแนวคิดพื้นฐานที่ว่าผู้ใช้จะใช้ความพยายามน้อยที่สุดเพื่อให้ได้สารสนเทศที่ต้องการ ทั้งนี้บุคคลจะเลือกแหล่งสารสนเทศภายในก่อนหากไม่พบสารสนเทศที่ต้องการก็จะค้นหาจากแหล่งภายนอก

7. แหล่งสารสนเทศภายใน เป็นสารสนเทศซึ่งเกิดขึ้นโดยการประมวลผลความคิด ความรู้ ใช้ประสบการณ์ตนเอง หรืออาจแสวงหาสารสนเทศโดยการสังเกตหรืออาจเป็นการค้นหาจากความทรงจำของตนเอง จากเอกสาร วารสาร วรรณกรรมต่างๆ ที่ตนได้จัดเก็บไว้

8. แหล่งสารสนเทศภายนอก หมายถึง แหล่งสารสนเทศที่ไม่ใช่ตัวผู้แสวงหาสารสนเทศซึ่งจำแนกเป็น

8.1 แหล่งสารสนเทศบุคคล บุคคลเป็นช่องทางการสื่อสาร และการแสวงหาข้อมูลอย่างไม่เป็นทางการ บุคคลที่เป็นแหล่งสารสนเทศได้แก่ เพื่อนร่วมงาน เพื่อนร่วมอาชีพเดียวกัน เพื่อนบ้าน สมาชิกในครอบครัว บุคคลที่เป็นผู้รู้ ที่ปรึกษา ตัวแทนจำหน่าย ฯลฯ แหล่งบุคคลหรือการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล เป็นแหล่งสารสนเทศภายนอกที่เป็นที่นิยมใช้เพื่อหาสารสนเทศที่ต้องการมากเป็นอันดับแรก และเป็นอันดับสองรองจาก การใช้ประสบการณ์ความคิดของตนเอง อาจเป็นการติดต่อกับผู้รู้ หรือใช้บริการของสถาบันบริการสารสนเทศในการค้นหาจากวรรณกรรมต่างๆ

8.2 แหล่งสารสนเทศสถาบัน หมายถึง สถาบันต่างๆที่ให้บริการสารสนเทศ ทั้งที่จัดตั้งขึ้นโดยจุดมุ่งหมาย เพื่อดำเนินการและให้บริการอย่างเป็นทางการ ได้แก่ ห้องสมุด ศูนย์เอกสาร ศูนย์สารสนเทศ และตั้งขึ้นเพื่อดำเนินงานเฉพาะด้าน สามารถให้บริการข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานที่เป็นที่ต้องการได้ เช่น สำนักงานส่งเสริมการเกษตร สำนักงานสาธารณสุข หน่วยสารนิเทศของรัฐบาล สำนักงานบ้านและที่ดิน ฯลฯ แหล่งสารสนเทศประเภทนี้รวมถึงตัวบุคคลที่ทำหน้าที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้องกับสถาบัน เช่น ครู บรรณารักษ์ พระสงฆ์ ทนายความ

8.3 แหล่งสารสนเทศสื่อมวลชน เป็นแหล่งสารสนเทศที่บุคคลจะเข้าถึงได้โดยผ่านสื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ฟังวิทยุ หรืออ่านหนังสือพิมพ์ วารสาร เป็นต้น

9. ความจำของตน เป็นแหล่งที่จัดเก็บสารสนเทศที่อยู่ในความทรงจำของบุคคลนั้นๆ และเป็นผลมาจากกิจกรรมการรวบรวมสารสนเทศ

10. การสังเกต อาจเป็นการสังเกตอย่างมีโครงสร้าง มีเป้าหมายของการสังเกตอย่างเด่นชัด หรืออาจสังเกตโดยไม่มีโครงสร้าง ไม่ได้คาดการณ์ก่อนว่าจะสังเกตเรื่องใด แล้วแต่ว่าสังเกตเห็นอะไรแล้วจึงนำผลจากการสังเกต มาประมวลภายหลัง

11. เพิ่มส่วนบุคคล คือเอกสารเช่น วารสาร บทความ ฯลฯ ที่ได้รวบรวม เก็บสะสมไว้เพื่อใช้ประโยชน์ส่วนตัว

12. การติดต่อโดยตรง (ระหว่างบุคคล) เป็นการพูดคุยกันแบบเผชิญหน้า หรือเรียกอีกนัยหนึ่งว่าเป็นการติดต่อโดยตรง ซึ่งอาจเกิดขึ้นโดยการโทรศัพท์พูดคุย หรือเข้าพบ หรือ การใช้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) หรือ โทรศัพท์แบบเห็นหน้า (videophone) หรือ จดหมายเสียง (voicemail)

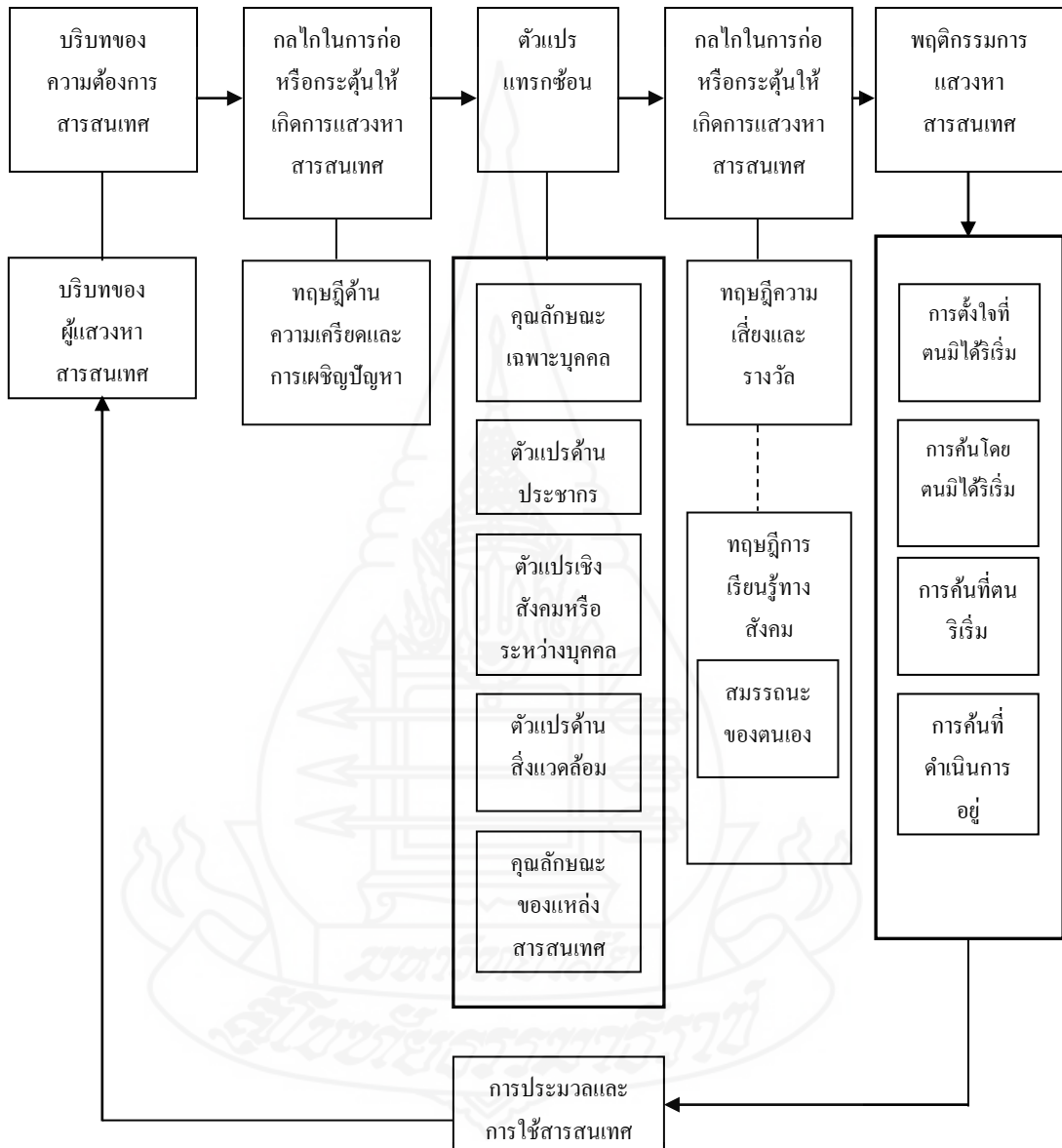
13. สารสนเทศที่บันทึกไว้ คือวัสดุสารสนเทศที่รวบรวมความรู้ทั้งหลายของมนุษย์ไว้ในบันทึกรูปแบบและลักษณะต่างๆ เช่น หนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ อื่นๆ ต้นฉบับตัวเขียน สมุดข่อย และ โสตทัศนวัสดุ ลักษณะการบันทึกข้อมูล ข่าวสาร เรื่องราว และความรู้โดยใช้อักษร ภาพ สัญลักษณ์ รหัส หรือเสียงซึ่งสามารถปรากฏให้เห็น หรือได้ยิน หรือสัมผัสได้โดยวิธีใดวิธีหนึ่ง

สรุป ตัวแบบของครีโกลาสนั้นเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสารสนเทศทั้งหมดของปัจเจกชน การแสวงหาสารสนเทศเกิดขึ้นจากผู้ใช้ตระหนักถึงความต้องการที่เกิดขึ้นภายใต้บริบทของสภาพแวดล้อม หรือ เหตุการณ์ ซึ่งอาจเป็นหน้าที่การงานหรือในชีวิตประจำวันของปัจเจกชนและลักษณะเฉพาะตนเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความต้องการ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภทคือ ความต้องการสารสนเทศเพื่อติดตามเรื่องที่เป็นปัจจุบัน ความต้องการสารสนเทศในเรื่องทั่วไป เรื่องใดเรื่องหนึ่งและความต้องการสารสนเทศแบบครอบคลุมลุ่มลึก คุณลักษณะหรือธรรมชาติของปัญหาเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศของบุคคลแตกต่างกันไป ความต้องการที่รอคอยได้ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการรวบรวมสารสนเทศ กับ ความต้องการเร่งด่วนซึ่งมีความสัมพันธ์กับการให้สารสนเทศ ทั้งนี้ผู้แสวงหาจะใช้ความพยายามน้อยที่สุดโดยอันดับแรกจะให้ความสำคัญกับบทบาทความจำของตนและการได้รับสารสนเทศจากแหล่งไม่เป็นทางการ ต่อจากนั้นจึงให้ความสำคัญกับแหล่งที่เป็นทางการ

6.2 ตัวแบบทั่วไปของพฤติกรรมสารสนเทศของวิลสัน

ในปี ค.ศ. 1997 วิลสัน (Wilson 2000: 49-55) ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ผลการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมสารสนเทศ ซึ่งได้นำทฤษฎีและแนวคิดของสาขาวิชาต่างๆ เช่น นิเทศศาสตร์ จิตวิทยา การวิจัยผู้บริโภค เป็นต้น มาปรับปรุงตัวแบบพฤติกรรมสารสนเทศของเขา โดยได้ขยายและอธิบายพฤติกรรมสารสนเทศเพิ่มขึ้นจากเดิม เขาเรียกตัวแบบใหม่นี้ว่า “ตัวแบบทั่วไปของ

พฤติกรรมสารสนเทศ” (The General Model of Information Behavior) เพื่อให้เป็นตัวแทนของ พฤติกรรมสารสนเทศในเชิงมหภาคและอธิบายการค้นหาสารสนเทศทั้งจากระบบสารสนเทศใน สถาบันบริการสารสนเทศ และจากแหล่งอื่น เช่น การได้รับสารสนเทศจากสื่อมวลชน เป็นต้น

ภาพที่ 2.5 ตัวแบบพฤติกรรมสารสนเทศของวิลสัน

ที่มา: Wilson, T.D. (1999) "Models in information behaviour research". *Journal of Documentation*. 55, 3 : 249-270 (Online) Retrieved June 10, 2006 from <http://informationr.net/tdw/publ/papers/1999JDoc.html>

สมพร พุทธาพิทักษ์ผล (2545: 31-62) ได้อธิบายลักษณะสำคัญของตัวแบบทั่วไปของพฤติกรรมสารสนเทศของวิลสัน ดังนี้

1. จุดเริ่มต้นที่นำไปสู่พฤติกรรมสารสนเทศ คือ “ความต้องการ” โดยเน้นความต้องการของบุคคลผู้แสวงหาสารสนเทศนั้นๆ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นความต้องการสารสนเทศในบริบทของผู้แสวงหาสารสนเทศ (Person-in-Context)

2. ความแตกต่างระหว่างตัวแบบทั่วไปและตัวแบบเดิมของวิลสัน ที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ตัวแบบทั่วไปประอบถึง “ตัวแปรแทรกซ้อน” (Intervening Variable) โดยถือว่าตัวแปรเหล่านี้ อาจสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการแสวงหาสารสนเทศก็ได้ ตัวแปรแทรกซ้อนแบ่งออกเป็นหลายด้านคือ

2.1 คุณลักษณะเฉพาะบุคคล (Personal Characteristic) เช่น ปัจจัยหรือคุณลักษณะด้านอารมณ์ ด้านพุทธิพิสัยหรือปัญญา (Cognitive) ระดับการศึกษา และพื้นความรู้ของผู้แสวงหาสารสนเทศ เป็นต้น

2.2 ตัวแปรด้านประชากร (Demographic Variable) เช่น อายุ เพศ เป็นต้น

2.3 ตัวแปรเชิงสังคมหรือระหว่างบุคคล (Social/interpersonal Variable) ซึ่งมักเกี่ยวข้องกับการแสวงหาสารสนเทศจากบุคคลอื่นในสังคม เช่น ทักษะคิของผู้ให้บริการสารสนเทศ ลักษณะการทำงานที่มีการแข่งขันระหว่างเพื่อนร่วมงาน เป็นต้น

2.4 ตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Variable) เช่น เวลาที่ใช้ในการแสวงหาสารสนเทศ วัฒนธรรมซึ่งสะท้อนความเชื่อพื้นฐานของบุคคล เป็นต้น

2.5 คุณลักษณะของแหล่งสารสนเทศ (Information Source Characteristic) เช่น การเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ ความน่าเชื่อถือของแหล่งสารสนเทศ เป็นต้น

3. การนำทฤษฎีด้านจิตวิทยาและพฤติกรรมศาสตร์ที่สำคัญ 3 ด้านมาอธิบายกลไกในการก่อหรือกระตุ้นให้เกิดการแสวงหาสารสนเทศ (Activating Mechanism) ทฤษฎีนี้ได้แก่ ทฤษฎีด้านความเครียดและการเผชิญปัญหา (Stress/Coping Theory) ทฤษฎีความเสี่ยงและรางวัล (Risk/Reward Theory) และทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

3.1 ทฤษฎีด้านความเครียดและการเผชิญปัญหา เกี่ยวข้องกับความต้องการสารสนเทศ ความเครียดอาจเป็นภาวะที่สัมพันธ์กับความต้องการสารสนเทศ เช่น ความเครียดที่เกิดจากการไม่สามารถอธิบายเหตุแห่งความเจ็บป่วยของตนนับเป็นสิ่งผลักดันให้บุคคลต้องเผชิญปัญหา นั่นคือต้องแสวงหาสารสนเทศเพื่ออธิบายความเจ็บป่วยของตนและสาเหตุของความเจ็บป่วยให้ได้

3.2 ทฤษฎีความเสี่ยงและรางวัล เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศ เช่น ในการแสวงหาสารสนเทศ มีค่าใช้จ่ายในการแสวงหาสารสนเทศซึ่งนับเป็นความเสี่ยงประเภทหนึ่ง บุคคลจึงต้องประเมินว่าค่าใช้จ่ายนั้น “คุ้ม” กับรางวัลหรือประโยชน์ที่จะได้รับหรือไม่อย่างไร

3.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศ เช่นกัน โดยเฉพาะการรับรู้สมรรถนะของตนเอง (Perceived Self-Efficacy) ซึ่งสัมพันธ์กับการเผชิญปัญหา บุคคลหนึ่งจะสามารถเผชิญปัญหาได้ดีเพียงไรขึ้นกับการรับรู้สมรรถนะของตนเอง เช่น เมื่อเกิดเจ็บป่วย จะสามารถแสวงหาสารสนเทศเกี่ยวกับความเจ็บป่วยของตนด้วยวิธีต่างๆ และจากแหล่งต่างๆ ได้อย่างดี ไม่ว่าจะเป็นการแสวงหาสารสนเทศด้วยตนเอง การเรียนรู้การแสวงหาสารสนเทศจากผู้อื่น หรือการเรียนรู้ด้วยตนเองก็ตาม

4. พฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศ พฤติกรรมนี้ครอบคลุมทั้งการแสวงหาสารสนเทศที่ตนริเริ่มเอง (Active) เช่น การค้นหาสารสนเทศบนอินเทอร์เน็ต และที่ตนมิได้ริเริ่มเอง (Passive) โดยแบ่งพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศออกเป็น 4 ประเภทคือ

4.1 การตั้งใจที่ตนมิได้ริเริ่ม (Passive Attention) เช่น การได้รับสารสนเทศจากรายการสารคดีทางวิทยุที่ตนฟังอยู่ แม้ว่าอาจไม่มีเจตนาที่จะแสวงหาสารสนเทศ แต่ถือว่าเกิดการได้รับสารสนเทศขึ้น

4.2 การค้นโดยตนมิได้ริเริ่ม (Passive Search) หมายถึงการที่บุคคลหนึ่งได้รับสารสนเทศเรื่องหนึ่ง ในขณะที่กำลังค้นหาสารสนเทศอีกเรื่องหนึ่ง ดังนั้น สารสนเทศที่ได้รับไม่ใช่ที่ตนตั้งใจไว้แต่ถือว่าได้รับสารสนเทศเช่นกัน

4.3 การค้นที่ตนริเริ่ม (Active Search) หมายถึงการที่บุคคลหนึ่งมุ่งค้นหาสารสนเทศจากระบบสารสนเทศในสถาบันบริการหรือจากบริการสารสนเทศต่างๆ โดยทั่วไปการศึกษาวิจัยในสาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์นั้นให้ความสนใจที่การแสวงหาสารสนเทศประเภทนี้ เพราะถือว่าเป็นพฤติกรรมสำคัญในการใช้ระบบสารสนเทศหรือบริการในสถาบันบริการสารสนเทศ

4.4 การค้นที่ดำเนินการอยู่ (Ongoing Search) เป็นการค้นหาสารสนเทศในเรื่องที่ผู้ค้นหรือผู้แสวงหาสารสนเทศมีความรู้หรือมีสารสนเทศอยู่แล้ว เพียงแต่ต้องการแสวงหาเพิ่มเติมเฉพาะด้าน เช่น เฉพาะเรื่องใหม่ หรือรายละเอียดเฉพาะเจาะจงที่ขาดหายไปเพิ่มเติมเท่านั้น

5. การประมวลและการใช้สารสนเทศ (Information Processing and Use) คือการนำสารสนเทศที่ค้นคืนได้มาคัดเลือก รวบรวม จัดเรียง หรือกระทำด้วยวิธีใด วิธีหนึ่ง เพื่อให้สามารถนำสารสนเทศนั้นมาผนวกเข้าเป็นความรู้ของผู้แสวงหาสารสนเทศ เช่น การขีดเส้นใต้ข้อความ

สำคัญในเอกสารที่ค้นคืนได้ เพื่อระบุความสำคัญและทำให้สามารถนำข้อความนั้นไปใช้ในรายงานที่จะจัดทำขึ้นต่อไป

จากตัวแบบข้างต้นทั้ง 2 ตัวแบบนี้ หากเทียบเคียงกับบทบาทหน้าที่ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมกถึก จะเห็นว่าตัวแบบพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของคริกลาส จะมีส่วนคล้ายคลึง กับวิถีชีวิตของพระสงฆ์ กล่าวคือ พระธรรมกถึกจะได้รับสารสนเทศในทุกวันซึ่งมาจากสภาพแวดล้อมในชีวิตประจำวัน หรือจากเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งพระธรรมกถึกจะเลือกเก็บรวบรวมสารสนเทศที่ตนคิดว่าจะเป็นประโยชน์ในอนาคตไว้ในความทรงจำ หรือจัดเก็บไว้ในแฟ้มส่วนบุคคล และในขณะเดียวกัน พระธรรมกถึกก็อยู่ในฐานะผู้ให้สารสนเทศจากบทบาทหน้าที่ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ก็จะทำการเลือกแหล่งสารสนเทศ ซึ่งอาจเป็นแหล่งสารสนเทศภายใน กล่าวคือ ความจำของตน หรือ แฟ้มส่วนบุคคล หากไม่พบ หรือไม่ตรงกับความต้องการในการให้สารสนเทศ ก็จะแสวงหาจากแหล่งสารสนเทศภายนอก เช่น สอบถามผู้รู้ หรือค้นหาวรรณกรรมสิ่งที่เป็นที่กักไว้ในสถาบันบริการสารสนเทศต่างๆ ทั้งนี้การให้สารสนเทศของพระธรรมกถึกก็จะเป็นกิจกรรมการรวบรวมสารสนเทศในขณะเดียวกันด้วย

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้สำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากฐานข้อมูลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ ของประเทศไทย และต่างประเทศที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึก (พระภิกษุสงฆ์) พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีจำนวนน้อยเพียงไม่กี่รายการ ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเทียบเคียงงานวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของครู อาจารย์ และนักวิชาชีพอื่นๆ ที่มีภาระงานใกล้เคียงหรือเทียบเคียงได้กับพระธรรมกถึก

7.1 งานวิจัยในประเทศ

7.1.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับพระธรรมกถึก (พระภิกษุสงฆ์)

พรทิพย์ อินทจักร์ (2549: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องพฤติกรรมการแสวงหาและการใช้ข่าวสารในการพัฒนาของพระสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการแสวงหาข่าวสารตลอดจนเนื้อหาข่าวสารที่พระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่นำไปพัฒนา พร้อมทั้งศึกษาวิธีการถ่ายทอดข่าวสารที่แสวงหาจากสื่อ ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยได้จากการรวบรวมด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมกับพระสงฆ์ที่ทำงานพัฒนาในเขตจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 4 รูป ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์โดยพิจารณาถึงความ

เกี่ยวข้องกับความเป็นเหตุเป็นผลของข้อมูล จากนั้นจึงวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการแสวงหาข่าวสารของพระสงฆ์เกิดจาก 1) มีความสนใจและเห็นความจำเป็นในการแสวงหาข่าวสารเป็นการส่วนตัว ต้องการนำข่าวสารไปใช้ประโยชน์ 2) ต้องการนำข่าวสารจากการแสวงหาไปใช้ทั้งประโยชน์ส่วนตัวและประโยชน์สำหรับการพัฒนาชุมชน สำหรับวิธีการถ่ายทอดนั้นมี 5 วิธี ได้แก่ การแสดงพระธรรมเทศนา การประชุมกลุ่มชาวบ้าน การบรรยายหรือแสดงปาฐกถา การจัดบอร์ดนิทรรศการ

ส่วนแหล่งข้อมูลข่าวสารที่พระสงฆ์แสวงหาส่วนใหญ่ก็จากสื่อมวลชน ได้แก่ หนังสือพิมพ์และ สื่อเฉพาะกิจ ได้แก่ หนังสือรายปักษ์ มากกว่าสื่ออื่นๆ เนื้อหาข่าวสารที่พระสงฆ์แสวงหาและนำไปใช้ประโยชน์ พบว่า พระสงฆ์แสวงหาเนื้อหาข่าวสารเกี่ยวกับการประกอบอาชีพและนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดตั้งและดำเนินการกลุ่มแม่บ้านและกลุ่มอาชีพ เนื้อหาข่าวสารเกี่ยวกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดตั้งและดำเนินการกลุ่มสังฆะออมทรัพย์ เนื้อหาข่าวสารการศึกษาและการกีฬา และนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดตั้งและดำเนินการกลุ่มเยาวชนเพื่อต่อต้านยาเสพติด เนื้อหาข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนและนำไปใช้ในการจัดตั้งและดำเนินการกลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวีและจัดตั้งพิพิธภัณฑ์แสดงโบราณวัตถุ และเนื้อหาข่าวสารเกี่ยวกับพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดตั้งและดำเนินการ โครงการส่งเสริมธรรมนำชีวิตให้แก่เยาวชน ตลอดจนการปรับประยุกต์ในกิจกรรมต่างๆ สำหรับวิธีการถ่ายทอดนั้นมี 5 วิธี ได้แก่ การแสดงพระธรรมเทศนา การประชุมกลุ่มชาวบ้าน การบรรยายหรือแสดงปาฐกถา การจัดบอร์ดนิทรรศการ และการใช้เอกสารเผยแพร่นำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนา ซึ่งการถ่ายทอดข่าวสารแต่ละวิธี พระสงฆ์ได้ทำการวิเคราะห์ผู้รับข่าวสารโดยการพิจารณาจาก 3 องค์ประกอบ คือ ความตั้งใจหรือปรารถนาที่จะรับความรู้ เนื้อหาที่ได้รับจากการถ่ายทอด การมีความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาที่จะได้รับการถ่ายทอด และมีความต้องการนำความรู้ที่ได้รับจากการถ่ายทอดไปใช้ประโยชน์สำหรับการดำรงชีพ

สรุปงานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ พบว่า พฤติกรรมการแสวงหาข่าวสารของพระสงฆ์เกิดจากความต้องการนำข่าวสารไปใช้ประโยชน์ส่วนตัวและประโยชน์สำหรับการพัฒนาชุมชน แหล่งข้อมูลข่าวสารที่พระสงฆ์แสวงหาส่วนใหญ่ก็จากสื่อมวลชน ได้แก่ หนังสือพิมพ์และ สื่อเฉพาะกิจ วิธีการถ่ายทอดนั้นมี 5 วิธี ได้แก่ การแสดงพระธรรมเทศนา การประชุมกลุ่มชาวบ้าน การบรรยายหรือแสดงปาฐกถา การจัดบอร์ดนิทรรศการ และการใช้เอกสารเผยแพร่นำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนา

7.1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับครูอาจารย์

จันทรา เทียนพาลี (2543) ได้วิจัยเรื่อง ความต้องการใช้สารนิเทศและพฤติกรรมการแสวงหาสารนิเทศของอาจารย์ผู้สอนในภาควิชาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการใช้สารนิเทศ พฤติกรรมการแสวงหาสารนิเทศเพื่อใช้ในการสอน เพื่อเปรียบเทียบความต้องการใช้สารนิเทศและพฤติกรรมการแสวงหาสารนิเทศเพื่อใช้ในการสอน เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการแสวงหา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนในภาควิชาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จำนวน 76 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และ F-test ผลการวิจัยพบว่า

อาจารย์มีความต้องการใช้สารนิเทศเพื่อจัดการเรียนการสอนด้านการท่องเที่ยวในระดับมาก โดยสื่อสิ่งพิมพ์ที่อาจารย์ต้องการใช้มากที่สุด คือ หนังสือ ตำรา รองลงมา ได้แก่ วิทยานิพนธ์และงานวิจัย วารสารและนิตยสาร หนังสืออ้างอิง หนังสือทั่วไป และรายงานการประชุม ตามลำดับ

อาจารย์ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมในการแสวงหาสารนิเทศโดยใช้หนังสือหรือเอกสารส่วนตัวมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ใช้วิธีไปใช้หนังสือหรือเอกสารของห้องสมุดหรือศูนย์สารสนเทศและสืบค้นจากฐานข้อมูลผ่านคอมพิวเตอร์ แหล่งสารนิเทศที่อาจารย์ใช้มากที่สุด คือ ห้องสมุดหรือศูนย์ภายในสถาบัน ประเภทบุคคลอาจารย์นิยมใช้ประสบการณ์ของตนเอง ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะในระดับมาก ส่วนบรรณารักษ์อาจารย์ใช้ในระดับปานกลาง ส่วนประเภทสถาบันอาจารย์นิยมใช้ระดับมาก คือ ศูนย์วิชาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และสื่อมวลชน อาจารย์นิยมใช้หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ ส่วนวิทยุจะใช้น้อย ส่วนบริการห้องสมุดหรือศูนย์สารสนเทศที่อาจารย์นิยมใช้ระดับมาก ได้แก่ บริการสืบค้นข้อมูลระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต บริการยืม-คืน บริการวารสารและหนังสือพิมพ์ ส่วนบริการที่ใช้ในระดับปานกลาง ได้แก่ บริการสืบค้นข้อมูลระบบออนไลน์ บริการสืบค้นฐานข้อมูลที่ห้องสมุดจัดทำขึ้น บริการสืบค้นสารนิเทศด้วยคอมพิวเตอร์ (OPAC) และบริการสืบค้นฐานข้อมูลซีดีรอม (CD-ROM) ตามลำดับ

อาจารย์มีปัญหาในการใช้แหล่งสารนิเทศโดยรวมในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ปัญหาที่พบมาก คือ สารนิเทศไม่ทันสมัย ส่วนปัญหาอื่นๆ เช่น ปัญหาเกี่ยวกับสารนิเทศไม่เพียงพอ สารสนเทศไม่ตรงกับความต้องการ ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งสารนิเทศที่ต้องการได้ เพราะปัญหาระเบียบการใช้ ปัญหาการใช้แหล่งสารนิเทศ หรือวิธีการใช้บริการหรือปัญหาค่าใช้จ่ายในการค้นสารนิเทศในระบบออนไลน์ มีในระดับปานกลาง อาจารย์ที่มีสถานภาพ

ด้านวุฒิการศึกษา สาขาวิชาที่สำเร็จ และประสบการณ์การทำงานต่างกันมีความต้องการใช้
 สารนิเทศและพฤติกรรมกรรมแสงหาสารนิเทศไม่แตกต่างกัน ยกเว้นอาจารย์ที่มีประสบการณ์การ
 ทำงาน 4-6 ปี จะมีพฤติกรรมในการแสวงหาสารนิเทศดีกว่าอาจารย์ที่มีประสบการณ์การทำงาน 1-3
 ปี

ศิริภรณ์ นามสง่า (2543) วิจัยเรื่อง พฤติกรรมกรรมแสงหาสารสนเทศของครูผู้สอน
 ภาษาอังกฤษ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา
 พฤติกรรมและปัญหากรรมแสงหาสารสนเทศของครู ด้านวัตถุประสงค์ในการแสวงหาสารสนเทศ
 ประเภทวัสดุสารสนเทศ แหล่งสารสนเทศ และวิธีการแสวงหาสารสนเทศ ประชากรได้แก่ ครูผู้
 ปฏิบัติหน้าที่สอนวิชาภาษาอังกฤษ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 ปี
 การศึกษา 2543 จำนวน 1,365 คน ใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง
 จำนวน 312 คน และใช้วิธีเลือกกล้วตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling)
 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถาม นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ด้วย
 เครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป คำนวณหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบน
 มาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า ครูผู้สอนภาษาอังกฤษมีพฤติกรรมกรรมแสงหาสารสนเทศ

ด้านวัตถุประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เพื่อการแก้ปัญหา
 ในการสอนวิชาภาษาอังกฤษ รองลงมาคือเพื่อติดตามข่าวความเคลื่อนไหวทางการศึกษาเกี่ยวกับ
 วิชาภาษาอังกฤษ และเพื่อจัดทำสื่อประกอบการเรียนการสอน

ด้านประเภทวัสดุสารสนเทศโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ
 วัสดุตีพิมพ์ ได้แก่ ครูมือการสอนวิชาภาษาอังกฤษ เอกสารประกอบการเรียนการสอน และหนังสือ
 ความรู้ทั่วไป

ด้านแหล่งสารสนเทศโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือแหล่ง
 สารสนเทศที่เป็นสื่อมวลชน ได้แก่ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ รองลงมา คือแหล่งที่เป็นสถาบัน
 และแหล่งที่เป็นบุคคล ซึ่งได้แก่ ศึกษาจากเพื่อนร่วมงาน ผู้ร่วมวิชาชีพนอกหน่วยงาน และปรึกษา
 ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

ด้านวิธีการแสวงหาสารสนเทศโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ
 การดูโทรทัศน์ การอ่านหนังสือพิมพ์และการฟังวิทยุ ส่วนข้อที่มีค่าน้อยที่สุดคือ สืบค้นจาก
 ฐานข้อมูลสำเร็จรูป

ด้านปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็น
 รายข้อ พบว่า มีปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศ คือ แหล่งสารสนเทศอยู่ห่างไกลที่ทำงาน ไม่มี

เวลาในการแสวงหา และสารสนเทศที่ใช้ประกอบการสอนมีไม่เพียงพอ ส่วนปัญหาที่พบน้อยที่สุดคือ ไม่ได้รับความร่วมมือจากบรรณารักษ์

อนันต์ศักดิ์ พวงอก (2547) ได้วิจัยเรื่อง พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการสอนของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ในด้านวัตถุประสงค์ในการแสวงหา แหล่งสารสนเทศที่แสวงหา วิธีการสืบค้นสารสนเทศ เนื้อหา ภาษา อายุของสารสนเทศ ปัญหาในการแสวงหา และความต้องการสารสนเทศ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศเข้ามาให้บริการภายในห้องสมุด ของมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ประชากรของการวิจัยได้แก่ อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ทั้งที่เป็นข้าราชการ และ อาจารย์สัญญาจ้าง ที่เข้าทำงานก่อนวันที่ 1 ตุลาคม 2547 จำนวน 55 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการสอน และติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการ รองลงมาได้แก่ผลิตผลงานทางวิชาการ เพื่อการวิจัย และเพื่อการบริการทางวิชาการ ตามลำดับ ด้านสถานที่ พบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่แสวงหาสารสนเทศในห้องสมุด มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ โดยแสวงหาจากหนังสือและตำรา รองลงมาได้แก่ อินเทอร์เน็ต อันดับที่ 3 ได้แก่ วารสารวิชาการ / นิตยสาร แหล่งสารสนเทศที่ไม่เป็นทางการที่แสวงหาบ่อยครั้งที่สุด พบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่ใช้ความรู้และประสบการณ์ของตนเองบ่อยครั้งที่สุด รองลงมาได้แก่ผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่ตัวเองสอน วิธีการสืบค้นคือสำรวจจากชั้นหนังสือ ทั้งนี้คงเป็นเพราะเป็นวิธีที่ง่ายที่สุด ไม่ต้องใช้เครื่องมือใด ๆ และสะดวกกว่าวิธีอื่น รองลงมาพบว่า อาจารย์สืบค้นจากชื่อผู้แต่งที่เคยมีผลงานในด้านที่ตนสอน อันดับที่สามได้แก่การสืบค้นโดยใช้โปรแกรมค้นหา (Search engine) เช่น Google Yahoo Hotbot เนื้อหาของสารสนเทศ 3 อันดับแรกที่อาจารย์แสวงหามากที่สุดได้แก่ ความรู้ทั่วไป รองลงมาคือ การศึกษาและคอมพิวเตอร์ตามลำดับ ปัญหาที่พบในการแสวงหาสารสนเทศด้านสถานที่ พบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่ประสบปัญหาคือ สถานที่คับแคบ ด้านแหล่งสารสนเทศ พบว่าส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่ลំม่อม บ่อย รองลงมาคือ ระบบการจัดเก็บหนังสือบนชั้นไม่ดี และมีแหล่งสารสนเทศให้ศึกษาน้อย วิธีการแสวงหาหรือวิธีการสืบค้น พบว่าอาจารย์ส่วนใหญ่ประสบปัญหาเนื่องจากอุปกรณ์ในการสืบค้นมีจำนวนน้อย และ ไม่มีการแนะนำวิธีการสืบค้น

วชิราภรณ์ คลังชนบูรณ (2547: 48-63) ได้วิจัยเรื่อง พฤติกรรมการแสวงหาเนื้อหาของอาจารย์ สาขาวิชาประวัติศาสตร์ในมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการแสวงหาสารนิเทศของอาจารย์สาขาวิชาประวัติศาสตร์ในมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน ในด้านวัตถุประสงค์ แหล่งสารนิเทศวิธีการสืบค้นสารนิเทศ เนื้อหา ภาษา อายุของสารนิเทศ ปัญหาในการแสวงหาสารนิเทศ และการใช้ประโยชน์จากสารนิเทศในแหล่งสารนิเทศที่

แสวงหา ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์สาขาวิชาประวัติศาสตร์ในมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชนส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการสอน แสวงหาจากแหล่งสารสนเทศที่ไม่เป็นทางการคือ การประชุม สัมมนา และแหล่งสารสนเทศที่เป็นทางการ คือ หนังสือและตำรา วิธีการสืบค้นสารสนเทศที่อาจารย์ส่วนใหญ่ใช้ คือ ติดตามรายการอ้างอิงจากเชิงอรรถหรือบรรณานุกรมท้ายเล่มหนังสือ อาจารย์ส่วนใหญ่แสวงหาสารสนเทศที่มีเนื้อหาประวัติศาสตร์ไทยและสังคมและวัฒนธรรม ที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษเท่ากัน อายุของสารสนเทศที่อาจารย์ส่วนใหญ่แสวงหา คือ 1-25 ปี ปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศที่อาจารย์ส่วนใหญ่ประสบ คือ ไม่สะดวกที่จะไปใช้แหล่งสารสนเทศที่อยู่ไกล ไม่สามารถติดตามเอกสารในรายการอ้างอิงจากเชิงอรรถหรือบรรณานุกรมท้ายเล่มหนังสือหรือบทความ เนื่องจากห้องสมุดไม่ได้บอกรับ หรือเอกสารส่วนใหญ่อยู่ในต่างประเทศ เนื้อหาสารสนเทศที่ต้องการมีจำนวนน้อย และเสียเวลามาก กว่าจะได้สารสนเทศที่ต้องการ สำหรับการให้ประโยชน์จากสารสนเทศในแหล่งสารสนเทศที่แสวงหา พบว่า แหล่งสารสนเทศที่ไม่เป็นทางการที่อาจารย์ใช้ประโยชน์ในระดับมาก คือ ทรัพยากรสารสนเทศส่วนตัว และความรู้และประสบการณ์ของตนเอง แหล่งสารสนเทศที่เป็นทางการที่อาจารย์ใช้ประโยชน์ในระดับมากที่สุด คือ หนังสือและตำรา จากสมมติฐานที่กำหนดไว้ 3 ข้อ คือ 1) อาจารย์สาขาวิชาประวัติศาสตร์ในมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชนส่วนใหญ่แสวงหาสารสนเทศจากหนังสือและตำรา สืบค้นสารสนเทศโดยสำรวจจากชั้นหนังสือ และติดตามรายการอ้างอิงจากเชิงอรรถหรือบรรณานุกรมท้ายเล่มหนังสือ 2) ปัญหาที่อาจารย์สาขาวิชาประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ประสบ คือ ไม่สะดวกที่จะไปใช้แหล่งสารสนเทศที่อยู่ไกล และ 3) อาจารย์สาขาวิชาประวัติศาสตร์ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสารสนเทศส่วนตัว และความรู้และประสบการณ์ของตนเองในระดับมาก สามารถสรุปได้ว่า สอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้ 2 ข้อ คือ ข้อ 2 และข้อ 3 ส่วนสมมติฐาน ข้อ 1 พบว่า มีทั้งสอดคล้องและไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน โดยส่วนที่ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน คือ การสืบค้นสารสนเทศโดยสำรวจจากชั้นหนังสือ ซึ่งผลการวิจัยพบว่าเป็นวิธีการที่อาจารย์ใช้อยู่ในลำดับที่ 4

ดวงใจ วงษ์เศษ (2554: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง พฤติกรรมการแสวงหาและการใช้สารสนเทศของอาจารย์และนักศึกษา คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยนานาชาติเอเชีย-แปซิฟิก วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการแสวงหาและการใช้สารสนเทศ ปัญหา และความพึงพอใจของอาจารย์และนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์มิชชั่น มหาวิทยาลัยนานาชาติเอเชีย-แปซิฟิก กลุ่มประชากรได้แก่ อาจารย์จำนวน 24 คน และนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์มิชชั่น จำนวน 353 คน ประจำปีการศึกษา 2553 โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ ได้แก่ การแจกแจงค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน T-test, F-test และค่าเฉลี่ยกำลังสองของคะแนน Chi-squares

ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการแสวงหาและการใช้สารสนเทศของอาจารย์และนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์มิชชั่น มหาวิทยาลัยนานาชาติเอเชีย-แปซิฟิก มีวัตถุประสงค์ในการแสวงหาและการใช้สารสนเทศ เพื่อการติดตามความรู้ความสนใจส่วนบุคคลมากที่สุด ด้านพฤติกรรมการใช้แหล่งสารสนเทศของอาจารย์และนักศึกษา คณะพยาบาลศาสตร์มิชชั่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง พฤติกรรมการใช้ทรัพยากรสารสนเทศห้องสมุด เช่น หนังสือ วารสาร อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ การปรึกษาผู้รู้หรือผู้มีประสบการณ์โดยตรง มีวิธีแสวงหาและใช้สารสนเทศโดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น คอมพิวเตอร์มากที่สุด และผู้ใช้บริการส่วนใหญ่มีการใช้ทรัพยากรสารสนเทศ เช่น หนังสือ วารสาร ในห้องสมุดมากที่สุด ผลวิจัยแสดงให้เห็นว่ามีการสืบค้นบทความ/วารสารอิเล็กทรอนิกส์ที่ให้บริการออนไลน์ 3-4 ครั้งต่อสัปดาห์ โดยมีเลือกเข้าใช้ฐานข้อมูล MEDLINE มากที่สุด แต่ไม่นิยมการสืบค้นจากฐานข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศ (OPAC) ด้านปัญหาและอุปสรรคต่อการแสวงหาและการใช้สารสนเทศของอาจารย์และนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์มิชชั่น มหาวิทยาลัยนานาชาติเอเชีย-แปซิฟิก พบว่าปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุดไม่ตรงต่อความต้องการ ยังขาดทักษะในการคัดเลือกและประเมินสารสนเทศก่อนนำมาใช้ประโยชน์ นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านความไม่เพียงพอของแหล่งสารสนเทศที่ไม่ตีพิมพ์ เช่น รูปภาพ แผนภูมิ ซีดี-รอม วัสดุย่อส่วน เป็นต้น ที่จัดให้บริการในห้องสมุดคณะพยาบาลศาสตร์มิชชั่น ผลวิจัยแสดงให้เห็นว่าอาจารย์และนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์มีความพึงพอใจในการเข้าใช้บริการอยู่ในระดับปานกลางในทุกด้าน คือ สิ่งอำนวยความสะดวกและสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรสารสนเทศ บรรณารักษ์ผู้ให้บริการ

สรุปงานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับครูอาจารย์ข้างต้น พบว่า พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของครูอาจารย์ เกิดจากความต้องการ หรือมีวัตถุประสงค์เพื่อการสอน ติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการ และติดตามในเรื่องที่ตนสนใจ สำหรับวิธีการแสวงหาสารสนเทศ ครูอาจารย์ ใช้หนังสือหรือเอกสารส่วนตัวและประสบการณ์ของตนเอง ตลอดจนปรึกษาผู้รู้หรือผู้มีประสบการณ์โดยตรง และใช้คอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมค้นหา นอกจากนี้ยังแสวงหาสารสนเทศจากสื่อมวลชน เช่น การดูโทรทัศน์ การอ่านหนังสือพิมพ์ และการฟังวิทยุ แหล่งสารสนเทศที่ครูอาจารย์ใช้ได้แก่ แหล่งสารสนเทศที่เป็นทางการ ได้แก่ ห้องสมุดหรือศูนย์ภายในสถาบัน หนังสือ ตำรา และแหล่งสารสนเทศที่เป็นสื่อมวลชน แหล่งสารสนเทศที่ไม่เป็นทางการที่แสวงหาบ่อยครั้งที่สุด เช่น การใช้ทรัพยากรสารสนเทศ และความรู้ประสบการณ์ของตนเอง หรือการติดต่อผู้เชี่ยวชาญเฉพาะในด้านนั้นๆ สำหรับปัญหาในการใช้แหล่งสารสนเทศ ปัญหาที่พบได้แก่ สารสนเทศไม่ทันสมัย สารสนเทศไม่ตรงกับความต้องการ ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งสารสนเทศที่ต้องการได้ เครือข่ายอินเทอร์เน็ตล้าสมัย อุปกรณ์ในการสืบค้นมีจำนวนน้อย

7.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

7.2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับพระ

ฟิลลิปส์ (Phillips: 1992) ได้วิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทหน้าที่ การงานและพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของพระผู้สอนศาสนา นิกายโปรเตสแตนต์ ในทาร์ แรนท์ เคาน์ตี้ มลรัฐเท็กซัส โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาว่าบทบาทหน้าที่การงานมี ความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศหรือไม่ พฤติกรรมที่จะทำการทดสอบมี 3 พฤติกรรม คือ 1) การใช้หรือการเลือกช่องทางสารสนเทศ 2) วิธีค้นคืนสารสนเทศ และ 3) วิธี จัดเก็บข้อมูลที่ค้นคืนมาได้ พระผู้สอนศาสนา นิกายโปรเตสแตนต์ที่ได้รับเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างนั้น มีอาชีพเป็นนักบวชซึ่งสามารถอธิบายบทบาทหน้าที่การงานได้อย่างชัดเจน ประกอบด้วย พระ นักเทศน์และพระนักบริหาร การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ให้กับพระ ผู้สอนศาสนา โดยวิธีการสุ่มพระผู้สอนศาสนา จำนวน 150 ราย ที่อยู่ในทาร์แรนท์ เคาน์ตี้ มลรัฐเท็กซัส ได้รับแบบสอบถามกลับคืนจำนวน 64 ชุด นอกจากนั้นได้สัมภาษณ์เพื่อขอข้อมูลเพิ่มเติมอีก 15 ราย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคทางสถิติที่ไม่อิงพารามิเตอร์ ผลการวิจัยพบว่า

การใช้หรือการเลือกช่องทางสารสนเทศ และ วิธีค้นคืนสารสนเทศ นั้นมี ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทหน้าที่การงานและพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ แต่วิธีจัดเก็บ ข้อมูลที่ค้นคืนมาได้นั้นไม่มีความสัมพันธ์กับบทบาทหน้าที่การงาน การเลือกช่องทางสารสนเทศ คณะพระผู้สอนศาสนา ที่เป็นนักเทศน์ นิยมใช้ช่องทางที่เป็นทางการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้ หนังสือส่วนบุคคลที่ได้เก็บสะสมไว้ ตลอดจนไฟล์แผ่นพับ หนังสือเล่มเล็กๆ ส่วนบุคคล และ หนังสือที่เลือกซื้อไว้สำหรับการเทศนา ในบทบาทของนักบริหาร พระผู้สอนศาสนานิยมใช้ ช่องทางที่ไม่เป็นทางการเป็นส่วนมาก และใช้ช่องทางเป็นทางการเพียงเล็กน้อย ช่องทางที่ไม่เป็น ทางการหมายถึงการติดต่อกับพระผู้สอนศาสนาท่านอื่นซึ่งเป็นสมาชิก ที่ได้รวบรวมไว้ หรือพระ ผู้สอนศาสนาที่เป็นผู้ร่วมงาน ส่วนช่องทางที่เป็นทางการสำหรับพระผู้สอนศาสนาที่เป็นนักบริหาร นั้นใช้สื่อสิ่งพิมพ์จากสำนักงานของนิกาย เมื่อกล่าวถึงการเลือกวิธีการค้นคืนสารสนเทศ พระผู้สอน ศาสนาที่เป็นนักบริหารชอบใช้วิธีซึ่งเข้าถึงสารสนเทศได้โดยตรงและทันทีทันใด โดยเฉพาะอย่าง ยิง การติดต่อระหว่างบุคคล หรือสนทนาทางโทรศัพท์ หรือ ไม่ใช่การติดต่อบุคคล เช่น การอ่าน หนังสือ นอกเหนือไปจากบทบาทการงาน การศึกษายังพบว่ายังความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม การแสวงหาสารสนเทศและประสบการณ์ การศึกษา ขนาดของการบริการชุมชน การเข้าร่วมกับ สำนักงานของนิกาย และการใช้จ่ายเงินเพื่อจัดหาวัสดุหรือสารสนเทศเข้าไปในห้องสมุดส่วนตัว ผลการวิจัยพบว่า อายุ ไม่มีความสัมพันธ์กับการเลือกช่องทางสารสนเทศ

เคอเรน และ เบิร์น (Curran & Burns 2011) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง วิธีสำหรับการศึกษาพฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศของพระคริสต์ นิกายคาทอลิก ผลการวิจัยอธิบายเกี่ยวกับโครงสร้างของชุดคำถามสัมภาษณ์ที่จะใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อค้นหาพฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศของพระคริสต์ นิกายคาทอลิก ผลการวิจัยพบว่า พระคริสต์จำนวนมากไม่ค่อยได้ใช้ทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดเพื่อตอบสนองความต้องการสารสนเทศของตน แต่ใช้วิธีถามพระด้วยตนเอง ผู้วิจัยสอบถามพระคริสต์เกี่ยวกับการตัดสินใจ เกี่ยวกับแหล่งสารสนเทศที่ใช้ โดยสอบถามกลุ่มพระที่ปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบแตกต่างกัน 7 ประเภท ได้แก่ การเทศนา การสอน การให้การดูแล การบริหาร การให้บริการ การให้คำปรึกษาและการไต่ตรองเกี่ยวกับพิธีสักการะ การพัฒนาคน การศึกษาที่แตกต่างระหว่างเวลาที่ใช้ในการดำเนินความรับผิดชอบและเวลาที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยพบว่าพระคริสต์ ใช้แหล่งข้อมูลส่วนบุคคลและการติดต่อระหว่างบุคคลเพื่อตอบสนองความต้องการสารสนเทศของพวกเขาโดยไม่มีพระคริสต์รายใดกล่าวถึงการใช้อาคารสมุดในกระบวนการของการรวบรวมสารสนเทศ

แลมเบิร์ต (Lambert 2010: 1-19) ได้ศึกษาเรื่อง “ลักษณะการแสวงหาสารสนเทศของบาทหลวงแบ็บติสต์ (The Information-Seeking Habits of Baptist Ministers) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการที่คณะบาทหลวงใช้ในการแสวงหาสารสนเทศ โดยสัมภาษณ์บาทหลวงจำนวน 10 ราย ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ตามเหตุการณ์สำคัญ หลังจากนั้นถอดคำสัมภาษณ์เป็นตัวหนังสือและลงรหัสเพื่อระบุรูปแบบ การศึกษาพบว่า สาเหตุที่ทำให้บาทหลวงต้องแสวงหาสารสนเทศ คือภาระหน้าที่การงาน ได้แก่ การบริหาร และการเทศน์ และการให้คำปรึกษา บาทหลวงจะหยุดแสวงหาสารสนเทศเมื่องานนั้นเสร็จแล้ว หรือคิดว่าการเก็บรวบรวมสารสนเทศต่อไปไม่คุ้มค่า

แหล่งสารสนเทศที่ใช้นั้นเปลี่ยนไปตามบทบาทภาระหน้าที่ ด้านการบริหาร บาทหลวงส่วนมากใช้แหล่งสารสนเทศภายนอกและเป็นแหล่งไม่เป็นทางการ เช่น การติดต่อระหว่างบุคคล แต่พบว่าบ่อยครั้งที่ใช้แหล่งที่เป็นทางการด้วย สำหรับภาระงานด้านการเทศน์ บาทหลวงใช้แหล่งสารสนเทศภายใน ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ซึ่งเก็บรวบรวมไว้ เช่น คัมภีร์ไบเบิล ข้อคิดจากคัมภีร์ไบเบิล พจนานุกรม และหมายรวมถึงหนังสือที่สะสมไว้เพื่อการเผยแพร่ นอกจากนี้ยังใช้อินเทอร์เน็ตในการแสวงหาสารสนเทศสำหรับงานด้านบริหารและการเทศน์ด้วย เหตุผล 5 อันดับแรกที่ใช้แหล่งดังกล่าวคือ ความเชื่อมั่น ความคุ้นเคย การใช้งานง่าย ความเกี่ยวข้อง และทันเวลา ระดับของความพยายามขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น และความสำคัญของงาน สรุปได้ว่าบาทหลวงแบ็บติสต์มีกระบวนการแสวงหาสารสนเทศที่หลากหลายขึ้นอยู่กับบทบาทว่าเป็นบทบาทของผู้บริหารหรือนักเทศน์

วิกส์ (Wicks 1999: 205-226) ได้ศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของบาทหลวงในศาสนาคริสต์ ที่ถูกควบคุมโดยการทำงานร่วมกันระหว่างบทบาททางโลกและบทบาททางธรรม” การศึกษาครั้งนี้นำทฤษฎีเซนส์เมกกิง (sense making) และผสมผสานกับทฤษฎีเครือข่ายทางสังคม และทฤษฎีบทบาท มาเป็นกรอบการวิจัย ซึ่งเป็นการหาความสัมพันธ์ภายในของทั้งสองบทบาท พฤติกรรมการแสวงหาข้อมูลของบาทหลวงอาจจะอธิบายเป็นทั้งเปิดหรือปิด โดย ระบบ“เปิด” หมายถึงรูปแบบของการแสวงหาสารสนเทศ ที่ไม่ได้ถูกจำกัดว่าจะเป็นบทบาททางโลกหรือทางธรรมเท่านั้น ขณะที่การแสวงหาสารสนเทศในระบบ “ปิด” หมายถึงการแสวงหาสารสนเทศ ที่จำกัดการติดต่อสื่อสาร อยู่ในกลุ่มของตนและบทบาททางธรรม เท่านั้น เช่น การติดต่อกับบุคคลหรือกลุ่มที่บาทหลวงในนิกายเดียวกันหรือบาทหลวงต่างนิกาย การศึกษาครั้งนี้ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 989 ราย จาก 6 นิกายในพื้นที่ทางตอนใต้ของรัฐออนตาริโอ โดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น หลังจากนั้นจัดส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ได้รับคืนมาจำนวน 378 ราย และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กับ บาทหลวง 20 ราย ด้วยเทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษา พบว่า บาทหลวงมีแนวโน้มที่จะใช้ประเภทของแหล่งสารสนเทศที่แตกต่างกันตามบทบาทที่แตกต่างกันของทางโลกและทางธรรม สำหรับงานเผยแผ่คริสต์ศาสนา – การเทศน์ และงานที่เป็นพิธีการในกิจกรรมการดูแลแหล่งสารสนเทศที่บาทหลวงใช้ได้แก่สื่อสิ่งพิมพ์ และการรวบรวมสารสนเทศ สำหรับงานที่ไม่เป็นพิธีการในกิจกรรมการดูแลและการตัดสินใจทางการบริหาร แหล่งสารสนเทศที่บาทหลวงใช้นั้นเป็นแหล่งที่ไม่เป็นทางการ บาทหลวงที่เป็นพระนักเทศน์และใช้หลักคำสอนอย่างสุดขีดมีแนวโน้มที่จะจำกัดตัวเองไปใช้แหล่งสารสนเทศที่เข้ากันได้กับ โลกของตัวเองมากกว่า สมาชิกบาทหลวงที่ดำรงอยู่ตรงกลางศาสนา ศาสตร์ ความแตกต่างของนิกายที่ปรากฏในบทบาทของการเทศน์แต่ไม่ใช่ในบทบาทของผู้ดูแลและผู้บริหาร และในขณะที่บาทหลวงมีแนวโน้มที่จะใช้แหล่งสารสนเทศที่จับกลุ่มกันในบทบาทการบริหาร ไม่มีความแตกต่างในระดับขนาดของคริสตจักรมีความสัมพันธ์กับการแสวงหาสารสนเทศในสามบทบาท มีแนวโน้มว่าบาทหลวงที่ใช้ห้องสมุดในการรวบรวมสารสนเทศสำหรับบทบาทของการเทศนาแต่ไม่ได้ใช้ในส่วนของบทบาทการดูแลและการบริหารแสดงให้เห็นว่าการพิจารณาบทบาทจะต้องทำการวิเคราะห์การใช้ห้องสมุด นอกจากนี้ยังพบว่าโลกของพระมีอิทธิพลต่อการใช้ห้องสมุด สำหรับบทบาทการเทศนา และบทบาทการบริหาร บาทหลวงนิกายโปรเตสแตนต์ที่เกิดขึ้นใหม่เป็นผู้ใช้จำนวนมากและ โรมันคาทอลิกใช้จำนวนน้อย ดังนั้น เมื่อต้องการทำความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการใช้ห้องสมุดของบาทหลวง ต้องพิจารณาเครือข่ายทางสังคมด้วย และบทบาททางโลกและทางธรรมก็ต้องนำมาพิจารณาด้วย

สรุปการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระในต่างประเทศ พบว่า แหล่งสารสนเทศที่พระใช้มากอันดับสูงสุด ได้แก่ ประสบการณ์ความคิดของตนเอง เพื่อนร่วมงานจากแหล่งสารสนเทศภายในหน่วยงาน ได้แก่ ห้องสมุดภายในหน่วยงาน ด้านทรัพยากรสารสนเทศที่ใช้มากอันดับสูงสุดที่สุด ได้แก่ สิ่งตีพิมพ์ประเภทต่างๆ ได้แก่ หนังสือ ตำรา วารสาร เป็นต้น

7.2.2 งานวิจัยเกี่ยวกับครูอาจารย์

โอซิโอปี (Osiope 1984: 1564) ศึกษาเรื่องการใช้แหล่งสารสนเทศของอาจารย์และนักศึกษาวิทยาลัยการแพทย์ประเทศไนจีเรีย โดยส่งแบบสอบถามให้อาจารย์แพทย์และนักศึกษาแพทย์ ผลการวิจัยพบว่าในมหาวิทยาลัยการแพทย์ไนจีเรีย อาจารย์แพทย์ที่มีการทำวิจัยมีการใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งข้อมูลในการทำวิจัยมากกว่าอาจารย์แพทย์ด้านแพทย์เวชปฏิบัติ (Medical practice) นอกจากนี้อาจารย์แพทย์ที่ไม่ได้อยู่ในแผนกคลินิก (Non-clinical department) มีการใช้แหล่งสารสนเทศต่างจากอาจารย์แพทย์ในแผนกคลินิก อาจารย์แพทย์เฉพาะทางมีความแตกต่างในการใช้แหล่งสารสนเทศจากอาจารย์แพทย์ทั่วไป นักศึกษาแพทย์คลินิกมีความแตกต่างในการใช้แหล่งสารสนเทศจากนักศึกษาแพทย์ก่อนเป็นนักศึกษาแพทย์คลินิก นอกจากนี้ยังพบว่าวารสารสาขาแพทยศาสตร์และวิทยาศาสตร์เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญของอาจารย์แพทย์ที่ใช้ในการทำวิจัย เพื่อการรักษาผู้ป่วย และเพื่อความรู้ในด้านอื่นๆ โดยทั้งอาจารย์แพทย์และนักศึกษาแพทย์ใช้ตำรามากที่สุด มีการใช้แหล่งข้อมูลของตนเองเพื่อการสอนและจากเพื่อนร่วมงานตามลำดับ

เดวิส (Davis 1987: 634) ศึกษาความต้องการสารสนเทศ พฤติกรรมและบริการสารสนเทศของครูรัฐออริกอนประเทศสหรัฐอเมริกา โดยศึกษาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม โดยส่งแบบสอบถามให้ครู จำนวน 384 คน จากครูสี่กลุ่มใหญ่ของเขตพื้นที่แปดแห่งในรัฐออริกอน มีผู้ตอบแบบสอบถามกลับจำนวน 206 คน และใช้วิธีการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์แบบเจาะจงผู้ตอบคำถาม ผลการศึกษาพบว่า ในโรงเรียนระดับก่อนประถมศึกษา ครูมีความต้องการสารสนเทศด้านการจัดการชั้นเรียน การสร้างแรงจูงใจ และเทคนิคการสอน ในโรงเรียนระดับประถมศึกษาครูและบุคลากรที่สนับสนุนการเรียนและการสอน ต้องการสารสนเทศด้านการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาสื่อการสอนใหม่ๆ สำหรับผู้บริหาร สถานศึกษามีความต้องการสารสนเทศด้านการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาจากการวิจัยพบว่า ครูมีการใช้แหล่งสารสนเทศภายในโรงเรียน ผู้บริหารสถานศึกษามูลากรที่สนับสนุนการเรียนและการสอนมีการใช้ฐานข้อมูลงานวิจัย โดยที่สารสนเทศประเภทตีพิมพ์นั้นครูและผู้บริหารสถานศึกษามีการใช้มากที่สุด บุคลากรที่สนับสนุนการเรียนและการสอนมีการใช้แหล่งบุคคลและใช้บริการข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์มากที่สุด

อัมบิกาพาธิ ชานมูแกม (Ambikapathi Shanmugam 1999) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศของครูฝึกสอนในวิทยาลัยฝึกหัดครูที่ได้รับการคัดเลือกในประเทศ มาเลเซีย กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูฝึกสอนที่เรียนมาแล้ว 5 เทอมจากวิทยาลัยฝึกหัดครูจำนวน 2 แห่งที่อยู่ในรัฐยะโฮร์ จำนวน 197 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีแจกแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า ตลอดระยะเวลา 3 เดือนที่ผ่านมาครูฝึกสอนส่วนใหญ่ มีความต้องการสารสนเทศมุ่งเน้นไปที่การทำงานของตนซึ่งกำลังเผชิญอยู่ และไม่มีมีความสัมพันธ์กับการสอน ครูฝึกสอนมากกว่าครึ่งมีความรู้สึกเชิงบวกต่อการแสวงหาสารสนเทศ ในขณะที่ความรู้สึกเชิงลบนั้นรู้สึกกว่า “สิ้นหวัง” ในการแสวงหาพบได้บ่อยๆ ครูฝึกสอนส่วนใหญ่ชอบแหล่งสารสนเทศที่ไม่เป็นทางการและแหล่งสารสนเทศประเภทบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ที่ได้รับนิยมมากที่สุดได้แก่ วารสาร สารานุกรม และ แหล่งสารสนเทศที่ใช้งานน้อยที่สุดคือ หนังสือดัชนี (indexes recorded) ด้านภาษา ครูฝึกสอนชอบแหล่งที่เป็นภาษามาเลย์เป็นภาษาอังกฤษ ถึงแม้ว่าครูฝึกสอนจัดอันดับให้ห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งสารสนเทศที่ดีที่สุด แต่แหล่งสารสนเทศที่ใช้บ่อยมากที่สุดคือห้องสมุดของวิทยาลัย แม้จะมีคะแนนอยู่ในอันดับสาม ครูฝึกสอนส่วนใหญ่เข้าถึงสารสนเทศโดยใช้อินเทอร์เน็ต สารสนเทศทันสมัยหรือสารสนเทศที่เป็นปัจจุบันที่มีความเกี่ยวข้องจะได้รับความสนใจมากที่สุด ปัญหาที่สำคัญคือการเข้าถึงสารสนเทศโดยผ่านโอแพค (OPAC) และการศึกษาพบว่า คอมพิวเตอร์ส่วนใหญ่ใช้สำหรับงานพิมพ์มากกว่าใช้ในกระบวนการแสวงหาสารสนเทศ

วิทเทเกอร์ (Whitaker 2003: 106-117) ศึกษาความต้องการของครู การศึกษาพิเศษที่ปฏิบัติหน้าที่ปีแรกที่มีผลต่อการจัดการศึกษาของครู เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูการศึกษาพิเศษที่ปฏิบัติหน้าที่ด้านการเรียนและการสอนเป็นปีแรก ในรัฐเซาท์แคโรไลนา ประเทศสหรัฐอเมริกา จำนวน 156 คน ผลการศึกษาพบว่า ครูการศึกษาพิเศษต้องการสารสนเทศด้านการศึกษาพิเศษที่เกี่ยวกับหลักสูตรและวิธีการสอน กฎหมายและระเบียบข้อบังคับ การบริหารและการปฏิบัติสัมพันธ์ผู้อื่นระดับมาก รองลงมาได้แก่นโยบาย การเขียนแผนการสอน ความรู้ถึงแหล่งสื่อและองค์กรที่ทำงานเกี่ยวกับการศึกษาพิเศษ หลักสูตร แหล่งสารสนเทศที่ใช้มากที่สุดได้แก่ แหล่งสารสนเทศประเภทบุคคล เช่น ครูการศึกษาพิเศษที่ปฏิบัติงานด้วยกัน

แมดไลน์ มันด์ท และคนอื่นๆ (Madeline Mundt, Kate Stockert and Leela Yellesetty 2006) วิจัยเรื่องพฤติกรรมสารสนเทศของครู การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีแจกแบบสำรวจเชิงปริมาณให้กับครู พร้อมทั้ง เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กับครูจำนวน 16 ท่าน กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่ตอบแบบสอบถาม รวมทั้งให้สัมภาษณ์ทั้งหมดเป็นเพศหญิง ซึ่งส่วนใหญ่สอนอยู่ในโรงเรียนมัธยม ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการแสวงหา

สารสนเทศเพื่อวางแผนการเรียน และเนื้อหาการเรียนการสอน ผลจากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของครูผู้สอนแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของทรัพยากรสารสนเทศทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานที่แตกต่างกัน ครูจะตรวจสอบแหล่งสารสนเทศทั้งจากแหล่งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และจัดเก็บสารสนเทศนั้นไว้ใช้ประโยชน์ในอนาคต นอกจากนี้ยังพบว่าครูใช้ประโยชน์จากแหล่งทรัพยากรที่แตกต่างกัน ส่วนมากจะใช้แหล่งทรัพยากรที่เป็นบุคคล ซึ่งได้แก่เพื่อนร่วมงาน เป็นแหล่งแรก แต่จะหันกลับไปใช้แหล่งสารสนเทศอื่นๆ ตามความจำเป็น ผลจากการศึกษายังพบว่า นอกจากนั้นครูยังได้รับสารสนเทศจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ การสัมมนา การประชุมต่างๆ

มุฮัมหมัด ทาฮีร์ (Muhammad Tahir 2008) ได้ศึกษาเรื่อง “ความต้องการสารสนเทศและพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศของครูผู้สอนคณะศิลปะและมนุษยศาสตร์: การสำรวจของมหาวิทยาลัยปัญจาบ, ละฮอร์, ปากีสถาน” เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถามแบบคำถามปิดและคำถามเปิด ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ประกอบด้วย นักวิจัยและพนักงานจำนวน 90 คนที่ทำงานอยู่ใน 19 หน่วยงาน ของคณะศิลปะและมนุษยศาสตร์ แบ่งออกเป็น 3 ภาควิชา ประกอบด้วย ภาควิชาศิลปะและมานุษยวิทยา ภาควิชาอิสลามศึกษา และภาควิชาตะวันออกศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ครูได้รับสารสนเทศโดยวิธีการปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้น ๆ ตามมาด้วยการสนทนากับเพื่อนร่วมงาน หนังสืออ้างอิงเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดสำหรับการสอน การปรึกษาหารือกับผู้ที่มีความรู้หรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้นเป็นแหล่งสารสนเทศที่สำคัญมากที่สุดสำหรับการวิจัย การสอนภาควิชามนุษยศาสตร์ส่วนมากได้รับสารสนเทศจากแหล่งห้องสมุดของภาควิชา และคอลเล็กชันส่วนบุคคล และ/หรือ ห้องสมุดส่วนตัว ภาควิชามนุษยศาสตร์ส่วนใหญ่ชอบใช้สารสนเทศที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ ขณะที่ใช้วัสดุโสตทัศนูปกรณ์น้อย นอกจากนี้ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ภาควิชามานุษยวิทยาส่วนใหญ่ แสวงหาสารสนเทศที่ต้องการจากที่บ้าน การติดต่อระหว่างบุคคลเป็นช่องทางที่ใช้มากในการติดต่อสื่อสารโดยใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ การปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญเป็นวิธีพบมากที่สุดเพื่อให้ทันกับการพัฒนาให้เป็นปัจจุบันในสาขาวิชาของพวกเขา การค้นหามากที่สุดสำหรับสารสนเทศที่เตรียมไว้เพื่อการสอนหรือการบรรยาย เพื่อเป็นแนวทางให้นักศึกษาหรือนักวิจัย ปัญหาที่พบบ่อยที่สุดในการแสวงหาสารสนเทศคือไม่สามารถค้นหาวัสดุที่ต้องการได้

สรุปงานวิจัยในต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับครูอาจารย์ พบว่า พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของครูอาจารย์ เกิดจากความต้องการ หรือมีวัตถุประสงค์ ด้านวางแผนการเรียนการสอนการจัดชั้นเรียน การจัดกิจกรรมในชั้นเรียน หลักสูตรและวิธีการสอน และเนื้อหาต้นบทเรียน และเกี่ยวข้องกับงานที่ทำหรือปัญหาที่เผชิญ สำหรับวิธีการแสวงหาสารสนเทศ จากแหล่ง

สารสนเทศไม่เป็นทางการ ได้แก่ แหล่งสารสนเทศส่วนบุคคล ครูอาจารย์ใช้หนังสือหรือเอกสารส่วนตัวและประสบการณ์ของตนเอง แหล่งสารสนเทศประเภทบุคคล ได้แก่ ปรึกษาผู้รู้หรือผู้มีประสบการณ์โดยตรง แหล่งสารสนเทศที่เป็นทางการ ได้แก่ ห้องสมุดหรือศูนย์ภายในสถาบัน หนังสือ ตำรา นอกจากนี้ครูยังได้รับสารสนเทศจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ การสัมมนา การประชุมต่างๆ และใช้บริการข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ คอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมค้นหาสำหรับปัญหาที่พบ ได้แก่ การเข้าถึงสารสนเทศโดยผ่าน โอแพค (OPAC) และไม่สามารถค้นหาวัสดุที่ต้องการได้

7.2.3 งานวิจัยเกี่ยวกับตัวแบบของครีติคัล

บราวน์ (Brown 2005) ศึกษาเรื่อง “ก้าวตามรอยเท้า: การประยุกต์ใช้ตัวแบบของครีติคัลสำหรับทุกสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน” ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ตัวแบบนี้สามารถใช้เป็นตัวแบบทั่วไปสำหรับพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศ ตัวแบบนี้ไม่ได้นำเอาอารมณ์ความรู้สึกมาเป็นส่วนในการแสวงหาสารสนเทศ การวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ 1) สัมภาษณ์บุคคล 2 คน 2) สัมภาษณ์ด้วยตนเอง และ 3) สัมภาษณ์ด้วยการแจกแบบสอบถามให้ผู้เข้าร่วมวิจัยจำนวน 312 คนจากทั่วประเทศ

การสัมภาษณ์บุคคลเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีส่วนร่วม โดยสังเกตการค้นหาสารสนเทศในห้องสมุดประชาชน และที่บ้านของผู้เข้าร่วมวิจัยจำนวน 2 คน หลังการค้นหาเสร็จสิ้นทำการสัมภาษณ์สั้นๆ กับผู้เข้าร่วมวิจัย 1 คน เพื่อสอบถามเกี่ยวกับความรู้สึกเกี่ยวกับกระบวนการแสวงหาสารสนเทศ โดยผู้เข้าร่วมวิจัยไม่ได้รับผลตอบแทนใดๆทั้งสิ้น

การสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ผู้วิจัยเก็บรวบรวมบันทึกประจำวันในช่วง 2 สัปดาห์ไว้ ในขณะที่ผู้วิจัยวางแผนจัดงานเลี้ยงอาหารค่ำ เพื่อสังเกตว่าแขกที่ได้รับเชิญมางานจะสนใจบันทึกประจำวันที่ผู้วิจัยได้จัดเตรียมเอาไว้หรือไม่ การค้นหารายการในบันทึกประจำวันนั้นกระทำอย่างไร ผลที่ได้รับและความรู้สึกเกี่ยวกับกระบวนการสารสนเทศ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษา 12 คน ที่เป็นผู้แจกแบบสอบถาม หรือแบบสอบถามอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งแจกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตะวันออกเฉียงใต้ ตะวันตกเฉียงใต้ ภาคใต้ และภาคกลางและแถบมิตเวสต์ของประเทศสหรัฐอเมริกา นักศึกษาแต่ละคนรับผิดชอบแบบสอบถามอย่างน้อยคนละ 25 ชุด เมื่อเสร็จแล้วได้แบบสอบถามคืนมาจำนวน 312 ชุด หลังจากนั้นนักศึกษาจะนำแบบสอบถามเข้ารหัสและใช้โปรแกรมไมโครซอฟท์เอ็กเซลในการรวบรวมและใช้ข้อมูลกลุ่มร่วมกัน

ผลการศึกษาพบว่า แหล่งสารสนเทศที่ผู้เข้าร่วมวิจัยใช้มากที่สุดได้แก่ อินเทอร์เน็ต หรือค้นหาจากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ตามมาด้วยการสอบถามบุคคลอื่นจะใช้วิธีพูดคุยกันซึ่งหน้า หรือไม่ก็ใช้โทรศัพท์ หรือใช้วิธีส่งอีเมลล์หรือเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร ในการ

สังเกตครั้งแรก การรวบรวมสารสนเทศของเอเชียในการหาที่อยู่ใหม่ เธอใช้แหล่งสารสนเทศภายนอกได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ 2 เล่ม และแหล่งอินเทอร์เน็ต ก่อนที่จะใช้แหล่งภายนอก สังเกตเห็นว่า เธอพิจารณาแหล่งภายใน เธอนึกถึงความทรงจำประสบการณ์เกี่ยวกับพื้นที่ต่างๆ ของเมือง และพิจารณารายได้ของเธอ เธอยังมองไปแหล่งสารสนเทศภายนอกอื่นๆ ก็คือ เดอะสตัน และ ซิตีเปเปอร์ ความต้องการของเธอเป็นความต้องการเร่งด่วน เธออยากจะไปที่แหล่งนั้นในช่วงบ่าย เธอจัดทำบันทึกย่อและได้ข้อสรุปในส่วนของกรณีค้นหาว่า เธอไม่ได้อยู่ภายใต้แรงกดดันในการตัดสินใจใดๆ ในช่วงบ่าย ก่อนหน้านั้นเธอกันหาเสร็จไปแล้วส่วนหนึ่ง ซึ่งเธอเสร็จไปขั้นหนึ่งในหลายขั้นและมีสิ่งที่จะต้อง การค้นหาสารสนเทศอาจเป็นสิ่งที่รอคอยได้หรือหยุดการค้นหาเลยจากหลากหลายเหตุผล เวลาอาจจะเป็นปัจจัยที่สำคัญ ผู้ค้นหาอาจหยุดการรวบรวมสารสนเทศและทำการตัดสินใจ ผู้ค้นหาอาจมาถึงจุดหยุดที่เหมาะสมเป็นการเสร็จสิ้นขั้นตอนหรือกระบวนการแสวงหาสารสนเทศขนาดใหญ่ เอเชีย แสดงการเรียงลำดับพฤติกรรมนี้ เธอสนใจเฉพาะสิ่งที่ค้นหาได้ในช่วงบ่าย เมื่อเธอเสร็จการค้นหาที่ตอบสนองความต้องการเธอซึ่งไม่พบข้อมูลที่ต้องการ แต่เธอได้เสร็จกระบวนการค้นหาของเธอส่วนหนึ่งไปแล้ว

คอร์ โคแรน เพอร์รี่ (Sheila C. Perry 2007: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องตัวเสริมพฤติกรรม การแสวงหาสารสนเทศของนางพยาบาลโรคหัวใจและหลอดเลือด โดยนำกรอบทฤษฎีของ คริกิลาส มาเป็นแนวทางในการตรวจสอบตัวเสริมพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ (สารสนเทศที่หาไม่ได้จากความทรงจำแต่ต้องอาศัยคอมพิวเตอร์) กลุ่มตัวอย่างจำนวน 175 ตัวอย่างที่เก็บรวบรวมจากพยาบาลด้านโรคหัวใจและหลอดเลือด 46 คนจากโรงพยาบาล 3 แห่ง โดยใช้วิธีการสังเกตและการสัมภาษณ์ประกอบกับผลการรายงานตัวเอง ผลการวิจัยพบว่า นางพยาบาลแสวงหาข้อมูลผู้ป่วยเฉพาะบ่อยที่สุดตามด้วยข้อมูลสถาบันที่เฉพาะเจาะจงและความรู้ที่เกี่ยวข้อง ต้องการสารสนเทศเกี่ยวกับการติดตามคน, อุปกรณ์, ยาและรายงาน ในปริมาณสูงอย่างน่าประหลาดใจ ผลการวิจัยมีผลกระทบต่อกรอบระบบสารสนเทศสำหรับพยาบาล

สรุปได้ว่าตัวแบบของคริกิลาสทำงานได้ดีสำหรับกระบวนการค้นหาหลายขั้นตอน トラบไคที่สถานการณ์ก่อให้เกิดความต้องการ บุคคลสามารถดำเนินการค้นหาได้หลากหลายช่องทางในแต่ละช่วงเวลา เมื่อเขาหรือเธอรู้สึกพึงพอใจหรือรู้สึกเหมือนความต้องการนั้นไม่เร่งด่วนต่อไป บุคคลจะหยุดหาและจะเริ่มค้นหาใหม่อีกครั้งเมื่อเวลานั้นมาถึง และสามารถประยุกต์ใช้ได้กับทุกอาชีพ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ” พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึกในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล” เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ และปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึกในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่ได้รับรางวัลเสาศาสนาธรรมจักร ระหว่างปี พ.ศ. 2533 ถึงปี พ.ศ. 2551 การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามแนวทางของการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) และขอเสนอวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ พระธรรมกถึกที่ได้รับพระราชทานรางวัล “เสาศาสนาธรรมจักร” ระหว่างปี พ.ศ. 2533 – พ.ศ. 2551 โดยผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานไปยัง กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม เพื่อขอข้อมูลประชากรซึ่งมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1.1.1 **พื้นที่ของประชากร** เป็นพระธรรมกถึกที่ได้รับพระราชทานรางวัล “เสาศาสนาธรรมจักร” ที่มีวัดหรือสำนักสงฆ์ในเขตจังหวัดนครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ และกรุงเทพมหานคร

1.1.2 **ได้รับรางวัลพระราชทานรางวัล** ประเภทส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา ซึ่งได้แก่ สาขาการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีและแผนกสามัญ สาขาการศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ สาขาการศึกษาศูนย์อบรมเด็กก่อน หรือ ได้รับรางวัลพระราชทานรางวัล ประเภทเผยแพร่พระพุทธศาสนา ได้แก่ สาขาการแต่งหนังสือทางพระพุทธศาสนา สาขาการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

จากข้อมูลของกรมการศาสนา (2533-2551) ผู้วิจัยได้ประมวลพระธรรมกถึกที่ได้รับพระราชทานรางวัลตามเกณฑ์ที่กำหนดข้างต้น พบว่ามีประชากรจำนวน 106 รูป ทั้งนี้ปรากฏว่า ณ ปัจจุบันพระบางรูปมรณภาพ หรือ ลาสิกขาไปแล้ว จำนวน 9 รูป คงเหลือประชากร จำนวนทั้งสิ้น 97 รูป ตามตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนประชากร จำแนกตามกลุ่มประเภทรางวัลพระราชทาน

ลำดับที่	รางวัลพระราชทาน	ประชากร (รูป)
1.	ประเภทส่งเสริมการศึกษา	
	1.1 พระปริยัติธรรม แผนกบาลี หรือ แผนกธรรม	26
	1.2 พระปริยัติธรรม แผนกสามัญ	6
	1.3 โรงเรียนพุทธศาสนานานาชาติ	13
	1.4 โรงเรียนสอนเด็กก่อนเกณฑ์	14
2.	ประเภทการเผยแผ่	
	2.1 การแต่งหนังสือ	6
	2.2 การเผยแผ่ในประเทศ	32
	รวม	97

จากตาราง 3.1 แสดงจำนวนประชากร ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มประชากรได้ 2 กลุ่มคือ

1. ประเภทส่งเสริมการศึกษา มีประชากรจำนวนทั้งสิ้น 59 รูป ซึ่งแบ่งย่อยออกเป็น 4 สาขา ประกอบด้วย
  - 1.1 สาขาส่งเสริมพระปริยัติธรรม แผนกบาลี หรือ แผนกธรรม จำนวน 26 รูป
  - 1.2 สาขาส่งเสริมพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ จำนวน 6 รูป
  - 1.3 สาขาโรงเรียนพุทธศาสนานานาชาติ จำนวน 13 รูป
  - 1.4 สาขาโรงเรียนสอนเด็กก่อนเกณฑ์ จำนวน 14 รูป
2. ประเภทการเผยแผ่ มีประชากรจำนวนทั้งสิ้น 38 รูป ซึ่งแบ่งย่อยออกเป็น 2 สาขา ประกอบด้วย
  - 2.1 สาขาการแต่งหนังสือ จำนวน 6 รูป
  - 2.2 สาขาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศ จำนวน 32 รูป

1.2 กลุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informant) ซึ่งเป็นตัวแทนของประชากร โดยใช้วิธีคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น ตามประเภทรางวัลที่ได้รับ (stratified random sampling) หลังจากนั้นคัดเลือกอย่างเจาะจง จำนวน ร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 รูป ตามตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก จำแนกตามกลุ่มประเภทรางวัลพระราชทาน

ลำดับที่	รางวัลพระราชทาน	ประชากร (รูป)	กลุ่มตัวอย่าง (รูป)	ร้อยละ
1.	ประเภทส่งเสริมการศึกษา			
	1.1 พระปรีดิธรรม แผนกบาลี	26	5	25
	1.2 พระปรีดิธรรม แผนกสามัญ	6	1	5
	1.3 โรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย	13	3	15
	1.4 โรงเรียนสอนเด็กก่อนเกณฑ์	14	3	15
2.	ประเภทการเผยแพร่พระพุทธศาสนา			
	2.1 การแต่งหนังสือ	6	1	5
	2.2 การเผยแพร่ในประเทศ	32	7	35
	รวม	97	20	100

จากตารางที่ 3.2 จะพบว่า มีประชากรทั้งสิ้น 97 รูป ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้ผู้ให้ข้อมูลหลัก 20 รูป (ภาคผนวก ก) มีรายละเอียดดังนี้

1. ประเภทส่งเสริมการศึกษา มีพระธรรมกถึกที่เข้าเกณฑ์จำนวนประชากร 59 รูป ใช้กลุ่มตัวอย่าง 12 รูป แบ่งเป็น พระธรรมกถึกที่ได้รับพระราชทานรางวัล สาขาพระปรีดิธรรม แผนกบาลี จำนวน 5 รูป พระธรรมกถึกที่ได้รับพระราชทานรางวัล สาขาพระปรีดิธรรม แผนกสามัญ จำนวน 12 รูป พระธรรมกถึกที่ได้รับพระราชทานรางวัล สาขาโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย จำนวน 3 รูป และพระธรรมกถึกที่ได้รับพระราชทานรางวัล สาขาโรงเรียนสอนเด็กก่อนเกณฑ์ จำนวน 3 รูป

2. ประเภทการเผยแพร่พระพุทธศาสนา มีพระธรรมถ้อยที่เข้าเกณฑ์จำนวน ประชากร 38 รูป ใช้กลุ่มตัวอย่าง 8 รูป แบ่งเป็น พระธรรมถ้อยที่ได้รับพระราชทานรางวัล สาขา แต่งหนังสือ จำนวน 1 รูป และพระธรรมถ้อยที่ได้รับพระราชทานรางวัล สาขาเผยแพร่ พระพุทธศาสนาในประเทศ จำนวน 8 รูป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาเครื่องมือขึ้นเอง โดยนำตัวแบบ พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ รูปแบบ และแนวคิด (Information-Seeking Behavior: Patterns and Concepts) ของเจมส์ คริกิลาส (James Krikelas) เป็นกรอบความคิดทางทฤษฎี และเป็นแนวทาง ในการสร้างคำถามสัมภาษณ์ ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

2.1 แบบบันทึกข้อมูลบุคคล (fact sheet) เป็นแบบบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ ฉายา นามสกุล (ผู้ให้ข้อมูลหลัก) อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสูงสุด ทางโลก และทางธรรม ตำแหน่งทางการบริหาร วัด/สำนักสงฆ์ ตั้งอยู่ที่ ประเภทรางวัลที่ได้รับ เมื่อปี พ.ศ. (ภาคผนวก ค)

2.2 แบบสัมภาษณ์ เป็นแนวคำถามสัมภาษณ์กึ่ง โครงสร้างแบบปลายเปิด ที่ผู้วิจัยได้ ร่างคำถามไว้เป็นแนวทางตามวิธีการวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้คำถามที่ตรงประเด็นกับวัตถุประสงค์ ในการวิจัยมากที่สุด ลักษณะของคำถามเป็นคำถามปลายเปิด แนวคำถามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มี คำถามกว้างๆ (ภาคผนวก ง) ซึ่งครอบคลุมในประเด็นดังต่อไปนี้

2.2.1 การเก็บรวบรวมสารสนเทศ ในแต่ละวัน โดยถามถึงพฤติกรรมสารสนเทศ ในแต่ละวัน ความต้องการที่เกิดขึ้น

2.2.2 การให้สารสนเทศ เกี่ยวกับบทบาทในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา จุดเริ่มต้น ของกิจกรรมการให้สารสนเทศ ความต้องการเร่งด่วน แหล่งสารสนเทศที่ใช้ ฯลฯ

2.2.3 ปัญหาหรืออุปสรรคที่เจอในระหว่างแสวงหาสารสนเทศ

2.3 เทปบันทึกเสียง สำหรับบันทึกข้อมูลและถอดข้อความที่ได้สัมภาษณ์อย่างละเอียด เพื่อการวิเคราะห์ที่ถูกต้อง

2.4 ผู้วิจัย ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเลือกผู้ให้ข้อมูล (Key informant) ซึ่งจะขอเรียกว่า “ผู้ให้ข้อมูลหลัก” ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลโดยการเลือกแบบเจาะจง โดยการเลือกเวลาที่เหมาะสม นัดหมายแล้วเดินทางไปสัมภาษณ์ โดยมีวิธีการดังนี้

3.1 การเตรียมแนวคำถามสัมภาษณ์และการทดลองสัมภาษณ์

3.1.1 นำแบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลและแบบสัมภาษณ์ ให้อาจารย์ที่ปรึกษาหลักพิจารณา ตรวจสอบเนื้อหาแนวทางคำถาม เพื่อให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งได้ขอเสนอแนะว่า ในส่วนของการให้สารสนเทศนั้น ให้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างถึงกิจกรรมการให้ที่ต้องแสวงหาสารสนเทศมากที่สุด หรือกิจกรรมการให้ที่คิดว่าต้องเตรียมตัวมากเป็นพิเศษ และให้ยกตัวอย่างประกอบ พร้อมทั้งสัมภาษณ์เกี่ยวกับกระบวนการในการแสวงหาสารสนเทศว่า ในแต่ละขั้นตอนมีวิธีการอย่างไร

3.1.2 นำแบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลและแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการแก้ไข จากคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาหลักแล้ว ทดลอง สัมภาษณ์กับพระธรรมกถึกที่ได้รับรางวัลเสาเสมาธรรมจักรที่มีใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 2 รูป โดยผู้วิจัยได้เริ่มต้นจากการแนะนำตัว และชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย อธิบายถึงประโยชน์จากการวิจัย รวมถึงเหตุผลที่เลือกผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นผู้ให้ข้อมูลในการทดสอบเครื่องมือ พร้อมทั้งขออนุญาตบันทึกเทปแล้วจึงถามคำถามที่ได้เตรียมไว้ และเมื่อการสัมภาษณ์สิ้นสุดลงจะต้องกล่าวขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ ใช้เวลาเฉลี่ยรูปละ 45 นาที

3.1.3 ทดสอบคำถามสัมภาษณ์คำต่อคำ โดยจัดพิมพ์เป็นเอกสาร ตรวจสอบความถูกต้องตรงกันระหว่างข้อความในเทปและเอกสารที่จัดพิมพ์ (ภาคผนวก จ)

3.1.4 นำเอกสารการทดลองเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาหลักพิจารณา

3.2 การเตรียมความพร้อมในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เตรียมความพร้อมใน 3 ด้าน ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้สัมภาษณ์ และเครื่องมืออุปกรณ์การสัมภาษณ์ โดยมีรายละเอียดคือ

3.2.1 ด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยส่งจดหมายขอความอนุเคราะห์ในการเข้าเก็บข้อมูลการวิจัยที่ออกโดย สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (ภาคผนวก ข) ถึงผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละรูป และติดต่ออย่างไม่เป็นทางการด้วยวาจาโดยการโทรศัพท์นัดหมายกับผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อนัดวัน เวลา สถานที่ในการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งให้ข้อมูลเกี่ยวกับหัวข้อการวิจัยที่ต้องการถาม วัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวม

ข้อมูล แนวคำถาม และข้อมูลอื่นๆ ตามที่ผู้ให้ข้อมูลหลักต้องการ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นัดหมายผู้ให้ข้อมูลหลักล่วงหน้า 2 สัปดาห์ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลหลักมีเวลาเตรียมข้อมูล

3.2.2 ด้านผู้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาและทำความเข้าใจเนื้อหาของการสัมภาษณ์ ข้อมูลเกี่ยวกับกรอบแนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัย ตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อให้ผู้วิจัยมีข้อมูลเบื้องต้นสำหรับนำไปใช้ในการสัมภาษณ์ได้อย่างเจาะลึก ตรงประเด็น และสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างครบถ้วนภายในเวลา

3.2.3 ด้านเครื่องมือและอุปกรณ์ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้จัดเตรียมตรวจสอบความถูกต้องเรียบร้อยของแบบสัมภาษณ์ที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ทุกครั้ง รวบรวมอุปกรณ์ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง ปากกา ดินสอ สมุดจดบันทึก

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal interview) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (indepth interview) การตะล่อมกล่อมเกล่า (probe) เป็นการซักถามที่ล้วงเอาส่วนลึกของความคิดออกมา เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนมีนาคม 2552 – ธันวาคม 2552 ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้เริ่มต้นจากการแนะนำตัว และชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย อธิบายถึงประโยชน์จากการวิจัย รวมถึงเหตุผลที่เลือกผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก แล้วจึงถามคำถามที่ได้เตรียมไว้ และเมื่อการสัมภาษณ์สิ้นสุดลงจะต้องกล่าวขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ ใช้เวลาประมาณ 45 นาทีสำหรับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก 1 รูป โดยผู้วิจัยได้ขออนุญาตจดบันทึกภาคสนาม (Field note) และบันทึกเทปสัมภาษณ์ไว้ทุกครั้ง

3.4 การตรวจสอบข้อมูลการวิจัย เมื่อเสร็จการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ตรวจสอบทุกครั้งว่าข้อมูลที่สัมภาษณ์ได้รับการบันทึกเสียงไว้อย่างถูกต้องสมบูรณ์หรือไม่ และจัดเก็บเทปบันทึกเสียงเป็นหมวดหมู่เพื่อรอการถอดเทปการสัมภาษณ์ หากมีข้อสงสัยหรือไม่ชัดเจนในข้อมูลจะทำการติดต่อสอบถามอีกครั้งทางโทรศัพท์ โดยผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปมีความยินดีที่จะให้ความร่วมมือเพิ่มเติม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ ผู้วิจัยทำการประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการบันทึกการสัมภาษณ์ โดยการสรุปคำให้สัมภาษณ์ มีขั้นตอนดังนี้

4.1 ตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูลจากบันทึกการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักจากกิจกรรมต่างๆ และทำการถอดเทปแบบคำต่อคำ โดยไม่ตัดทอนข้อความใดๆ ทั้งสิ้น

4.2 พิมพ์คำสัมภาษณ์ โดยเว้นเนื้อที่ด้านข้างเพื่อบันทึกประเด็นที่พบแล้วเก็บรวบรวมเพื่อเตรียมวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4.3 เมื่อถอดเทปเสร็จ ก็จะทำการตรวจทานกับข้อมูลต้นฉบับ ว่า สิ่งที่ถอดเทปมากับข้อมูลเสียงที่อยู่ในเทปนั้นมีเนื้อหาข้อความตรงกันด้วยการฟังเทปซ้ำ

4.3 นำข้อมูลจากการถอดเทปมาจัดหมวดหมู่ โดยการเข้ารหัส เพื่อเลือกเฉพาะข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กับประเด็นปัญหาการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดรหัส (code) เพื่อใช้แทนกลุ่มของเนื้อหาที่จะนำมาวิเคราะห์ เช่น “Key informant” ถูกกำหนดให้เป็นตัวเลข 1 ถึง 20 และใช้แทนชื่อผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งได้รับการคุ้มครองสถานะโดยการปกปิดชื่อและนามสกุล “GIVING” ถูกกำหนดให้แทนกิจกรรมการให้สารสนเทศ “GATHERING” แทนกิจกรรมการรวบรวมสารสนเทศ “OBSTACLE” แทนปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศ ฯลฯ ทั้งนี้ข้อมูลที่ไม่ได้เข้ารหัสจะเป็นข้อมูลที่ถูกลดทอนลง และไม่ได้นำมาวิเคราะห์ (ภาคผนวก จ)

4.4 นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เข้ารหัสมาบันทึกความถี่ของข้อมูลที่ซ้ำกัน หลังจากนั้นจะนำรูปแบบพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึกที่ปรากฏจากการแปลผลนำไปเปรียบเทียบกับตัวแบบพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศรูปแบบและแนวคิดของครีติลาสซึ่งผู้วิจัยใช้เป็นกรอบแนวคิดทฤษฎี แล้วจึงนำเสนอในรูปแบบของตารางและการพรรณนาความ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ ตลอดจนปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศ ของพระธรรมกถึกในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ตอนที่ 2 พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึกในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ตอนที่ 3 ปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึกในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informant) จำนวน 20 รูป ข้อมูลประกอบด้วย อายุ พรรษา ระดับการศึกษาสูงสุดทางโลก ระดับการศึกษาสูงสุดทางธรรม ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปผลได้ตามตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนร้อยละของคุณลักษณะข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลหลัก

ลักษณะข้อมูลทั่วไป	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
อายุ		
30 – 39 ปี	3	15.0
40 – 49 ปี	11	55.0
50 – 59 ปี	4	20.0
60 ปีขึ้นไป	2	10.0
รวม	20	100.0

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลักษณะข้อมูลทั่วไป	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
พรรษา		
10 – 19 พรรษา	4	20.0
20 – 29 พรรษา	10	50.0
30 – 39 พรรษา	5	25.0
40 พรรษาขึ้นไป	1	5.0
รวม	20	100.0
ระดับการศึกษาสูงสุดทางโลก		
ปริญญาตรี	6	30.0
ปริญญาโท	9	45.0
ปริญญาเอก	5	25.0
ระดับการศึกษาสูงสุดทางธรรม		
ไม่เกินเปรียญธรรม 6 ประโยค	9	45.0
เปรียญธรรม 7 ประโยคขึ้นไป	11	55.0
รวม	20	100.0

จากตารางที่ 4.1 พบว่าคุณลักษณะทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลักมีลักษณะดังนี้
 ด้านอายุ พบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 40 - 49 ปี จำนวน 11
 รูป คิดเป็นร้อยละ 55 น้อยที่สุดมีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 2 รูป คิดเป็นร้อยละ 10

ด้านพรรษา พบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักครองพรหมามากที่สุดระหว่าง 20 - 29 พรรษา
 จำนวน 10 รูป คิดเป็นร้อยละ 55 น้อยที่สุดคือครองพรษา 40 พรรษาขึ้นไป จำนวน 1 รูป คิดเป็น
 ร้อยละ 5

ระดับการศึกษาสูงสุดทางโลก พบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักมีการศึกษาระดับปริญญาโทมาก
 ที่สุด จำนวน 9 รูป คิดเป็นร้อยละ 45 และน้อยที่สุดคือ มีการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 5 รูป
 คิดเป็นร้อยละ 25

ระดับการศึกษาสูงสุดทางธรรม พบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักมีการศึกษาระดับเปรียญธรรม 7
 ประโยคขึ้นไป มากที่สุด จำนวน 11 รูป คิดเป็นร้อยละ 55 และไม่เกินเปรียญธรรม 6 ประโยค
 จำนวน 9 รูป คิดเป็นร้อยละ 45

ตอนที่ 2 พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึกในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึกในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า กิจกรรมที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความจำเป็นต้องแสวงหาสารสนเทศ คือ การให้สารสนเทศ (information giving) และ การรวบรวมสารสนเทศ (information gathering)

2.1 การให้สารสนเทศ (information giving) เป็นกิจกรรมที่ผู้ให้ข้อมูลหลักกระทำ โดยการพูด การเขียน ฯลฯ มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนา เกิดขึ้นจากสถานการณ์หรือเหตุการณ์ในแต่ละวันของผู้ให้ข้อมูลหลัก เช่น การได้รับนิมนต์ให้ไปเผยแพร่พระพุทธศาสนา หรือเกิดจากความประสงค์ของผู้ให้ข้อมูลหลักเองที่ต้องการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการให้สารสนเทศทั้งสิ้น โดยกระทำผ่านกิจกรรมหลากหลายประเภท แต่วิจัยชิ้นนี้ผ่านกิจกรรม 4 ประเภท ได้แก่ การบรรยายธรรม การแสดงพระธรรมเทศนา การสอน และการแต่งหนังสือทางด้านพระพุทธศาสนา ซึ่งทุกกิจกรรมดังกล่าวข้างต้นล้วนแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการแสวงหาสารสนเทศของผู้ให้ข้อมูลหลัก (need creating environment) และ มีความสัมพันธ์กับความต้องการเร่งด่วน (immediate) ซึ่งเป็นความต้องการที่ต้องได้รับการตอบสนองทันที สถานการณ์เช่นนี้ก่อให้เกิดการแสวงหาสารสนเทศทั้งจากแหล่งสารสนเทศภายในและแหล่งสารสนเทศภายนอก ขณะเดียวกันสารสนเทศที่ได้จากการแสวงหา ก็เป็นการรวบรวมสารสนเทศด้วย ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ความถี่กิจกรรมการให้ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ สรุปผลได้ตามตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 แสดงค่าความถี่และจำนวนร้อยละของกิจกรรมการให้สารสนเทศ

กิจกรรมการให้สารสนเทศ	จำนวน (รูป)	จำนวน (ครั้ง)	ร้อยละ
การบรรยายธรรม	7	7	31.82
การสอน	7	7	31.82
การแสดงพระธรรมเทศนา	4	4	18.18
การแต่งหนังสือทางด้านพระพุทธศาสนา	4	4	18.18
รวม	22	22	100.00

ตารางที่ 4.2 แสดงค่าความถี่และจำนวนร้อยละของกิจกรรมการให้สารสนเทศโดยพิจารณาตามลักษณะการเผยแพร่พระพุทธศาสนา พบว่า เป็นการบรรยายธรรมจำนวน 7 รูป นับเป็น 7 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 31.82 การสอนจำนวน 7 รูป นับเป็น 7 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 31.82 การแต่งหนังสือทางด้านพระพุทธศาสนาจำนวน 4 รูป นับเป็น 4 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 18.18 และแสดงพระธรรมเทศนา จำนวน 4 รูป นับเป็น 4 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 18.18

2.1.1 พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศในการบรรยายธรรม ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับกิจกรรมการให้สารสนเทศโดยได้รับนิมนต์ให้เป็นพระวิทยากรบรรยายธรรม มีจำนวนทั้งสิ้น 7 รูป (K6, K7, K10, K13, K15, K16 และ K17) มีคุณลักษณะดังนี้ อายุเฉลี่ย 47 ปี พรรษาเฉลี่ย 25 พรรษา ระดับการศึกษาทางโลกสูงสุดปริญญาเอก ต่ำสุดปริญญาตรี ระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุดเปรียญธรรม 9 ประโยค ต่ำสุดเปรียญธรรม 6 ประโยค ผลการวิเคราะห์พบว่า พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศในการบรรยายธรรมเกิดขึ้นจากสถานการณ์ที่เจ้าภาพหรือผู้จัดงานจัดทำหมายนิมนต์แจ้งความประสงค์ กราบนมัสการผู้ให้ข้อมูลหลักให้เป็นพระวิทยากรบรรยายธรรม แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ การบรรยายธรรมที่จบในคราวเดียว และการบรรยายธรรมต่อเนื่องเป็นประจำ อาจกล่าวได้ว่า การบรรยายธรรมทั้ง 2 ลักษณะเป็นสถานการณ์ที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลหลักเกิดความต้องการเร่งด่วน 2 ช่วงเวลา ได้แก่ 1) ช่วงแรกเป็นช่วงของการแสวงหาสารสนเทศ ด้านหัวข้อการบรรยาย และด้านกลุ่มผู้ฟัง และ 2) ช่วงที่สองเป็นช่วงแสวงหาสารสนเทศด้านเนื้อหาที่จะบรรยาย อธิบายได้ดังนี้

1) ช่วงของการแสวงหาสารสนเทศด้านหัวข้อการบรรยาย และด้านกลุ่มผู้ฟัง เป็นช่วงหลังจากที่ผู้ให้ข้อมูลหลักทราบว่าตนต้องเป็นพระวิทยากรบรรยายธรรมจึงเกิดความ ต้องการเร่งด่วนและแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งต่างๆ เพื่อให้ตนเองทราบเกี่ยวกับหัวข้อและกลุ่มผู้ฟังทันทีหลังจากได้รับหมายนิมนต์ สามารถสรุปได้ตามตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 แสดงความต้องการเร่งด่วนช่วงแรกของการบรรยายธรรม

ลักษณะการบรรยายธรรม	ความต้องการเร่งด่วน	
	ด้านหัวข้อการบรรยาย (รูป)	ด้านกลุ่มผู้ฟัง (รูป)
การบรรยายจบในคราวเดียว	6	6
การบรรยายต่อเนื่องเป็นประจำ	1	1
รวม	7	7

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ลักษณะการบรรยายมี 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การบรรยายจบในคราวเดียวมีจำนวน 6 รูป (K6, K10, K13, K15, K16 และ K17) เป็นการบรรยายธรรมตามหน่วยงานต่างๆ ที่จัดขึ้นและนิมนต์พระสงฆ์ไปบรรยาย “งานที่เราไปบรรยายที่ UN เหนานิมนต์ไป” (K17) และ 2) การบรรยายต่อเนื่องเป็นประจำมีเพียงรูปเดียว (K7) “ออก[สถานีวิทย์] ยานเกราะ 1305 ออกมา 10 กว่าปีแล้ว ... อาตมานี้ ออกประจำวันอังคาร” (K7) การบรรยายทั้ง 2 ลักษณะมีความต้องการเร่งด่วนเหมือนกัน คือ ต้องการทราบเกี่ยวกับหัวข้อการบรรยาย ว่าตนต้องบรรยายธรรมเกี่ยวกับเรื่องอะไร “ต้องการหัวข้อ [การบรรยายธรรม] ที่ชัดเจน” (K15) และ กลุ่มเป้าหมายหรือ กลุ่มผู้ฟัง ว่าเป็นใคร มีคุณลักษณะอย่างไร “ผู้ฟัง ผู้ร่วมการอบรมเป็นระดับไหน ต้องขอก่อนเลย เราต้องขอ เราต้องเตรียมเรื่องให้มันถูก...” (K6)

(1) ความต้องการเร่งด่วนด้านหัวข้อการบรรยาย โดยปกติแล้ว การบรรยายธรรมที่จบในคราวเดียว หมายนิมนต์จะกำหนดหัวข้อหรือชื่อเรื่องมาให้ว่าต้องการให้บรรยายธรรมเรื่องอะไร “หมายนิมนต์เขาจะตั้งชื่อเรื่องให้” (K10) ส่วนการบรรยายต่อเนื่องเป็นประจำนั้น หมายนิมนต์ไม่กำหนดหัวข้อการบรรยายหรือชื่อเรื่องมาให้ ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้กำหนดหัวข้อหรือชื่อเรื่องบรรยายเอง “เราคิดเอง [หัวข้อการบรรยาย] ออกวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยนี่ เราคิดขึ้นเอง คิดชื่อแล้วเขาก็นิมนต์ไปออก” (K7) เมื่อทราบถึงหัวข้อที่จะต้องบรรยาย หรือกำหนดหัวข้อที่จะบรรยายได้แล้ว หลังจากนั้นก็ต้องเตรียมหาข้อมูลต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลเนื้อหาที่สอดคล้องตรงประเด็นกับหัวข้อการบรรยายธรรมที่ได้รับนิมนต์ “เขาให้หัวข้อนิมนต์มา ระบุหัวข้อมา อย่างนี้ต้องใช้เวลาเตรียมตัว” (K16)

(2) ความต้องการเร่งด่วนด้านกลุ่มผู้ฟัง ข้อมูลสำคัญอีกประการหนึ่งที่ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปต้องการทราบทันทีคือ กลุ่มผู้ฟัง ว่าเป็นใคร มีคุณลักษณะอย่างไร “ผู้ฟัง ผู้ร่วมการอบรมเป็นระดับไหน ต้องขอก่อนเลย เราต้องขอ เราต้องเตรียมเรื่องให้มันถูก...” (K6) ตามปกติแล้วแจ้งมาในหมายนิมนต์ แต่ถ้าหากในหมายนิมนต์แจ้งข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มผู้ฟัง ไม่ชัดเจน หรือไม่ได้แจ้งกลุ่มผู้ฟังไว้ ผู้ให้ข้อมูลหลักก็จำเป็นต้องหาเพิ่ม “กลุ่มเป้าหมายใครเป็นคนฟังก็ต้องรู้แล้ว” (K13) ผลการวิเคราะห์พบว่า กลุ่มผู้ฟังที่ปรากฏอยู่ในหมายนิมนต์ สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มเยาวชน และกลุ่มผู้ใหญ่ ซึ่งวิวุฒิและคุณวุฒิ ตลอดจนประสบการณ์ที่แตกต่างกันของแต่ละกลุ่ม จะส่งผลต่อระดับการรับรู้ และความยากง่ายหรือความละเอียดถี่ถ้วนของระดับเนื้อหาข้อมูลด้านธรรมะ และแหล่งสารสนเทศที่จะผู้ให้ข้อมูลหลักจะแสวงหาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย “ธรรมะเราต้องจัดสรร ให้มันเหมาะกับบุคคลแล้วก็ฐานะว่าเขาอยู่ระดับไหน” (K10)

สรุปได้ว่า ความต้องการเร่งด่วนของการให้สารสนเทศโดยการบรรยายธรรมที่จบในคราวเดียวและต่อเนื่องเป็นประจำ ได้แก่ ความต้องการด้านหัวข้อการบรรยายและ

ด้านกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งโดยปกติแล้วหัวข้อการบรรยายและกลุ่มเป้าหมายจะระบุอยู่ในหมยนิมิตต์ แต่ถ้าหากในหมยนิมิตต์ไม่ได้ระบุ หรือระบุไม่ชัดเจน ผู้ให้ข้อมูลหลักก็ค้นหาจากแหล่งสารสนเทศต่างๆ ที่คิดว่าสนองความต้องการนั้นได้ดีที่สุด ซึ่งแหล่งสารสนเทศที่ใช้ตามตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 แหล่งสารสนเทศที่ใช้เพื่อสนองความต้องการเร่งด่วนด้านหัวข้อและกลุ่มผู้ฟัง

ความต้องการเร่งด่วน	แหล่งสารสนเทศภายนอก	
	ติดต่อโดยตรง (รูป)	สื่อสารมวลชน (รูป)
ความชัดเจนของหัวข้อการบรรยาย	5	1
ความชัดเจนของกลุ่มผู้ฟัง	3	-
รวม	8	1

จากตารางที่ 4.4 พบว่า แหล่งสารสนเทศเพื่อสนองความต้องการเร่งด่วนด้านความชัดเจนของหัวข้อการบรรยายและความชัดเจนของกลุ่มผู้ฟัง ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปไม่ใช่แหล่งสารสนเทศภายใน แต่ใช้แหล่งสารสนเทศภายนอก สำหรับการแสวงหาสารสนเทศ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความชัดเจนของหัวข้อการบรรยายและความชัดเจนของกลุ่มผู้ฟัง สามารถอธิบายได้ดังนี้

(1) การติดต่อโดยตรง เป็นการติดต่อไปยังบุคคลหรือหน่วยงานที่นิมิตต์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนของหัวข้อการบรรยายและกลุ่มผู้ฟัง

ก. ความชัดเจนของหัวข้อการบรรยาย พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการติดต่อโดยตรงมีจำนวน 5 รูป (K6, K10, K13, K16, K17) ถึงแม้ว่าในหมยนิมิตต์จะกำหนดหัวข้อการบรรยายครมมาแล้วก็ตาม หากผู้ให้ข้อมูลหลักเกิดความสงสัยเกี่ยวกับขอบเขตเนื้อหาที่ต้องการให้บรรยาย “หัวข้ออย่างนี้คุณอยากจะฟังอะไร แล้วคุณอยากให้คนที่มาฟังได้อะไร” (K13) ก็จะสอบถามจากเจ้าหน้าที่ที่มากราบนมัสการทันที หรือติดต่อกลับไปยังหน่วยงานที่นิมิตต์มาเพื่อสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการให้บรรยายว่ามีขอบเขตแค่ไหน มีความลึกซึ้งของธรรมะที่จะบรรยายระดับใด “แล้วเราก็ประสานงาน [กับหน่วยงานที่นิมิตต์] เกี่ยวกับข้อมูล . . . ให้เราพูดเรื่องประมาณไหน” (K16)

ข. ความชัดเจนของกลุ่มผู้ฟัง พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการติดต่อโดยตรงมีจำนวน 3 รูป (K6, K10, K13) ผู้ให้ข้อมูลหลักก็จะสอบถามจาก

เจ้าหน้าที่ที่มากราบนิมนต์เพื่อให้ได้ข้อมูลกลุ่มเป้าหมายเช่นเดียวกันกับหัวข้อการบรรยาย “กลุ่มเป้าหมายเป็นใคร ใครเป็นคนฟังก็ต้องรู้แล้ว” (K13) หรืออาจขอข้อมูลจากโยมที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่รู้จักเป็นการส่วนตัวเกี่ยวกับเรื่องให้ผู้ให้ข้อมูลหลักได้รับหมายให้เป็นพระวิทยากร “อย่างกับที่หมู่บ้านเกาหลี . . . หาข้อมูลจากญาติโยมที่รู้จักว่า . . . ที่โน้นเขาเป็นอย่างไรบ้าง เขามีความเป็นอยู่อย่างไร แล้วเกี่ยวกับชุมชน เขาเป็นอย่างไร. . . ” (K10)

(2) *สื่อสารมวลชน* พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการหาข้อมูลจากสื่อสารมวลชนมีเพียงรูปเดียว (K7) ซึ่งเป็นกรณีที่หมายนิมนต์ไม่ได้กำหนดหัวข้อการบรรยายธรรมมาให้ ผู้ให้ข้อมูลหลักจะกำหนดหัวข้อการบรรยายให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจการเมือง หรือปัญหาสังคมในขณะนั้น “ . . . กำหนดหัวข้อเราจะกำหนดหัวข้อตามสภาพเหตุการณ์ปัจจุบัน สภาพสังคมปัจจุบันมีปัญหาอะไร ที่เราน่าจะพูดคุยกับญาติโยมนี เกิดปัญหาอย่างนี้เราจะแก้ไขแบบไหนตามหลักทางด้านพระพุทธศาสนา” (K7) โดยค้นหาข้อมูลเพื่อนำมากำหนดเป็นหัวข้อการบรรยายธรรมจากสื่อสารมวลชนแขนงต่างๆ “เหตุการณ์ปัจจุบันได้จากการฟังวิทยุ อ่านหนังสือพิมพ์ ดูทีวีต่างๆ นานา” (K7)

สรุปได้ว่า แหล่งสารสนเทศที่ผู้ให้ข้อมูลหลักใช้ในการค้นหาสารสนเทศเกี่ยวกับความชัดเจนด้านหัวข้อการบรรยายและกลุ่มผู้ฟัง เป็นแหล่งสารสนเทศภายนอกทั้งสิ้น ได้แก่ การติดต่อโดยตรง และ สื่อสารมวลชน

เมื่อผู้ให้ข้อมูลหลักทราบถึงความชัดเจนด้านหัวข้อการบรรยายและกลุ่มผู้ฟังแล้ว สิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลหลักต้องการเร่งด่วนช่วงที่สองคือช่วงแสวงหาสารสนเทศด้านเนื้อหาที่จะบรรยาย

2) *ช่วงแสวงหาสารสนเทศด้านเนื้อหาที่จะบรรยาย* โดยลักษณะของเนื้อหาที่ต้องการนั้นจะต้องเหมาะกับหัวข้อ “ก็จะมาหาข้อมูลให้มันเหมาะกับชื่อเรื่องนั้น” (K10) และเหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟัง “ธรรมะเราต้องจัดสรร ให้มันเหมาะกับบุคคลแล้วก็ฐานะว่าเขาอยู่ระดับไหน” (K10) จึงแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศต่างๆ ที่ตนคิดว่าจะได้คำตอบ หรือสะดวกก่อน จนกว่าผู้ให้ข้อมูลหลักคิดว่าได้ข้อมูลเพียงพอที่จะบรรยายให้กลุ่มเป้าหมายฟังตามเวลาที่กำหนดและเนื้อหาครอบคลุมในเรื่องนั้นแล้วก็จะหยุดค้นหาข้อมูล “พอหมายความว่า ข้อมูลทั่วไปเรารู้เราทราบหมด จากประสบการณ์ของเรา เวลามันเข้าใหม่ อะไรใหม่ ไปได้ใหม่ สำเร็จตามเป้าหมายตามเกณฑ์ตามเวลา” (K6) “. . . เมื่อวัตถุประสงค์ มันจบ ตอบ โจทย์เขาได้แล้วก็น่าจะพอได้แล้ว . . . มันเป็นเรื่องของวัตถุประสงค์” (K13)

สำหรับแหล่งสารสนเทศที่ผู้ให้ข้อมูลหลักใช้ในการค้นหาสารสนเทศ เพื่อสนองความต้องการเร่งด่วนเกี่ยวกับรายละเอียดด้านเนื้อหาสำหรับกลุ่มเยาวชนและกลุ่มผู้ใหญ่ เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับเนื้อหาการบรรยายนั้น ปรากฏตามตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 แหล่งสารสนเทศที่ใช้เพื่อสนองความต้องการเร่งด่วนด้านเนื้อหาการบรรยาย

ความต้องการเร่งด่วน	แหล่งสารสนเทศภายใน		แหล่งสารสนเทศภายนอก		
	ความจำ ของตน (รูป)	เพิ่มส่วน บุคคล (รูป)	สื่อสาร มวลชน (รูป)	อินเทอร์เน็ต (รูป)	ห้องสมุด (รูป)
รายละเอียดด้านเนื้อหา สำหรับกลุ่มเยาวชน	1	1	1	1	-
รายละเอียดด้านเนื้อหา สำหรับกลุ่มผู้ใหญ่	7	7	7	5	1
รวม	8	8	8	6	1

จากตารางที่ 4.5 พบว่า การแสวงหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในการบรรยายธรรมทั้งกลุ่มผู้ใหญ่และกลุ่มเยาวชน ผู้ให้ข้อมูลหลักใช้แหล่งสารสนเทศเดียวกัน สามารถอธิบายได้ดังนี้

(1) แหล่งสารสนเทศภายใน

ก. ความจำของผู้ให้ข้อมูลหลัก เป็นแหล่งสารสนเทศที่ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูป เรียกขึ้นมาใช้เมื่อมีความต้องการ

ก) กลุ่มเยาวชน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักที่กล่าวถึงการบรรยายธรรมให้กับกลุ่มเยาวชนมีเพียงรูปเดียว (K6) ลักษณะของข้อมูลที่ใช้ในการบรรยายสำหรับเด็ก จะใช้ข้อมูลธรรมะขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นธรรมะที่ไม่ลึกซึ้ง “เด็กส่วนมากเราจะบรรยายอยู่ในกรอบศีล 5 . . . เพราะศีล 5 มันคลุมทุกเรื่อง” (K6) เนื้อหาที่บรรยายนั้นส่วนมากผู้ให้ข้อมูลหลักได้รำเรียน และเก็บสะสมองค์ความรู้มาตลอดการบรรพชา “คือจริงๆ เรื่องเหล่านี้แทบจะไม่ต้องอ่านใหม่เลย เพราะว่า องค์ความรู้มันพอ เก็บสะสมมามากพอ มีข้อมูลอยู่ในตัว สั่งสมไว้แล้ว” (K6) เมื่อจะได้รับนิมนต์ให้ไปบรรยายธรรมกับกลุ่มเด็กก็สามารถเรียกข้อมูลเหล่านั้นมาใช้ ร่วมกับหาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งอื่นอีกเล็กน้อย

ข) *กลุ่มผู้ใหญ่* พบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูป (K6, K7, K10, K13, K15, K16 และ K17) ได้รับนิมนต์ให้บรรยายธรรมกับกลุ่มผู้ใหญ่ โดยข้อมูลที่อยู่ในความจำของตน เป็นแหล่งสารสนเทศที่สำคัญและเรียกขึ้นมาใช้เมื่อมีความต้องการ “เอามาจากองค์ความรู้สะสมมาแล้ว” (K15) ซึ่งสารสนเทศในความทรงจำนี้มาจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน หรือ จากภาระงานที่ปฏิบัติ “เสริมด้วยเรื่องประกอบเราต้องเสริม ด้วยประสบการณ์ เรื่องที่ว่าได้ฟังได้อะไร มาสามารถที่จะแทรกได้ เราก็อแทรก” (K6) “เรามีข้อมูลอยู่แล้ว เพราะเราสอนไป บางอย่างที่เราต้อง จำมันมีอ้างอิงอยู่แล้ว” (K15) อาจกล่าวได้ว่าข้อมูลเหล่านี้ผู้ให้ข้อมูลหลักได้เก็บสะสมมาตลอดทั้งชีวิต “ประสบการณ์ ให้ตกผลึกทางความคิด... เป็นข้อมูลในเหตุการณ์ที่เราประสบ” (K17)

ข. *เพิ่มส่วนบุคคล* เป็นแหล่งสารสนเทศที่ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูป ใช้เป็นแหล่งแสวงหาอีกแหล่งหนึ่งซึ่งอาจเป็นหนังสือ ตำรา หรือสิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลหลักได้จดบันทึก ได้เก็บสะสมเอาไว้ เช่น พระไตรปิฎก นวโกวาท ผลงานของครูบาอาจารย์ที่เป็นหนังสือทางด้านธรรมะ เป็นต้น

ก) *กลุ่มเยาวชน* ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มเยาวชน มีเพียงรูปเดียว (K16) ค้นหานิทานจากพระสุตตันตปิฎกเพื่อไปเล่าให้เยาวชนกลุ่มเป้าหมาย “พระสุตตันตปิฎก เราก็อเลือกที่เหมาะสม สมมติเขายกเรื่องศีล เราก็อเอาเรื่องศีลขึ้นมา...” (K6)

ข) *กลุ่มผู้ใหญ่* ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูป (K6, K7, K10, K13, K15, K16 และ K17) ใช้เพิ่มส่วนบุคคล “หนังสือหลักธรรมะอยู่แล้ว เพียงแต่ว่าการตีความ การที่จะมาพูดให้มันเข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบัน” (K7) “พระไตรปิฎก บางทีเราจะค้นเหมือนกันว่า เรื่องนี้มันมีอยู่ในสูตรไหนอะไรอย่างนี้ อ่า ถ้าเราจะอ้าง สุดท้ายก็จะไปจบที่พระไตรปิฎก” (K7) “ค้นคว้าหาอ่านประกอบซึ่งเป็นผลงานของครูบาอาจารย์ที่เคยเขียนเอาไว้” (K6) “หนังสือพุทธธรรม แล้วก็หนังสือของ พันเอกปิ่น มุกกันต์” (K10) “เรื่องของตัวเองบรรยายส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่สัมพันธ์กับงานที่ตัวเองทำอยู่แล้ว ทั้งเชิงวิชาการ เชิงบทความ วิเคราะห์ มันมีอยู่แล้วส่วนหนึ่ง” (K13) “ถ้าเราสงสัย เราก็อจะพลิกกลับมาดู หรือของเราที่มีตั้งแต่ต้นก็คือนำจากส่วนเหล่านี้ไป แต่เราได้เรียนบางส่วนบางตอนเท่านั้นเอง ก็คือ นวโกวาท... ซึ่งเราก็อมีข้อมูลพื้นฐานอยู่แล้ว” (K15) “พระธรรมโกศาจารย์ พระราชธรรมวาทิ พระราชปณิธานมุนี ซึ่งเป็นครูบาอาจารย์ของเรา ก็ในหมวดเรื่องเดียวกันท่านบรรยายว่าอย่างไร... แล้วมาปรุงเป็นของเรา” (K6) หากเกิดข้อสงสัยหรือไม่มั่นใจ ไปตรวจสอบในพระไตรปิฎกอีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้พระไตรปิฎก เป็นหนังสือหรือคัมภีร์ที่ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปได้เก็บรวบรวมในเพิ่มส่วนบุคคลซึ่งถือว่าเป็นแหล่งสารสนเทศภายในและส่วนมากใช้เป็นฉบับตีพิมพ์ “. . . ทำอย่างไรข้อมูลมันจะไม่ bias มันต้อง recheck กลับ ต้องถอยกลับไปดู original ก็คือพระไตรปิฎก...” (K13) “ถ้าเราสงสัยเราก็อจะพลิกกลับมาดู หรือของเราที่มีตั้งแต่ต้นก็คือนำจาก

ส่วนเหล่านี้ไป แต่เราได้เรียนบางส่วนบางตอนเท่านั้นเอง” (K15) “ถ้าเราไม่มั่นใจเราก็กลับไป recheck ที่พระไตรปิฎก ก็ได้ แล้วแต่เราจะไป check” (K7)

2) แหล่งสารสนเทศภายนอก

ก. สื่อสารมวลชน

ก) กลุ่มเยาวชน ผู้ให้ข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเยาวชนมีเพียงรูปเดียว (K6) เป็นการอ่านข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์ เกี่ยวกับศีล 5 ซึ่งนำไปเป็นตัวอย่างให้กับเด็ก และเยาวชนดูว่า หากประพฤติผิดศีล 5 แล้วผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร “ตามหน้าหนังสือพิมพ์ ปัจจุบัน มีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างไร แล้วก็ดึงเรื่องนี้ขึ้นมา เราจะไม่เอาข้อมูลข่าวสารเก่า ๆ ขึ้นมา การหาข้อมูล อะไรที่เป็นข่าว update มากก็จะดึงตัวนั้นก่อน” (K6)

ข) กลุ่มผู้ใหญ่ ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูป (K6, K7, K10, K13, K15, K16 และ K17) ได้ติดตามสภาพเหตุการณ์เรื่องราวข่าวสารตามสื่อสารมวลชน อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ “ส่วนใหญ่ นี้จากสื่ออื่นแหละ . . . ทั้งหนังสือพิมพ์ หรือบางทีก็ข่าวออกมาอย่างเช่น เราดู โอ้ว โอ้วมันไล่จับแม่ค้า เราก็เอามาเป็นตัวอย่างซัก 2-3 ตัวอย่าง” (K16) “เราอ่านหนังสือพิมพ์ เราฟังวิทยุโทรทัศน์อยู่ ข้อมูลพวกนี้มันก็จะรวมตกผลึกมา เราก็ต้องมานั่งสมาธิ พระอาจารย์ชอบนั่งประมวลความคิด” (K17) “ตามหน้าหนังสือพิมพ์ มีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างไร . . .” (K6)

ข. อินเทอร์เน็ต เป็นแหล่งสารสนเทศภายนอกที่สำคัญแหล่งหนึ่ง ที่ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ใช้ในการแสวงหาข้อมูลเนื้อหา

ก) กลุ่มเยาวชน ผู้ให้ข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเยาวชนมีเพียงรูปเดียว (K6) แสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบรรยาย และเหมาะสมกับกลุ่มเยาวชน ซึ่งส่วนมากจะนำมาเป็นตัวอย่าง และข้อมูลที่ต้องการนั้นต้องทันสมัยไม่เกิน 2 เดือน “ก็ Search เองเดี๋ยวนี้ เมื่อก่อนนี้จะต้องไปหาข้อมูลข่าวสาร เดี่ยวนี้เข้าอินเทอร์เน็ตได้หมดทุกอย่าง เข้าไป Google search หาเลยว่าเราต้องการอะไร ส่วนมากก็เดี๋ยวนี้ก็ย้อนระยะทางเยอะที่เราทำงานเรื่องก็อาศัยอินเทอร์เน็ตเข้า Google ไม่ต้องเข้าไปนั่งหอดสมุดเพราะมีทั้งภาพมีทั้งข้อความที่เขา post เอาไว้เสร็จสรรพเรียบร้อย เราก็ดึงข้อความมาอะไรที่สนใจ” (K6)

ข) กลุ่มผู้ใหญ่ ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 5 รูป (K6, K13, K15, K16 และ K17) ใช้อินเทอร์เน็ตในการค้นหาข้อมูลเพื่อใช้ในการบรรยายสำหรับกลุ่มผู้ใหญ่โดยทุกรูปใช้คำค้นผ่านทางกูเกิ้ล (google) “. . . เข้าอินเทอร์เน็ตได้หมดทุกอย่าง เข้าไป Google search หาเลยว่าเราต้องการอะไร...” (K6) “อาตมาจะไป search หา ไปค้นหา อย่างเช่นทุกวันนี้ เราอยากจะได้ อานิสงส์ การแสดงพระธรรมเทศนาเรื่องใด เรื่องหนึ่ง นะ พิมพ์ว่า อานิสงส์ นั้นไป เขาจะตอบให้ทันทีเลย” (K16) “ข้อมูลมันจะไปอยู่บนอินเทอร์เน็ต ไม่ว่าเราจะเอาอะไรมันมีข้อมูลหมดเลย. . .หา

ง่าย ง่ายมาก . . . มันเนรมิตให้หมดละ” (K17) สิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลหลักค้นหานั้นมีทั้งข้อความ ภาพ เสียง “ . . . แล้วก็เรื่องพวกคลิปวิดีโอเกี่ยวกับเรื่องที่เขาแขวนไว้ตามเว็บไซต์ต่าง ๆ . . . นิทานก็เป็น นิทานชาดก นิทานคติธรรมที่เขาแขวนไว้ในอินเทอร์เน็ตบ้าง . . .” (K6)

ค. *ห้องสมุด* มีผู้ให้ข้อมูลหลักเพียงรูปเดียว (K15) ที่แสวงหาข้อมูล สำหรับกลุ่มผู้ใหญ่ โดยใช้บริการตอบคำถามและช่วยค้นคว้าของห้องสมุด โดยค้นหาข้อมูลผ่าน เจ้าหน้าที่ของห้องสมุด ค้นหาข้อมูลให้ เพราะผู้ให้ข้อมูลหลักรูปนี้ ดำรงตำแหน่งผู้บริหาร และเป็น พระอาจารย์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งหนึ่ง “แหล่งข้อมูลคือสารสนเทศของมหาวิทยาลัย เราก็ให้ เขาค้นมาให้เรา . . .” (K15)

จากผลการวิเคราะห์ข้างต้นสรุปได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักจะแสวงหา สารสนเทศที่มีลักษณะเป็นเนื้อหาสำหรับการบรรยายธรรมในแต่ละครั้ง โดยเริ่มกระบวนการ แสวงหาสารสนเทศ จากแหล่งสารสนเทศภายใน ได้แก่ ความจำของตน และเพิ่มส่วนบุคคล ซึ่ง เนื้อหาส่วนมากจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับศีลธรรม ตามที่ตนได้ร่ำเรียนมา และหลังจากนั้นก็จะไปค้นหา จากแหล่งสารสนเทศภายนอก ได้แก่ สื่อสารมวลชน อินเทอร์เน็ต และสถาบันบริการสารสนเทศ เพื่อยกมาเป็นตัวอย่าง

2.1.2 พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศในการสอน ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ให้ข้อมูล เกี่ยวกับกิจกรรมการให้สารสนเทศโดยวิธีการสอน มีจำนวนทั้งสิ้น 7 รูป (K3, K5, K8, K11, K14, K19 และ K20) มีคุณลักษณะดังนี้ อายุเฉลี่ย 47 ปี พรรษาเฉลี่ย 25 พรรษา ระดับการศึกษาทางโลก สูงสุดปริญญาเอก ต่ำสุดปริญญาตรี ระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุดเปรียญธรรม 9 ประโยค ต่ำสุดเปรียญธรรม 6 ประโยค

ผลการวิเคราะห์พบว่า พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศในการสอน เกิดขึ้นจากสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่ผู้ให้ข้อมูลหลักได้รับหมายนิมนต์ให้เป็นพระอาจารย์สอน เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ทั้งการสอนในโรงเรียนและการสอนนอกโรงเรียน “เป็นภาคบังคับที่ ทุกโรงเรียนต้องพาเด็กเข้าค่ายปฏิบัติธรรม นอกเหนือจากเนตรนารี แล้วก็ค่ายลูกเสือแล้วก็มีค่าย จริยธรรม” (K8) หรืออาจเป็นการเรียนการสอนให้กับฆราวาสผู้ที่สนใจศึกษาพระธรรม “ธรรมะ ศึกษาและพุทธศาสนวันอาทิตย์ เด็กจะมาเรียนในวันอาทิตย์ ทุกวันอาทิตย์” (K5) ให้เด็กนั้นได้ เรียนธรรมะลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น มีความรู้ความสามารถเพียงพอไปสอบธรรมสนามหลวง

จากสถานการณ์ของกิจกรรมการให้สารสนเทศโดยการสอนนี้ทำให้เกิด สถานการณ์ที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลหลักเกิดความต้องการเร่งด่วน 2 ช่วงเวลา ได้แก่ 1) ช่วงแรกเป็นช่วง ของการแสวงหาสารสนเทศด้านแผนการสอน และระดับของผู้เรียน และ 2) ช่วงที่สองเป็นความ ต้องการสารสนเทศด้านเนื้อหาที่จะสอน อธิบายได้ดังนี้

1) ช่วงของการแสวงหาสารสนเทศด้านแผนการสอน และระดับของผู้เรียน เกิดขึ้นหลังจากทราบว่าตนต้องเป็นพระอาจารย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับเด็ก ซึ่งมีลักษณะเป็น ความต้องการเร่งด่วน และแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งต่างๆ สรุปได้ตามตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 แสดงความต้องการเร่งด่วนช่วงแรกตามลักษณะการสอน

ลักษณะการสอน	ความต้องการเร่งด่วน	
	แผนการสอน (รูป)	ระดับของผู้เรียน (รูป)
สอนภายในโรงเรียนตามหลักสูตร	4	4
สอนภายนอกโรงเรียน	3	3
รวม	7	7

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ลักษณะการสอนมี 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การสอน ภายในโรงเรียนตามหลักสูตรมีจำนวน 4 รูป (K3, K14, K19 และ K20) และ 2) การสอนในค่าย พุทธธรรม จำนวน 3 รูป (K5, K8 และ K11) การสอนทั้ง 2 ลักษณะมีความต้องการเร่งด่วนที่ เหมือนกันคือ แผนการสอน และระดับของผู้เรียน สามารถอธิบายได้ดังนี้

(1) ความต้องการเร่งด่วนด้านแผนการสอน ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูป (K3, K5, K8, K11, K14, K19 และ K20) ต้องการทราบว่าตนต้องสอนอะไรบ้าง “ดูแผนการสอนที่เขามีกา พร้อมกับหลักสูตร ดูว่าต้องการมุ่งเน้นอะไร เพราะว่า เด็กจะต้องสอบ” (K5) และเนื้อหาที่จะสอน เป็นอย่างไร “. . .พระทุกรูปที่เข้าไปสอนในโรงเรียนต้องรู้หลักสูตรที่ร่างขึ้น โดยสถานศึกษาก่อน . . . มาตรฐานการศึกษาและตัวชี้วัดของหลักสูตรเป็นเหมือนกับแนวทางของการกำหนดรูปแบบ ของการเรียนการสอน กำหนดเรื่องสามารถเอาหลักสูตรที่วางนี้ ที่เขาเขียนแผนการเรียนการสอน มาแล้วนี้ มากำหนดเนื้อหาที่จะใส่เข้าไปในคาบ ในชั่วโมงแต่ละชั่วโมง” (K14) วิชาที่สอนเป็นวิชา ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ในหลักสูตรให้ดำเนินการเรียนการสอนในแต่ละระดับชั้น และใน กรณีของค่ายพุทธธรรม หรือ การสอนธรรมะศึกษาในวันอาทิตย์ให้แก่เด็กและเยาวชน “ธรรมะ ศึกษาและพุทธศาสนวันอาทิตย์ เด็กจะมาเรียนในวันอาทิตย์ ทุกวันอาทิตย์” (K5) ซึ่งมีความ ต้องการแผนการสอนเหมือนกัน “มาสอน ซึ่งก็ต้องมาจัดแผนการสอน มาจัดแผนการสอนใหม่ ตาม ความต้องการ ตามความรู้ของนักเรียนอีกทีหนึ่ง. . .” (K5)

(2) ความต้องการเร่งด่วนด้านระดับของผู้เรียน ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูป (K3, K5, K8, K11, K14, K19 และ K20) ต้องการทราบว่า ระดับของผู้เรียนนั้นอยู่ระดับชั้นใด เช่น ชั้นประถมศึกษา หรือ มัธยมศึกษา “ถึงหนึ่งที่จะขาดไม่ได้ก็คือ... ต้องไปดูระดับของเด็กที่เรียนอยู่ในแต่ละระดับชั้น” (K3) เพราะในแต่ละระดับชั้นนั้นมีความสนใจหรือพื้นฐานที่ไม่เหมือนกัน “เพศไม่เกี่ยว เกี่ยวแต่อายุ เพราะว่ามันมีช่องว่างอายุกับการศึกษา ถ้าเรารวมกันเราเจอปัญหาทุกที่เลย... การรับรู้ของเขาไม่เท่ากัน” (K8)

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า ความต้องการเร่งด่วนสำหรับกิจกรรมการให้สารสนเทศโดยการสอน ในช่วงแรกนั้นผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นพระอาจารย์สอนพระพุทธศาสนาทั้งภายในโรงเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการและภายนอกโรงเรียนมีความต้องการเร่งด่วนเหมือนกันคือ แผนการสอนและระดับอายุ หรือระดับชั้นของผู้เรียน ซึ่งเมื่อผู้ให้ข้อมูลหลักเกิดความต้องการแล้วจึงค้นหาสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศ สำหรับแหล่งสารสนเทศที่ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปใช้ปรากฏตามตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 แหล่งสารสนเทศที่ใช้เพื่อสนองความต้องการเร่งด่วนด้านแผนการสอนและระดับผู้เรียน

ความต้องการเร่งด่วน	แหล่งสารสนเทศภายนอก
	ติดต่อโดยตรง (รูป)
แผนการสอน	7
ระดับผู้เรียน	7
รวม	14

ตารางที่ 4.7 แสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูป(K3, K5, K8, K11, K14, K19 และ K20)ไม่ได้ใช้แหล่งสารสนเทศภายในสำหรับความต้องการเร่งด่วนด้านแผนการสอนและระดับผู้เรียน แต่ใช้แหล่งสารสนเทศภายนอกเพียงแหล่งเดียวในการแสวงหาสารสนเทศเพื่อสนองความต้องการเร่งด่วนช่วงแรก คือการติดต่อโดยตรงกับทางโรงเรียนเพื่อขอแผนการสอน หรือหลักสูตรว่าจะต้องสอนอะไรและระดับชั้นไหน “แผนการสอนที่เขา [โรงเรียน] มีอยู่แล้ว รับมาแล้วก็มาปรับปรุงประยุกต์ใช้ตามสถานการณ์” (K5) สำหรับกรณีค่ายปฏิบัติธรรม หรือพุทธธรรม ก็จะเข้าไปขอข้อมูลประชุมกับทางโรงเรียน โดยตรงเพื่อวางแผนการสอน “เรามักจะไปประชุมกับทาง

ครูก่อน โรงเรียนหรือที่เราจะทำงาน ดังนั้นเราจะได้ข้อมูลจากเขามาแล้ว เราจึงได้มาประยุกต์ใช้กับ
 ธรรมชาติ” (K8)

สรุปได้ว่า แหล่งสารสนเทศที่ผู้ให้ข้อมูลหลักใช้ในการค้นหาสารสนเทศ
 เกี่ยวกับแผนการสอนและระดับผู้เรียน เป็นแหล่งสารสนเทศภายนอกทั้งสิ้น ได้แก่ การติดต่อ
 โดยตรงกับทางโรงเรียน

เมื่อผู้ให้ข้อมูลหลักทราบถึงระดับของผู้เรียนและแผนการสอนแล้ว สิ่งที่
 ผู้ให้ข้อมูลหลักต้องการเร่งด่วนช่วงที่สองคือ ความต้องการสารสนเทศด้านเนื้อหาที่จะสอน

2) ช่วงการแสวงหาสารสนเทศด้านเนื้อหาที่จะสอน เมื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก
 ได้รับแผนการสอนและทราบถึงระดับของนักเรียนที่จะเรียนแล้ว จึงเกิดความต้องการเร่งด่วนด้าน
 เนื้อหาที่จะสอนตามแผนการสอน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักค้นหาเนื้อหาจากแหล่งสารสนเทศ ตามที่
 ปรากฏในตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 แหล่งสารสนเทศที่ใช้เพื่อสนองความต้องการเร่งด่วนด้านเนื้อหาการสอน

ความต้องการเร่งด่วน	แหล่งสารสนเทศภายใน		แหล่งสารสนเทศภายนอก	
	ความจำของ ตน (รูป)	แฟ้มส่วนบุคคล (รูป)	อินเทอร์เน็ต (รูป)	สื่อสารมวลชน (รูป)
รายละเอียดทางด้าน เนื้อหา	7	7	7	3
รวม	7	7	7	3

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักใช้แหล่งสารสนเทศภายในและแหล่ง
 สารสนเทศภายนอก ในการค้นหาสารสนเทศเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดทางด้านเนื้อหาที่
 จะทำการสอนเพื่อสนองความต้องการเร่งด่วน สามารถอธิบายได้ดังนี้

(1) แหล่งสารสนเทศภายใน

ก. ความจำของตน เป็นแหล่งสารสนเทศที่ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูป (K3,
 K5, K8, K11, K14, K19 และ K20) ใช้ค้นหาสารสนเทศหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาการสอน
 ด้วยเหตุที่เรื่องราวที่สอนนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปเรียนมา “คือ
 เรียนมาแล้ว ชีวิตของการเป็นพระก็ต้องเรียนประวัติของพระพุทธเจ้า ก็ต้องเรียนมาแล้ว . . .” (K3)
 “อย่างหนึ่งตอนที่เราเริ่มบวช เราได้เรียนมาทุกรูปแล้วจากหลักสูตรนักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท”

(K8) เมื่อเกิดความต้องการก็สามารถเรียกขึ้นมาได้ทันที “สถานการณ์มันจะสอนให้เราคิดอะไร ออกมาใช้โดยอัตโนมัติ” (K19) โดยการประยุกต์ให้กับระดับการศึกษาของเด็กตามแผนการสอน “คือเรารู้หลักธรรมอยู่แล้วไง อย่างในหลักสูตร ธรรมศึกษาตรี ก็จะมีอยู่แล้วในพุทธปฏิบัติ หน้าที่ของแม่ที่มีต่อลูกเป็นอย่างไร พ่อแม่มีหน้าที่อะไรต่อลูกบ้าง ลูกมีหน้าที่อะไรต่อพ่อแม่บ้าง” (K19)

ข. *แฟ้มส่วนบุคคล* เป็นแหล่งสารสนเทศภายในอีกแหล่งที่ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูป (K3, K5, K8, K11, K14, K19 และ K20) ใช้ค้นหาสารสนเทศหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาการสอน นอกเหนือจากความจำของตน เมื่อผู้ให้ข้อมูลหลักต้องการหนังสืออ้างอิง ก็จะเปิดดูหนังสือที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาที่ตนเก็บรวบรวมไว้ หนังสือเหล่านี้เป็นหนังสือตำราที่พระใช้ร่ำเรียนกัน “เดิมทีเดิวก็คือว่า หนังสือพุทธประวัติซึ่งสมเด็จพระมหาสมณเจ้า ท่านได้เรียบเรียงเป็นหลักสูตรนักเรียนชั้นตรี โท เอก ของพระ พระเรียน ก็เอาตัวนั้นเป็นพื้น ทีนี้เมื่อจะดูรายละเอียดขึ้นมา ก็ไปดูจากพระไตรปิฎกบ้าง จากที่คนอื่นเขาเขียนไว้บ้าง เอามาประกอบว่า เรื่องนี้จริงนะ เรื่องนี้เขาเล่าไว้ว่าอย่างนี้” (K3) หนังสือที่อยู่ในแฟ้มส่วนบุคคลและค้นหาเป็นข้อมูลอ้างอิงเหล่านี้เป็นหนังสือทางด้านพระพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก ปฐมสมโภช และหนังสือที่พระสงฆ์ในอดีตเขียนเอาไว้ “จากพระไตรปิฎกบ้าง จากหนังสือใน พุทธานุประวัติ ที่เป็นหลักสูตรของพระภิกษุสามเณรแล้ว บางอย่างก็ในพระไตรปิฎก แล้วก็จากหนังสือของพระเถระ พระนักคตินักเขียนท่านแต่งเอาไว้” (K5) “จากหนังสือที่ครูบาอาจารย์ รุ่นเก่า คนอื่นเขาเขียนเอาไว้” (K20)

(2) แหล่งสารสนเทศภายนอก

ก. *อินเทอร์เน็ต* ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูป (K3, K5, K8, K11, K14, K19 และ K20) ใช้ในการหาตัวอย่างเพื่อนำมาสื่อในการเรียนการสอน “ทำงานในเรื่องนั้นๆ อยู่แต่เราขาดข้อมูลมาสนับสนุน หรือ เราสงสัยแต่เรามีข้อมูลไม่เพียงพอเราก็ไปเสาะหา [ในอินเทอร์เน็ต] ...” (K14) “อยากจะได้อะไรก็ไปค้นหาเอาในอินเทอร์เน็ต” (K20) วิธีการในการให้ได้ข้อมูลนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปใช้วิธีการค้นหาโดยใช้กูเกิ้ล (google) “Google จะเป็นแหล่งค้นหา Google นี้จะเป็นแหล่งค้นหา เราอยากจะดูว่า อย่างเช่นว่า ไม่รู้ธรรมเลย อยากจะรู้ว่า แปลหมั่นสี่พันพระธรรมขันธ์ เขียนแค่ตัวเลขลงไปมันก็วิ่งขึ้นมา” (K3) “เดี๋ยวนี้ ถ้าเรื่องอะไรต่างๆ ถ้าเราต้องรู้อะไร รู้ความเคลื่อนไหว เราก็เข้าเน็ตไปเลย เข้าเน็ตไปบ๊ีบ นี อย่างมงคล 38 เราเข้าไปแล้ว เราเข้า google บ๊ีบ เราพิมพ์ มงคล 38 ก็จะออกมาให้เราเลย” (K11) สิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลหลักค้นหาทั้งหมดทั้ง ข้อความ ภาพ และเสียง ที่เราเรียกว่า สื่อผสม (multi-media) และผู้ให้ข้อมูลหลัก นำสารสนเทศที่ค้นหาได้นั้นไปจัดทำเพาเวอร์พอยท์ (power point) “จากอินเทอร์เน็ต ที่เราต้องหาทั้งภาพทั้งข้อมูล ... ค้นหาในนั้นเขาจะมีข้อมูลให้เสร็จเลย” (K8) “เราก็ไปหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต เราก็ search หาข้อมูลก่อน ว่า อันไหนมาสนับสนุนในการทำสื่อ power point อะไรได้บ้าง ก็จะใช้อินเทอร์เน็ตเป็นหลัก”

(K14) หรือ "ต้องไปค้น clip ด้วยตนเอง เพราะว่า เดี่ยวนี้เวลาสอนก็ต้องมีการสลับไปใช้สื่อการสอน เราก็ตัดไป clip โน้น clip นี้มาอะไรอย่างนี้ เพราะฉะนั้นต้องไปค้น clip ด้วยตนเอง. . . โฆษณาอะไรที่คิดว่าโดน ที่ชอบมากมาก นี่ก็ 7-11 เขาจะทำออกมาแต่ละครั้งนี่ไม่ว่าจะเป็นเรื่องพ่อ เรื่องแม่ เรื่องครู อะไรต่างๆ นี่ เขาทำมาแต่ละครั้งนี่ คีๆ ทั้งนั้นเลย . . ." (K19)

ข. *สื่อสารมวลชน* ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 3 รูป (K5, K8 และ K19)

ค้นหาข้อมูลจากสื่อมวลชน เช่น ทิว หนังสือพิมพ์ เป็นการหาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่สอน ชาวที่ปรากฏอยู่ในหนังสือพิมพ์นั้นสามารถเอาไปแสดงเปรียบเทียบถึงผลแห่งการกระทำผิดคิดให้นักเรียนดูเป็นตัวอย่าง "ถ้าเราสอนศีล 5 เราก็จะเอาข่าวพวกนี้เปรียบเทียบ อยู่ในศีล 5 การขโมยกันกันฆาตกรรม อะไรอย่างนี้ มันจะง่าย. . . บางครั้งอาตมาก็นำหนังสือพิมพ์ไปให้เด็กอ่านเลย" (K5) หรือ "เราดูทีวี ดูข่าว แล้วประการที่สองก็หนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์ที่. . . เตรียมมาพร้อมเรื่องของภาพจากหนังสือพิมพ์ คนฆ่ากัน จับบ้าน ทะเลาะ เพราะภาพพวกนี้จะเป็นเรื่องจริงที่เด็กสามารถดูมาก่อนแล้ว" (K8) นอกเหนือจากนำข่าวที่ปรากฏตามสื่อต่างๆ ไปเป็นตัวอย่างแล้ว ก็ยังนำไปเป็นสิ่งเสริมซึ่งเป็นรายการบันเทิงต่างๆ ที่กำลังเป็นที่นิยมให้เด็กรู้สึกสนุก ส่งผลให้มีสมาธิตั้งใจเรียน "อย่างบันเทิงนี้ หลวงพี่ จะต้องคิด ไม่ใช่เราเป็นคนจริงๆ แล้วไม่ใช่คนคิดละคร คิดโทรทัศน์ แต่ว่าบางที ที่เรามาพูดนี้ เราเพียงแค่ว่าจับมาเป็นมุขๆ อย่างบางทีหลวงพี่ไปปล่อยมุขละคร อย่างละคร กระแสะละคร ตอนนี้อาจจะเป็นเรื่องของ หวานใจกับนายจอมหยิ่ง หรือว่า วิواهر้าวุ่น อะไรอย่างนี้ . . . แล้วมีมุขอะไรที่สอดแทรกว่า ตัวละครอะไรเป็นอย่างนี้ เราก็จะได้พอรู้บ้าง ว่า ตอนนี้นี่อะไร มันกำลัง in trend อยู่ อะไรเป็นสมัยปัจจุบัน จะได้เข้าถึงใจวัยรุ่นได้" (K19)

จากผลการวิเคราะห์ข้างต้น สรุปได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปค้นหาสารสนเทศด้านเนื้อหาการสอนจากแหล่งสารสนเทศภายใน ได้แก่ ความจำของตน และแฟ้มส่วนบุคคล เป็นหลัก ส่วนแหล่งสารสนเทศภายนอก ได้แก่ อินเทอร์เน็ตและสื่อสารมวลชนนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักใช้ค้นหาข้อมูลเพื่อนำมายกเป็นตัวอย่างให้แก่ นักเรียน ได้เข้าใจมากยิ่งขึ้น โดยใช้อินเทอร์เน็ตเป็นหลัก

2.1.3 พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศในการแสดงพระธรรมเทศนา ผู้ให้ข้อมูล

หลักที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมการให้สารสนเทศโดยวิธีการแสดงพระธรรมเทศนา มีจำนวนทั้งสิ้น 4 รูป (K2, K9, K16 และ K18) มีคุณลักษณะดังนี้ อายุเฉลี่ย 51 ปี พรรษาเฉลี่ย 30 พรรษา ระดับการศึกษาทางโลกสูงสุดปริญญาเอก ต่ำสุดปริญญาตรี ระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุดเปรียญธรรม 9 ประโยค ต่ำสุดเปรียญธรรม 6 ประโยค

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศในการแสดงพระธรรมเทศนา เกิดขึ้นได้ 2 กรณีคือ 1) การแสดงพระธรรมเทศนาที่เกิดขึ้นจากการได้รับหมายนิมนต์ โดยเจ้าภาพหรือผู้จัดงานจัดทำหมายนิมนต์แจ้งความประสงค์ มากราบนิมนต์การผู้ให้

ข้อมูลหลัก ซึ่งในหมายนินต์โดยปกติจะระบุ วัน เวลา สถานที่ และอาจกำหนดหัวข้อในการแสดง พระธรรมเทศนามาให้หรือไม่ได้กำหนดหัวข้อในการแสดงพระธรรมเทศนามาให้ 2) การแสดง พระธรรมเทศนาโดยไม่ได้รับหมายนินต์ แต่ได้รับมอบหมายให้แสดงพระธรรมเทศนาภายในวัด ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

จากสถานการณ์ของกิจกรรมการให้สารสนเทศโดยการแสดงพระธรรมเทศนาค่าที่ 2 แบบข้างต้นทำให้เกิดสถานการณ์ที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลหลักเกิดความถี่ถ้วน 2 ช่วงเวลา ได้แก่ 1) ช่วงแรกเป็นช่วงแสวงหาสารสนเทศด้านหัวข้อและกลุ่มผู้ฟัง และ 2) ช่วงที่สองเป็นช่วงแสวงหาสารสนเทศด้านเนื้อหาที่จะเทศน์ อธิบายได้ดังนี้

1) ช่วงแสวงหาสารสนเทศด้านหัวข้อและกลุ่มผู้ฟัง เกิดขึ้นหลังจากได้รับหมายนินต์ให้แสดงธรรมซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลหลัก เกิดความถี่ถ้วนด้านหัวข้อและกลุ่มผู้ฟังจึงเริ่มแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งต่างๆ ตามตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 แสดงความถี่ถ้วนช่วงแรกของการแสดงพระธรรมเทศนา

ลักษณะการแสดงพระธรรมเทศนา	ความถี่ถ้วน	
	ด้านหัวข้อการแสดงธรรม (รูป)	ด้านกลุ่มผู้ฟัง (รูป)
ได้รับหมายนินต์แสดงพระธรรมเทศนาภายนอกวัด	2	2
ได้รับมอบหมายแสดงพระธรรมเทศนาภายในวัด	2	-
รวม	4	2

จากตารางที่ 4.9 พบว่า กิจกรรมการให้โดยการแสดงธรรมเกิดขึ้นจาก 2 ลักษณะคือ ได้รับหมายนินต์ให้แสดงพระธรรมเทศนาภายนอกวัด และ การแสดงพระธรรมเทศนาภายในวัดในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งการแสดงพระธรรมเทศนาทั้ง 2 ลักษณะมีความถี่ถ้วนด้านหัวข้อการแสดงธรรมเหมือนกัน สามารถอธิบายได้ดังนี้

1) ความถี่ถ้วนด้านหัวข้อการแสดงธรรม ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงพระธรรมเทศนา โดยได้รับหมายนินต์มีจำนวน 2 รูป (K2 และ K18) ซึ่งภายในหมายนินต์ไม่ได้กำหนดหัวข้อการแสดงพระธรรมเทศนามาให้ “หัวข้อเขาไม่ได้ระบุหัวข้อ

เพียงแต่ว่า แสดงธรรมเนื่องในวันพระ หรือวันอาทิตย์”(K18) ดังนั้นผู้ให้ข้อมูลหลักต้องกำหนดหัวข้อการแสดงพระธรรมเทศนาเอง หลังจากนั้นก็จะแสวงหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องสำหรับการแสดงพระธรรมเทศนานั้น “หัวข้อเราคิดเอง . . . เราจะเทศน์เรื่องอะไร เราก็ต้องร่างวางโครงของเราไว้ก่อน เสร็จแล้วเราก็ต้องไปเที่ยวค้นหาข้อมูลมาประกอบ” (K2) และในกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลหลักได้รับหมายนิมนต์และเป็นการแสดงพระธรรมเทศนาในงานที่มีการแสดงพระธรรมเทศนาดิฉันมาหลายวัน สิ่งผู้ให้ข้อมูลหลักต้องการทราบก่อนก็คือ พระรูปอื่นที่เคยเทศน์ก่อนหน้านั้นเทศน์ด้วยเรื่องอะไรบ้าง ไปบ้างแล้ว เพื่อไม่ให้เรื่องที่จะเทศน์นั้นซ้ำกัน “เราศึกษาว่า ท่านไปเทศน์กันเรื่องอะไรบ้าง ที่นี้ หนึ่ง พอศึกษาแล้ว เราจะรู้แนวที่พอจะคุ้นเคยรู้จัก เราจะรู้ว่า รูปนี้แสดงแนวไหนเรื่องอะไร” (K2) ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงพระธรรมเทศนาภายในวัดในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มี 2 รูป (K9 และ K16) เป็นกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลหลักได้รับมอบหมายให้ขึ้นเทศน์ ดังนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักจะกำหนดหัวข้อการแสดงพระธรรมเทศนาเอง หลังจากนั้นก็จะแสวงหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องสำหรับการแสดงพระธรรมเทศนานั้น “ต้องเตรียม ก็คือ กำหนดเองว่าวันนี้จะเทศน์เรื่องอะไร . . .” (K9)

2) ความต้องการเร่งด่วนด้านกลุ่มผู้ฟัง พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ได้รับมอบหมายให้แสดงพระธรรมเทศนาภายในวัดในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักทราบถึงกลุ่มผู้ฟังว่าเป็นใคร “เทศน์ให้หนักประชาชนผู้รู้ฟังใช่ไหม ก็ต้องเตรียมเป็นพิเศษ ฟังธรรมะแล้วเขาเข้าใจธรรมะแล้วก็เป็นคนเก่า คนแก่ ฟังเทศน์ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” (K9) แต่ถ้าหากผู้ให้ข้อมูลหลักที่ได้รับหมายนิมนต์ และในหมายนิมนต์นั้นไม่ได้กำหนดกลุ่มผู้ฟัง หรือ เป็นงานแสดงพระธรรมเทศนาในวัดพระแก้ว หรือ งานที่คาดว่าจะมีเจ้านายเข้าฟังด้วย ผู้ให้ข้อมูลหลักก็เกิดความต้องการด้านผู้ฟังให้ชัดเจน “ใครฟัง อะไรบ้างอย่างนี้ ราชินิกุล มาฟังหรือเปล่า” (K18)

จะเห็นได้ว่า การให้สารสนเทศโดยการแสดงพระธรรมเทศนาทั้ง 2 ลักษณะ เกิดความต้องการเร่งด่วนที่เหมือนกันคือ ความต้องการด้านหัวข้อการแสดงธรรม แต่ถ้าหากเป็นการแสดงพระธรรมเทศนาภายนอกวัด ผู้ให้ข้อมูลหลัก เกิดความต้องการเร่งด่วนอีกประการหนึ่งคือ ความชัดเจนด้านกลุ่มผู้ฟัง และจากความต้องการเร่งด่วนที่เกิดขึ้นส่งผลให้ผู้ให้ข้อมูลหลัก ค้นหาจากแหล่งสารสนเทศต่างๆ ที่ตนคิดว่าสนองความต้องการนั้นได้ดีที่สุด แหล่งสารสนเทศที่ใช้ในการแสวงหาข้อมูลด้านหัวข้อการแสดงธรรม ปรากฏตามตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 แหล่งสารสนเทศที่ใช้เพื่อสนองความต้องการเร่งด่วนด้านหัวข้อและกลุ่มผู้ฟัง

ความต้องการเร่งด่วน	แหล่งสารสนเทศภายใน	แหล่งสารสนเทศภายนอก
	เพิ่มส่วนบุคคล (รูป)	ติดต่อโดยตรง (รูป)
หัวข้อการแสดงพระธรรมเทศนา	4	2
ความชัดเจนด้านกลุ่มผู้ฟัง	-	2
รวม	4	4

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักใช้แหล่งสารสนเทศภายในและแหล่งสารสนเทศภายนอก แสวงหาสารสนเทศ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความชัดเจนของหัวข้อการแสดงพระธรรมเทศนา สามารถอธิบายได้ดังนี้

(1) แหล่งสารสนเทศภายใน ได้แก่ เพิ่มส่วนบุคคล เป็นแหล่งสารสนเทศที่ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูป (K2, K9, K16 และ K18) ใช้เป็นแหล่งแสวงหาหัวข้อการแสดงพระธรรมเทศนาอาจเป็นหนังสือ ตำรา ทางด้านพระพุทธศาสนาหรือสิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลหลักได้จดบันทึก ได้เก็บสะสมเอาไว้ “ก็ธรรมะ[หัวข้อการแสดงธรรม] ก็มีอยู่ในตำราอยู่แล้ว ก็ค้นจากนั้น นวโกวาท หรือว่าธรรมะทั่วไป ก็ขยายความ” (K9) ซึ่งหนังสือตำราเหล่านั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับธรรมะ “หัวข้อธรรมะ[หัวข้อการแสดงธรรม] ไม่ได้คิดเองนะ หัวข้อธรรมะจากพระไตรปิฎก จากนวโกวาท จากตำรับตำรา...เปิดดูหัวข้อธรรมะที่ท่านเจ้าคุณประยุตต์ ท่านได้รวบรวมมาเป็นพจนานุกรมเอาไว้ฉบับพุทธศาสตร์ กับฉบับประมวลธรรม มันมีประมวลศัพท์ ประมวลธรรม ก็ดูในรายละเอียดต่างๆ” (K18) หรือบางครั้งอาจเป็นหนังสือที่ไม่เกี่ยวข้องกับธรรมะอาจเป็นวารสาร นิตยสาร ที่ตนสนใจเก็บสะสมไว้ “...ชื่อพระธรรมเทศนานี้ ไม่ใช่ชื่อที่ฉันคิดเอง แต่จะไปค้นมาได้จาก เป็นพระคำรัสของสมเด็จพระเจ้า...ไปค้น ค้นคว้าหาจากหนังสือเก่า ๆ พระราชคำรัสเก่า ๆ บังเอิญไปเจอเข้า... เราก็หยิบเอาพระราชคำรัส ตรงนี้มาเป็นหัวข้อ พระธรรมเทศนา” (K2)

(2) แหล่งสารสนเทศภายนอก ได้แก่ การติดต่อโดยตรง (การติดต่อระหว่างบุคคล) ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 2 รูป (K2 และ K18) แสวงหาข้อมูลด้านหัวข้อการแสดงพระธรรมเทศนาและความชัดเจนด้านกลุ่มผู้ฟังด้วยวิธีติดต่อสอบถาม

ก. ด้านหัวข้อการแสดงธรรม ในกรณีที่ได้รับหมายนิมนต์ให้แสดงพระธรรมเทศนาในงานที่มีลักษณะต่อเนื่องยาวนาน พอสมควรผู้ให้ข้อมูลหลักปรึกษาหารือกับพระสงฆ์ด้วยกันเกี่ยวกับการแสดงพระธรรมเทศนาของพระสงฆ์รูปอื่นๆ ที่แสดงฯ ไปก่อน ว่า

แสดงพระธรรมเทศนาเกี่ยวกับเรื่องอะไรไปบ้างแล้ว “กัลยาณมิตรของกันช่วยกัน ก็คือ ท่านเจ้าคุณพระราชวิจิตรปฏิภาณ วัดสุทัศน์ องค์กรนี้จะเทศน์เรื่องอะไร องค์กรนั้นจะเทศน์เรื่องอะไรเราจะปรึกษากัน” (K2)

ข. ความชัดเจนด้านกลุ่มผู้ฟัง ในกรณีที่ได้รับหมายนิมนต์ให้ไปแสดงพระธรรมเทศนาอาจสอบถามจากบุคคลที่มานิมนต์เกี่ยวกับกลุ่มผู้ฟังว่ามีใครบ้าง “ใครฟังอะไรบ้างอย่างนี้ ราชินิกุล มาฟังหรือเปล่า... เริ่มเจาะแล้ว เริ่มเจาะถามจากผู้นิมนต์ จากพระราชวังมา... ถามตอนที่เขมานิมนต์เลย เพราะเขาจะถือฎีกานิมนต์ เขาไม่ได้ส่งมาทางไปรษณีย์ เขาจะมีคนถือหมายมา เราก็ถามที่คน” (K18) หลังจากนั้นผู้ให้ข้อมูลหลักก็จะเริ่มแสวงหาข้อมูลเพื่อกำหนดเป็นหัวข้อการแสดงพระธรรมเทศนา

สรุปได้ว่า แหล่งสารสนเทศที่ผู้ให้ข้อมูลหลักค้นหาสารสนเทศเพื่อสนองความต้องการเร่งด่วนในส่วนของหัวข้อการแสดงพระธรรมเทศนาและความชัดเจนด้านกลุ่มผู้ฟังในส่วนของการตั้งหัวข้อในการแสดงพระธรรมเทศนา ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูป จะค้นหาหัวข้อจากแฟ้มส่วนบุคคล เช่น นวโกวาท พระไตรปิฎก ประมวลศัพท์ ประมวลธรรม เป็นต้น ส่วนความชัดเจนด้านกลุ่มผู้ฟัง ผู้ให้ข้อมูลหลักจะใช้วิธีสอบถามจากผู้ถือหมายนิมนต์

2) ช่วงการแสวงหาสารสนเทศด้านเนื้อหาในการแสดงพระธรรมเทศนา หลังจากกำหนดหัวข้อการแสดงพระธรรมเทศนาและรู้จักกลุ่มผู้ฟังแล้ว ผู้ให้ข้อมูลหลักเกิดความต้องการเร่งด่วนอีกประการหนึ่งคือ ความต้องการเร่งด่วนด้านรายละเอียดของเนื้อหา ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งต่างๆ ปรากฏตามตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.11 แสดงแหล่งสารสนเทศที่ใช้ในการแสวงหาข้อมูลเพื่อสนองความต้องการเร่งด่วนเกี่ยวกับรายละเอียดด้านเนื้อหา

ความต้องการเร่งด่วน	แหล่งสารสนเทศภายใน			แหล่งสารสนเทศภายนอก	
	ความจำ ของตน (รูป)	แฟ้มส่วน บุคคล (รูป)	สื่อสาร มวลชน (รูป)	ติดต่อโดยตรง (รูป)	อินเทอร์เน็ต (รูป)
รายละเอียดด้านเนื้อหา	4	4	2	1	1
รวม	4	4	2	1	1

จากตารางที่ 4.11 พบว่า การแสวงหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในการแสดงพระธรรมเทศนา ผู้ให้ข้อมูลหลักใช้แหล่งสารสนเทศเดียวกัน สามารถอธิบายได้ดังนี้

(1) แหล่งสารสนเทศภายใน

ก. ความจำของผู้ให้ข้อมูลหลัก เป็นแหล่งสารสนเทศที่ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูป (K2, K9, K16 และ K18) กล่าวถึงอันดับแรก อาจเป็นเพราะผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นพระสงฆ์ที่บวชมานานและจากการที่ได้ร่ำเรียนมา หรือจากการติดตามเรื่องราวที่ตนสนใจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ผู้ให้ข้อมูลหลักจำได้และสามารถเรียกขึ้นมาใช้เมื่อมีความต้องการ “คือไม่ต้องไปค้นหาหรอก มันอยู่ในสมองหมดแล้ว เพียงแต่เราไปนั่งนึกว่าเราจะใช้อะไร ถ้าเราไม่แม่นหัวข้อ ก็ไปเปิดดูหัวข้อสักหน่อย ทบทวนสักหน่อย แล้วก็ไปแสดงตามนั้น”(K18) ซึ่งสารสนเทศในความทรงจำนี้อาจมาจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน ทั้งทางโลกและทางธรรม “... คือบังเอิญมันเป็นอย่างนี้ คือตั้งแต่เด็กคำบรรพ์บังเอิญเป็นคนติดตามและสนใจเรื่องราวเกี่ยวพระราชวงศ์นี้มาตั้งแต่เล็ก เล็ก แล้วเราก็ดูข่าว ภาพมันติดตาประจำ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มหาวชิราลงกรณ เสด็จโดย ส. ลงบนเขาตรง โนนตรงนี้ ไปเยี่ยม ตชด. มั่ง ชาวเขามั่ง ภาพมันติดตา...” (K2)

ข. *แฟ้มส่วนบุคคล* เป็นแหล่งสารสนเทศที่ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูป (K2, K9, K16 และ K18) ใช้เป็นแหล่งแสวงหาอีกแหล่งหนึ่งซึ่งอาจเป็นหนังสือ ตำรา หรือสิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลหลักได้จัดบันทึก ได้เก็บสะสมเอาไว้ เช่น พระไตรปิฎก นวโกวาท ผลงานของครูบาอาจารย์ที่เป็นหนังสือทางด้านธรรมะ เป็นต้น “... หนังสือธรรมะของหลวงพ่อดังๆ ของท่านเจ้าคุณพระสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ หรือของท่านประยูรศักดิ์... ติดตามงานของท่าน เอามาใช้เป็นประโยชน์ได้” (K9) ซึ่งหากผู้ให้ข้อมูลหลักต้องการตรวจสอบข้อมูลว่าถูกต้องหรือเปล่านั้นก็จะเปิดดูจากพระไตรปิฎกที่ตนเก็บไว้ “อิงจากพระไตรปิฎกเลย เพื่อจะขยายผลต้องไปดูในพระไตรปิฎก คือถ้าจะขยายความต้องพระไตรปิฎก ถ้าหากจะดูหัวข้อก็ดูที่ท่านทำมา ประมวลศัพท์ ประมวลธรรม” (K18) นอกเหนือจากหนังสือทางด้านธรรมะแล้วยังมีหนังสือทั่วไปที่ผู้ให้ข้อมูลหลักเก็บรวบรวมสะสมไว้ และหยิบมาใช้เมื่อมีความต้องการเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ “หนังสือที่เรามี แล้วก็หนังสือเกี่ยวกับพระราชดำรัส พระบรมราโชวาท แล้วก็พระราชประวัติ... แล้วก็เวลาเป็นข่าว เป็นหนังสือพิมพ์เราอ่านเสร็จเราก็จะเก็บไว้ เราไม่นึกหรอกว่า ไอ้ข้อมูลบางอย่างเราเก็บไว้เป็น 10 ปี 20 ปี แล้วเราจะต้องมาใช้” (K2)

(2) แหล่งสารสนเทศภายนอก

ก. *สื่อสารมวลชน* ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 2 รูป (K16) ได้ติดตามสภาพเหตุการณ์เรื่องราวข่าวสารตามสื่อสารมวลชน อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และนำเรื่องราวนั้นเป็นเนื้อหาในการแสดงธรรม “เพราะที่จริง สื่อทีวีเขาก็เอาจากหนังสือพิมพ์ ไซ้ใหม่ เพราะว่าเรา

อันนี้น่าสนใจนะ ที่จริงถ้าเราไม่ได้อ่านหนังสือพิมพ์ เราดูจากทีวี ก็ได้ข้อมูลเหมือนกัน” (K16) และ “เราได้ข่าวสารเช่น จาก จากโทรทัศน์บ้าง จากวิทยุบ้าง จากหนังสือพิมพ์ นิตยสาร โดยทั่วไปที่มันเป็นข่าวสารข้อมูลในปัจจุบัน จากการได้ยิน ได้ฟัง จากการสังเกตบ้าง จากการไปสัมผัสด้วยชีวิตประจำวันบ้าง เราก็ประมวลนี่ถึงข้อมูลที่เราได้รู้มา ศึกษามา อ้อ มันไม่ต่างไปจากนี้ เพราะฉะนั้นเป็นข้อมูลที่แน่น แล้วก็ข้อมูลที่ชัดเจน แล้วก็ข้อมูลที่พฤติกรรมจริงๆ มันเป็นแบบนี้” (K18)

ข. อินเทอร์เน็ต ผู้ให้ข้อมูลหลักเพียงรูปเดียว (K16) ที่ค้นหาข้อมูลการ แสดงพระธรรมเทศนาจากอินเทอร์เน็ต “เวลาที่อาตมา อยากจะไปเทศน์ อาตมาจะไป search หา ไป ค้นหา อย่างเช่นทุกวันนี้ เราอยากจะได้านิสงส์ การแสดงพระธรรมเทศนาเรื่องใด เรื่องหนึ่ง นะ พิมพ์ว่า อานิสงส์ นั้นไป เขาจะตอบให้ทันทีเลย” (K16)

ค. การติดต่อระหว่างบุคคล ผู้ให้ข้อมูลหลักเพียงรูปเดียว (K2) ได้ปรึกษา เนื้อหาการ แสดงพระธรรมเทศนา กับพระผู้ใหญ่ หรือพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับ “ถ้ามีเวลาก็ไปพบเอง เช่น ท่านเจ้าคุณพระธรรมโกศาจารย์ เจ้าอาวาส . . . ท่านเจ้าคุณพระธรรมกิตติวงศ์ ซึ่งท่านเหล่านี้ข้อมูลของท่าน และที่ไปที่มาของท่าน เพราะความที่แต่ละท่านเป็นราชบัณฑิต เป็นเปรียญธรรม 9 ประโยค และท่านเป็นนักปราชญ์จริงๆ” (K2) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหัวข้อการ แสดงพระธรรมเทศนา และสถานที่ที่ไปเทศน์นั้นคือ งานราชพิธี ผู้ให้ข้อมูลหลักจึงต้องการ ตรวจสอบข้อมูลให้ถูกต้อง “เราก็อาศัยฟังท่าน ไปขอท่าน นะ เช่นเราคิดตรงนี้ ขอตรงนี้ เนื่องจากว่า ท่านเหล่านี้ท่านจะรู้ มองเห็นแล้ว ท่านจะบอกทันที อยู่ตรงนั้น ตรงนั้น ถ้าไม่อย่างนั้นท่านก็หยิบ หนังสือให้เลย บางทีท่านก็ไปกดข้อมูลของท่านเอาไว้ นี่ก็คือสิ่งที่ท่านผู้หลักผู้ใหญ่ท่านเมตตา” (K2)

จากผลการวิเคราะห์ข้างต้นสรุปได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักจะแสวงหา สารสนเทศที่มีลักษณะเป็นเนื้อหาสำหรับการแสดงพระธรรมเทศนา เพื่อสนองความต้องการที่รอคอยได้ ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปใช้แหล่งสารสนเทศภายใน ได้แก่ ความจำของตน และเพิ่มส่วนบุคคล หลังจากนั้นก็จะไปค้นหาจากแหล่งสารสนเทศภายนอก ได้แก่ สื่อสารมวลชน อินเทอร์เน็ต และการติดต่อระหว่างบุคคล ตามลำดับ

2.1.4 พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศในการแต่งหนังสือด้านพระพุทธศาสนา

ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับกิจกรรมการให้สารสนเทศโดยการแต่งหนังสือด้านพระพุทธศาสนา มีจำนวนทั้งสิ้น 4 รูป (K1, K4, K17 และ K19) มีคุณลักษณะดังนี้ อายุเฉลี่ย 47 ปี พรรษาเฉลี่ย 27 พรรษา ระดับการศึกษาทางโลกสูงสุดปริญญาเอก ต่ำสุดปริญญาตรี ระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุดเปรียญธรรม 9 ประโยค ต่ำสุดเปรียญธรรม 8 ประโยค ผลการวิเคราะห์พบว่า พฤติกรรมการ

แสวงหาสารสนเทศในการแต่งหนังสือในงานวิจัยฉบับนี้ เกิดขึ้นจาก 2 กรณี ได้แก่ 1) ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 3 รูป (K1, K4 และ K17) ต้องการถ่ายทอดความรู้ที่ตนได้ศึกษาเล่าเรียน ได้สะสมความรู้ และเห็นว่าความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนานั้นน่าจะเผยแพร่ให้บุคคลทั่วไปได้เข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้จึงได้เขียนถ่ายทอดความรู้โดยการแต่งหนังสือ “เริ่มต้นจากการที่อาตมาอ่านหนังสือแนวคู่มือการปฏิบัติธรรมของครูบาอาจารย์สายวัดป่าเยอะมาก แล้วอาตมาก็เห็นแง่มุมที่ดี ๆ มากมายแต่ไม่ได้รับการพูดถึง อาตมาจึงหยิบเอาเรื่องราวเหล่านั้นมาเขียนถึง” (K1) และ 2) ผู้ให้ข้อมูลหลักเพียงรูปเดียว (K19) ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ทางด้านพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดแรงบันดาลใจว่าสิ่งที่ตนปฏิบัตินั้นเป็นเรื่องที่น่าจะถ่ายทอดให้ผู้สนใจเกิดความรู้ความเข้าใจจึงถ่ายทอดความรู้จากการปฏิบัติหน้าที่นั้น “มาจากประสบการณ์ที่ได้ทำงานมา มันก็เลยทำให้กลายเป็นคนรู้เรื่องพืด คือเห็นแล้วจำได้เลยว่า อันนี้ พืดอะไร ด้านไหนอะไรอย่างไร อะไรนั่งก่อนนั่งหลัง” (K19)

กิจกรรมการให้สารสนเทศด้านการแต่งหนังสือ ที่เกิดขึ้นจาก 2 กรณี ความสนใจส่วนตัว หรือจากงานที่ปฏิบัติ มีจุดมุ่งหมายเหมือนกันคือ ต้องการเพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้แก่สาธารณชนทั่วไป และสิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลหลักต้องการเร่งด่วนคือ ข้อมูลด้านเนื้อหา ส่งผลให้ผู้ให้ข้อมูลหลักแสวงหาสารสนเทศเพื่อสนองความต้องการนั้น พบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักค้นหาจากแหล่งที่ปรากฏตามตารางที่ 4.12

ตารางที่ 4.12 แหล่งสารสนเทศที่ใช้เพื่อสนองความต้องการเร่งด่วนด้านเนื้อหา

ความต้องการเร่งด่วน	แหล่งสารสนเทศภายใน		แหล่งสารสนเทศภายนอก
	ความจำของตน (รูป)	มีส่วนบุคคล (รูป)	ติดต่อโดยตรง (รูป)
รายละเอียดด้านเนื้อหา	4	4	1
รวม	4	4	1

จากตารางที่ 4.12 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักใช้แหล่งสารสนเทศภายในและแหล่งสารสนเทศภายนอก แสวงหาสารสนเทศ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหา ในการแต่งหนังสือทางด้านพระพุทธศาสนา สามารถอธิบายได้ดังนี้

1) แหล่งสารสนเทศภายใน

(1) ความจำของผู้ให้ข้อมูลหลัก เป็นแหล่งสารสนเทศที่ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูป (K1, K4, K17 และ K19) ใช้ในการค้นหาข้อมูลเป็นอันดับแรก จากการที่ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปนั้นบวชเรียนมาเป็นเวลานาน ไม่น้อยกว่า 27 ปี และตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ก็ได้ศึกษาเล่าเรียน และสะสมความรู้ที่เกิดขึ้นจากชีวิตประจำวัน หน้าที่การงาน จนสามารถเรียกได้ว่าเป็นนักวิชาการ หรือนักปราชญ์ เมื่อมีความต้องการข้อมูลที่จะแต่งหนังสือทางด้านพระพุทธศาสนา ก็สามารถเรียกความรู้ที่ตนมีมาใช้ได้ทันที “อาตมามันรู้ของตัวเอง ... คือ ข้อมูลเหล่านี้เราไม่ได้อ่านมาแคว้นสองวัน ก่อน ก่อนที่จะเขียนนะ คืออาตมาอ่านตั้งแต่เป็นเณร พอถึงเวลาจบเปรียญ 9 อาตมาถึงมานั่งลงเขียนหนังสือ ฉะนั้นกระบวนการสะสมข้อมูลเกิดตอนอยู่เชิงราชคฤห์ซ้ำ พอเรียนจบปุ๊บเวลามันมีถึงได้เริ่มเขียนอย่างที่ใจต้องการจริง ๆ .. มันก็เหมือนในหัวเรามันเป็น Google ... มัน click ออกมาเอง มันเป็นอย่างนี้ เพราะว่าเราหาข้อมูลมาทั้งชีวิต .. ข้อมูลเหล่านี้มีอยู่ในหัวอาตมาแล้วระดับหนึ่ง” (K1) “...ไม่ต้องไปเปิดตำราที่ไหนเลย ก็ใช้ความรู้ที่เก็บสะสม มันเก็บสะสมไว้เมื่อไรก็ไม่รู้ ความรู้ อย่างนั้นมันก็ออกมา .. คิดเอาเป็นจินตนาการ ไปเลย จากประสบการณ์เลย ข้อเท็จจริงเลย” (K4) “ประสบการณ์เดิม จะมาก ประสบการณ์ทางความคิด ประสบการณ์จากการอ่าน จากการคุยการสนทนากับแหล่งข้อมูลต่างๆ มันก็จะมาเป็นภาษาใหม่ ภาษาหนังสือที่เราเขียน” (K17)

(2) *เพิ่มส่วนบุคคล* เป็นแหล่งสารสนเทศที่ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูป (K1, K4, K17 และ K19) ใช้ในการค้นหาข้อมูลในการแต่งหนังสือ หลังจากที่ได้ผู้ให้ข้อมูลหลักค้นหาจากความจำของตน แล้ว เมื่อเกิดความสงสัยหรือไม่แน่ใจจะใ้บางอย่างก็จะค้นหาเพิ่มส่วนบุคคลที่ตนสะสมไว้ “มีหนังสือเป็นของตนเอง หนังสือ กองพะเนินดินตึก” (K4) ซึ่งมีทั้งหนังสือตำราทางด้านพระพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก หนังสือที่พระผู้ใหญ่ได้ลิขิตไว้ “เรื่องไหนที่รู้ไม่ชัดก็มาเช็คใหม่ กลับไปอ่านใหม่ กลับไปค้นใหม่ เทียบเคียงใหม่ หรือบางเล่มก็กลับไปพลิกพระไตรปิฎกเพื่อสอบทานใหม่ทั้งหมดอย่างนี้ก็มี .. เรื่องไหนที่อาตมาสงสัย อาตมาก็ไปค้นใหม่เลย เช่น หลวงพ่ออี ท่านแผ่เมตตาให้ช้าง ไซ้ไหม ช้างมันหลบ มันสยบลงได้ อาตมาก็ไปค้นเรื่องพระพุทธเจ้ากับองค์ลีมาลในพระไตรปิฎกต่อ ว่ามันเคยมีเหตุการณ์อย่างนี้ในพุทธกาลนี้มา จากนั้นก็ไปค้นในเมตตาสูตราว่าด้วยอานิสงค์ของการเจริญเมตตา จากนั้นก็ไปอ่านในคัมภีร์ วิสุทธิมรรค คู่มือเปรียญ 9 ของพระพุทธโกษาจารย์ ว่าท่านเขียนถึงเมตตาไว้อย่างไรบ้าง” (K1) “ตอนที่คิดทำ ก็ไม่เร่งด่วน ก็คิดนึกเอา ก็เขียนไปทีละคำ ละคำ แล้วก็พิมพ์เล่มหนึ่งก่อน ได้สัก 7-8 เดี่ยวไม่ใช่ 70-80 คำ ได้ประมาณสัก 200-300 คำ ก็พิมพ์เป็นเล่ม เล่มหนึ่งก่อน เขียนเล่นๆ พอพิมพ์แจกไปคนสนใจ ตอนนี่ ก็เริ่มเร่งด่วนละ นั่นก็คือเริ่มหาคำ คราวนี้เราจะได้แหล่งคำจากไหน ก็จากพจนานุกรม

ฉบับราชบัณฑิตยสถาน แล้วก็จากหนังสือพระไตรปิฎก จากอรรถกถา จากฎีกา จากอะไรต่อมิอะไร
ที่นี้” (K4)

2) แหล่งสารสนเทศภายนอก ได้แก่ การติดต่อโดยตรง มีผู้ให้ข้อมูลหลัก
เพียงรูปเดียว (K19) ที่มีการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล เพื่อขอข้อมูล หรือสอบถามในเรื่องที่ไม่รู้
ไม่แน่ใจ ถือว่าเป็นแหล่งที่สำคัญมากสำหรับการเขียนหนังสือของผู้ให้ข้อมูลหลัก เพราะ ผู้ที่ผู้ให้
ข้อมูลหลักติดต่อนั้น มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่เขียนเป็นอย่างดี และมีเอกสาร ตำรา ที่ให้ผู้ให้ข้อมูล
หลักนำไปใช้อ้างอิงได้ ซึ่งหนังสือเอกสารที่ติดต่อยืมนั้น เป็นเอกสารหายาก “ไปเอาหนังสือของ
คุณสมบูรณ์ บุญครอบ เขาทำมานี้ มันก็ไม่ครบทุกชิ้น เราก็เอ๊ะ อะไรมันไม่ครบ เขาหลงไม่ครบ แล้วก็
เลยเกิดความต้องการ... จนกระทั่งคุณสมบูรณ์ นี่แหละช่วย มีที่ขึ้น list มาหมด แล้วก็เอาพดด้วงจริง
มาให้ แล้วก็ได้จากท่านเจ้าคุณวัดเทวราช หนังสือเก่าๆ มาให้เยอะเลย หนังสือโบราณทั้งนั้น มีของ
กรมพระยานริศ มาให้แล้วก็ได้จากครูบาอาจารย์บอกเล่าเก็บด้วย ได้จากพี่สมบูรณ์ด้วย เพราะพี่
สมบูรณ์เขาดูแลเรื่อง สมณะศักดิ์ พดด้วง ของสำนักพุทธอยู่ แล้วก็จะมีตำราเก่าๆ ด้วยเยอะ... มัน
ไม่ใช่หนังสือใหม่ นะ พวกนี้มันต้องไปหาหนังสือเก่า หนังสือโบราณ โบราณขายไม่ก็ร้อยแต่พอเรา
ไปซื้อจริงๆ หลายพัน ” (K19)

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า กิจกรรมการให้สารสนเทศโดยการแต่งหนังสือ
ทางพระพุทธศาสนานั้นเกิดขึ้นจากความต้องการส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลหลัก จากการระดมองค์
ความรู้มาตลอดชีวิตและอยากถ่ายทอดให้ผู้สนใจ ความต้องการเร่งด่วนที่เกิดขึ้นคือด้านเนื้อหา
แหล่งสารสนเทศที่ใช้เป็นแหล่งสารสนเทศภายในทั้งความจำและเพิ่มส่วนบุคคล ส่วนแหล่ง
ภายนอกที่ใช้คือการติดต่อระหว่างบุคคล

2.2 การรวบรวมสารสนเทศ (information gathering) เป็นการกระทำของผู้ให้
ข้อมูลหลักที่ตระหนักและยอมรับว่าตนมีความต้องการสารสนเทศระดับหนึ่ง ซึ่งเป็นระดับที่ไม่
เร่งด่วนและแสดงออกไม่ชัดเจน ผู้ให้ข้อมูลหลักจึงเก็บรวบรวมสารสนเทศที่ตนสนใจ หรือที่
คาดการณ์ว่าจะจะเป็นประโยชน์ต่อการใช้งานในอนาคต โดยมีจุดมุ่งหมายมิใช่เพื่อการแก้ปัญหา หรือ
ตัดสินใจเฉพาะในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแต่เป็นความต้องการเรื่องที่ตนสนใจ (current approach) เป็น
การกระทำที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการสารสนเทศที่สามารถคอยได้ (deferred need)

ผลการวิเคราะห์ พบว่า การรวบรวมสารสนเทศของผู้ให้ข้อมูลหลักเป็น
กิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามข้อมูลข่าวสารทั้งทางโลกและทางธรรม ผ่านกิจกรรม
หลากหลายประเภท ซึ่งกิจกรรมเหล่านั้นมีลักษณะเป็นพฤติกรรมสารสนเทศในแต่ละวันของผู้ให้
ข้อมูลหลัก พฤติกรรมนี้ครอบคลุมทั้งการแสวงหาสารสนเทศ 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) การแสวงหา
สารสนเทศที่ผู้ให้ข้อมูลหลักมิได้ริเริ่มเอง (passive) หมายถึง ผู้ให้ข้อมูลหลักไม่ได้มีความตั้งใจที่จะ

ค้นหาสารสนเทศเป็นการเฉพาะ แต่ก็ได้รับสารสนเทศที่ตนสนใจ จากหลากหลายช่องทางแต่ในงานวิจัยฉบับนี้ผ่านวิธีการหรือกิจกรรม 6 ประเภท ได้แก่ การอ่านหนังสือพิมพ์ การรับชมโทรทัศน์ การฟังวิทยุ การอ่านหนังสือ การใช้อินเทอร์เน็ต จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) และข้อความสั้น (SMS) และ 2) การแสวงหาสารสนเทศที่ผู้ให้ข้อมูลหลักริเริ่มเอง (active) หมายถึง ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความตั้งใจที่แสวงหาสารสนเทศ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 8 รูป รวบรวมสารสนเทศผ่านวิธีการติดต่อโดยตรง (สนทนา)

กิจกรรมเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับความต้องการที่รอคอยได้ ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการรวบรวมสารสนเทศทั้งสิ้น ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ความถี่วิธีการรวบรวมสารสนเทศของผู้ให้ข้อมูลหลัก ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ สรุปผลได้ตามตารางที่ 4.13

ตารางที่ 4.13 แสดงค่าความถี่และจำนวนร้อยละของวิธีการรวบรวมสารสนเทศ

วิธีการรวบรวมสารสนเทศ	จำนวน (รูป)	จำนวน (ครั้ง)	ร้อยละ
การแสวงหาสารสนเทศที่ผู้ให้ข้อมูลหลักมิได้ริเริ่มเอง (passive)			
การอ่านหนังสือพิมพ์	20	20	29.85
การรับชมโทรทัศน์	20	20	29.85
การอ่านหนังสือ	13	13	19.40
การรับฟังวิทยุ	9	9	13.43
การใช้อินเทอร์เน็ต	4	4	5.97
SMS	1	1	1.49
รวม	67	67	100.00
การแสวงหาสารสนเทศที่ผู้ให้ข้อมูลหลักริเริ่มเอง (active)			
การติดต่อโดยตรง (สนทนา)	8	8	100.00
รวม	8	8	100.00

ตารางที่ 4.13 แสดงค่าความถี่และจำนวนร้อยละของช่องทางการรวบรวมสารสนเทศ พบว่า การแสวงหาสารสนเทศที่ผู้ให้ข้อมูลหลักมิได้ริเริ่มเอง มีจำนวน 67 รูป นับเป็น 67 ครั้ง ประกอบด้วย การอ่านหนังสือพิมพ์ จำนวน 20 รูป นับเป็น 20 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 29.85 การรับชม

โทรทัศน์ จำนวน 20 รูป นับเป็น 20 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 29.85 การอ่านหนังสือ จำนวน 13 รูป นับเป็น 13 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 19.40 การรับฟังวิทยุ จำนวน 9 รูป นับเป็น 9 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 13.43 การใช้อินเทอร์เน็ต จำนวน 4 รูป นับเป็น 4 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 5.97 และข้อความสั้น (SMS) จำนวน 1 รูป นับเป็น 1 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 1.49 และการแสวงหาสารสนเทศที่ผู้ให้ข้อมูลหลักริเริ่มเองมีวิธีการเดียวคือ การติดต่อโดยตรง (สนทนา) จำนวน 8 รูป นับเป็น 8 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 100

2.2.1 พฤติกรรมการรวบรวมสารสนเทศโดยการอ่านหนังสือพิมพ์ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูป (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19 และ K20) มีคุณลักษณะดังนี้ อายุเฉลี่ย 47 ปี พรรษาเฉลี่ย 26 พรรษา ระดับการศึกษาทางโลกสูงสุดปริญญาเอก ต่ำสุดปริญญาตรี ระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุดเปรียญธรรม 9 ประโยค ต่ำสุดเปรียญธรรม 6 ประโยค ใช้เป็นช่องทางหนึ่งในการติดตามและรวบรวมข้อมูลข่าวสารทั้งทางโลกและทางธรรม เช่น การติดตามสภาพเหตุการณ์บ้านเมือง สังคม เศรษฐกิจ เรื่องราวทางพระพุทธศาสนา และเรื่องราวอื่นๆ ที่น่าสนใจ “หนังสือพิมพ์นี่ก็จะอ่านความคิดทั่วไป อ่านข่าวสารทั่วไป แล้วก็สรุปประมวลมา เป็นแนวทางในการเอาไปบรรยาย ไปสอน ไปทำกิจกรรมต่างๆ” (K13) โดยผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปอ่านหนังสือพิมพ์เป็นประจำ “ตื่นเช้าขึ้นมา ก็ต้องมีหนังสือพิมพ์ละเหมือนทุกคนที่ต้องบริโภคข่าว” (K6)

หนังสือพิมพ์ที่ผู้ให้ข้อมูลหลักอ่านมาจาก 2 แหล่งคือ 1) วัดที่ผู้ให้ข้อมูลหลักประจำบอกรับเป็นสมาชิก “ทางวัดเขาบอกรับ แล้วพอมารับเขาจะมาส่งที่กุฏิเจ้าอาวาส ตอนไปฉันท์ข้าว ฉันท์น้ำก็จะดู” (K11) และ 2) หน่วยงานที่ผู้ให้ข้อมูลหลักปฏิบัติงานบอกรับเป็นสมาชิก “หนังสือพิมพ์ที่สำนักงานนี้ เป็นสำนักงานส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ที่มหาจุฬานี้ก็จะมีหนังสือทุกฉบับให้เราเลือกอ่าน” (K16)

ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า มีผู้ให้ข้อมูลหลักที่อ่านหนังสือพิมพ์วันละ 1 ฉบับ จำนวน 10 รูป (K3, K4, K5, K7, K8, K9, K12, K13, K15 และ K18) เป็นหนังสือพิมพ์ฉบับภาษาไทย “หนังสือพิมพ์อ่านฉบับเดียวที่ประจำก็คือ ไทยรัฐ” (K4) และมีผู้ให้ข้อมูลหลักที่อ่านหนังสือพิมพ์วันละมากกว่า 1 ฉบับ จำนวน 10 รูป (K1, K2, K6, K10, K11, K14, K16, K17, K19 และ K20) ซึ่งแบ่งเป็นอ่านหนังสือพิมพ์ภาษาไทยอย่างเดียว จำนวน 6 รูป (K2, K10, K6, K10, K11 และ K16) “อ่าน 3 ฉบับ เติมนิวส์ ไทยรัฐ พวกนี้ มติชน” (K10) และอ่านหนังสือพิมพ์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 4 รูป (K1, K17, K19 และ K20) “หนังสือพิมพ์ที่อ่านทุกวันก็จะรับ อยู่ 3 ฉบับที่อ่านประจำนะ ที่เป็นภาษาไทย ก็คือ คมชัดลึก ไทยรัฐ แล้วก็ข่าวสด ส่วนหนังสือพิมพ์ต่างประเทศก็จะอ่าน The Nation” (K19)

ลักษณะหรือวิธีการอ่านของผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูป เริ่มต้นด้วยการสำรวจหัวข้อข่าวที่ปรากฏอยู่หน้าหนึ่งเพื่อดูว่ามีอะไรบ้างทั้งเหตุการณ์บ้านเมือง และเรื่องราวอื่นๆ ซึ่งอาจเป็นประเด็นในขณะนั้น “จะเปิดคูก่อน เปิดคูหัวข่าวก่อน มีข่าวอะไรที่มันเกี่ยวข้องกับเรื่องอะไร ที่เราควรรู้ควรติดตาม หรือควรยกเอาไปเป็นตัวอย่างประกอบการบรรยาย การแสดงธรรม หรือเรื่องแม่จะไม่ได้ไปแสดงธรรม แต่เราควรทราบ เราควรรู้เพราะในสื่อสารมวลชนมันมีเรื่องหลากหลาย มันมีตั้งแต่ข่าวในราชสำนัก เจ้าฟ้า เจ้าแผ่นดิน นะ เราก็ต้องทราบว่าพระองค์ทรงทำอะไรที่ไหน นอกจากนั้นก็ข่าวเกี่ยวกับรัฐบาลเรื่องการบริหารประเทศชาติ นอกจากนั้นก็ข่าวแวดวงการเมือง ชาวบ้านตลอดถึงทางคณะสงฆ์ ซึ่งมันจะต้องมีอยู่ในนั้นมันจะมีทั้งข่าวดีและข่าวไม่ดี” (K2) ผู้ให้ข้อมูลหลักจะเลือกอ่านเรื่องราวที่ตนสนใจหรือคิดว่าเรื่องนั้นมีประโยชน์ที่สามารถนำไปใช้ได้ “ไม่ได้อ่านทุกเรื่อง อ่านเฉพาะเรื่องที่ตนเองสนใจเท่านั้นเองอยู่หน้าไหนก็ได้ทั้งนั้น เปิดขึ้นมาเจออะไรที่อาตมาคิดว่ามีประโยชน์ อาตมาก็คว้าเลย . . . เรื่องไหนก็ได้ ทุกๆ เรื่องที่มีประโยชน์ต่อการเพิ่มพูนความรู้ มีประโยชน์ต่อการยกเป็นตัวอย่างในการสอน เป็นประโยชน์ในการใช้เป็นฐานข้อมูลในการเทศน์ ใช้ได้ทั้งหมด” (K1)

ทั้งนี้ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 10 รูป (K3, K4, K6, K7, K9, K13, K15, K17, K19, K20) มีคอลัมน์ที่ติดตามอ่านเป็นประจำ เช่น คอลัมน์บทบรรณาธิการ คอลัมน์ที่เกี่ยวกับงานสังคม งานพัฒนา ศาสนา “คอลัมน์ประจำก็ บทบรรณาธิการ นี่อาตมาต้องอ่านก่อนแน่ บทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับต้องอ่าน บทบรรณาธิการเพราะมันจะบอกสาระว่าวันนี้หนังสือพิมพ์ direction มันจะไปทางไหน แล้วหลังจากนั้นพระอาจารย์ก็จะตามอ่านเช่น ลมเปลี่ยนทิศของไทยรัฐ ก็จะอ่านคอลัมน์หน้า 3 ของมติชน คอลัมน์หน้า 3 ของเดลินิวส์ อะไรอย่างนี้ อาตมาก็จะอ่านหลักๆ ส่วนมากวิ่งไปที่คอลัมน์หน้า 3 ไทยรัฐก็คอลัมน์หน้า 3 มติชนหน้า 3 เดลินิวส์หน้า 3 ต่อจากที่เป็นบทบรรณาธิการ” (K13) หรืออาจเป็นบทความที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ตนสนใจหรือ คิดว่าสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับงานที่ปฏิบัติ “คอลัมน์ประจำก็มี คอลัมน์พวกซุบซิบ... นวัตกรรม พงษ์ไพบูลย์ เขียนกลอนเขียนอะไรบ้าง แล้วก็ส่วนมากจะอ่านบ้าง” (K6) หรือ “นอกจากนั้นก็ติดตามอยู่เสมอ ก็คือในเรื่องของคอลัมน์เกี่ยวกับการศึกษา. . . นอกจากนั้นนี่ ก็จะไปอ่านใน ในส่วนของ คอลัมน์ศิลปนิพนธ์ แต่ไม่ใช่ว่าเป็นคนคิดดารานะ แต่เพื่อให้รู้สังคมในปัจจุบันว่า อะไร วัยรุ่นกำลังไปกับกระแสไหน ทำอะไร เราก็จะได้พอรู้บ้าง ว่า ตอนนี้ นี่อะไรมันกำลัง in trend อยู่ อะไรเป็นสมัยปัจจุบัน จะได้เข้าถึงใจวัยรุ่นได้” (K19)

การจัดเก็บข้อมูล พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 7 รูป (K1, K2, K3, K7, K10, K15 และ K17) จัดเก็บข้อมูลที่ตนสนใจหรือคิดว่ามีประโยชน์ไว้ในแฟ้มส่วนบุคคล ด้วยวิธีคัดเก็บที่เรียกว่า กฤตภาค “คัดไว้เหมือนกัน . . . เกี่ยวกับเรื่องศาสนา เรื่องที่มันมีผลกระทบ อย่างเรื่องภาคใต้

เรื่องอะไรอย่างนี้ แล้วก็เรื่องข่าวสำคัญที่เกี่ยวกับสังคมอะไรอย่างนี้ก็จะตัดไว้ หรือข่าวที่เป็นคอลัมน์เกี่ยวกับบุคคลสำคัญทั่วไปทั้งพระทั้งฆราวาสนั้นแหละ อย่างนี้เราก็ตัดเก็บไว้เหมือนกัน” (K7) หรือ “จัดเก็บ ตัดเก็บ ตัดเก็บที่สนใจที่เกี่ยวข้อง... ส่วนใหญ่ก็เกี่ยวเนื่องกับเรื่อง อย่างความมั่นคงตอนนี้ จะตามเรื่องความมั่นคง ทางด้านการเมืองก็ตาม ทางด้านศาสนาที่ตาม แล้วก็ด้านการศึกษา ศาสนานี้พระอาจารย์ตามเรื่องสถานการณ์ภาคใต้ก็ตาม” (K17)

และผู้ให้ข้อมูลหลักเพียงรูปเดียว ที่มอบหมายให้ลูกศิษย์สแกนข่าวเก็บไว้ด้วย “อันไหน ที่สนใจก็ ให้ลูกศิษย์ Scan เก็บไว้ หรือพิมพ์เก็บไว้ หรือตัดเก็บเป็น Clipping ข่าวเก็บไว้ คือทั้งพิมพ์ ทั้ง Scan แล้วก็ตัดของจริงมาทำเป็น Clipping” (K1) ส่วนผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 3 รูป (K6, K13 และ K14) จัดเก็บข่าวหรือบทความที่ตนสนใจด้วยวิธีการตามบันทึกจากหน้าเว็บไซต์บนอินเทอร์เน็ต “จะมี [จัดเก็บ] จะมี เซฟ (save) [บันทึก] เอาไว้ ส่วนมากเราอ่านเราชอบของเดลินิวส์ ก็จะเซฟไว้ เราก็ตามหา ไม่ต้องลอก เราก็เก็บไว้ [ข่าวและ/หรือบทความ] ไปดึงเก็บไว้ เป็นไฟล์ของเรา ชอบอะไรก็เก็บ ตามเก็บ”(K6)

นอกจากนี้ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลัก เพียงรูปเดียว (K20) ในอดีตเคยตัดเก็บแต่ทุกวันนี้ได้เลิกตัดเก็บ เพราะเมื่อจัดเก็บไประยะหนึ่งเกิดสภาพข้อมูลท่วมท้น ทำให้ทำการค้นหาที่ต้องการเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก “มีเคยเก็บมาช่วงหนึ่ง แต่ว่ามันย้ายที่ย้ายอะไรบ่อย มันหายก็เลยไม่ใช้วิธีการอย่างนั้นแล้ว ตอนนั้นก็เลยมาใส่ไว้ในเว็บไซต์ เอา มาทำเป็นไฟล์เอาไว้ ทำเป็น power point เอาไว้ ใส่เข้าไป ใส่เข้าไป ซึ่งเพิ่งจะเริ่มทำมาได้ปีกว่าเท่านั้น เมื่อก่อนหน้านั้นก็เคยตัดใส่แฟ้ม แต่ว่ามันเปลี่ยนที่ มันอะไรบ่อย และ เอกสารมันเยอะมันหายาก นะ ก็เลยเลิกทำ”(K20)

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่าผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปติดตามข้อมูลข่าวสารในแต่ละวันโดยวิธีการอ่านหนังสือพิมพ์ จากการบอกรับเป็นสมาชิกของวัดหรือของหน่วยงานที่ปฏิบัติงาน เริ่มต้นจากอ่านหัวข้อข่าวหน้าหนึ่งและอ่านบทความในคอลัมน์ที่ตนสนใจและคิดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หลังจากนั้นผู้ให้ข้อมูลหลักจะพิจารณาว่า ข้อมูลข่าวสารที่ตนอ่านส่วนใดที่จะเป็นประโยชน์ในอนาคต ก็จะจัดเก็บ ส่วนหนึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักจะเลือกจดจำเก็บไว้ในความจำของตนอย่างอัตโนมัติ อีกส่วนหนึ่งจะจัดเก็บเข้าแฟ้มส่วนบุคคล โดยการตัดข่าวหรือบทความเก็บเข้าแฟ้ม หรือเข้าอินเทอร์เน็ตเพื่อบันทึกเรื่องราว

2.2.2 พฤติกรรมการรวบรวมสารสนเทศโดยการรับชมโทรทัศน์ ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูป (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19 และ K20) มีคุณลักษณะดังนี้ อายุเฉลี่ย 47 ปี พรรษาเฉลี่ย 26 พรรษา ระดับการศึกษาทางโลกสูงสุดปริญญาเอก ต่ำสุดปริญญาตรี ระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุดเปรียญธรรม 9 ประโยค ต่ำสุดเปรียญธรรม 6 ประโยค ใช้เป็นอีกหนึ่งช่องทางในการติดตามข้อมูลข่าวสารเพื่อให้ทันเหตุการณ์

ทางโลกเป็นประจำ ทางสถานีฟรีทีวีช่อง 3 5 7 9 11 และ TPBS รายการส่วนใหญ่ที่รับชมได้แก่ รายการสรุปข่าวช่วงค่ำ “ทีวี มักจะดูข่าว มีเวลาที่จะได้ดูก็ก่อน ก่อนจะจำวัด ก็คือหลัง 3 ทุ่ม ไปแล้ว ก็กลายเป็นข่าวที่สรุป แล้วเวลาที่ได้ข่าวตรงนั้นก็ 4 ทุ่ม ข่าว 3 มิติ ข่าวเด็ด 7 สี อะไรที่ว่าไปคืออยู่ในช่วงนั้น” (K15)

นอกเหนือจากการรับชมรายการข่าวแล้ว พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 8 รูป (K4, K5, K6, K7, K12, K14, K15 และ K19) รับชมรายการสารคดี รายการบันเทิง ละคร การ์ตูน และรายการปกิณกะอื่นๆ เพื่อเก็บไว้เป็นฐานข้อมูลสำหรับการเผยแพร่ “รายการทีวี ที่ดูอยู่เป็นประจำนี้ ณ ปัจจุบันเลยนี้คือ 1.รายการตีสิบ 2.ก็คือรายการชิงร้อยชิงล้าน ซึ่งจริงๆ แล้วถามว่า 2 รายการนี้ได้นั่งดูทุกครั้งหรือเปล่า ไม่เสมอไป ... แล้วก็จะเป็นรายการ ซิทคอม (sitcom) บางประเภท เราต้องการศึกษา มุกตลกเขา ซึ่งก็ต้องยอมรับว่า ถ้าคำพัง คือสมัยก่อนนี้ บรรยาย หรือไปเทศน์ที่ไหนนี่ คือเราเทศน์ แล้วทิ้ง เข้าใจไหม เป็นงานทั้งคือ ไปเทศน์งานนี้ งานบวชไข่มุข ไปงานบวชก็ 10 งานก็ใช้มุขเดิมนี้แหละหากินได้ไม่มีปัญหา แต่พอเราออกมารับ project ใหญ่ที่สอนนักศึกษาตลอดปีอย่างนี้ เพราะฉะนั้นนักศึกษาต้องเจอกับเราทุกสัปดาห์ตลอดทั้งหนึ่งปี เพราะฉะนั้น เราต้องคิดสิ่งใหม่อยู่ตลอดเวลา” (K19)

การจัดเก็บข้อมูลในขณะที่รับชมรายการ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 2 รูป (K7 และ K13) จัดบันทึกย่อ ข้อความหรือประเด็นที่ตนชื่นชอบ “ก็จดไว้บ้างแต่ไม่มาก ประเด็นไหนเราสนใจเราจะจด แต่ส่วนมากเป็นธรรมชาติ เราดูอยู่แล้ว แต่ว่าสิ่งไหนที่เป็นการตีความ เราจะจดประเด็นไว้เท่านั้นเอง ว่าเขาตีความแตกต่างจากเราอย่างไร” (K7)

การจัดเก็บข้อมูลเมื่อรับชมรายการจบ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 3 รูป (K1, K9 และ K17) คิดว่าเรื่องราวที่รับชมจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตนในอนาคต จึงติดต่อไปยังสถานีโทรทัศน์เพื่อขอสำเนาเทปรายการมาเก็บไว้ในแฟ้มส่วนบุคคล “รายการทีวี ถ้าเกิดเราสนใจจริงๆ ก็โทรศัพท์ไปขอเทปเลย เช่น รายการดีดีที่ออกมาแล้วมีคนสัมภาษณ์ดี ๆ ถ้าเกิดอาตมาสนใจเป็นพิเศษ เราเห็นว่า เอ๊ะ ในอนาคตจะใช้ได้ต่อไป เช่นสัมภาษณ์คุณสุทธิชัย หยุ่น ในรายการเจาะใจ อาตมาก็โทรศัพท์ไปขอ หรือการกล่าวสุนทรพจน์ของ บารัค โอบามา ในวันประกาศชัยชนะที่ได้เป็นประธานาธิบดี อาตมาก็โทรศัพท์ไปขอ อย่างนี้เป็นต้น” (K1) และผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 2 รูป (K12 และ K19) ติดตามค้นหาในอินเทอร์เน็ต ผ่าน www.youtube.com และบันทึกเข้าแฟ้มส่วนบุคคล เพื่อใช้ประโยชน์ในอนาคต “อันนี้โฆษณาของ AIS เห็นแล้วก็เก็บเลย มันนานมาแล้ว คือชีวิตของคนเรา ทำยที่สุดที่สุดแล้ว จะอยู่กับด้วยความดี การเกื้อกูล ซึ่งกันและกัน อยู่ใน youtube” (K12)

ผู้ให้ข้อมูลหลักที่เหลือไม่ได้จัดเก็บข้อมูลเนื้อหาข่าวสารในแต่ละวันไว้ในแฟ้มส่วนบุคคล เพียงรับชมและรับทราบเรื่องราวที่เกิดขึ้นเท่านั้น “ไม่ได้จัดเก็บ ไม่ได้บันทึก ไม่ได้อะไรทั้งสิ้น ก็แค่ดูเป็นข้อมูลเฉยๆ” (K15)

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่าผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปติดตามข้อมูลข่าวสารในแต่ละวันโดยวิธีรับชมรายการโทรทัศน์ ซึ่งเป็นรายการสรุปข่าวภาคดึก และรายการอื่นๆ ด้วย เมื่อคิดว่าเนื้อหารายการส่วนใดที่จะเป็นประโยชน์ ก็จะมีการจดบันทึก หรือติดต่อทางสถานีโทรทัศน์เพื่อขอสำเนาเทปบันทึกรายการ นอกจากนี้ ยังมีการค้นหาในอินเทอร์เน็ตอีกด้วย แต่ส่วนมากผู้ให้ข้อมูลหลักใช้วิธีจดจำสิ่งที่คิดว่าเป็นประโยชน์

2.2.3 พฤติกรรมการรวบรวมสารสนเทศโดยการอ่านหนังสือ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 13 รูป (K1, K2, K3, K4, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K16 และ K17) มีคุณลักษณะดังนี้ อายุเฉลี่ย 49 ปี พรรษาเฉลี่ย 28 พรรษา ระดับการศึกษาทางโลกสูงสุดปริญญาเอก ต่ำสุดปริญญาตรี ระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุดเปรียญธรรม 9 ประโยค ต่ำสุดเปรียญธรรม 6 ประโยค ใช้เป็นช่องทางหนึ่งในการติดตามและรวบรวมข้อมูลข่าวสารทั้งทางโลกและทางธรรม “อ่านประจำ เพราะส่วนใหญ่จะเก็บไว้ หนังสือมันมีทั้งหนังสือเชิงวิชาการ หนังสือประเภทเกร็ดความรู้ แล้วก็ หนังสือธรรมะทั่วไป คือ ที่ว่านี่เป็นหลัก ส่วนนอกนั้นอ่านทั่วไปหมด อ่านทุกวัน” (K2) ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า

หนังสือทางโลกที่ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปอ่าน เป็นหนังสือที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่น่าสนใจที่คาดว่าจะเป็นประโยชน์สำหรับเป็นองค์ความรู้ “ถ้าเป็นการรับข้อมูลข่าวสารเพื่อนำมาทำเป็นองค์ความรู้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของอาตมาก็รับมาจากการอ่านหนังสือทุกประเภท ซึ่งอาตมาภาพมีอยู่แล้วและก็แสวงหาใหม่ ๆ มาตลอดเวลา ทั้งหนังสือในเมืองไทย หนังสือในต่างประเทศ ตลอดจนถึงนิตยสารต่าง ๆ ด้วยนะ” (K1) หรือ เป็นหนังสือที่ให้ข้อมูลเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ “หนังสือที่อาตมาอ่าน จะเป็นหนังสือแนวสันติวิธีมากกว่า หนังสือหรือบทความ คือ ตัวเองจะมีความเชี่ยวชาญทางด้านนั้น แนวพุทธประยุกต์ที่ตนเองใช้อยู่ก็จะเป็นหนังสือของหมอประเวศ หนังสือของท่านไพศาล วิสาโล ของหมอวันชัย วัฑนะศักดิ์ แล้วก็ด้านการเมืองของมาคิ ว เอร์รี่ อะไรพวกนี้ ซึ่งสัมพันธ์กับเรื่องของสันติ” (K13)

หนังสือทางธรรมที่ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปอ่าน เป็นหนังสือจำพวกหลักธรรม ที่แต่งโดยพระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านพระพุทธศาสนา และเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป เช่น ท่านพุทธทาสภิกขุ พระพรหมคุณาภรณ์ “หนังสือที่เป็นหลักธรรม หนังสือของอาจารย์ ป. ประยุตต์โต ของพระไตรปิฎก ส่วนมากจะเป็นของพระพรหมคุณาภรณ์ แล้วก็อาจารย์ ว. ก็อ่านหนังสือแนวของการกิจการให้กำลังใจที่เป็นแนวข้อคิดของคน แต่ง” (K12) หรืออาจเป็นหนังสือ

ทางด้านพระพุทธศาสนาที่แต่งโดยฉรวาสา แต่ให้ข้อคิดเกี่ยวกับหลักธรรม “ที่อ่านอยู่ก็เป็นหนังสือเก่า ที่ให้แนวความคิด อย่าง พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ อาจารย์คึกฤทธิ์ ปราโมทย์ อาจารย์สุชีพ บุญญาณูภาพ แนวธรรมะทั้งหมด ของหลวงวิจิตรก็จะเป็นแนวจิตวิทยา แนวประวัติศาสตร์ ของอาจารย์คึกฤทธิ์ ก็จะหลากรส ด้านการบ้านการเมืองด้วย ของอาจารย์แสงจันทร์งาม อาจารย์วสิน อินทรสระ พวกนี้คนวัด จะ แนวที่เราอยากได้ข้อมูลไปเผยแพร่ ก็จะไปทางนี้” (K17)

การ ได้มาซึ่งหนังสือ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูป จะจัดซื้อหนังสือมาเป็นของตนเอง เมื่อเกิดความสนใจ หรือ เห็นว่าหนังสือเล่มนั้นมีประโยชน์ต่อตนเองก็ “สนใจก็ซื้อเลย บางที สนใจแค่หน้าเดียว สองหน้าก็ซื้อเลย” (K4) หรือ “ซื้อเก็บ ซื้อเก็บ อย่างนี้ของวัดพระพุทธบาทน้ำพุเขาก็ทำพุทธประวัติเป็นภาพวาด อย่างนี้ดูแล้วก็ต้องเก็บไว้ มันน่าอ่าน น่าสนใจมีภาพสวยๆ โดยเฉพาะที่สำคัญก็คือว่า ถ้ามีภาพก็จะเป็นที่สนใจ อย่างว่าแต่เด็กสนใจ ผู้ใหญ่ก็สนใจ ก็คู่นี้มันเป็นภาพเล่าพุทธประวัติด้วยภาพ” (K3)

การจัดเก็บรวบรวม ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูป จะเลือกสะสมหนังสือที่ตนสนใจ “อาตมาจะไม่ได้สะสมทุกเล่ม อาตมาจะเลือก เลือกล่มที่อาตมาสนใจจริงๆ ถึงจะสะสม... แต่ถ้าเป็นงานของท่านเจ้าคุณประยูรฯ นี้อาตมาเก็บทุกเล่ม แต่ถ้าเป็นของท่านพระอาจารย์พุทธทาสนี่จะมีเยอะมาก อาตมาก็จะเลือกเก็บเฉพาะที่อาตมาสนใจจริงๆ อาจเป็นเพราะถูกจริตอาตมา คือท่านเป็นนักวิชาการ แล้วอาตมาเองชอบงานที่มีการอ้างอิงที่ถูกต้อง แล้วหนึ่งเพื่ออะไร เพื่อเราเองจะได้ข้อมูลที่ถูกต้อง แล้วสองเวลาที่เรอ้างอิง เราจะได้ฐานข้อมูลที่ท่านทำให้ไว้เป็น guide line ไว้ดูเป็นตัวอย่าง” (K1) และจะบริจาคหนังสือที่คิดว่าไม่มีประโยชน์ต่อตนเองให้กับหน่วยงานต่างๆ ที่คิดว่าจะนำหนังสือนั้นไปใช้เป็นประโยชน์ได้ “จัดหนังสือนี้ อันไหนสำคัญก็เก็บ อันไหนไม่สำคัญก็ไม่เก็บ ก็บริจาคต่อ เช่นไปตามโรงเรียน ตามวัด หรือตามห้องสมุดที่เขาขอมา ก็จะใส่กล่องกระดาษนี้ พระอาจารย์ก็เพิ่งจะไปหนึ่งคันรถ เพื่อไปต่างจังหวัด”(K17) (ดูภาคผนวก ข)

วิธีการจัดเก็บ ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 5 รูป (K1, K2, K4, K9 และ K17) ซึ่งเป็นพระนักวิชาการและเป็นพระนักเผยแผ่ในระดับแนวหน้าของประเทศ ได้นำหนังสือที่ตนสนใจ และสะสมมาตลอดชีวิตการบวช จัดทำห้องสมุดส่วนตัว “หนังสือห้องสมุดตัวเอง 99 เปอร์เซ็นต์แทบไม่ได้ยืมหนังสือจากที่ไหนเลย คืออาตมาเป็นคนที่ อ่านหนังสือด้วย เก็บหนังสือด้วย แล้วไม่ได้เก็บมาเมื่อวาน เก็บมาตั้งแต่เป็นเณรน้อย ฉะนั้นมันจึงมีครอบคลุมทุกประเภท อย่างประวัติศาสตร์นี้ถ้าพูดถึงพม่าอาตมาก็มีเป็นร้อยเล่มเลย จีนก็มีเป็นร้อยเล่ม เพราะว่าเราอ่านของเราเรื่อยๆ... ไม่เคยนับหรอกแต่เกิน 5000 เล่มแน่นอน” (K1) และผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 9 รูป (K3, K7, K8, K10, K11, K12, K13, และ K16) ไม่ได้จัดเก็บเป็นห้องสมุด แต่จะรวบรวมหนังสือโดยจำแนกตามชื่อผู้แต่ง “จัดเก็บเป็นชุดเช่นเดียวกัน ว่าอันนี้เป็นเรื่องของธรรมะของแต่ละคน ตอน

อยู่ที่นี้สถานที่มัน ไม่ค่อยเอื้ออำนวยก็เลยปะปนกัน แต่ตอนอยู่วัดปากน้ำ จัดเป็นหมวด อย่างของ คีตกฤทธิ ก็อยู่เป็นชุดเลย ของคีตกฤทธิ นี้ชุดหนึ่ง ของวคิน ก็ชุดหนึ่ง ของ สุชีพ ก็ชุดหนึ่ง” (K11)

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักติดตามข้อมูลข่าวสารทั้งทาง โลกและทางธรรม โดยการอ่านหนังสือที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา โดยผู้ให้ข้อมูลหลักไม่ได้ บอกรับเป็นสมาชิกหนังสือเล่มใดแต่จะซื้อขึ้นมาเป็นของตนเองเมื่อคิดว่าหนังสือเล่มนั้นเป็น ประโยชน์ต่อตนเอง สำหรับวิธีการจัดเก็บรวบรวมนั้นมี 2 กลุ่มคือ 1) จัดทำเป็นห้องสมุดส่วนตัว และ 2) จัดรวบรวมตามชื่อผู้แต่ง

2.2.4 พฤติกรรมการรวบรวมสารสนเทศโดยการรับฟังวิทยุ ผู้ให้ข้อมูลหลัก

จำนวน 9 รูป (K2, K7, K9, K11, K12, K17 และ K18) มีคุณลักษณะดังนี้ อายุเฉลี่ย 44 ปี พรรษา เฉลี่ย 25 พรรษา ระดับการศึกษาทางโลกสูงสุดปริญญาเอก ต่ำสุดปริญญาตรี ระดับการศึกษาทาง ธรรมสูงสุด เปรียญธรรม 9 ประโยค ต่ำสุดเปรียญธรรม 6 ประโยค ใช้เป็นอีกหนึ่งช่องทางในการ ติดตามข้อมูลข่าวสารเพื่อให้ทันเหตุการณ์ทางโลกและทางธรรม ผลการวิเคราะห์พบว่า

ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 4 รูป (K2, K11, K14 และ K18) รับฟังวิทยุเพื่อรับ ฟังข้อมูลทางโลก เช่น รายการถ่ายทอดเสียงการประชุมรัฐสภา หรือ รายการที่เกี่ยวกับการแสดง ความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ เหตุการณ์บ้านเมืองต่างๆ หรือข่าวทั่วโลก อะไรอย่างนี้ที่เราต้องติดตาม. . . เช่นมีการถ่ายทอดการอภิปรายในสภา แล้วก็หรือไม่กี่ข่าววิทยุต่างๆ ที่ เช่น ข่าววิทยุแห่งประเทศไทย จะมีข่าวทั่ว ๆ ไป ถ้ามีเวลาก็จะได้ฟัง” (K2) และ “คลื่นที่เกี่ยวกับแสดงความคิดเห็น อย่างแรก สวพ.91 นี่ฟังแน่นอน แล้วก็รายการเกี่ยวกับเมืองไทยรายสัปดาห์ ประมาณนั้น ที่มีการสนทนา แต่ ว่าไม่ได้ฟังบ่อย แล้วแต่โอกาสจะว่าง” (K14) สำหรับสถานที่รับฟังนั้นจะใช้เวลาวางระหว่างการ เดินทาง “วิทยุนี้ จะอาศัยฟังเวลานั่งรถ” (K2)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 5 รูป (K7, K9, K10, K12 และ K17) รับฟังวิทยุเพื่อ รับฟังข้อมูลทางธรรม ซึ่งเป็นการรับฟังรายการวิทยุที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา “แหล่งที่ได้รับก็คือ วิทยุ เรื่องข่าวสารนี้ก็วิทยุ . . . คลื่นธรรมะ” (K9) จัดโดยสถานีวิทยุท้องถิ่น ซึ่งเป็นสถานีของทางวัด ต่างๆ ที่สามารถรับฟังได้ “จะมีสถานีของวัดราชาบ้าง แล้วก็จะเป็นทางวัดนายโรงบ้าง แล้วก็ มี สถานีวิทยุทั่วไปที่เขามีด้านเผยแผ่ก็จะเปิดฟัง แต่ช่วงหลังนี้ก็จะฟังคลื่นของวัดราชา แล้วก็จะมีของ คลื่นอื่นบ้างนะ จะฟังเกี่ยวกับการเผยแผ่ธรรมะของแต่ละรูปที่ท่านมีผลงานทางด้านการเผยแผ่” (K7) สถานที่รับฟัง จะฟังภายในกุฏิ ระยะเวลาช่วงก่อนจำวัด “รายการดีๆ ธรรมะ ก่อนนอน จะต้องเปิดธรรมะเสียงเย็นๆ ของพระอาจารย์สมชาติ เคยได้ยินไหม” (K12)

การจัดเก็บรวบรวม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักที่รับฟังวิทยุทั้งรายการทางโลก และทางธรรมส่วนมากไม่มีการจัดเก็บรวบรวม เพียงแต่ฟังเท่านั้น มีผู้ให้ข้อมูลหลักเพียงรูปเดียว

(K12) ติดต่อทางสถานีวิทยุเพื่อขอรับเทปรายการ “โทรไปขออาจารย์ท่านจัน มุลินธิเพื่อนช่วยเพื่อน เมื่อก่อนพระอาจารย์เป็นสามเณร พระอาจารย์ชอบเอามาฟัง อยากเป็นนักเทศน์ เห็นเขาเทศน์ดี แล้วก็หาฟัง” (K12)

เมื่อสอบถามถึงเหตุผลที่ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนมากไม่รับฟังข้อมูลทางวิทยุ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ไม่รับฟังนั้น ไม่สะดวกในการรับฟัง เพราะต้องปฏิบัติหน้าที่ ทำให้มีเวลาน้อย อีกทั้งได้รับข้อมูลข่าวสารจากช่องทางอื่นอยู่แล้ว “ไม่สะดวก และก็ไม่มีเวลา มันมีทีวี มันมีอะไรอยู่แล้ว วิทยุจะฟังน้อยเพราะว่าเวลาไม่ค่อยมี ถ้ากลางวันตลอดวันค่อนข้างที่จะมีภารกิจแน่นอนตลอด แล้วก็ในเกือบจะทุกๆ วันนี่ แม้กระทั่งเสาร์-อาทิตย์แทบจะไม่มีวันหยุดเลย” (K19)

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่าผู้ให้ข้อมูลหลักที่ติดตามข้อมูลข่าวสารในแต่ละวัน โดยวิธีรับฟังรายการวิทยุที่เป็นข้อมูล ทั้งทางโลกและทางธรรม ส่วนมากรับฟังในระหว่างเดินทาง และภายในกุฏิก่อนจำวัด มีเพียงรูปเดียวที่ติดต่อทางสถานีเพื่อจัดเก็บรวบรวมเทปรายการ ส่วนรูปอื่นๆ นั้นรับฟังอย่างเดียว

2.2.5 พฤติกรรมการรวบรวมสารสนเทศโดยการใช้อินเทอร์เน็ต ผู้ให้ข้อมูล

จำนวน 4 รูป (K3, K13, K14 และ K19) มีคุณลักษณะดังนี้ อายุเฉลี่ย 42 ปี พรรษาเฉลี่ย 20 พรรษา ระดับการศึกษาทางโลกสูงสุดปริญญาเอก ต่ำสุดปริญญาตรี ระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุดเปรียญธรรม 9 ประโยค ต่ำสุดเปรียญธรรม 6 ประโยค ใช้อินเทอร์เน็ตเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการรับข้อมูลข่าวสาร

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปที่ใช้อินเทอร์เน็ตในการรับข้อมูลข่าวสารนั้นเป็นพระนักวิชาการรุ่นใหม่ ปฏิบัติงานเป็นพระอาจารย์ตามมหาวิทยาลัยสงฆ์ หรือ สถานศึกษา ใช้อินเทอร์เน็ตทั้งที่วัดและหน่วยงานที่ปฏิบัติหน้าที่โดย เฉลี่ยวันละ 3 ชั่วโมง “วันหนึ่ง ตั้งแต่เช้า ตื่นมาจนถึงนอน รวมๆ ไม่น่าจะต่ำกว่า 2 ชั่วโมง” (K13) วิธีการรับข้อมูลข่าวสารจากอินเทอร์เน็ต ก็คือเข้าไปดูในเว็บไซต์ต่างๆ ที่สนใจ “เราจะดูเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ ดูหนังสือพิมพ์จากเว็บไซต์ต่างๆ หรือข้อมูลอื่นๆ ที่เราสนใจในขณะนั้น เช่น เราอาจอยากรู้เรื่องพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ อย่างนี้ แต่ว่าเราไม่ต้องไปหาซื้อหนังสือ เราเข้าไปในเว็บไซต์ เรายังหาข้อมูลได้ นั่นก็คือ ใช้อินเทอร์เน็ต ในการหาข้อมูลเป็นหลัก” (K14)

การค้นหาข้อมูลบนอินเทอร์เน็ตนั้น สะดวกและง่ายต่อการค้นหาข้อมูล ถึงแม้ว่าผู้ให้ข้อมูลหลักจะมีหนังสือ ตำรา ต่างๆ อยู่แล้วก็ตาม “ตำรับตำรา เราก็มีนะ พระไตรปิฎกเราก็มีนะ แต่ทีนี้เรา click คู่มือขึ้นมาจากเล่มไหน เล่มไหน มันก็บอก” (K14) หรือ “รับข่าวสารทางอินเทอร์เน็ต นะ เพราะเป็นข้อมูลที่เขาได้ย่อยเอาไว้แล้ว ถ้าเป็นทางวิชาการเป็นบทความที่มันย่อยไว้แล้ว ดีกว่าไปอ่านหนังสือเป็นเล่มๆ ทั้งเล่ม นะ อ่า มีภาพประกอบ อินเทอร์เน็ต นี้ เพราะฉะนั้น ก็

จะใช้อินเทอร์เน็ตค่อนข้างมาก ในการรับข่าวสารข้อมูลต่างๆ นี้นะ เพราะมันได้แทบทุกเรื่องที่เรา
อยากรู้เรื่องไหน บางทีไปอ่านหนังสือก็เสียเวลา ชั่วโมงหนึ่งก็ยังไม่ได้อ่านก็ใช้เน็ต (K19)

การจัดเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูป จัดเก็บข้อมูลโดยบันทึกสิ่งที่
ที่ต้องการไว้เป็นไฟล์และเก็บไว้ในเครื่องคอมพิวเตอร์ หรือ จัดเก็บเป็นบันทึกย่อ และ ความจำของ
คน “ไม่ได้ print ออกมา ก็สังเคราะห์เข้าใจ ว่าท่านมองอย่างไร ก็โอเค ก็จดไว้... ถ้าสิ่งนี้อาจจะ
save ไว้ก็คือ เรื่องที่มันสัมพันธ์ กับเรื่องที่ต้องบรรยาย เช่น clip เรื่องความรุนแรงของเด็ก clip เรื่อง
ของสันติภาพ clip เรื่องของสุนทรพจน์ ของ Martin Luther Kking Jr. ของมหาตมะ กานธี ของ
Abraham Lincoln ของ โอบามา ของ บิล คลินตัน ของคนสำคัญๆ ที่เขาพูดแล้วมัน มันสะกิดใจ
แล้วมันมีภาพเหตุการณ์ แล้ว clip เรื่องสิ่งแวดล้อม เรื่องน้ำท่วม โลก เรื่องอะไรก็ตามที่คุณใน youtube
อามาก็จะ save ไว้ในไฟล์” (K13)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (K19) ได้รับข้อมูลข่าวสารจากเพื่อนทั้งที่เป็นพระสงฆ์
ด้วยกันและเพื่อนที่เป็นฆราวาสผ่านทาง จดหมายที่ส่งต่อกันมา (forward mail) ทางจดหมาย
อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) “คือจะมีเพื่อนอยู่ 2-3 คนที่เขาทำอะไรดีๆ เขาก็จะ forward มาให้ไม่ว่าจะ
เป็นบทกลอน หรือเรื่องขบขันในหลวง เรื่องของพระเทพฯ จดหมายเขียนถึงพ่อ อะไรอย่างนี้ หรือว่า
ที่ในต่างประเทศ ที่เขามีบทความดีๆ อะไรดีๆ อย่างนี้ เขาก็จะส่งมาให้ตลอด หรือว่าเป็น clip อะไร
ที่แบบว่า น่ารัก หรือว่าดีดี สนุกสนาน หรือมุกตลก กลอนอะไรสมัยใหม่ เขาก็จะส่งสิ่งเหล่านี้มาให้
ก็เพราะว่าเขารู้ว่า หลวงพี่ชอบ เป็นฆราวาสก็มี เป็นพระก็มี เพราะคบกันมานานก็เลยรู้ว่าเราชอบ
อะไร” (K19) โดยการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลข่าวสารที่ส่งมานั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักจะเก็บไว้ใน
จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ของตัวเอง แต่ที่คิดว่าไม่มีประโยชน์ก็จะลบจดหมายนั้นทิ้ง “เปิดอ่านแล้วดี
แต่ว่าไม่ต้องการเก็บก็จะ delete ทิ้งไป แต่ว่า ถ้าอันไหนมัน โดนมากๆ ก็จะไม่ delete ทิ้ง ก็จะคาไว้
อย่างนั้น แต่ว่า เวลาจะใช้จริงๆ เราก็ต้อง copy ไปอยู่แล้วอะไรอย่างนี้” (K19)

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่าการใช้อินเทอร์เน็ตในชีวิตประจำวันของผู้ให้
ข้อมูลหลัก เป็นข้อมูลข่าวสารทางหนึ่ง แต่ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลหลักจะค้นหาเรื่องราวที่ตนสนใจ และ
บันทึกเรื่องนั้นๆ ไว้ในคอมพิวเตอร์ หรือ จดบันทึกเก็บรวบรวมในแฟ้มส่วนบุคคล และสังเคราะห์
เก็บไว้ในความจำของตน

2.2.6 พฤติกรรมการรวบรวมสารสนเทศโดยข้อความสั้น (SMS) ผลการวิเคราะห์
พบว่า ผู้ให้ข้อมูลเพียง รูปเดี่ยว (K17) คุณลักษณะดังนี้ อายุ 46 ปี พรรษา 25 พรรษา ระดับ
การศึกษาทางโลกสูงสุดปริญญาโท ระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุด เปรียญธรรม 9 ประโยค เป็น
ช่องทางในการรับข้อมูลข่าวสารโดย ข้อความสั้น (SMS)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (K17) บอกว่าเป็นสมาชิกรับข้อมูลข่าวสารผ่านทางบริษัทที่ให้บริการสัญญาณโทรศัพท์มือถือ “มันจะมีเครื่อง เช่น ABAC Poll อะไรอย่างนี้ ผ่าน DTAC ผ่าน AIS แค่นี้มี 2 เครื่อง” (K17) โดยการจัดเก็บรวบรวมข่าวสารที่ส่งมานั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักจะเก็บไว้ในเครื่องรับโทรศัพท์ “ส่วนใหญ่จะเก็บเอาไว้ในเครื่องนะ” (K17)

2.2.7 พฤติกรรมการรวบรวมสารสนเทศโดยการติดต่อโดยตรง (สนทนากับบุคคล)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 8 รูป (K1, K2, K6, K7, K8, K12 และ K17) มีคุณลักษณะดังนี้ อายุเฉลี่ย 47 ปี พรรษาเฉลี่ย 25 พรรษา ระดับการศึกษาทางโลกสูงสุดปริญญาโท ต่ำสุดปริญญาตรี ระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุดเปรียญธรรม 9 ประโยค ต่ำสุดเปรียญธรรม 6 ประโยค

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ในชีวิตประจำวันนั้นการได้พบปะพูดคุยกับญาติโยม ซึ่งตรงนี้ถือว่าการรับข้อมูลข่าวสารทางหนึ่งของผู้ให้ข้อมูลหลัก “การพบปะคนก็เป็นส่วนหนึ่งของการหาข้อมูลของอาตมา . . . เวลาที่อาตมาเขียนมีเยอะมาก ข้อมูลดี ๆ มาจากลูกศิษย์อาตมาที่อาตมาไปเจอ มันก็เป็นส่วนหนึ่ง เรียกว่า ข้อมูลที่มาจากบุคคล” (K1) ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนความคิด กับเพื่อนพระด้วยกันในเรื่องราวที่เป็นประเด็นในขณะนั้น “ก็ถามเพื่อนว่าเหตุการณ์มันเป็นอย่างไร บางคนเขาก็ให้ข้อมูล บางคนเขาก็ไม่มีข้อมูลให้ เพียงแต่เล่าสู่กันฟังเฉยๆ” (K7) หรืออาจสอบถามจากผู้ที่ตนคิดว่าน่าจะรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ “บางครั้ง บางเรื่อง มันอยู่ที่ว่า เรื่องนี้ ใครรู้ดี ใครติดต่อ ก็จะถาม สอบถามจากคนนั้น เช่นเรื่องนี้เกี่ยวกับวงการทหาร เรามีคนที่อยู่ในวงการทหาร เราก็ถามทหาร เรื่องนี้เกี่ยวกับตำรวจ เราก็จะถามคนที่อยู่ในวงการตำรวจ เรื่องนี้เกี่ยวกับเรื่องการเมือง เราถามคนที่เขาเป็นนักการเมือง ที่อยู่ในเรื่องนี้ เรื่องนี้เกี่ยวกับเรื่องการเมืองระหว่างประเทศ เช่นเรื่องการทูต เรามีคนที่รู้จักที่ท่านเป็นทูตเราก็จะสอบถามท่าน เพราะเรื่องบางเรื่องคนทั่วไปไม่รู้ เรายังไม่รู้ เรายังไม่รู้ ใต้ดินลึกหนาบางจริงๆ เราต้องถามผู้รู้จริงๆ และอาศัยที่เราเป็นพระ และเขารู้จักเรา เพราะฉะนั้นเรื่องบางเรื่องนี่เราจะได้รับข้อมูลตรง บางทีเขามีเอกสารให้เราดู นะ บางครั้งเขาก็อธิบายให้เราฟังความเป็นไปเป็นมาทุกอย่าง เราก็ได้รู้ข้อมูลจริง” (K2) หรือ “ข่าวประเด็นหลักๆ ที่ได้มาจริงๆ ก็คือการเสวนาธรรมกับครูบาอาจารย์ เสวนาธรรมกับเพื่อนศาสนธรรมิก แล้วการดูทีวีอย่าง แล้วก็ฟังเขาคุยกัน... การเสวนาธรรม กับครูบาอาจารย์ กับญาติโยม คนไหนเก่ง เหวี่ยงตัวเองเข้าไปหา พระอาจารย์ ว. พระอาจารย์ ก็ไปหา ท่านน่ารักมาก คืออาตมาอยากเก่งเขียนหนังสือ คืออยากเก่งอะไรแล้วก็จะเหวี่ยงตัวเองไปหาคนที่เก่งๆ เอาตัวเองไป ไปแล้วก็ได้ไปสนทนาธรรม”(K12)

การจัดเก็บรวบรวม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลัก ไม่มีการจดบันทึก แต่เป็นการเก็บรวบรวมไว้ในความจำของตน

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่าการพบปะสนทนากับบุคคลต่างๆ ในชีวิตประจำวันของผู้ให้ข้อมูลหลัก ถือว่าได้รับข้อมูลข่าวสารทางหนึ่ง แต่ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลหลักไม่ได้จัดเก็บรวบรวมในแฟ้มส่วนบุคคล แต่เป็นการเก็บไว้ในความจำของตน

ตอนที่ 3 ปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึกในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศของผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 20 รูป พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวนหนึ่งประสบปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศเพื่อกิจกรรมการให้สารสนเทศ และในกิจกรรมการรวบรวมสารสนเทศ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

ตารางที่ 4.14 แสดงค่าความถี่และจำนวนร้อยละของสภาพปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศของกิจกรรมให้สารสนเทศ

สภาพปัญหา	กิจกรรมการให้สารสนเทศ		
	จำนวน (รูป)	จำนวน (ครั้ง)	ร้อยละ
ข้อมูลที่ได้ไม่ทันสมัย	2	2	28.57
ข้อมูลที่ได้ไม่ทันต่อเวลา	2	2	28.57
ความไม่เที่ยงตรงของข้อมูล	3	3	42.86
รวม	7	7	100.00

จากตารางที่ 4.14 แสดงสภาพปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศของกิจกรรมให้สารสนเทศ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักประสบปัญหาในด้าน ข้อมูลที่ได้ไม่ทันสมัย จำนวน 2 รูป นับเป็น 2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 28.57 ข้อมูลที่ได้ไม่ทันต่อเวลาจำนวน 2 รูป นับเป็น 2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 28.57 และความไม่เที่ยงตรงของข้อมูล จำนวน 3 รูป นับเป็น 3 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 42.86

3.1 สภาพปัญหาทางด้านข้อมูลที่ได้ไม่ทันสมัย พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 2 รูป (K15 และ K20) มีคุณลักษณะดังนี้ อายุเฉลี่ย 44 ปี พรรษาเฉลี่ย 23 พรรษา ระดับการศึกษาทางโลกสูงสุดปริญญาเอก ต่ำสุดปริญญาโท ระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุดเปรียญธรรม 9 ประโยค ต่ำสุดเปรียญธรรม 6 ประโยค ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 2 รูป ได้รับข้อมูลจากการ

แสวงหาสารสนเทศเพื่อกิจกรรมการให้สารสนเทศ เป็นข้อมูลที่มีมานานแล้ว สืบเนื่องจากผู้ให้ข้อมูลหลักสนใจทางด้านพุทธจริยาคใหม่ ซึ่งมีผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญทำเนื่อหาด้านนี้น้อย จึงทำให้ข้อมูลที่มีอยู่ไม่เป็นปัจจุบัน “ส่วนที่มีปัญหามากจริงๆ ก็คือ ความไม่ทันสมัย หรือความแคบของข้อมูลที่มีอยู่ในประเทศไทย ในด้านศาสนานี้ละ มันไม่ค่อยมีคนขยายขอบเขตองค์ความรู้มากนัก นับย้อนหลัง 5 ปี 10 ปี ย้อนหลังมานี้ ข้อมูลก็ยังซ้ำๆ อยู่” (K20)

3.2 สภาพปัญหาทางด้านข้อมูลที่ได้ไม่ทันกับเวลา พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 2 รูป (K2 และ K14) มีคุณลักษณะดังนี้ อายุเฉลี่ย 44 ปี พรรษาเฉลี่ย 21 พรรษา ระดับการศึกษาทางโลกสูงสุดปริญญาเอก ต่ำสุดปริญญาโท ระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุด เปรียญธรรม 9 ประโยค ต่ำสุดเปรียญธรรม 6 ประโยค ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 2 รูป ได้รับข้อมูลจากการแสวงหาสารสนเทศเพื่อกิจกรรมการให้สารสนเทศ ไม่ทันกับเวลาที่ต้องการ เพราะไม่ทราบแหล่งข้อมูล ทำให้เสียเวลาในการค้นหาข้อมูล “เราอยากได้เรื่องนี้ แต่เรื่องนี้ มันอยู่ตรงไหน แต่ก็ต้องใช้เวลาานอะไรประมาณนี้” (K14)

3.3 สภาพปัญหาทางด้านความไม่เที่ยงตรงของข้อมูล พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 3 รูป (K3, K13 และ K20) มีคุณลักษณะดังนี้ อายุเฉลี่ย 45 ปี พรรษาเฉลี่ย 24 พรรษา ระดับการศึกษาทางโลกสูงสุดปริญญาเอก ต่ำสุดปริญญาตรี ระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุด เปรียญธรรม 9 ประโยค ต่ำสุดเปรียญธรรม 6 ประโยค ผลการวิเคราะห์พบว่า ข้อมูลที่ได้เมื่อคิดตามแล้วไม่สามารถเป็นไปได้ตามข้อมูลนั้น “ตอนออกบวช พระราहुลเกิด แต่บำเพ็ญเพียรอยู่ 6 ปี แล้วก็ไปสั่งสอนประชาชนอยู่เกือบ 10 ปี หลังจากตรัสรู้เสร็จแล้ว จึงกลับมาที่บ้าน ใ้วันทีกลับมา... ตอนนั้น ราहुล เพิ่งอายุ 7 ขวบ มันก็เป็นเรื่องเหมือน ประวัติศาสตร์ตรงนี้ เอ๊ะ มันอย่างไร” (K3) ในขณะที่ผู้ให้ข้อมูลหลัก ที่ทำงานด้านสันติวิธี เกิดข้อสงสัยว่าข้อมูลที่ได้นั้นจะไม่เอนเอียงไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง “ปัญหาคือความไม่เที่ยงตรงมากกว่า อ่าในขณะที่เราไปเลือกเนื้อหา มา หรือหยิบเนื้อหา มา ทำอย่างไรข้อมูลมันจะไม่ bias” (K13) หรือการแปลจากภาษาต่างประเทศมาเป็นไทยแล้ว ข้อมูลไม่ครบหรือไม่สมบูรณ์ “ในด้านภาษานี้ถ้าเป็นภาษาอังกฤษนี่พอได้ไม่มีปัญหา ภาษาบาลีนี้ได้นะ ข้อมูลทางพระพุทธศาสนานี้มันยังมีอยู่มากในภาษาธิเบต ภาษาจีน ภาษาสันสกฤตนะ ซึ่งเป็น original เป็นต้นฉบับเลยนี้เรายังเข้าไม่ถึงตรงนี้นะ อันนี้ก็ไม่เป็นไรเพราะว่าเป็นเรื่องยากที่เราจะเข้าถึง แต่ว่าบางส่วนเขาก็แปลเป็นภาษาอังกฤษแล้วนะ ซึ่งก็มีข้อจำกัดนะเพราะว่ามันเพี้ยนไปเยอะที่เขาเป็นเป็นภาษาอังกฤษ แปลแล้วมันเพี้ยน เราแปลเป็นภาษาไทยแล้วมันไม่ได้ความ เพราะมันต้องไปดูต้นฉบับจริงๆ มันถึงจะรู้เรื่อง” (K20)

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า ปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศของกิจกรรมการให้สารสนเทศ ผู้ให้ข้อมูลหลักเพียงจำนวนน้อยประสบปัญหาด้านข้อมูลที่ได้ไม่ทันสมัย ปัญหาด้านความไม่เที่ยงตรงของข้อมูล และได้ข้อมูลไม่ทันต่อเวลา

ตารางที่ 4.15 แสดงค่าความถี่และจำนวนร้อยละของสภาพปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศของกิจกรรมการรวบรวมสารสนเทศ

สภาพปัญหา	กิจกรรมการรวบรวมสารสนเทศ		
	จำนวน (รูป)	จำนวน (ครั้ง)	ร้อยละ
สถานที่เป็นแหล่งอโคจรสำหรับพระภิกษุสงฆ์	1	1	20.00
ไม่มีเวลาติดตามข้อมูล	4	4	80.00
รวม	5	5	100.00

จากตารางที่ 4.15 แสดงสภาพปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศของกิจกรรมรวบรวมสารสนเทศ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักประสบปัญหาในด้านสถานที่เป็นแหล่งอโคจรสำหรับพระภิกษุสงฆ์ จำนวน 1 รูป นับเป็น 1 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 20.00 และด้านไม่มีเวลาติดตามข้อมูล จำนวน 4 รูป นับเป็น 4 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 80.00

3.4 สภาพปัญหาทางด้านแหล่งข้อมูลเป็นสถานที่อโคจรสำหรับพระภิกษุสงฆ์ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลัก เพียงรูปเดียว (K19) มีคุณลักษณะดังนี้ อายุ 40 ปี พรรษา 19 พรรษา ระดับการศึกษาทางโลกสูงสุดปริญญาเอก ระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุดเปรียญธรรม 9 ประโยค ผลการวิเคราะห์พบว่า จากการที่ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นพระสงฆ์ในบวรพระพุทธศาสนา จึงเป็นเหตุให้สาธุชนมีความคิดว่า สถานที่บางแห่งไม่เหมาะสมกับพระสงฆ์ เช่น ห้างสรรพสินค้า หรือ แหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นจึงเป็นการยากสำหรับผู้ให้ข้อมูลหลักในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล “ส่วนตัวนี้ไม่เดินอยู่แล้ว ก็พระที่เขาไปเดินอยู่ก็ยังมี แต่ทำไมไม่ไปเดิน Central เดินอะไรอย่างนั้นนะ ไปเดินศูนย์ IT Square หรืออะไรอย่างนี้ หรือบางทีเราก็ต้องใช้ลูกน้องไปอะไรอย่างนี้ พอให้เขาไปหาอุปกรณ์ ไปหาเทคโนโลยีอะไรต่างๆ ให้เรา เราก็ไม่รู้ไม่เห็นหรือว่าไม่มีข้อมูล มันไม่เหมือนกับเราไปเดินซื้อเอง มันก็จะได้ข้อมูลจากคนขายว่า ไอ้รุ่นนี้มันเป็นอย่างไร ใช้ประโยชน์ได้แค่ไหน อะไรอย่างนี้ แต่ที่เราไม่ได้สัมผัสเอง ให้เขาไปหา เหมือนกับส่งคุณไปอย่างนี้ พอคุณไปรับข้อมูลมา มันก็อยู่ที่คุณ จะนำข้อมูลอะไรมานำเสนอให้เราอีก อย่างนี้ บางที ซื้อแล้วไอ้ก็มี ไม่ไอ้ก็มี พอซื้อมาแล้วบางครั้ง

ใช้ไม่ได้เสียเงินฟรี อะไรอย่างนี้ มันก็มีนะ เพราะว่า บางอย่างเรารู้ว่า ข้อมูลอยู่นี่ อย่างนี้ อย่างนี้ อย่างนี้ แต่สถานที่เหล่านั้น อโคจร . . . ข้อมูลบางอย่างมันอยู่ติดกับทะเล อยู่กับธรรมชาติ พอเราไป บู๊บนี่ อ่า ใช้ หรือ บางอย่างเราต้องไปถ่ายรูป ต้องไปเก็บข้อมูล แสวงหา แต่พอเราไปถ่ายรูป ก็มี เสี่ยง พระถ่ายรูป พระสะพายกล้องถ่ายรูป ดีไม่ดีถูกถ่ายรูปมาลงหนังสือพิมพ์ซะเองอะไรอย่างนี้ อย่างนี้เยอะ” (K19)

3.5 สภาพปัญหาทางด้านไม่มีเวลาติดตามข้อมูล พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 4 รูป (K1, K6, K12 และ K19) มีคุณลักษณะดังนี้ อายุ 31 ปี พรรษา 15 พรรษา ระดับการศึกษาทางโลก สูงสุดปริญญาโท ระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุด เปรียญธรรม 9 ประโยค ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 4 รูป เป็นพระนักเผยแผ่ มีภารกิจมากมายในแต่ละวัน ผู้ให้ข้อมูลหลักบางรูป เป็นพระอาจารย์ในมหาวิทยาลัย มีตารางการสอนทุกวัน “เวลาไม่ค่อยมี ถ้ากลางวันตลอดวัน ค่อนข้างที่จะมีภารกิจแน่นตลอด แล้วก็ในเกือบจะทุกๆ วันนี้ แม้กระทั่งเสาร์-อาทิตย์แทบจะไม่มี วันหยุดเลย” (K19) หรือมีกิจกรรมไปบรรยายตามสถานที่ต่างๆ เกือบทุกวัน “ไม่มี เวลา อ่าน หนังสือพิมพ์ สมัยก่อนเคยอ่านตอนเช้า ทุกวันนี้อ่านก่อนนอน เนื่องจากเวลาไม่มีเป็นอย่างนั้นหมด ฉะนั้นที่วิต่าง ๆ นี้เลิกพูดไปได้เลย คุณ้อยที่สุดเลยในเวลานี้” (K1) “เราไม่ได้ติดตามข่าวปัจจุบัน แล้วก็ไม่ว่าปัจจุบันมันมีอะไรบ้างเราก็จะเลือกหาไม่ถูก มันไม่มีเวลา เพราะ ตื่นมาเราก็ทำหน้าที่ กิจวัตรของเรา สวดมนต์ไหว้พระเสร็จก็ทำงานในหน้าที่ ถ้ามี case บรรยาย เราก็ไป อย่างวันนี้ เราก็ ทำหน้าที่วันพระ มีเทศน์ ก็ต้องไปแล้วกลับมา” (K6) “เราค่อนข้างไม่มีเวลาไปหา เรางานบรรยาย ติดตลอดเลย มีแค่ 2 วันนี่เท่านั้นที่พอมีเวลา” (K12)

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า ปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศของกิจกรรมการ รวบรวมสารสนเทศ ผู้ให้ข้อมูลหลักเพียงจำนวนน้อยประสบปัญหาด้านสถานที่แหล่งข้อมูลเป็น แหล่งอโคจรสำหรับพระสงฆ์ และ ผู้ให้ข้อมูลหลักไม่มีเวลาในการติดตามข้อมูล

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมดึกในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการดำเนินการวิจัย ผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.1.1 เพื่อศึกษาพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมดึก

1.1.2 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมดึก

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก งานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษากับพระธรรมดึกที่ได้รับพระราชทานรางวัล “เสาเสมาธรรมจักร” ที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยผู้วิจัยสุ่มแบบแบ่งชั้นตามประเภทของรางวัลที่ได้รับ หลังจากนั้นคัดเลือกอย่างเจาะจง จำนวน 20 รูป ได้แก่

1) ประเภทส่งเสริมการศึกษา มีพระธรรมดึกที่เข้าเกณฑ์จำนวนประชากร 59 รูป ใช้กลุ่มตัวอย่าง 12 รูป แบ่งเป็น พระธรรมดึกที่ได้รับพระราชทานรางวัล สาขาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี จำนวน 5 รูป พระธรรมดึกที่ได้รับพระราชทานรางวัล สาขาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ จำนวน 12 รูป พระธรรมดึกที่ได้รับพระราชทานรางวัล สาขาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จำนวน 3 รูป และพระธรรมดึกที่ได้รับพระราชทานรางวัล สาขาโรงเรียนสอนเด็กก่อนเกณฑ์ จำนวน 3 รูป

2) ประเภทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีพระธรรมดึกที่เข้าเกณฑ์จำนวนประชากร 38 รูป ใช้กลุ่มตัวอย่าง 8 รูป แบ่งเป็น พระธรรมดึกที่ได้รับพระราชทานรางวัล สาขาแต่งหนังสือ จำนวน 1 รูป และพระธรรมดึกที่ได้รับพระราชทานรางวัล สาขาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศ จำนวน 8 รูป

1.2.2 เครื่องมือการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

- 1) **แบบบันทึกข้อมูลบุคคล** เป็นแบบบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย ชื่อ ฉายา นามสกุล (ผู้ให้ข้อมูลหลัก) อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสูงสุด ทางโลก และทางธรรม ตำแหน่งทางการบริหาร วัด/สำนักสงฆ์ ตั้งอยู่ที่ ประเภทรางวัลที่ได้รับ
- 2) **แนวคำถามสัมภาษณ์** เป็นแนวคำถามสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างแบบปลายเปิด ที่ผู้วิจัยได้ร่างคำถามไว้เป็นแนวทางตามวิธีการวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้คำถามที่ตรงประเด็นกับวัตถุประสงค์ในการวิจัยมากที่สุด ลักษณะของคำถามเป็นคำถามปลายเปิด แนวคำถามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีคำถามกว้างๆ ซึ่งครอบคลุมในประเด็น การเก็บรวบรวมสารสนเทศ การให้สารสนเทศ และ ปัญหาหรืออุปสรรคที่เจอในระหว่างแสวงหาสารสนเทศ
- 3) **เทปบันทึกเสียง** สำหรับบันทึกข้อมูลและถอดข้อความที่ได้สัมภาษณ์อย่างละเอียด เพื่อการวิเคราะห์ที่ถูกต้อง
- 4) **ผู้วิจัย** ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพ

1.2.3 การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้วางแผนจัดเก็บข้อมูลด้วยตนเองโดยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากสาขาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ตั้งแต่เดือนมีนาคม 2552 ถึง เดือนธันวาคม 2552 แล้วจัดส่งให้ผู้ให้ข้อมูลหลักทางไปรษณีย์ หลังจากนั้นโทรศัพท์เพื่อนัดหมายเข้าพบผู้ให้ข้อมูลหลัก ณ สถานที่ที่ผู้ให้ข้อมูลหลักสะดวก เช่น วัดที่ผู้ให้หลักจำวัด หรือ หน่วยงานที่ผู้ให้ข้อมูลหลักปฏิบัติงานอยู่

การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการใช้เวลาสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเฉลี่ยรูปละ 45 นาทีที่มีการขออนุญาตจดบันทึกภาคสนาม และบันทึกเทป การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การตะล่อมกล่อมเกลาเพื่อซักถามที่ล้วงเอาส่วนลึกของความคิดออกมา เมื่อเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลทันที หากมีข้อสงสัยหรือไม่ชัดเจนในข้อมูลจะทำการติดต่อสอบถามอีกครั้งทางโทรศัพท์ โดยผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปมีความยินดีที่จะให้ความร่วมมือเพิ่มเติม

1.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลพฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศของผู้ให้ข้อมูลหลัก รวมถึงสภาพปัญหาที่ผู้ให้ข้อมูลหลักประสบในการแสวงหาสารสนเทศ โดยชี้แนวทางวิเคราะห์เนื้อหา วิเคราะห์ส่วนประกอบของข้อมูลแต่ละส่วน วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของ

กลุ่มคำ แล้วนำมาสร้างข้อสรุป แสดงความเชื่อมโยงและเปรียบเทียบกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง แล้วจึงนำเสนอในรูปแบบของตารางและการพรรณนาความ

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะโดยทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก

พบว่าคุณลักษณะทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลักมีลักษณะดังนี้ ด้านอายุ พบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย 47 ปี ด้านพรรษา พบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักครองพรรษามากที่สุดระหว่าง 26 พรรษา ระดับการศึกษาสูงสุดทางโลก พบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักมีการศึกษาระดับปริญญาโทมากที่สุด จำนวน 9 รูป ระดับการศึกษาสูงสุดทางธรรม พบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักมีการศึกษาระดับเปรียญธรรม 7 ประโยคขึ้นไปมากที่สุด จำนวน 11 รูป

1.3.2 พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึกในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่ามีลักษณะใกล้เคียงกับตัวแบบ “พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศรูปแบบและแนวคิด” ของ ครีติลาส โดยพฤติกรรมการแสวงหาของพระธรรมกถึกเกิดขึ้นจาก 2 กิจกรรม คือ การให้สารสนเทศ และการรวบรวมสารสนเทศ

1) การให้สารสนเทศ ของผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยผ่านกิจกรรมหลากหลายประเภท แต่วิจัยขึ้นนี้ผ่านกิจกรรม 4 ประเภท ได้แก่ การบรรยายธรรม การแสดงพระธรรมเทศนา การสอน และการแต่งหนังสือทางด้านพระพุทธศาสนา ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ทุกกิจกรรมล้วนแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการแสวงหาสารสนเทศของผู้ให้ข้อมูลหลัก และจากสถานการณ์การให้สารสนเทศนี้ยังส่งผลให้ผู้ให้ข้อมูลหลักเกิดความต้องการเร่งด่วนซึ่งเป็นการต้องการที่จะต้องแสวงหาสารสนเทศเพื่อลดความไม่รู้ หรือแก้ไขปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่

(1) พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศในการบรรยายธรรม ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 7 รูป แบ่งเป็นบรรยายธรรมในคราวเดียว 6 รูป และ บรรยายธรรมต่อเนื่อง 1 รูป สถานการณ์นี้ก่อให้เกิดความต้องการเร่งด่วน 2 ช่วงเวลา คือ 1) ช่วงแรกเป็นช่วงของการแสวงหาสารสนเทศด้านหัวข้อและกลุ่มผู้ฟัง และ 2) ช่วงที่สองเป็นช่วงการแสวงหาสารสนเทศด้านเนื้อหา

ก. ช่วงการแสวงหาสารสนเทศเพื่อสนองความต้องการเร่งด่วนด้านหัวข้อและกลุ่มผู้ฟัง แหล่งสารสนเทศเพื่อสนองความต้องการเร่งด่วนด้านความชัดเจนของหัวข้อการบรรยายและความชัดเจนของกลุ่มผู้ฟัง ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปไม่ใช้แหล่งสารสนเทศภายในแต่ใช้แหล่งสารสนเทศภายนอกทั้งสิ้น พบว่าแหล่งสารสนเทศที่ใช้ได้แก่

ก) การติดต่อโดยตรง ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 5 รูป สอบถามความชัดเจนเกี่ยวกับหัวข้อการบรรยายสอบถามจากเจ้าหน้าที่ที่มาราบนมัสการทันที หรือติดต่อ

กลับไปยังหน่วยงานที่นิมนต์ และผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 3 รูป สอบถามความชัดเจนเกี่ยวกับกลุ่มผู้ฟัง โดยตรงกับเจ้าหน้าที่ผู้มานิมนต์ หรือขอข้อมูลจากโยมที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่รู้จักเป็นการส่วนตัวเกี่ยวกับ

ข) *สื่อสารมวลชน* ผู้ให้ข้อมูลหลักเพียงรูปเดียว ที่ค้นหาเรื่องราวเพื่อกำหนดเป็นหัวข้อการบรรยาย เป็นการค้นหาข้อมูลจากหนังสือพิมพ์เพื่อกำหนดหัวข้อการบรรยายให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ การเมือง หรือปัญหาสังคมในขณะนั้น

ค. *ช่วงแสวงหาสารสนเทศเกี่ยวกับเนื้อหา* หลังจากทราบหัวข้อและกลุ่มผู้ฟังแล้ว ผู้ให้ข้อมูลหลักจะเกิดความต้องการเร่งด่วนช่วงที่สอง คือความต้องการด้านเนื้อหาที่จะบรรยาย พบว่าแหล่งสารสนเทศที่ผู้ให้ข้อมูลหลัก ใช้ได้แก่

ก) *แหล่งสารสนเทศภายใน* สืบเนื่องจากเนื้อหาที่จะบรรยายเป็นเรื่องเกี่ยวกับศีลธรรม ซึ่งเป็นเรื่องที่ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปรำเรียนมาแล้วทั้งสิ้น แหล่งสารสนเทศภายในจึงเป็นแหล่งที่ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปใช้มากที่สุด ประกอบด้วย

(ก) *ความจำของตน* เป็นแหล่งสารสนเทศที่ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปเรียกขึ้นมาใช้เมื่อมีความต้องการ

(ข) *เพิ่มส่วนบุคคล* เป็นแหล่งสารสนเทศที่ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปใช้เป็นแหล่งแสวงหาอีกแหล่งหนึ่งซึ่งอาจเป็นหนังสือ ตำรา หรือสิ่งๆ ที่ผู้ให้ข้อมูลหลักได้จัดบันทึกไว้เก็บสะสมเอาไว้ เช่น พระไตรปิฎก นวโกวาท ผลงานของครูบาอาจารย์ที่เป็นหนังสือทางด้านธรรมะ เป็นต้น

ข) *แหล่งสารสนเทศภายนอก* ผู้ให้ข้อมูลหลักใช้แสวงหาข้อมูลที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับเนื้อหาแต่ส่วนมากจะเป็นการหาตัวอย่างประกอบสำหรับการบรรยายธรรมครั้งนั้น ประกอบด้วย

(ก) *สื่อมวลชน* ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปใช้ค้นหาตัวอย่างตามหน้าหนังสือพิมพ์

(ข) *อินเทอร์เน็ต* ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 6 รูป ใช้อินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางในการแสวงหาตัวอย่าง โดยส่วนมากค้นหาผ่านกูเกิ้ล (www.google.com)

(ค) *ห้องสมุด* มีผู้ให้ข้อมูลหลักเพียงรูปเดียวที่ใช้บริการห้องสมุดเพราะผู้ให้ข้อมูลหลักดำรงตำแหน่งและเป็นพระอาจารย์ของสถาบันการศึกษาแห่งนี้

(2) *พฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศโดยการสอน* ผู้ให้ข้อมูลหลัก มีจำนวน 7 รูป การสอนภายในโรงเรียนตามหลักสูตรมีจำนวน 4 รูป และ การสอนในค่ายพุทธธรรม

จำนวน 3 รูป สถานการณ์นี้ก่อให้เกิดความต้องการเร่งด่วน 2 ช่วงเวลา คือ 1) ช่วงแรกเป็นความต้องการด้านแผนการสอนและระดับของผู้เรียน และ 2) ช่วงที่สองเป็นความต้องการด้านเนื้อหา

ก. ช่วงการแสวงหาสารสนเทศเพื่อสนองความต้องการเร่งด่วนด้านแผนการสอนและระดับของผู้เรียน แหล่งสารสนเทศเพื่อสนองความต้องการเร่งด่วน ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปไม่ใช่แหล่งสารสนเทศภายในแต่ใช้แหล่งสารสนเทศภายนอกทั้งสิ้น พบว่าแหล่งสารสนเทศที่ใช้ได้แก่ การติดต่อระหว่างบุคคลหรือการติดต่อโดยตรงกับทางโรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปใช้เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับแผนการสอนกับระดับของผู้เรียนซึ่งทางโรงเรียนนั้นได้เป็นผู้กำหนดหลักสูตร

ข. ช่วงการแสวงหาสารสนเทศด้านเนื้อหา เพื่อสนองความต้องการเร่งด่วนด้านเนื้อหาที่จะสอน พบว่าแหล่งสารสนเทศที่ผู้ให้ข้อมูลหลัก ใช้ได้แก่

ก) แหล่งสารสนเทศภายใน สืบเนื่องจากเนื้อหาที่จะบรรยายเป็นเรื่องเกี่ยวกับศีลธรรม ซึ่งเป็นเรื่องที่ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปรำเรียนมาแล้วทั้งสิ้น แหล่งสารสนเทศภายในจึงเป็นแหล่งที่ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปใช้มากที่สุด ประกอบด้วย

(ก) ความจำของตน ใช้ค้นหาสารสนเทศหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาการสอน ด้วยเหตุที่เรื่องราวที่สอนนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปเรียนมา

(ข) เพิ่มส่วนบุคคล ใช้ค้นหาสารสนเทศหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาการสอน นอกเหนือจากความจำของตน เมื่อผู้ให้ข้อมูลหลักต้องการหนังสืออ้างอิง ก็จะเปิดดูหนังสือที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาที่ตนเก็บรวบรวมไว้ หนังสือเหล่านี้เป็นหนังสือตำราที่พระใช้รำเรียนกัน

ข) แหล่งสารสนเทศภายนอก ผู้ให้ข้อมูลหลักใช้แสวงหาข้อมูลที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับเนื้อหาแต่ส่วนมากจะเป็นการหาตัวอย่างประกอบสำหรับการบรรยายธรรมครั้งนั้น ประกอบด้วย

(ก) อินเทอร์เน็ต ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปใช้ในการหาตัวอย่างเพื่อนำมาสื่อในการเรียนการสอน

(ข) สื่อมวลชน ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 3 รูป ค้นหาข้อมูลจากสื่อมวลชนเช่น ทิว หนังสือพิมพ์ เป็นการหาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่สอน ข่าวที่ปรากฏอยู่ในหนังสือพิมพ์นั้นสามารถเอาไปแสดงเปรียบเทียบถึงผลแห่งการกระทำผิดศีลให้นักเรียนดูเป็นตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปค้นหาสารสนเทศด้านเนื้อหาการสอนจากแหล่งสารสนเทศภายใน ได้แก่ ความจำของตน และเพิ่มส่วนบุคคล เป็นหลัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปเป็นพระนักวิชาการ เป็นพระนักศึกษา และบวชเรียนมายาวนานจึงได้สะสมรวบรวมองค์ความรู้ และก่อกำกับเรื่องที่สอนนั้นเป็นเรื่องที่ร่ำเรียนมาแล้วทั้งสิ้น ส่วนแหล่งสารสนเทศภายนอก ได้แก่ อินเทอร์เน็ตและสื่อสารมวลชนนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักใช้ค้นหาข้อมูลเพื่อนำมาชดเชยเป็นตัวอย่างให้แก่ นักเรียน ได้เข้าใจมากยิ่งขึ้น โดยใช้อินเทอร์เน็ตเป็นหลัก

(3) พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศโดยการแสดงพระธรรมเทศนา ผู้ให้ข้อมูลหลักมีจำนวนทั้งสิ้น 4 รูป แบ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่ได้รับหมายนิมนต์ให้แสดงพระธรรมเทศนา 2 รูป และผู้ให้ข้อมูลหลักที่แสดงธรรมภายในวัด 2 รูป สถานการณ์ทั้ง 2 สถานการณ์ก่อให้เกิดความต้องการเร่งด่วน 2 ช่วงเวลา คือ 1) ช่วงแรกเป็นช่วงการแสวงหาสารสนเทศเพื่อสนองความต้องการหัวข้อในการแสดงพระธรรมเทศนาและกลุ่มผู้ฟัง และ 2) ช่วงที่สองเป็นความต้องการด้านเนื้อหาที่จะเทศน์

ก. ช่วงการแสวงหาสารสนเทศเพื่อสนองความต้องการเร่งด่วนด้านหัวข้อและกลุ่มผู้ฟัง พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักใช้แหล่งสารสนเทศภายนอกในและแหล่งสารสนเทศภายใน แสวงหาสารสนเทศ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความชัดเจนของหัวข้อการแสดงพระธรรมเทศนา สามารถอธิบายได้ดังนี้

ก) แหล่งสารสนเทศภายใน ได้แก่ เพิ่มส่วนบุคคล เป็นแหล่งสารสนเทศที่ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปใช้เป็นแหล่งแสวงหาหัวข้อการแสดงพระธรรมเทศนาอาจเป็นหนังสือ ตำรา ทางด้านพระพุทธศาสนาหรือสิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลหลักได้จดบันทึก ได้เก็บสะสมเอาไว้

ข) แหล่งสารสนเทศภายนอก ได้แก่ การติดต่อโดยตรงผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 2 รูป แสวงหาข้อมูลด้านหัวข้อการแสดงพระธรรมเทศนาและความชัดเจนด้านกลุ่มผู้ฟังด้วยวิธีติดต่อสอบถาม เกี่ยวกับหัวข้อการแสดงธรรม และความชัดเจนด้านกลุ่มผู้ฟัง

ข. ช่วงการแสวงหาสารสนเทศด้านเนื้อหาในการแสดงพระธรรมเทศนา หลังจากกำหนดหัวข้อการแสดงพระธรรมเทศนาและรู้จักกลุ่มผู้ฟังแล้ว ผู้ให้ข้อมูลหลักจะแสวงหาสารสนเทศเกี่ยวกับเนื้อหาเพื่อสนองความต้องการเร่งด่วนทั้งจากแหล่งสารสนเทศภายในและแหล่งสารสนเทศภายนอก

ก) แหล่งสารสนเทศภายใน

(ก) ความจำของผู้ให้ข้อมูลหลัก เป็นแหล่งสารสนเทศที่ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปกล่าวถึงอันดับแรกเพราะผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นพระสงฆ์ที่บวชมานานและจากการที่

ได้ร่ำเรียนมา หรือจากการติดตามเรื่องราวที่ตนสนใจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ผู้ให้ข้อมูลหลักจำได้และสามารถเรียกขึ้นมาใช้เมื่อมีความต้องการ

(ข) *เพิ่มส่วนบุคคล* เป็นแหล่งสารสนเทศที่ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูป ใช้เป็นแหล่งแสวงหาอีกแหล่งหนึ่งซึ่งอาจเป็นหนังสือ ตำรา หรือสิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลหลักได้จัดบันทึก ได้เก็บสะสมเอาไว้ เช่น พระไตรปิฎก นวโกวาท ผลงานของครูบาอาจารย์ที่เป็นหนังสือทางด้านธรรมะ เป็นต้น

ข) แหล่งสารสนเทศภายนอก

(ก) *สื่อสารมวลชน* ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 2 รูป ได้ติดตามสภาพเหตุการณ์เรื่องราวข่าวสารตามสื่อสารมวลชน อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และนำเรื่องราวนั้นเป็นเนื้อหาในการแสดงธรรม

(ข) *อินเทอร์เน็ต* ผู้ให้ข้อมูลหลักเพียงรูปเดียวค้นหาข้อมูลการแสดงพระธรรมเทศนาจากอินเทอร์เน็ต

(ค) *การติดต่อระหว่างบุคคล* ผู้ให้ข้อมูลหลักเพียงรูปเดียวได้ปรึกษาเนื้อหาการแสดงพระธรรมเทศนากับพระผู้ใหญ่ หรือพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับ

(4) *พฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศโดยการแต่งหนังสือด้านพระพุทธศาสนา* มีผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งสิ้น 4 รูป เกิดขึ้นจากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 3 รูป ต้องการถ่ายทอดความรู้ที่ตนได้ศึกษาเล่าเรียน ได้สะสมความรู้ และเห็นว่าความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนานั้นน่าจะเผยแพร่ให้บุคคลทั่วไปได้เข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้จึงได้เขียนถ่ายทอดความรู้โดยการแต่งหนังสือ และ ผู้ให้ข้อมูลหลักเพียงรูปเดียวได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ทางด้านพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดแรงบันดาลใจว่าสิ่งที่ตนปฏิบัตินั้นเป็นเรื่องที่น่าจะถ่ายทอดให้ผู้สนใจ ทั้ง 2 กรณี เป็นสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความต้องการเร่งด่วนเหมือนกัน คือ ความต้องการเร่งด่วนด้านเนื้อหา พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักใช้แหล่งสารสนเทศภายนอกในและแหล่งสารสนเทศภายใน

ก. แหล่งสารสนเทศภายใน

ก) *ความจำของผู้ให้ข้อมูลหลัก* เป็นแหล่งสารสนเทศที่ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปใช้ในการค้นหาข้อมูลเป็นอันดับแรก จากการที่ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปนั้นบวชเรียนมาเป็นเวลานาน ไม่น้อยกว่า 27 ปี และตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาได้ศึกษาเล่าเรียน และสะสมความรู้ที่เกิดขึ้นจากชีวิตประจำวัน หน้าที่การงาน จนสามารถเรียกได้ว่าเป็นนักวิชาการหรือ

นักปราชญ์ เมื่อมีความต้องการข้อมูลที่จะแต่งหนังสือทางด้านพระพุทธศาสนา ก็สามารถเรียกความรู้นั้นมาใช้ได้ทันที

ข) *เพิ่มส่วนบุคคล* เป็นแหล่งสารสนเทศที่ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปใช้ในการค้นหาข้อมูลในการแต่งหนังสือ หลังจากที่ผู้ให้ข้อมูลหลักค้นหาจากความจำของตนแล้ว เมื่อเกิดความสงสัยหรือไม่แน่ใจอะไรบางอย่างก็จะค้นหาเพิ่มส่วนบุคคลที่ตนสะสม

ข. *แหล่งสารสนเทศภายนอก* ได้แก่ การติดต่อโดยตรง มีผู้ให้ข้อมูลหลักเพียงรูปเดียวที่มีการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล เพื่อขอข้อมูล หรือสอบถามในเรื่องที่ไม่รู้ไม่แน่ใจ ถือว่าเป็นแหล่งที่สำคัญมากสำหรับการเขียนหนังสือของผู้ให้ข้อมูลหลัก เพราะ ผู้ที่ผู้ให้ข้อมูลหลักติดต่อนั้น มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่เขียนเป็นอย่างดี และมีเอกสาร ตำรา ที่ให้ผู้ให้ข้อมูลหลักนำไปใช้อ้างอิงได้ ซึ่งหนังสือเอกสารที่ติดต่อนั้น เป็นเอกสารหายาก

2) *การรวบรวมสารสนเทศ* เป็นการกระทำของบุคคลที่ตระหนักและยอมรับว่าตนมีความต้องการสารสนเทศระดับหนึ่ง ซึ่งเป็นระดับที่ไม่เร่งด่วนและแสดงออกไม่ชัดเจน บุคคลจึงเก็บรวบรวมสารสนเทศที่ตนสนใจ หรือที่คาดการณ์ว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการใช้งานในอนาคต โดยมีจุดมุ่งหมายมิใช่เพื่อการแก้ปัญหา หรือตัดสินใจเฉพาะในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแต่เป็นความต้องการเรื่องที่ตนสนใจและเป็นการกระทำที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการสารสนเทศที่สามารถใช้ได้ ผลการวิเคราะห์ พบว่า การรวบรวมสารสนเทศของผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามข้อมูลข่าวสารทั้งทางโลกและทางธรรม ผ่านกิจกรรมหลากหลายประเภท ซึ่งกิจกรรมเหล่านั้นมีลักษณะเป็นพฤติกรรมสารสนเทศในแต่ละวันของผู้ให้ข้อมูลหลัก พฤติกรรมนี้ครอบคลุมการแสวงหาสารสนเทศ 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) การแสวงหาสารสนเทศที่ผู้ให้ข้อมูลหลักมิได้ริเริ่มเอง (passive activities) พบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักรวบรวมสารสนเทศผ่านกิจกรรม 6 ประเภท ได้แก่ การอ่านหนังสือพิมพ์ การรับชมโทรทัศน์ การฟังวิทยุ การอ่านหนังสือ การใช้อินเทอร์เน็ตจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) และข้อความสั้น (SMS) และ 2) การแสวงหาสารสนเทศที่ผู้ให้ข้อมูลหลักริเริ่มเอง (active) พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักรูปเดียวรวบรวมสารสนเทศผ่านกิจกรรม การติดต่อโดยตรง (สนทนา)

(1) *การแสวงหาสารสนเทศที่ผู้ให้ข้อมูลหลักมิได้ริเริ่มเอง*

ก. *การอ่านหนังสือพิมพ์* ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปติดตามข้อมูลข่าวสารในแต่ละวัน โดยวิธีการอ่านหนังสือพิมพ์ จากการบอกรับเป็นสมาชิกของวัดหรือของหน่วยงานที่ปฏิบัติงานเริ่มต้นจากอ่านหัวข้อข่าวหน้าหนึ่งและอ่านบทความในคอลัมน์ที่ตนสนใจ และคิดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หลังจากนั้นผู้ให้ข้อมูลหลักจะพิจารณาว่าข้อมูลข่าวสารที่ตนอ่านส่วนใดที่จะเป็นประโยชน์ในอนาคต ก็จะจัดเก็บ ส่วนหนึ่งผู้ให้ข้อมูลหลัก

จะเลือกจดจำ เก็บไว้ในความจำของตนอย่างอัตโนมัติ อีกส่วนหนึ่งจะจัดเก็บเข้าแฟ้มส่วนบุคคล โดยการตัดข่าวหรือบทความเก็บเข้าแฟ้ม หรือเข้าอินเทอร์เน็ตเพื่อบันทึกเรื่องราวนั้น

ข. *การรับชมโทรทัศน์* ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรูปติดตามข้อมูลข่าวสารในแต่ละวัน โดยวิธีรับชมรายการโทรทัศน์ ซึ่งเป็นรายการสรุปข่าวภาคค่ำ และรายการอื่นๆ ด้วย เมื่อคิดว่าเนื้อหารายการส่วนใดที่จะเป็นประโยชน์ ก็จะมีการจดบันทึก หรือติดต่อทางสถานีโทรทัศน์ เพื่อขอสำเนาเทปบันทึกรายการ นอกจากนั้น ยังมีการค้นหาในอินเทอร์เน็ตอีกด้วย แต่ส่วนมากผู้ให้ข้อมูลหลักใช้วิธีจดจำสิ่งที่คิดว่าเป็นประโยชน์

ค. *การอ่านหนังสือ* ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 13 รูป ติดตามข้อมูลข่าวสารทั้งทางโลกและทางธรรม โดยการอ่านหนังสือที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา โดยผู้ให้ข้อมูลหลักไม่ได้บอกรับเป็นสมาชิกหนังสือเล่มใดแต่จะซื้อขึ้นมาเป็นของตนเองเมื่อคิดว่าหนังสือเล่มนั้นเป็นประโยชน์ต่อตนเอง สำหรับวิธีการจัดเก็บรวบรวมนั้นมี 2 กลุ่มคือ 1) จัดทำเป็นห้องสมุดส่วนตัว และ 2) จัดรวบรวมตามชื่อผู้แต่ง

ง. *การรับฟังวิทยุ* ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 9 รูป ติดตามข้อมูลข่าวสารในแต่ละวัน โดยวิธีรับฟังรายการวิทยุที่เป็นข้อมูล ทั้งทางโลกและทางธรรม ส่วนมากรับฟังในรถระหว่างเดินทาง และภายในกุฏิก่อนจำวัด มีเพียงรูปเดียวที่ติดต่อทางสถานีเพื่อจัดเก็บรวบรวมเทปรายการ ส่วนรูปอื่นๆ นั้นรับฟังอย่างเดียว

จ. *การใช้อินเทอร์เน็ต* ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 4 รูป ใช้เป็นช่องทางในการรับข้อมูลข่าวสาร ผู้ให้ข้อมูลหลักจะค้นหาเรื่องราวที่ตนสนใจ และบันทึกเรื่องนั้นๆ ไว้ในคอมพิวเตอร์ หรือ จดบันทึกเก็บรวบรวมในแฟ้มส่วนบุคคล และสังเคราะห์ในความจำของตน

ฉ. *ข้อความสั้น (SMS)* ผู้ให้ข้อมูลหลักเพียงรูปเดียว ได้รับข้อมูลข่าวสารจากการบอกรับเป็นสมาชิกข่าวกับผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์

(2) *การแสวงหาสารสนเทศที่ผู้ให้ข้อมูลหลักเริ่มเอง* พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 8 รูป ใช้วิธีการติดต่อโดยตรง (สนทนากับบุคคล) เป็นช่องทางในการรับข้อมูลข่าวสารอีกทางหนึ่ง แต่ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลหลักไม่ได้จัดเก็บรวบรวมในแฟ้มส่วนบุคคล แต่เป็นการเก็บไว้ในความจำของตน

1.3.3 ปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมภิกขุในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศของผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 20 รูป พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวนหนึ่งประสบปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศเพื่อกิจกรรมการให้สารสนเทศ และในกิจกรรมการรวบรวมสารสนเทศ

(1) สภาพปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศของกิจกรรมการให้

สารสนเทศ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักประสบปัญหาเพียงเล็กน้อยในด้าน ข้อมูลที่ได้ไม่ทันสมัย ข้อมูลที่ได้ไม่ทันต่อเวลา และความเที่ยงตรงของข้อมูล

ก. สภาพปัญหาทางด้านข้อมูลที่ได้ไม่ทันสมัย พบว่า ได้รับข้อมูลจากการแสวงหาสารสนเทศเพื่อกิจกรรมการให้สารสนเทศ เป็นข้อมูลที่มีมานานแล้ว สืบเนื่องจาก ผู้ให้ข้อมูลหลักสนใจทางด้านพุทธจริยยุคใหม่ ซึ่งมีผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญทำเนื่อหาด้านนี้บ่อย

ข. สภาพปัญหาทางด้านข้อมูลที่ได้ไม่ทันกับเวลา พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้รับข้อมูลจากการแสวงหาสารสนเทศเพื่อกิจกรรมการให้สารสนเทศ ไม่ทันกับเวลาที่ต้องการ เพราะไม่ทราบแหล่งข้อมูล ทำให้เสียเวลาในการค้นหา

ค. สภาพปัญหาทางด้านความไม่เที่ยงตรงของข้อมูล พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลัก คิดว่าข้อมูลที่ได้เมื่อคิดตามแล้ว ไม่สามารถเป็นไปได้ตามข้อมูลนั้น ในขณะที่ผู้ให้ข้อมูลหลัก ที่ทำงานด้านสันติวิธี เกิดข้อสงสัยว่าข้อมูลที่ได้นั้นจะไม่โอนเอียงไปฝ่ายใดฝ่ายหรือการแปลจากภาษาต่างประเทศมาเป็นไทยแล้ว ข้อมูลไม่ครบหรือไม่สมบูรณ์

(2) สภาพปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศของกิจกรรมการรวบรวม

สารสนเทศ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักประสบปัญหาในด้านสถานที่เป็นแหล่งอโคจรสำหรับพระภิกษุสงฆ์ และไม่มีเวลาติดตามข้อมูล

ก. สภาพปัญหาทางด้านแหล่งข้อมูลเป็นสถานที่อโคจรสำหรับพระภิกษุสงฆ์ พบว่า จากการที่ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นพระสงฆ์ในบวรพระพุทธศาสนา จึงเป็นเหตุให้สาธุชนมีความคิดว่า สถานที่บางแห่งไม่เหมาะสมกับพระสงฆ์ เช่น ห้างสรรพสินค้า หรือ แหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นจึงเป็นการยากสำหรับผู้ให้ข้อมูลหลักในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล

ข. สภาพปัญหาทางด้านไม่มีเวลาติดตามข้อมูล พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลัก มีภารกิจมากมายในแต่ละวัน ผู้ให้ข้อมูลหลักบางรูปเป็นพระอาจารย์ในมหาวิทยาลัย มีตารางการสอนทุกวัน หรือมีกิจนิมนต์ไปบรรยายตามสถานที่ต่างๆ เกือบทุกวัน

2. อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึกในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และสภาพปัญหาที่พระธรรมกถึกประสบระหว่างการแสวงหาสารสนเทศ ซึ่งผู้วิจัยได้นำตัวแบบพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ รูปแบบ และแนวคิด ของ เจมส์ คริกิลาส (Krikelas 1983: 5-20) เป็นกรอบความคิดทางทฤษฎี ผลการวิจัยมีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย 4 ประเด็น คือ วัตถุประสงค์หรือความต้องการที่ก่อให้เกิดการแสวงหาสารสนเทศ วิธีการแสวงหาสารสนเทศ แหล่งสารสนเทศที่ใช้ในการแสวงหา และปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศ

2.1 วัตถุประสงค์หรือความต้องการที่ก่อให้เกิดการแสวงหาสารสนเทศ ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึก เกิดขึ้นจาก 2 กิจกรรม คือ การให้สารสนเทศ และการรวบรวมสารสนเทศ ซึ่งการให้สารสนเทศมีวัตถุประสงค์ เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยผ่านทางกิจกรรมหลากหลายประเภท ได้แก่ การบรรยายธรรม การแสดงพระธรรมเทศนา การสอนและการแต่งหนังสือทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นไปตามที่ พระมหาประยุทธ์ ญาคูขี้หอม (2513: 60); มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2545: 24) ได้กล่าวไว้ว่า พระสงฆ์เป็นผู้เผยแผ่ประกาศพระพุทธศาสนา ประกาศธรรมสู่ประชาชนในรูปแบบวิธีการต่างๆ เช่น การเทศน์ การบรรยายธรรม เป็นต้น ส่วนกิจกรรมการรวบรวมสารสนเทศมีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามข้อมูลข่าวสารทั้งทางโลกทางธรรม สอดคล้องกับ พรทิพย์ อินทจักร์ (2549) พบว่า พระสงฆ์มีความสนใจและเห็นความจำเป็นเพื่อประโยชน์ส่วนตัวและประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ จากการศึกษาที่เกี่ยวกับบาทหลวงของศาสนาคริสต์ ของ ฟิลิปส์ โรเบิร์ต ลอยด์ (Philips 1992); เคอเรน และ เบิร์น (Curran & Burns 2011); แลมเบิร์ต (Lambert 2010) พบว่า บาทหลวงมีวัตถุประสงค์จากบทบาทหน้าที่ทางโลก เช่น หน้าที่ด้านการบริหาร และบทบาทหน้าที่ทางธรรม เช่น การเทศน์ การสอน การให้คำปรึกษา เป็นต้น ส่วนอาชีพ ครู อาจารย์ จะมีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปใช้ในการสอน สำหรับการศึกษเกี่ยวกับ ครู อาจารย์ของ จันทิรา เทียนพาลี (2543); ศิริภรณ์ นามสง่า (2543); อนันต์ศักดิ์ พวงอก (2547); วัชรภรณ์ คลังชนบูรณ (2547); ดวงใจ วงษ์เศษ (2554) และ พรทิพย์ อินทจักร์ (2549); โอชิโอบี (Osioibe 1984); เดวิส (Davis 1987); วิทเทคเกอร์ (Whitaker 2003); แมคไลน์ มันด์ท และคนอื่นๆ (Madeline Mundt, Kate Stockert and Leela Yellesetty 2006); มุฮัมหมัด ทาฮีร์ (Muhammad Tahir 2008) พบว่า ครู อาจารย์มีความต้องการใช้สารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนการสอน และติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการ

วัตถุประสงค์เหล่านี้เกิดจากสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ในชีวิตประจำวันหรือชีวิตการทำงานด้านพระพุทธศาสนาของพระธรรมกถึก เช่น ได้รับหมายนิมนต์ให้ไปบรรยายธรรม หรือ

ไปแสดงพระธรรมเทศนา สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นสิ่งเร้าหรือสิ่งที่ก่อให้เกิดความต้องการสารสนเทศ ซึ่งมีลักษณะเป็นความต้องการเร่งด่วน และสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน เช่น การดูโทรทัศน์ การอ่านหนังสือพิมพ์ และเป็นความต้องการที่พระธรรมกถึกไม่ได้เป็นผู้ริเริ่มเอง มีลักษณะเป็นความต้องการรอคอยได้ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการรวบรวมสารสนเทศ สอดคล้องกับแนวคิดของครีกิลาส (Krikelas 1983: 11) ที่ว่า ความต้องการเร่งด่วนเป็นความต้องการเกี่ยวกับเรื่องทั่วไปที่เผชิญในแต่ละวันเป็นความต้องการที่เฉพาะเจาะจงในปัญหาใดปัญหาหนึ่ง และความต้องการที่รอคอยได้ (deferred needs) เป็นความต้องการที่ยังไม่ใช้สารสนเทศในขณะนั้น แต่คาดว่าจะใช้สารสนเทศนั้นในอนาคต

2.2 วิธีการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึก จากผลการวิจัยพบว่า เมื่อพิจารณาตามวัตถุประสงค์หรือความต้องการ แบ่งได้เป็น การให้สารสนเทศที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการเร่งด่วน และ การรวบรวมสารสนเทศที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการรอคอยได้

2.2.1 การให้สารสนเทศที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการเร่งด่วน ถ้าเป็นข้อมูลเกี่ยวกับหัวข้อหรือกลุ่มผู้ฟัง จะใช้วิธีสอบถามจากเจ้าหน้าที่หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง บางครั้งก็อาจค้นหาหัวข้อจากหนังสือธรรมะหรือหนังสือทั่วไปที่ได้เก็บรวบรวมสะสมไว้ นอกจากนั้นก็มีการติดต่อสอบถามเพื่อนพระด้วยกัน หรือดูโทรทัศน์อ่านหนังสือพิมพ์เพื่อนำข้อมูลเกี่ยวกับสภาพบ้านเมือง เศรษฐกิจและสังคมมากำหนดเป็นหัวข้อ และถ้าเป็นข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหา พระธรรมกถึกจะใช้ความจำและประสบการณ์ของตนเป็นอันดับแรก เพราะเรื่องที่เผยแพร่เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับธรรมะเป็นหลัก ซึ่งพระธรรมกถึกทุกรูปได้ศึกษาเล่าเรียนมาแล้ว รองลงมาใช้วิธีการค้นหาจากแฟ้มส่วนบุคคลที่เป็นหนังสือตำราทั้งทางด้านธรรมะและเรื่องทั่วไปที่ได้เป็นสะสมมาตลอด เมื่อมีความต้องการก็สามารถค้นคืนมาใช้ได้ทันที สำหรับเนื้อหาที่ยกมาเป็นตัวอย่างประกอบการเผยแพร่จะได้จากการดูโทรทัศน์ การอ่านหนังสือพิมพ์ เป็นอันดับแรก รองลงมาได้แก่ การค้นหาจากอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเป็นวิธีการที่ได้ข้อมูลทันสมัยและง่ายต่อการเข้าใจของผู้ฟัง นอกจากนี้ยังพบว่า พระธรรมกถึกจำนวน 3 รูปมีการติดต่อระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นการติดต่อพระสงฆ์ด้วยกันเพื่อตรวจสอบว่าสิ่งที่ตนกำลังดำเนินการว่าถูกต้องครบถ้วนหรือยัง และติดต่อฆราวาสผู้เป็นผู้รู้ผู้ชำนาญในเรื่องนั้นๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในเรื่องที่สอบถามนั้นพระสงฆ์หรือฆราวาสที่ติดต่อนั้นมีความรู้ความสามารถในเรื่องนั้นๆ สามารถให้ข้อมูลที่สำคัญและเป็นประโยชน์ได้ และพบว่ามีเพียงพระธรรมกถึกรูปเดียวใช้บริการของห้องสมุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระธรรมกถึกรูปนี้มีตำแหน่งเป็นผู้บริหาร และเป็นพระอาจารย์ในมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งหนึ่ง จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าสอดคล้องกับการศึกษาที่เกี่ยวกับพระสงฆ์ ของ พรทิพย์ อินทจักร์ (2549) พบว่า พระสงฆ์แสวงหาจากการอ่านหนังสือพิมพ์และหนังสือรายปักษ์ และการศึกษาเกี่ยวกับ

บาทหลวงของศาสนาคริสต์ ของ ฟิลิปส์ โรเบิร์ต ลอยด์ (Philips 1992); เคอเรน และ เบิร์น (Curran & Burns 2011); แลมเบิร์ต (Lambert 2010) พบว่า บาทหลวงในศาสนาคริสต์ ส่วนมากจะใช้ หนังสือส่วนตัวที่เก็บสะสมไว้ ตลอดจน และซื้อหนังสือพิเศษสำหรับการเทศน์ การติดต่อ บาทหลวงท่านอื่นๆ สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับ ครู อาจารย์ของ จันทรา เทียนพาลี (2543); อนันศักดิ์ พวงอก (2547); วชิราภรณ์ คลังธนบูรณ์ (2547) ;ดวงใจ วงษ์เศษ (2554); โอซิโอบี (Osioibe 1984); เดวิส (Davis 1987); วิทเทกเกอร์ (Whitaker 2003: 106-117)); เมดไลน์ มันทท์ และคนอื่นๆ (Madeline Mundt, Kate Stockert and Leela Yellesetty 2006); มุฮัมมัด ทาฮิร (Muhammad Tahir 2008) พบว่า ครูส่วนใหญ่ ใช้ความรู้และประสบการณ์ของตนเองหรือแสวงหาจากหนังสือหรือเอกสารส่วนตัวที่ตนเก็บสะสมไว้เป็นอันดับแรก วิธีการแสวงหาสารสนเทศรองลงมา คือ การปรึกษาผู้รู้หรือผู้มีประสบการณ์โดยตรง และสืบค้นจากคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมช่วยค้น ส่วนการศึกษาของศิริภรณ์ งามสง่า (2543) วิธีการอันดับแรกที่ใช้ ได้แก่ การดูโทรทัศน์ การอ่านหนังสือพิมพ์และการฟังวิทยุ

2.2.2 การรวบรวมสารสนเทศที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการรอคอยได้ มีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามข้อมูลข่าวสารทั้งทางโลกและทางธรรม ด้วยวิธีการหลากหลายประเภท ซึ่งกิจกรรมเหล่านั้นมีลักษณะเป็นพฤติกรรมสารสนเทศในแต่ละวันของพระธรรมกถึก พฤติกรรมนี้ครอบคลุมการแสวงหาสารสนเทศ 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มที่มีได้ริเริ่มเอง (passive activities) เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์ การฟังวิทยุ ฯลฯ ถึงแม้ว่าจะไม่มีความตั้งใจที่จะรับสารสนเทศก็ตาม 2) กลุ่มที่ริเริ่มเอง (active) โดยใช้วิธีติดต่อโดยตรง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะได้พบกับแหล่งข้อมูลจึงสอบถามเรื่องราวที่ตนสนใจ จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมการรวบรวมสารสนเทศของพระธรรมกถึกมีลักษณะคล้ายกับแนวคิดของครีกิลาส (Krikelas 1983: 5-20) ที่กล่าวว่า บุคคลมีส่วนร่วมในการรวบรวมสารสนเทศในระดับต่างๆ เช่น ตั้งใจ หรือ ระดับจิตใต้สำนึก กิจกรรมการรวบรวมสารสนเทศประเภทต่างๆ เกิดขึ้นโดยสัญชาตญาณของมนุษย์ ที่เห็นว่าสารสนเทศนั้นอาจจะมีประโยชน์ต่อตนเองในอนาคตจึงได้เก็บรวบรวมไว้

2.3 แหล่งสารสนเทศที่ใช้ในการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึก จากผลการวิจัยพบว่า ถ้าหมายนิมนต์ระบุหัวข้อมาให้แหล่งสารสนเทศที่ใช้จะเป็นแหล่งสารสนเทศภายนอกทั้งสิ้น แต่ถ้าไม่ระบุหัวข้อมาให้จะแสวงหาจากแหล่งสารสนเทศภายในที่ตนเก็บสะสมไว้เป็นอันดับแรก ถ้าไม่ได้จึงแสวงหาจากแหล่งภายนอกที่ไม่เป็นทางการ เช่น การติดต่อระหว่างพระด้วยกัน และอาจใช้แหล่งสารสนเทศภายนอกที่เป็นทางการ เช่น แหล่งสารสนเทศสื่อมวลชน สำหรับแหล่งที่ใช้ในการแสวงหาด้านเนื้อหา พบว่า ใช้แหล่งสารสนเทศภายในมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเรื่องที่เผยแพร่เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับธรรมะเป็นหลัก ซึ่งเป็นเรื่องที่พระธรรมกถึกได้

ศึกษาเล่าเรียนมาแล้ว สำหรับกรณีที่จะหยิบยกมาเป็นตัวอย่างพระธรรมกถึกนิยมใช้แหล่งสารสนเทศภายนอกที่เป็นทางการ ได้แก่ แหล่งสารสนเทศที่เป็นสื่อมวลชน รองลงมาเป็น อินเทอร์เน็ต และแหล่งสารสนเทศที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ แหล่งสารสนเทศบุคคล สอดคล้องกับการศึกษาที่เกี่ยวกับพระสงฆ์ ของ พรทิพย์ อินทจักร์ (2549) พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่แสวงหาจาก แหล่งสารสนเทศภายนอก ประเภทที่เป็นทางการ ได้แก่ สื่อมวลชน นอกจากนี้ จากการศึกษาเกี่ยวกับบาทหลวงของศาสนาคริสต์ ของ ฟิลิปส์ (Philips 1992); เคอเรน และ เบิร์น (Curran & Burns 2011); แลมเบิร์ต (Lambert 2010) พบว่า บาทหลวงใช้ช่องทางที่หลากหลาย ในการแสวงหาสารสนเทศ แต่ที่นิยม ได้แก่ แหล่งสารสนเทศที่ไม่เป็นทางการ เช่น แหล่งสารสนเทศส่วนตัวหรือ แหล่งสารสนเทศประเภทบุคคล การใช้แหล่งสารสนเทศที่เป็นทางการประเภทห้องสมุด นั้นมีน้อย ซึ่งแตกต่างจากการศึกษาของ พรทิพย์ อินทจักร์ (2549) พบว่าแหล่งสารสนเทศที่เป็นทางการ ที่พระสงฆ์นิยมใช้มากที่สุดได้แก่ สื่อมวลชน สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับ แหล่งสารสนเทศที่ ครู อาจารย์ ใช้ของ จันทิรา เทียนพาลี (2543); อนันศักดิ์ พวงอก (2547); วชิราภรณ์ คลังชนนุรณ์ (2547) ;ดวงใจ วงษ์เศษ (2554)); โอซิโอบี (Osiope 1984); เดวิส (Davis 1987); วิทเทคเกอร์ (Whitaker 2003: 106-117)); แมคไลน์ มันทท์ และคนอื่นๆ (Madeline Mundt, Kate Stockert and Leela Yellesetty 2006); มุฮัมมัด ทาฮีร์ (Muhammad Tahir 2008) พบว่า แหล่งสารสนเทศที่เป็นทางการที่นิยมใช้กันมากที่สุด ได้แก่ ห้องสมุด หรือสถาบันที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ตนสนใจ ส่วน แหล่งสารสนเทศที่ไม่เป็นทางการที่นิยมใช้กันมากที่สุดได้แก่ แหล่งสารสนเทศประเภทบุคคล เช่น ประสบการณ์ของตนเอง หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ

2.4 ปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศ พบว่าพระธรรมกถึกจำนวนน้อยเกิดปัญหา ระหว่างการแสวงหาสารสนเทศในกิจกรรมการให้สารสนเทศและการรวบรวมสารสนเทศ

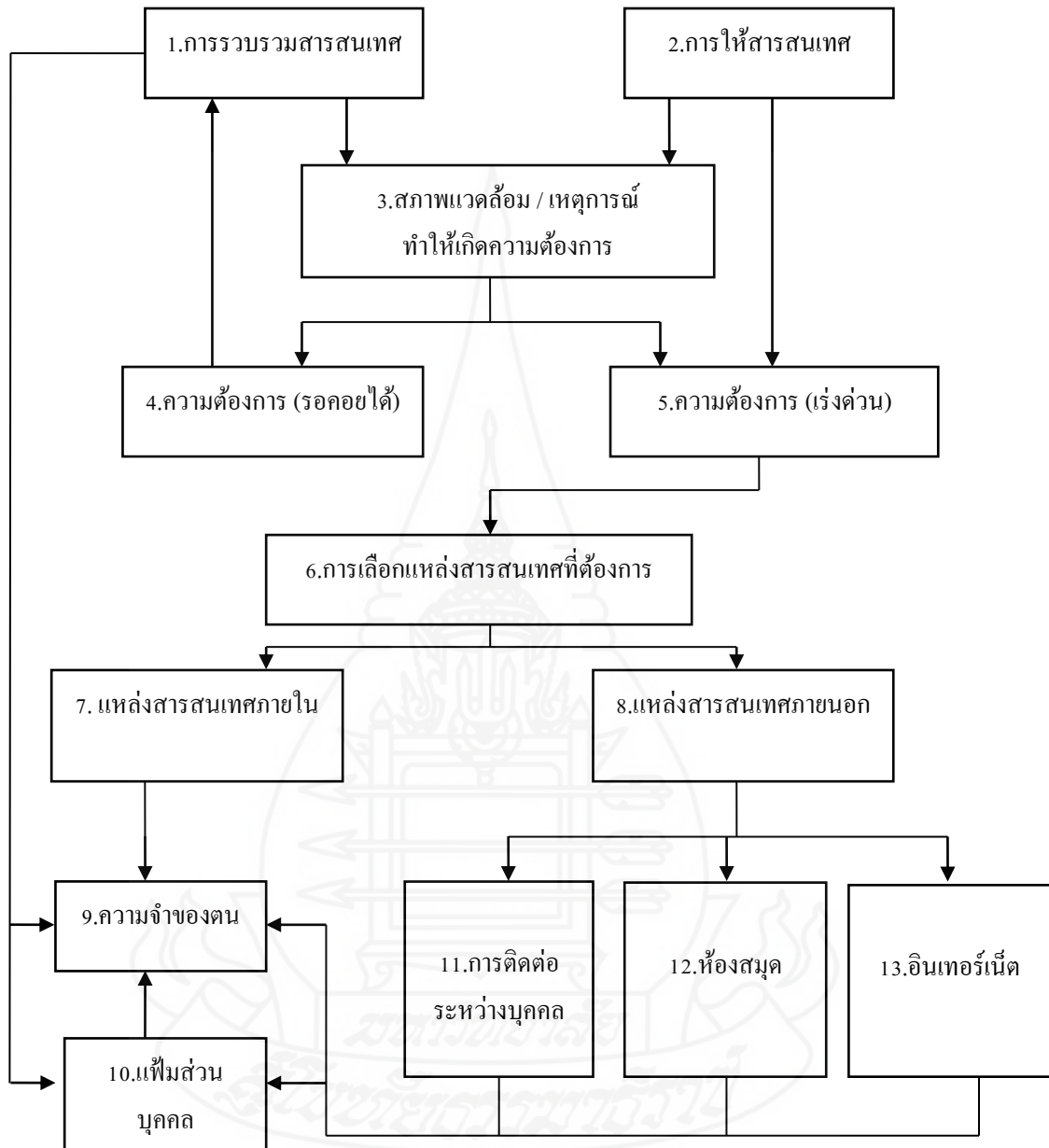
2.4.1 สภาพปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศของกิจกรรมการให้สารสนเทศ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักประสบปัญหาเพียงเล็กน้อยในด้าน ข้อมูลที่ได้ไม่ทันสมัย ข้อมูลที่ได้ไม่ทันต่อเวลา และความไม่เที่ยงตรงของข้อมูล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะข้อมูลที่ต้องการเป็นเรื่องเกี่ยวกับ พระพุทธศาสนาบางด้านที่ไม่มีผู้จัดทำ หรือศึกษาเพิ่มเติม ซึ่งสอดคล้องกับ จารูวรรณ สินธุโสภณ 2534: 17; ดวงจันทร์ พยัคพันธ์ 2539: 77-79; ปรียานุช คลอวุฒิวัฒน์.2535: 172-173 ; พิมพา อินแบน 2530: 138-139 ที่ศึกษาเกี่ยวกับการนำสารสนเทศมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันนั้น พบว่า มนุษย์มักประสบปัญหาในลักษณะคล้ายกัน เช่น เนื้อหาสารสนเทศที่ค้นได้มีความขัดแย้งกัน การจัดเก็บสารสนเทศบางแห่งยังไม่เป็นระบบ ขาดผู้รับผิดชอบ ส่งผลให้ยากต่อการค้นหา และผู้ใช้ไม่มีเวลาไปค้นหาสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศ เป็นต้น และงานวิจัยของ มุทริกา สังขพันธ์ (2545)

พบว่า ครูมีปัญหาในการใช้สารสนเทศโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ สารสนเทศไม่ตรงกับความต้องการ สารสนเทศไม่ทันสมัย และเนื้อหาสารสนเทศไม่ชัดเจน

2.4.2 สภาพปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศของกิจกรรมการรวบรวมสารสนเทศ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักประสบปัญหาในด้านสถานที่เป็นแหล่งอโคจรสำหรับพระภิกษุสงฆ์ และไม่มีเวลาดูตามข้อมูล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ให้ข้อมูลหลักบางรูปเป็นพระอาจารย์ในมหาวิทยาลัย มีตารางการสอนทุกวัน หรือมีกิจนิมนต์ไปบรรยายตามสถานที่ต่างๆ เกือบทุกวัน และในความเป็นภิกษุสงฆ์ที่มีความเชื่อว่า พระสงฆ์ต้องสำรวมและไม่ควรไปในบางสถานที่ มีลักษณะคล้ายงานวิจัยของ ศิริภรณ์ งามสง่า (2543) พบว่า ด้านปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศ คือ แหล่งสารสนเทศอยู่ห่างไกลที่ทำงาน ไม่มีเวลาในการแสวงหา

ผลจากการวิจัย แสดงให้เห็นถึงรูปแบบพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึกในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งเกิดจากสภาพแวดล้อม หรือเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน ซึ่งสามารถแสดงได้ดังภาพที่ 5.1

ภาพที่ 5.1 แสดงรูปแบบพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึก

จากภาพที่ 5.1 แสดงให้เห็นรูปแบบพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึก เกิดจากกิจกรรม 2 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมการรวบรวมสารสนเทศ และกิจกรรมการให้สารสนเทศ สามารถอธิบายได้ดังนี้

กิจกรรมการรวบรวมสารสนเทศ (กล่อง 1) เป็นกิจกรรมที่พระธรรมกถึกเก็บรวบรวมสารสนเทศที่คิดว่าน่าจะเป็นประโยชน์ต่อตนในอนาคต เกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมหรือเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันของพระธรรมกถึก (กล่อง 3) และเป็นกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการสารสนเทศที่รอกอขได้ (กล่อง 4) ซึ่งเป็นความต้องการติดตามข้อมูลข่าวสารที่เป็นปัจจุบัน เช่น การรับชมโทรทัศน์ ฟังวิทยุ อ่านหนังสือ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้พระธรรมกถึกจะได้รับสารสนเทศโดยที่ไม่มีความตั้งใจ หรือในบางครั้งอาจเกิดโดยตั้งใจหรือพระธรรมกถึกริเริ่ม เช่น เมื่อมีโอกาสพบพระสงฆ์ที่คิดว่ามีความรู้ความสามารถเป็นตัวอย่างได้ดี ก็จะสอบถามเรื่องราวต่างๆ ที่ตนสนใจ ทั้งนี้การได้รับสารสนเทศโดยไม่ได้ตั้งใจ หรือ การได้รับสารสนเทศโดยที่ตนริเริ่ม จะมีกระบวนการภายในการจัดเก็บสารสนเทศนั้นๆ ไว้ในความจำของตน (กล่อง 9) หรืออาจเก็บไว้ในแฟ้มส่วนบุคคล (กล่อง 10) ซึ่งพระธรรมกถึกจะสามารถเรียกขึ้นมาใช้ได้เมื่อมีความต้องการ

กิจกรรมการให้สารสนเทศ (กล่อง 2) เป็นกิจกรรมที่พระธรรมกถึกกระทำเพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยวิธีการต่างๆ เช่น การบรรยายธรรม การแสดงพระธรรมเทศนา การแต่งหนังสือ ฯลฯ ซึ่งจะเลือกทางใดนั้นขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมหรือเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันที่เป็นตัวกำหนด (กล่อง 3) เช่น การได้รับหมายนิมนต์ให้เป็นพระวิทยากรบรรยายธรรม หรือ ความตั้งใจของตนที่จะเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยการแต่งหนังสือ สถานการณ์เช่นนี้ทำให้พระธรรมกถึกเกิดความต้องการสารสนเทศเร่งด่วน (กล่อง 5) ซึ่งเป็นความต้องการที่ต้องได้รับการตอบสนองทันที ความต้องการเร่งด่วนนี้ จะเป็นความต้องการเกี่ยวกับเรื่องทั่วไปกับปัญหาหรือสถานการณ์ที่พระธรรมกถึกเผชิญอยู่ เช่น ต้องการทราบหัวข้อการบรรยายธรรม หรือ ต้องการข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง หลังจากเกิดความต้องการเร่งด่วน พระธรรมกถึกก็จะเลือกแหล่งสารสนเทศอย่างตั้งใจ (กล่อง 6)

โดยส่วนมากนั้น พระธรรมกถึกจะเลือกแหล่งสารสนเทศภายใน (กล่อง 7) เป็นอันดับแรก ด้วยการสำรวจตรวจสอบว่า ตนเองมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้นอย่างไร แหล่งสารสนเทศภายใน ได้แก่ ความจำของตน (กล่อง 9) ซึ่งเกิดจากการสะสมองค์ความรู้มาตลอดชีวิต และถูกจัดเก็บรวบรวมโดยกลไกภายในสมอง หรือ แฟ้มส่วนบุคคล (กล่อง 10) ที่พระธรรมกถึก ได้พบได้เห็นเรื่องราวที่ตนสนใจในอดีตและจัดเก็บรวบรวมไว้ อาจเป็นหนังสือธรรมะ เช่น พระไตรปิฎก นวโกวาท หรือ เป็นหนังสือที่ตนสนใจ เช่น การบริหารเชิงพุทธ นอกจากนี้ยังมีเป็นการสังเกตโดยตรงเกี่ยวกับสิ่งนั้นๆ (กล่อง 10)

หากแสวงหาสารสนเทศ หรือค้นหาจากแหล่งสารสนเทศภายในไม่พบแล้ว จึงแสวงหาจากแหล่งสารสนเทศภายนอก (กล่อง 8) เช่น การติดต่อระหว่างบุคคล (กล่อง 11) ซึ่งส่วนมากจะเป็นการติดต่อกับพระสงฆ์ด้วยกัน หรือพระผู้ใหญ่ที่คิดว่าสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ได้ หรืออาจจะค้นหาจากอินเทอร์เน็ต (กล่อง 13) แหล่งสารสนเทศบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นที่นิยมสำหรับพระธรรมกถึกรุ่นใหม่ในการแสวงหาข้อมูลต่างๆ ส่วนมากนั้นจะเป็นการหาข้อมูลสำหรับหยิบยกเป็นตัวอย่างในการให้สารสนเทศ หรืออาจค้นหาจากห้องสมุด (กล่อง 12)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึกนั้นมีลักษณะคล้ายคลึงกับทฤษฎีของคริกิลาส (Krikelas) ส่วนที่เพิ่มเติมขึ้นมาคือเมื่อแสวงหาสารสนเทศและนำสารสนเทศที่ได้ไปใช้ในการให้สารสนเทศแล้วนั้น จะเกิดกลไกภายในจิตใจของพระธรรมกถึกที่จะจัดเก็บรวบรวมสารสนเทศนั้นๆ ไว้ใช้ในอนาคตต่อไป ไม่ว่าจะเป็นความจำของตน (กล่อง 9) หรือเพิ่มส่วนบุคคล (กล่อง 10) และที่แตกต่างกันอีกประการหนึ่งคือผลการวิจัยครั้งนี้ไม่พบ วิธีการสังเกตอย่างมีโครงสร้าง แต่พบการใช้อินเทอร์เน็ตในการแสวงหาสารสนเทศ

2. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึก ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล มีข้อเสนอแนะ 2 ประการดังนี้

2.2 ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

2.2.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนา กรมศาสนา ควรมีความร่วมมือกัน กับสถาบันบริการสารสนเทศ ของสถาบันอุดมศึกษา ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคในการพัฒนาระบบบริการสารสนเทศทันสมัย โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือจัดทำเว็บไซต์เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมสารสนเทศที่สำคัญสำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อาจจัดทำเป็นเว็บท่า เพื่ออำนวยความสะดวกในการค้นคืนและการเข้าถึงสารสนเทศให้กับพระธรรมกถึก

2.2.2 สถาบันบริการสารสนเทศ เช่น ห้องสมุด หรือศูนย์สารสนเทศทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ควรจัดหน่วยออกบริการตามวัดต่างๆ เพื่อจัดทำระบบเก็บหนังสือที่พระธรรมกถึกสะสมเพื่ออำนวยความสะดวกในการค้นคืน และเป็นการอำนวยความสะดวกในการนำมาใช้ประโยชน์

2.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.3.1 เนื่องจากขอบเขตพื้นที่การวิจัยครั้งนี้เป็นการเก็บข้อมูลกับพระธรรมกถึกที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเท่านั้น ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปควรเปลี่ยนขอบเขตด้านพื้นที่อาจเป็นพระธรรมกถึกที่ได้รับรางวัลในแต่ละภาคของประเทศ

2.3.2 การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาพระธรรมกถึกที่ได้รับรางวัลพระราชทานเสมาธรรมจักรเพียง 2 ประเภทเท่านั้น การศึกษาครั้งต่อไปอาจศึกษารางวัลประเภทอื่นๆ

2.3.3 อาจเปลี่ยนรูปแบบการวิจัยจากการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นเชิงปริมาณ เพื่อดูข้อมูลอีกมิติหนึ่ง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา (2533-2551) *เสาเสมาธรรมจักร ราชวัดพระราชทานแก่ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา* จัดพิมพ์สำหรับงานวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากล ประจำปี 2551 กรมการศาสนา ม.ป.ท.
- จักรพงษ์ งามสง่า (2543) "การรับสารสนเทศเกี่ยวกับยาเสพติดของผู้ใช้แรงงานในโรงโม่หินจังหวัดขอนแก่น" รายงานการค้นคว้าอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- จันทิรา เทียนพาลี (2543) "ความต้องการใช้สารนิเทศและพฤติกรรมการแสวงหาสารนิเทศของอาจารย์ผู้สอนในภาควิชาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ" วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- จารุวรรณ สิ้นธุโสภณ (2534) "กระบวนการปรับแต่งสารนิเทศ" *วิทยบริการ* 13, 1 (มิถุนายน) : 16-25
- ชวนะ ภวานันท์ (2527) "บทบาทอันพึงประสงค์ของพระสงฆ์กับสังคมไทยในปัจจุบัน" *คुरुปริทัศน์*, 9 (ตุลาคม) : 50-55
- ชัชวาล วงษ์ประเสริฐ (2537) *บริการสารนิเทศ* กรุงเทพมหานคร สาขาสารนิเทศ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต
- ชุติมา สัจจนันท์ (2530) "วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี: ทรัพยากรสารนิเทศทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ" ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาแหล่งสารนิเทศทางสังคมศาสตร์มนุษยศาสตร์และวิทยาศาสตร์* หน่วยที่ 11 หน้า 583-631 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาศิลปศาสตร์
- ดวงจันทร์ พยัคพันธ์ (2539) "การใช้สารนิเทศของคณาจารย์สาขาวิทยาศาสตร์กายภาพสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ" วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ธีรวุฒิ เอกะกุล (2543) *ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์* อุบลราชธานี สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี

- ชัยรัตน์ ธิชัย (2543) "ความต้องการและการใช้สารนิเทศของอาจารย์คณะพยาบาลศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน" วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- นงลักษณ์ เนื้ออ่อน (2544) "การใช้สารสนเทศเพื่อประกอบการสอนของครูในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร" วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ประภาวดี สืบสนธิ์ และนฤมล รักษาสุข (2546) "ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับแหล่งสารสนเทศ" ใน *ประมวลสาระชุดวิชาสัมมนาการจัดการสารสนเทศ* หน่วยที่ 7 หน้า 35-94 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาศิลปศาสตร์
- ประภาวดี สืบสนธิ์ (2532) "พฤติกรรมสารนิเทศ" *ชมรมนิสิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์* 9, 9 (ธันวาคม) : 24-40
- _____. (2543) *สารสนเทศในบริบทสังคม* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย
- _____. (2546) "ความต้องการสารสนเทศ" ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ ฉบับปรับปรุง* หน่วยที่ 6 หน้า 238-267 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาศิลปศาสตร์
- ประยูรช ปลอดโต, พระมหา (2513) *มองอนาคต บทวิเคราะห์เพื่อปรับเปลี่ยนทิศทางการสังคมไทย* กรุงเทพมหานคร มูลนิธิภูมิปัญญา
- ประหยัด ช่วยงาน (2539) "ความต้องการสารสนเทศของพระสงฆ์จากห้องสมุดประชาชนจังหวัดลำปาง" วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- ปริยานุช คลอวุฒิวัฒน์ (2535) "ความต้องการและการใช้สารนิเทศของบุคลากรฝ่ายข่าวสถานีโทรทัศน์ในกรุงเทพมหานคร" วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- พรทิพย์ อินทจักร์ (2549) "พฤติกรรมการแสวงหาและการใช้ข่าวสารในการพัฒนาของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่" วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

- พระเทพดิลก (ระแบบ วิฑูรย์คุณ) (2551) "พระสงฆ์ในสถานการณ์ปัจจุบัน" ใน *การประชุม
ปฐมนิเทศพระธรรมทูตสายที่ 7* 7 มีนาคม 2551 ห้องประชุมใหญ่ มหาวิทยาลัย
มหาเมฆกุฎราชวิทยาลัย คั่นคืนวันที่ 17 มิถุนายน 2551 จาก
http://www.mbu.ac.th/index.php?option=com_content&task=view&d=339&Itemid=148
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) (2548) *คำวัด พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช)
กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์เลี้ยงเชิง*
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2546) *พระไตรปิฎก: สิ่งที่ชาวพุทธควรรู้* กรุงเทพมหานคร
เอส.อาร์.พรีนติ้ง แมส โปรดักส์
- พระพิจิตรธรรมพาที (ชัยวัฒน์ ฐมฺมวฑฺฒโน) (2541) *เทคนิคการเผยแผ่ธรรม* กรุงเทพมหานคร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พระพิจิตรธรรมพาที (ชัยวัฒน์ ฐมฺมวฑฺฒโน) (2541) *เทคนิคการเผยแผ่ธรรม ในพระธรรมทูตสาย
ต่างประเทศ รุ่นที่ 1* กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- “พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2535” (2535, 4 มีนาคม) *ราชกิจจานุเบกษา*
เล่ม 109 ตอน 16 หน้า 5-11
- “พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484” (2484, 14 ตุลาคม) *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 58
ตอน 0ก หน้า 1391-1410
- “พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505” (2505, 31 ธันวาคม) *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 79
ตอน 115 ฉบับพิเศษ หน้า 29-44
- พระราชวรมุณี (ประยูร ชาญโต) (2528) *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์* พิมพ์ครั้งที่ 3
กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พระราชสุทธิญาณมงคล (2551) *บทบาทของพระสงฆ์กับสังคมไทย ธรรมออนไลน์* คั่นคืนวันที่
16 มิถุนายน 2551 จาก
<http://www.fungdham.com/download/book/article/jaran/035.doc>
- พระศรีวิสุทธิโมลี (2516) *พระพุทธศาสนากับการศึกษาในอดีต* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ประยูรวงศ์
- พวา พันธุ์เมฆา (2541) *สารสนเทศกับการศึกษาค้นคว้า* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- พิมพ์ อินแบน (2530) "มุมมองหนึ่งจากการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง สารนิเทศทางสังคมศาสตร์: ความ
ต้องการและแหล่งสารสนเทศ" *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์* 6, 1
(พฤษภาคม-ตุลาคม) : 135-141

- พุทธิพร โกศิยะกุล (2543) "การศึกษาความต้องการและการแสวงหาสารนิเทศของนักเรียนนายร้อยตำรวจ" วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (2551) เอกสารประกอบการสอนวิชา 412402 การรู้สารสนเทศ ขอนแก่น ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2545) คู่มืออบรมนักเทศน์ ขอนแก่น คลังนาวิทยา มาลี ล้ำสกุล (2545) "สารสนเทศและสารสนเทศศาสตร์" ใน เอกสารการสอนชุดวิชาสารสนเทศศาสตร์เบื้องต้น ฉบับปรับปรุง หน่วยที่ 1 หน้า 2-28 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาศิลปศาสตร์
- มุทริกา สังขพันธ์ (2545) "ปัญหาการใช้สารสนเทศในห้องเรียนเพื่อการสอนของครูที่สอนวิชาห้องเรียนของเรา 1 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดมหาสารคาม" รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- "รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550" (2550, 24 สิงหาคม) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอน 47ก หน้า 3-24
- รัตพร ชังธาดา (2536) สารนิเทศกับการศึกษาค้นคว้า มหาสารคาม คณะมนุษยศาสตร์และสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ราชบัณฑิตยสถาน (2546) พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 กรุงเทพมหานคร นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น
- วชิราภรณ์ คลังธนบูรณ์ (2546) "พฤติกรรมการแสวงหาสารนิเทศของอาจารย์สาขาวิชาประวัติศาสตร์ในมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน" วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วศิน อินทสระ และ ไชย ฌ พล (2538) พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ การประกาศธรรมสู่โลกกว้าง กรุงเทพมหานคร สถาบันธรรมาธิปไตย
- วิดา แสงศรี (2540) "ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการแสวงหาสารสนเทศของบรรณารักษ์ห้องสมุดเฉพาะ: กรณีศึกษาหน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจ" วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง

วิศิษฐ์ พงศ์พัฒน์จิต (ม.ป.ป.) *คู่มือการเผยแผ่พระพุทธศาสนา* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ศิริภรณ์ นามสง่า (2543) "พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของครูผู้สอนภาษาอังกฤษ โรงเรียน

มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9" รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์)

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สถาบันราชภัฏสวนดุสิต (2542) *เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อชีวิต* กรุงเทพมหานคร ธีรด์เวฟ

เอ็ดดูเคชั่น

สมพร เทพสิทธิ์า (2534) *การพัฒนาเศรษฐกิจกับบทบาทของพระพุทธศาสนา* กรุงเทพมหานคร

สมชายการพิมพ์

สมพร พุทธาพิทักษ์ผล (2545) "ผู้ใช้สารสนเทศ" ใน *ประมวลสาระชุดวิชาสารสนเทศศาสตร์*

เบื้องต้น หน่วยที่ 9 หน้า 119-151 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

สาขาวิชาศิลปศาสตร์

_____. (2545) "ทฤษฎีพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดเก็บและการค้นคืนสารสนเทศ" ใน *ประมวล*

สาระชุดวิชาการจัดเก็บและการค้นคืนสารสนเทศ (Information Storage and

Retrieval) หน่วยที่ 2 หน้า 31-62 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

สาขาวิชาศิลปศาสตร์

_____. (2546) "การจัดการสารสนเทศ" ใน *ประมวลสาระชุดวิชาเทคโนโลยีเพื่อการ*

จัดการสารสนเทศ หน่วยที่ 1 หน้า 2-16 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

สาขาวิชาศิลปศาสตร์

_____. (2547) "ผู้ใช้สารสนเทศ" ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาสารสนเทศศาสตร์เบื้องต้น*

หน่วยที่ 9 หน้า 119-150 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

สาขาวิชาศิลปศาสตร์

สุภา อุทโท (2541) "บทบาทของพระสงฆ์ไทยใน 2 ทศวรรษหน้า (2541-2560)" *วิทยานิพนธ์*

ปริญญาพัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาชุมชน คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

หอมรดกไทย (2551) "ศาสนา" (ออนไลน์) ค้นคืนวันที่ 10 สิงหาคม 2551 จาก

<http://www.heritage.thaigov.net/religion/religion.htm>

- อนันต์ พวงอก (2547) "พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการสอนของอาจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ" รายงานการวิจัย กองวิจัยและบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
- อาภรณ์ อ่อนนวล (2548) "การใช้สารสนเทศของอาจารย์สถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 2" วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สารสนเทศศาสตร์) แขนงวิชาสารสนเทศศาสตร์ สาขาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- อารีย์ ชื่นวัฒนา (2546) "ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริการและเผยแพร่สารสนเทศ" ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการบริการและการเผยแพร่สารสนเทศ* หน่วยที่ 1 หน้า 2-31 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาศิลปศาสตร์
- Ambikapathi Shanmugam. (1999). "Information Seeking Behaviour of Trainee Teachers in Selected Teacher Training Colleges in Malaysia". *Malaysian Journal of Library & Information Science*. 4, 1 (July) : 1-26 (Online) Retrieved September 21, 2008, from http://umrefjournal.um.edu.my/filebank/published_article/1812/136.pdf
- American Library Association. (1983). *ALA Glossary of library and information Science*. Chicago: Americana Library Association.
- Anderson, B. (2000). *The American Heritage® Dictionary of English language: Fourth Edition*. Boston: Houghton Mifflin.
- Case, Donald O. (2007). *Looking for Information: A Survey of research on information seeking Need and Behavior 2nd Edition*. Amsterdam: Academic Press.
- Central Intelligence Agency. (2008). *The World Factbook*. (Online): Retrieved September 21, 2008, from <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/th.html>.
- Corcoran-Perry Sheila. (1990) "Supplemental-information-seeking behavior of cardiovascular nurse". *Research in Nursing & Health*. 13, 2 (April) : 119-127 (online) Retrieved November 2, 2008, from <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/nur.4770130208/abstract>
- Curran Charles C. and Burns Kayla. (2011). *A Methodology for studying the information Seeking Behaviors of Catholic Clergy*. (Online): Retrieved December 5, 2011, from <http://www.kent.edu/slis/research/upload/csir-paper-curran.pdf>.

- Davis, Richard William. (1987). "Study of the Information Needs, Behaviors and Required Information Services of Oregon Educators". *Dissertation Abstracts International*. 48, 3 (September) : 634
- Donald Wicks A. (1999). "The Information-Seeking Behavior of Pastoral Clergy: A Study of the Interaction of Their Work Worlds and Work Roles". *Library & Information Science Research*. 21, 2 (February) : 205-226
- FARLEX Inc. (2008). *The Free Dictionary*. (Online): Retrieved September 25, 2008 from <http://encyclopedia.thefreedictionary.com/Information>.
- _____. (2009) *The Free Dictionary*. (Online): Retrieved January 7, 2009, from <http://encyclopedia.thefreedictionary.com/Information-needs>.
- Krikelas James. (1983). "Information-Seeking Behavior: Patterns And Concepts". *Drexel Library Quarterly*. Volume 19, Issue 2 : 5-20
- Joshua Lambert D. (2010). "The Information-Seeking Habits of Baptist Ministers". *Journal of Religious & Theological Information*,. 9 : 1-19
- Brown Mary E. (2005). *Walking in Footsteps: Applying Krikelas' Model to everyday Information-Seeking Situations*. Connecticut: Department of Information and Library Science.
- Muhammand Tahir. (2008) *Information Needs and Information-Seeking Behavior of Arts and Humanities Teachers: A Survey of the University of the Punjab, Lahore, Pakistan*. Lahore: Library Philosophy and Practice. (online) Retrieved February 12, 2012, from <http://www.webpages.uidaho.edu/~mbolin/tahir-mahmood-shafique.htm>
- Osiobe, Stephen Achavwuko. (1984). "Use of Information Resources by Faculty and Students in Nigerian Medical Schools". *Dissertation Abstracts International*. 45, 6 (December) : 562
- Philips, Robert Lloyd. (1992). "The relationship between work roles and information-seeking behavior among selected Protestant ministers in Tarrant County, Texas." Thesis (Ph.D.) School of Library and Information Sciences Graduate Studies University of North Texas. (Abstract online.) Retrieved March 17, 2009, from Dissertation Abstracts Online <https://search.proquest.com/docview/304009005?accountid=44806>

- Prytherch, Raymond John. (2005). *Harrod's librarians' glossary and reference book: a directory of over information management, library science, publishing and archive management 10th edition*. Aldershot, Hants, England: Ashgate.
- Taylor, R.S. (1962). "The Process of Asking Question". *American Documentation*. 13, (October) : 391-396
- _____. (1968). "Question-Negotiation and Information Seeking in Libraries". *College & Research Libraries*. 29 (May) : 178-194 37, 1 : 3-15 (Online) Retrieved November 2, 2008, from <http://www.scils.rutgers.edu/~tefko/Courses/612/Articles/TaylorQuestionNegotiation.pdf>
- Wilson, T.D. (1981). "On user studies and information needs". *Journal of Librarianship*. 37, 1 : 3-15 (Online) Retrieved September 12, 2008, from <http://informationr.net/tdw/publ/papers/1981infoneeds.html>
- _____. (1999). "Models in information behaviour research". *Journal of Documentation*. 55, 3 : 249-270 (Online) Retrieved June 10, 2006, from <http://informationr.net/tdw/publ/papers/1999JDoc.html>
- _____. (2000). "Human information behavior". *Information Science*. 3, 1 : 49-55 (Online) Retrieved June 10, 2006, from <http://informationr.net/tdw/publ/papers/2000HIB.pdf>.
- Whitaker, Susan D. (2003). "Need of Beginning Special Education Teachers: Implications for Teacher Education". *Teacher Education and Special Education*. 26, 2 (Spring) : 106-1117

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

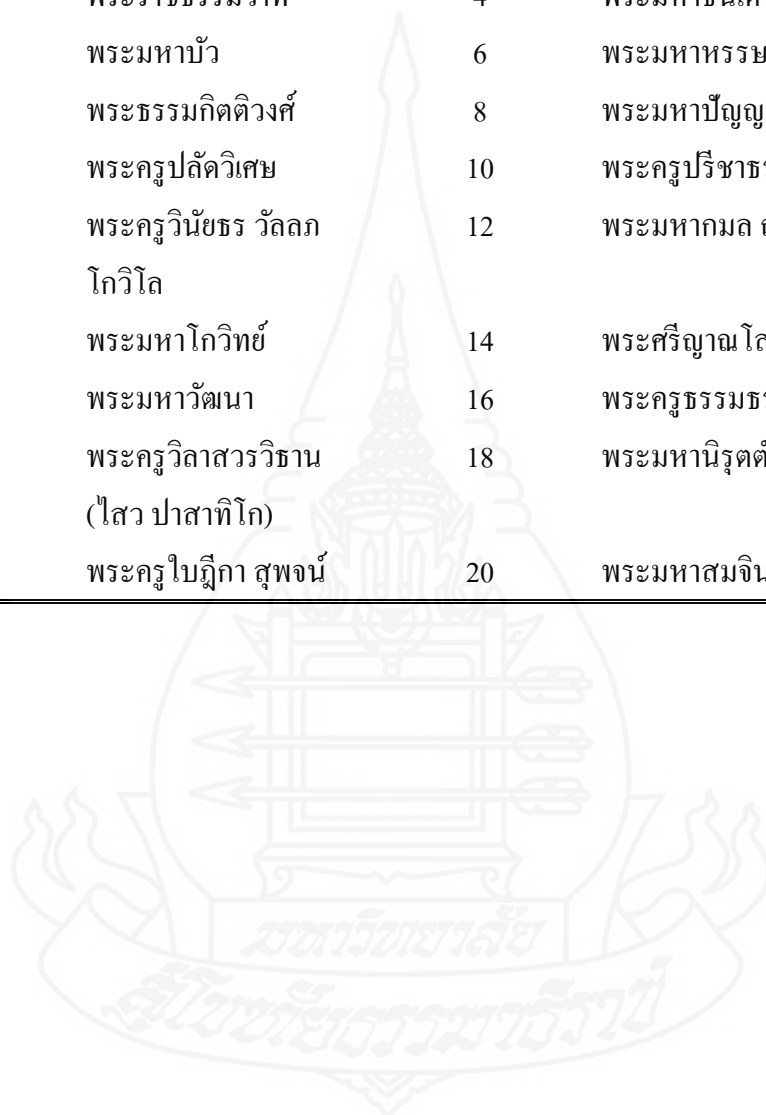
รายชื่อพระธรรมกถึกที่ได้รับคัดเลือกเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก

รายนามพระธรรมกถึกผู้ให้ข้อมูลหลัก

ลำดับที่	รายนามพระธรรมกถึก	ลำดับที่	รายนามพระธรรมกถึก
1	พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี	2	พระครูวินัยธร (สมพร วรอุทโท)
3	พระราชธรรมวาทी	4	พระมหาธนเดช
5	พระมหาบัว	6	พระมหาหรรษา
7	พระธรรมกิตติวงศ์	8	พระมหาปัญญา
9	พระครูปลัดวิเศษ	10	พระครูปริชาธรรมวิธาน
11	พระครูวินัยธร วัลลภ โกวิโล	12	พระมหากมล ถาวโร
13	พระมหาโกวิทย์	14	พระศรีญาณโสภณ
15	พระมหาวัฒนา	16	พระครูธรรมธร
17	พระครูวิลาสวรวิธาน (ไสว ปาสาทิโก)	18	พระมหานิรุตต์
19	พระครูใบฎีกา สุพจน์	20	พระมหาสมจินต์ (รศ.ดร.)

ภาคผนวก ข
จดหมายขอความอนุเคราะห์

ที่ ศธ 0522.15 (1)/ 241

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

16 พฤษภาคม 2553

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระราชเจตยาภิบาล (จวน รมมรโร)

ด้วยนายสรณ์ย์ พินิจพระระ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา แผนกวิชาสารสนเทศศาสตร์ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึก ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” (Information Seeking Behavior of Buddhist Monk Preachers in Bangkok and Its Vicinities) โดยมี รศ.ดร.สมพร พุทธาพิทักษ์ผล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลักวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.อำนาจ บัวศิริ และ รศ.พวา พันธุ์เมฆา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ในการนี้นักศึกษาจำเ็นจะต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจากท่านในเรื่อง “การแสวงหาข้อมูลข่าวสารเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” โดยเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจะเป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งจะใช้เวลาประมาณ 45-60 นาที

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านในการอนุญาตให้นักศึกษาดำเนินการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยตามวัน เวลา และรายละเอียดแนวคำถามที่นักศึกษาเสนอมาพร้อมกันนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความกรุณาจากท่านและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ชำนานู เชาวศิริพิงศ์)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษาประจำสาขาวิชาศิลปศาสตร์

งานบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาศิลปศาสตร์ โทร. 0-2504-8516-7

โทรสาร. 0-2503-3564

ภาคผนวก ค

แบบบันทึกข้อมูลบุคคล

แบบบันทึกข้อมูลผู้ให้ข้อมูลหลัก (In-depth Interview)

พฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึก

ข้อมูลทั่วไป

1. ชื่อ-ฉายา-นามสกุล (ผู้ให้สัมภาษณ์)

.....

2. อายุ ..... ปี พรรษา ..... ปี

3. วุฒิการศึกษาสูงสุด ทางโลก.....

ทางธรรม.....

4. ตำแหน่ง .....

5. วัด/สำนักสงฆ์.....

ตั้งอยู่ที่ ..... ซอย .....

..... แขวง/ตำบล..... เขต/อำเภอ

..... จังหวัด.....

6. ประเภทรางวัลที่ได้รับ ..... เมื่อปี พ.ศ.....

7. กำหนดสัมภาษณ์วันที่..... เวลา .....

สถานที่สัมภาษณ์.....

.....

.....

8. ผลงานที่ท่านคิดว่า เป็นผลงานสำคัญที่สุด คือ.....

.....

.....

9. ท่านมีคอมพิวเตอร์ไหม ท่านใช้อินเทอร์เน็ตโดยเฉลี่ยวันละเท่าไร.....

.....

.....

10. ท่านรับสื่ออย่างไร .....

.....

.....

11. เบอร์โทรศัพท์ที่ติดต่อสะดวก .....

ภาคผนวก ง
แบบสัมภาษณ์

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการจัดทำแนวคำถามสัมภาษณ์

คริกิลาส (Krikelas 1983) ให้คำนิยามของคำว่า “การแสวงหาสารสนเทศ” หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งสารสนเทศ ข้อมูลข่าวสารที่จะสนองความต้องการของตน ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสนใจส่วนตัวหน้าที่การงานและการเรียนรู้ พฤติกรรมเช่นนี้เริ่มขึ้นเมื่อบุคคลนั้นต้องการรู้ ศึกษา และวิเคราะห์เรื่องราว หรือปัญหาใดปัญหาหนึ่ง และพบว่าความรู้ที่ตนมีอยู่นั้นไม่เพียงพอ ไม่ตรงกับความต้องการ หรือไม่ทันสมัย จึงต้องแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งอื่นๆ

ความต้องการสารสนเทศ ในความหมายของคริกิลาส เป็นความต้องการสารสนเทศตามเงื่อนไขทางเวลา แบ่งเป็น

1. ความต้องการเร่งด่วน (immediate need) ซึ่งถูกกำหนดโดยสถานการณ์ หรือเหตุการณ์ในการทำงาน หรือในชีวิตประจำวัน เช่น การแก้ปัญหา การตัดสินใจ การปฏิบัติงาน สารสนเทศที่ได้มาหรือได้รับสามารถตอบสนองความต้องการที่ต้องการจัดการกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น อาจเป็นการแสวงหาจากแหล่งภายนอกเช่น ปรึกษาเอกสาร หรือ ติดต่อโดยตรงกับบุคคล หรือ แหล่งภายใน เช่นการสังเกตหรือความจำของตน ความต้องการประเภทนี้ต้องได้รับการตอบสนองโดยทันที มิฉะนั้นสารสนเทศที่ได้รับก็ไม่มีประโยชน์

2. ความต้องการไม่เร่งด่วน หรือ ความต้องการที่สามารถรอคอยได้ (deferred need) ความต้องการประเภทนี้ไม่ปรากฏเห็นชัด แต่ค่อยๆ ปรากฏชัดโดยการรับสารสนเทศซึ่งนำไปสะสมเป็นความรู้ เมื่อความรู้เพิ่มขึ้นก็จะก่อให้เกิดความต้องการสารสนเทศเฉพาะเพิ่มขึ้นอีก พฤติกรรมหรือกระบวนการที่แสดงออกเป็นการเก็บรวบรวมสารสนเทศ เกิดขึ้นจากการที่บุคคลตระหนักและยอมรับว่าต้องการสารสนเทศระดับใดระดับหนึ่ง บุคคลจึงเริ่มรวบรวมสารสนเทศที่ตนเองสนใจหรือมีประโยชน์ สามารถนำมาสนองตอบต่อความต้องการของตนเอง กิจกรรมของการรวบรวมมีหลายระดับและมีเป้าหมายที่แตกต่างกัน เริ่มตั้งแต่ไม่ชัดเจนจนถึงชัดเจนมาก เช่น การขอรับบริการเพื่อติดตามสารสนเทศใหม่ๆ จากสำนักพิมพ์ การศึกษาค้นคว้าและติดตามอ่านวรรณกรรมต่างๆ จากห้องสมุด หรือการจัดเก็บสารสนเทศของตนเองอย่างง่าย ๆ เพื่อนำไว้ใช้ในอนาคต

ความต้องการสารสนเทศทั้งสองชนิดนี้มีลักษณะไม่คงที่และไม่แยกจากกัน แต่จะผสมกลมกลืนและเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา บุคคลจะเป็นผู้รับรู้ หรือเป็นผู้กำหนดเองว่า ความต้องการนั้นๆ เป็นความต้องการเร่งด่วน หรือความต้องการไม่เร่งด่วน ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดกิจกรรมการแสวงหาสารสนเทศของพวกเขา ในกิจกรรมนี้บุคคลแต่ละบุคคลจะมีกระบวนการของตนเอง และมีความพยายามที่แตกต่างกัน

คริกลาสได้กล่าวถึงงานวิจัยของ Voigt (1961) ที่ได้จำแนกความต้องการสารสนเทศของนักวิทยาศาสตร์ไว้ 3 ประเภท ดังนี้

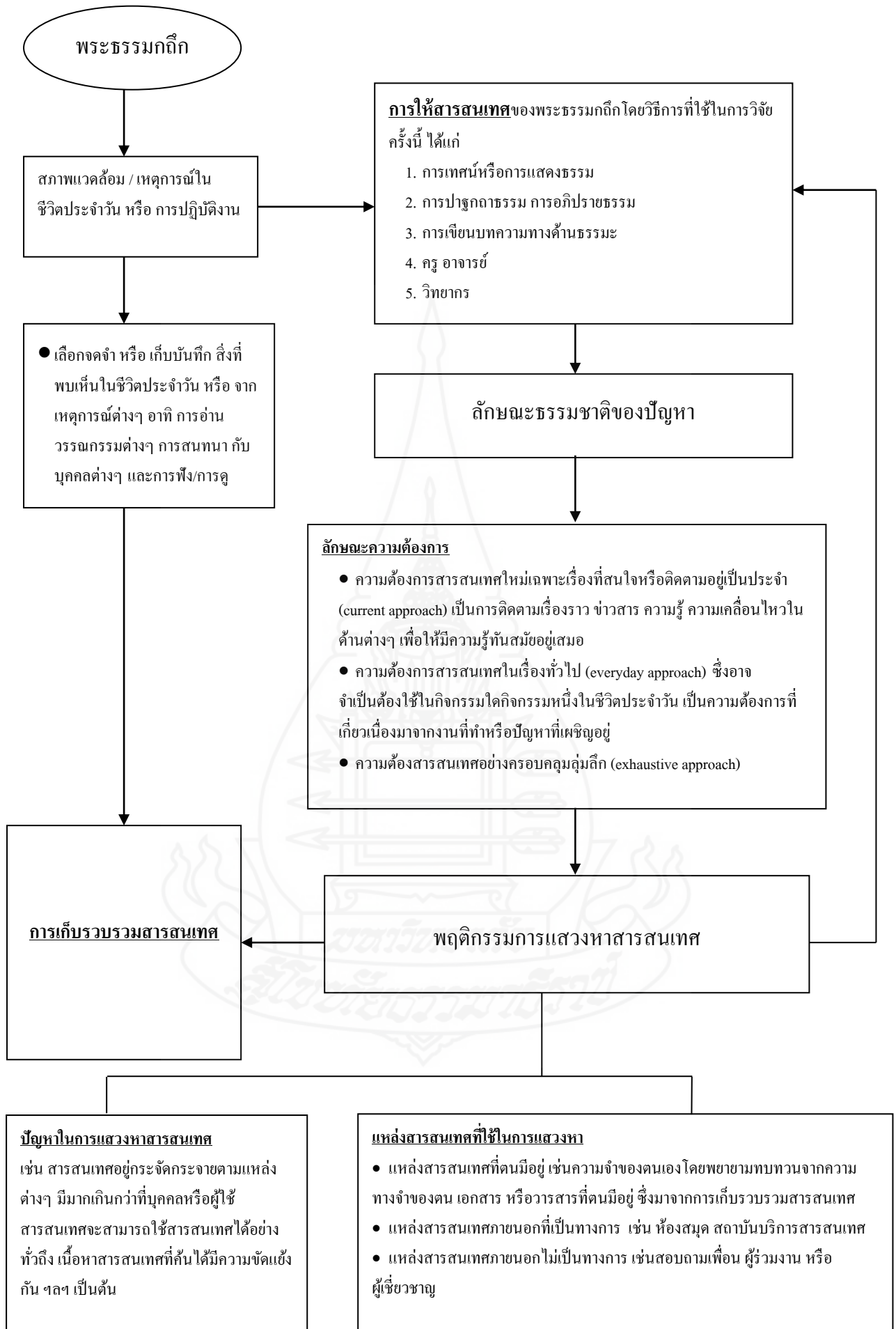
ประเภทแรก ความต้องการสารสนเทศใหม่เฉพาะเรื่องที่สนใจหรือติดตามอยู่เป็นประจำ (current approach) เป็นการติดตามเรื่องราว ข่าวสาร ความรู้ ความเคลื่อนไหวในด้านต่างๆ เพื่อให้มีความรู้ในด้านต่างๆ ทันสมัยอยู่เสมอ

ประเภทที่สอง ความต้องการสารสนเทศในเรื่องทั่วไป (everyday approach) ซึ่งอาจจำเป็นต้องใช้ในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งในชีวิตประจำวัน เป็นความต้องการที่เกี่ยวข้องมาจากงานที่ทำหรือปัญหาที่เผชิญอยู่

ประเภทที่สาม ความต้องการสารสนเทศอย่างครอบคลุมกลุ่มเล็ก (exhaustive approach) ความต้องการสารสนเทศประเภทนี้มีอัตราการเกิดขึ้นน้อยที่สุด เป็นความต้องการสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับประเด็นหรือหัวข้อทั้งหมดที่มีอยู่ เป็นความรู้ที่ลึกซึ้งในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือ สาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง โดยเฉพาะ ตัวอย่างเช่น นักวิทยาศาสตร์ต้องการสารสนเทศที่มีการเผยแพร่ที่เกี่ยวข้องกับงานที่ตนกำลังจะดำเนินการอย่างละเอียด การสืบค้นแบบครอบคลุมกลุ่มเล็กทำให้นักวิทยาศาสตร์มีข้อมูลเพียงพอเพื่อตัดสินใจได้ว่ากระบวนการค้นหาสามารถหยุดได้หรือยัง

ความต้องการสารสนเทศทั้งสามประเภท ติดตาม จำเพาะเจาะจง และครอบคลุมกลุ่มเล็กนั้นใช้ความพยายามที่แตกต่างกัน โดยการเชื่อมโยงความต้องการสารสนเทศกับปัญหาสารสนเทศปัจเจกคนจะเป็นผู้ตัดสินใจว่าต้องการสารสนเทศมากเพียงใดเป็นความต้องการที่มีความสัมพันธ์กับลักษณะของปัญหา

ทั้งนี้คริกลาส กล่าวว่า ความต้องการสารสนเทศใหม่เฉพาะเรื่องที่สนใจหรือติดตามอยู่เป็นประจำ (current approach) มีความสัมพันธ์กับการเก็บรวบรวมสารสนเทศ ในขณะที่ ความต้องการสารสนเทศในเรื่องทั่วไป (everyday approach) และความต้องการสารสนเทศอย่างครอบคลุมกลุ่มเล็ก (exhaustive approach) นั้นบุคคลจะใช้ความพยายามที่แตกต่างกันตามแนวทางที่เหมาะสม (พฤติกรรมของผู้ใช้) ความต้องการในการแก้ไขปัญหาแต่ละปัญหานั้น (ลดความไม่รู้ ไม่แน่ใจ) ธรรมชาติของปัญหา คือการรับรู้ว่ามีความต้องการประเภทสารสนเทศที่แตกต่างกัน ดังนั้น พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของบุคคลจึงแตกต่างกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าลักษณะธรรมชาติของปัญหาเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญต่อพฤติกรรมที่มีศักยภาพมากกว่าลักษณะส่วนบุคคลหรือลักษณะของงาน

พระธรรมกถึก

สภาพแวดล้อม / เหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน หรือ การปฏิบัติงาน

● เลือกจดจำ หรือ เก็บบันทึก สิ่งที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน หรือ จากเหตุการณ์ต่างๆ อาทิ การอ่านวรรณกรรมต่างๆ การสนทนา กับบุคคลต่างๆ และการฟัง/การดู

การให้สารสนเทศของพระธรรมกถึก โดยวิธีการที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. การเทศน์หรือการแสดงธรรม
2. การปาฐกถาธรรม การอภิปรายธรรม
3. การเขียนบทความทางด้านธรรมะ
4. ครู อาจารย์
5. วิทยากร

ลักษณะธรรมชาติของปัญหา

ลักษณะความต้องการ

- ความต้องการสารสนเทศใหม่เฉพาะเรื่องที่สนใจหรือคิดตามอยู่เป็นประจำ (current approach) เป็นการติดตามเรื่องราว ข่าวสาร ความรู้ ความเคลื่อนไหวในด้านต่างๆ เพื่อให้มีความรู้ทันสมัยอยู่เสมอ
- ความต้องการสารสนเทศในเรื่องทั่วไป (everyday approach) ซึ่งอาจจำเป็นต้องใช้ในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งในชีวิตประจำวัน เป็นความต้องการที่เกี่ยวข้องมาจากงานที่ทำหรือปัญหาที่เผชิญอยู่
- ความต้องการสารสนเทศอย่างครอบคลุมลุ่มลึก (exhaustive approach)

พฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศ

การเก็บรวบรวมสารสนเทศ

ปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศ

เช่น สารสนเทศอยู่กระจัดกระจายตามแหล่งต่างๆ มีมากกว่าที่บุคคลหรือผู้ใช้สารสนเทศจะสามารถใช้สารสนเทศได้อย่างทั่วถึง เนื้อหาสารสนเทศที่ค้นได้มีความขัดแย้งกัน ฯลฯ เป็นต้น

แหล่งสารสนเทศที่ใช้ในการแสวงหา

- แหล่งสารสนเทศที่ตนมีอยู่ เช่นความจำของตนเองโดยพยายามทบทวนจากความทรงจำของตน เอกสาร หรือวารสารที่ตนมีอยู่ ซึ่งมาจากการเก็บรวบรวมสารสนเทศ
- แหล่งสารสนเทศภายนอกที่เป็นทางการ เช่น ห้องสมุด สถาบันบริการสารสนเทศ
- แหล่งสารสนเทศภายนอกไม่เป็นทางการ เช่น สอบถามเพื่อน ผู้ร่วมงาน หรือผู้เชี่ยวชาญ

แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

1. จากเหตุการณ์ หรือ สภาพแวดล้อม ในชีวิตประจำวันหรือการทำงาน ในแต่ละวัน

1.1 ท่านได้ติดตามข้อมูลข่าวสารบ้านเมือง หรือ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่การทำงานในแต่ละวันอย่างไร?

1.2 หากมีเหตุการณ์ที่ท่านคิดว่าจะเป็นประโยชน์ในอนาคต ท่านจะมีกระบวนการในการให้ได้มาซึ่งข้อมูลของเหตุการณ์นั้นๆ อย่างไร?

1.3 ท่านติดตามข้อมูลข่าวสารไม่ว่าจะเป็นความก้าวหน้า หรือ ความเคลื่อนไหวที่ท่านสนใจเป็นพิเศษ หรือไม่? (ถ้าไม่มีข้ามไปข้อ 2.)

1.4 จากข้อ 1.3 ทำไมถึงได้ติดตามเรื่องนั้นๆ และมีวิธีการหรือกระบวนการอย่างไร?

2. จากสภาพเหตุการณ์ หรือ สภาวะแวดล้อม ของบทบาทในการการเผยแพร่ เป็นตัวกำหนดความต้องการ

2.1 จากรางวัลพระราชทานเสมาธรรมจักร ในสาขาที่ได้รับนั้น (การเผยแพร่พระพุทธศาสนา การเทศน์ การปาฐกถาธรรม ครูอาจารย์ วิทยากรและการทำงานเขียน) ท่านคิดว่าผลงานชิ้นใด มีการเตรียมและแสวงหาข้อมูลมากที่สุด โปรดยกตัวอย่างพร้อมทั้งอธิบายเหตุผล?

2.2 จากข้อ 2.1 ผู้เข้าร่วมวิจัยมีวิธีการเริ่มต้นอย่างไร? หรือวางแผนการทำงานอย่างไร?

2.3 การเตรียมข้อมูลจากหัวข้อข้างต้นที่ท่านได้หยิบยกขึ้นมา นั้น ข้อมูลใดเป็นข้อมูลที่ต้องการเร่งด่วน และข้อมูลใดเป็นข้อมูลที่ไม่เร่งด่วน ทำไมจึงคิดเช่นนี้ ขอให้ยกตัวอย่างพร้อมทั้งอธิบายเหตุผลประกอบ?

2.4 จากข้อ 2.3 ท่านแสวงหาสารสนเทศ (ข้อมูล) จากแหล่งใด? และทำไมถึงแสวงหาแหล่งนั้น? (ท่านใช้แหล่งใดมากที่สุด ใช้แหล่งใดรองลงมา ไม่ใช่แหล่งอะไรเลย)

2.5 ระหว่างการจัดทำผลงานที่ได้รับรางวัลนั้นๆ ท่าน เกิดปัญหาเรื่องข้อมูลอย่างไรบ้าง? และมีวิธีจัดการปัญหานั้นๆ อย่างไร?

2.6 ท่าน ใช้อะไรเป็นเกณฑ์ตัดสินว่าสารสนเทศที่ได้จากการแสวงหานั้นสามารถนำไปใช้ได้?

3. ปัญหาและอุปสรรค

3.1 ท่านมีปัญหาหรืออุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศอะไรบ้าง? อย่างไร?

หมายเหตุ ลักษณะคำถามข้างต้นผู้วิจัยจะถามในประเด็น จะใช้หลัก 5WIH

What	ทำอะไร	-- สารสนเทศที่ต้องการเกิดจากอะไร
Who	ใคร	-- คนที่ติดต่อด้วยนั้นมีใครบ้าง
Where	ที่ไหน	-- สืบค้นจากแหล่งสารสนเทศใดบ้าง (เหตุการณ์หรือสิ่งที่ทำนั้นอยู่ที่ไหน)
When	เมื่อไหร่	-- เหตุการณ์หรือสิ่งที่ทำนั้นทำเมื่อใด ท่านทำก่อนหรือหลังจากเหตุการณ์หรือสิ่งใด?
Why	ทำไม	-- ทำไมจึงได้ใช้แหล่งนั้นๆ หรือเกิดเหตุการณ์นั้นๆ
How	อย่างไร	-- เหตุการณ์หรือสิ่งที่ทำนั้นทำเป็นอย่างไรบ้าง?

แนวคำถามข้างต้นผู้วิจัยไม่ได้เรียงตามหัวข้อที่ปรากฏข้างต้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพเหตุการณ์ ณ ช่วงเวลานั้น

ภาคผนวก จ

ตัวอย่างการถอดเทปคำสัมภาษณ์คำต่อคำ

บันทึกการใส่รหัส

K1

	VERBATIM TRANSCRIPT
ผู้วิจัย	กราบนมัสการครับ พระอาจารย์ ก่อนจะเริ่มสัมภาษณ์ผมขออนุญาตแนะนำตัวผมชื่อศรัณย์ พินิจพระระ เป็นนักศึกษาระดับปริญญาโท อยู่ที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ตอนนี้กำลังวิทยานิพนธ์เรื่อง พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของพระธรรมกถึก ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา กลุ่มประชากรตัวอย่างก็จะเป็นพระธรรมกถึกที่ได้รับรางวัลเสมาธรรมจักร ในการสัมภาษณ์ครั้งนี้เป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผมคงจะต้องเหมือนกับซักใช้ไล่เรียง ลักษณะคำถามจะเป็น ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร ในลักษณะที่จะซักถามถึงพฤติกรรมและวิธีการ ผมขออนุญาตสัมภาษณ์พระอาจารย์อย่างนี้ก็แล้วกันนะครับ เพราะเมื่อก็ได้รับฟังพระอาจารย์ให้สัมภาษณ์รายการโทรทัศน์ ผมขอเรียนถามว่าในชีวิตประจำวันของพระอาจารย์ พระอาจารย์ได้รับข้อมูลข่าวสารจากไหนบ้างครับ
K1	ถ้าเป็นข้อมูลข่าวสารในลักษณะเป็นการติดตามเหตุการณ์บ้านเมือง อาตมาได้จากหนังสือพิมพ์ โดยอาตมาอ่านหนังสือพิมพ์ไทยวันละ 6 ฉบับ หนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษ 1 ฉบับ นี่เป็นเหตุการณ์รายวัน (K1,10)
ผู้วิจัย	ครับ
K1	2. ก็ได้มาจากรายการโทรทัศน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รายการสรุปข่าวต่าง ๆ เป็นหลัก ๆ เลข สองรายการนี้ สองช่องทางนี้เป็นช่องทางหลักในการรับข้อมูลข่าวสารรายวันเพื่อให้ทันกับเหตุการณ์สังคมของอาตมา (K1,14)
ผู้วิจัย	ครับ
K1	แต่ถ้าเป็นการรับข้อมูลข่าวสารเพื่อนำมาทำเป็นองค์ความรู้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของอาตมาก็รับมาจากการอ่านหนังสือทุกประเภท ซึ่งอาตมาภาพมีอยู่แล้วและก็แสวงหาใหม่ ๆ มาตลอดเวลา ทั้งหนังสือในเมืองไทย หนังสือในต่างประเทศ ตลอดจนถึงนิตยสารต่าง ๆ ด้วยนะ (K1,18)
ผู้วิจัย	ครับ ที่นี้ผมขอสอบถามนิดนึงนะครับ ในการติดตามข่าวสารบ้านเมือง พระอาจารย์บอกว่า พระอาจารย์รับหนังสือพิมพ์ คือติดตามจากหนังสือพิมพ์ 6 ฉบับ หนังสือพิมพ์ทั้ง 6 ฉบับนี้พระอาจารย์บอกรับเป็นสมาชิกใหม่ครับ

K1	มี
ผู้วิจัย	มีอะไรบ้างพอบอกได้ไหมครับ
K1	มี มติชน ข่าวสด คมชัดลึก กรุงเทพธุรกิจ ผู้จัดการ โปสต์ทูเดย์ Bangkok Post 7 ฉบับนั้น (K1,26)
ผู้วิจัย	ครับ โดยที่พระอาจารย์ติดตามข่าวสารนี้ พระอาจารย์อ่านทุกหน้า หรือว่า เลือกคอลัมน์ที่ติดตาม
K1	เรื่องอะไรก็ตามที่คิดใจ (K1,29)
ผู้วิจัย	เรื่องอะไรก็ตาม
K1	ไม่ได้อ่านทุกเรื่อง อ่านเฉพาะเรื่องที่ตนเองสนใจเท่านั้นเอง (K1,31)
ผู้วิจัย	ซึ่งอาจจะอยู่หน้าหนึ่งก็ได้ หรือ
K1	อยู่หน้าไหนก็ได้ทั้งนั้น (K1,33)
ผู้วิจัย	จะเป็นวิเคราะห์ข่าว จะเป็น
K1	เจริญพร เปิดขึ้นมาเจออะไรที่อาตมาคิดว่ามีประโยชน์ อาตมาก็คว้าเลย ไม่จำเป็นต้องอยู่หน้าหนึ่ง หน้าไหนก็ได้ เรื่องไหนก็ได้ ทุก ๆ เรื่องที่มีประโยชน์ต่อการเพิ่มพูนความรู้ มีประโยชน์ต่อการยกเป็นตัวอย่างในการสอน เป็นประโยชน์ในการใช้เป็นฐานข้อมูลในการเทศน์ ใช้ได้ทั้งหมด (K1,35)
ผู้วิจัย	ครับ โดยที่หนังสือพิมพ์ตัวนี้ก็คือ พระอาจารย์ก็จะ scan ก่อนว่า ตรงไหนที่เป็นประโยชน์ แล้วในส่วนของโทรทัศน์ละครับพระอาจารย์ พระอาจารย์ดูวิเคราะห์ข่าว พระอาจารย์ดูของใครอย่างไรบ้างครับ
K1	อาตมาดูข่าวตอนเย็นซึ่งจะสรุปข่าวประจำวัน กับข่าวตอนดึกที่ประมวลข่าวทั้งหมดมารายงานซ้ำอีกครั้งหนึ่ง (K1,41)
ผู้วิจัย	ครับ ยกตัวอย่างสักรายการได้ไหมครับ
K1	ถ้าตอนเย็น ๆ อาตมาก็ดูรายงานข่าว ข่าวภาคค่ำของแต่ละช่อง ตอนกลางคืนก็มีรายการหนึ่งที่อาตมาพอจะมีเวลาตามดูได้ก็คือ ข่าวคืนคนข่าว ของช่อง 9 อ.ส.ม.ท. เท่านั้นเอง (K1,44)
ผู้วิจัย	ครับ นั่นคือวิธีการที่พระอาจารย์ติดตามเรื่องราว คือพระอาจารย์อ่านหนังสือพิมพ์แล้วก็ดูข่าวจากทีวี เป็นหลัก ที่นี้เนี่ยะ ในส่วนของหนังสือพิมพ์ข่าวที่พระอาจารย์สนใจเนี่ยะ พระอาจารย์ได้ตัดเก็บหรือได้จัดทำแฟ้ม ไว้ดูวันหน้า หรือว่า พระอาจารย์จดจำไว้อย่างเดียวครับ
K1	อันไหน ที่สนใจก็ ให้ลูกศิษย์ Scan เก็บไว้ หรือพิมพ์เก็บไว้ หรือตัดเก็บเป็น

	Clipping ข่าวเก็บไว้ (K1,49)
ผู้วิจัย	ครับ
K1	คือทั้งพิมพ์ ทั้ง Scan แล้วก็ตัดของจริงมาทำเป็น Clipping (K1,51)
ผู้วิจัย	แล้วสำหรับรายการทีวีละครับพระอาจารย์
K1	รายการทีวี ถ้าเกิดเราสนใจจริง ๆ ก็โทรศัพท์ไปขอเทปเลย เช่น รายการดีดีที่ออกมาแล้วมีคนสัมภาษณ์ดี ๆ ถ้าเกิดอาตมาสนใจเป็นพิเศษ เราเห็นว่า เอ๊ะ ในอนาคตจะใช้ได้ต่อไป เช่นสัมภาษณ์คุณสุทธิชัย หยุ่น ในรายการเจาะใจ อาตมาก็โทรศัพท์ไปขอ หรือการกล่าวสุนทรพจน์ของ บาลัค โอบามา ในวันประกาศชัยชนะที่ได้เป็นประธานาธิบดี อาตมาก็โทรศัพท์ไปขอ อย่างนี้เป็นต้น (ประเด็นนี้น่าจะถามถึงแหล่ง ว่าที่โทรไปขอ ขอจากใครสถานีช่องไหน) (K1,53)
ผู้วิจัย	ซึ่งอันนั้นคือในส่วนของที่พระอาจารย์บอกว่า เป็นเรื่องการติดตามข่าวสารบ้านเมือง แต่ส่วนที่เป็นองค์ความรู้
K1	เหมือนกัน เหมือนกัน ใช้วิธีเดียวกัน
ผู้วิจัย	ใช้วิธีเดียวกัน ที่นี้ ในวิธีเดียวกันนี้ะครับ ที่นี้ผมขออนุญาตพระอาจารย์ ช่วยยกตัวอย่างหน่อยนะครับ ที่ว่าติดตาม สมมติจะครับ สมมติว่าพระอาจารย์อ่านหนังสือของท่านพุทธทาส ก็เล่มออกมาก็แล้วแต่ ที่เป็นของท่านพุทธทาส พระอาจารย์ก็จะเก็บสะสม อย่างนั้นหรือเปล่าครับ
K1	คืออาตมาจะไม่ได้สะสมทุกเล่ม อาตมาจะเลือก (K1,64)
ผู้วิจัย	เลือกเล่มที่สนใจ
K1	เลือกเล่มที่อาตมาสนใจจริง ๆ ถึงจะสะสม แต่ถ้าเป็นงานของท่านเจ้าคุณ ประยุทธ์ นี่อาตมาเก็บทุกเล่ม แต่ถ้าเป็นของท่านพระอาจารย์พุทธทาสนี่จะมีเยอะมาก อาตมาก็จะเลือกเก็บเฉพาะที่อาตมาสนใจจริง ๆ (K1,66)
ผู้วิจัย	ผมขออนุมนิดหนึ่งนะครับ ทำไมของท่านเจ้าคุณประยุทธ์ถึงได้เก็บทุกเล่มละครับพระอาจารย์
K1	อาจเป็นเพราะถูกจริตอาตมา คือท่านเป็นนักวิชาการ แล้วอาตมาเองชอบงานที่มีการอ้างอิงที่ถูกต้อง แล้วหนึ่งเพื่ออะไร เพื่อเราเองจะได้ข้อมูลที่ถูกต้อง แล้วสองเวลาที่เรอ้างอิง เราจะได้ฐานข้อมูลที่ท่านทำให้ไว้เป็น guide line ไว้ดูเป็นตัวอย่าง (K1,70)
ผู้วิจัย	ครับ หมายความว่า พระอาจารย์เองก็จะย้อนกลับไปดูต้นแหล่งที่อ้างอิงด้วย เมื่อ

	พระอาจารย์เกิดความสงสัย
K1	คืออาตมาเองเป็นคนที่ใช้พระไตรปิฎก ตรวจสอบในสิ่งที่ตนเองพูดเขียนอยู่เสมอ ฉะนั้นถ้ามีการอ้างอิงอะไรต่าง ๆ เนี่ย อาตมามักจะตามไปดูต้นข้าว ไม่ได้ดูแค่ที่มีคนพูดถึงนะ อาตมามักจะตามไปดูเสมอว่า ตัวจริง เป็นอย่างไร (K1,75)
ผู้วิจัย	ครับ ที่นี้ในส่วนที่พระอาจารย์บอกว่า พระอาจารย์ใช้พระไตรปิฎก พระอาจารย์ใช้ในส่วนที่เป็นหนังสือหรือ CD Rom
K1	หนังสือ (K1,26)
ผู้วิจัย	เป็นหนังสือ ไม่ได้ใช้ CD Rom
K1	CD ใช้น้อยมาก อาตมาโตมากับพระไตรปิฎกฉบับหนังสือ อาตมามีความรู้สึกคุ้นชินมากกว่า ให้ความรู้สึกที่ดีมากกว่าเวลาอ่าน เหมือนอ่านพระอภิธรรมของสุนทรภู่ อ่านในอินเทอร์เน็ตไม่มันเท่ากับอ่านในหนังสือหรือก ให้ความรู้สึกที่แตกต่างกัน ฉะนั้นอาตมาก็จะคุ้นจากพระไตรปิฎกจริง ๆ มากกว่า (K1,82)
ผู้วิจัย	ที่นี้ พระไตรปิฎก เมื่อกี้ที่อยู่ในสถาบันฯ นะครับ ก็มีเยอะแยะมาก ที่นี้เรื่องที่พระอาจารย์จะไปค้นเนี่ยพระอาจารย์มีวิธีอย่างไรถึงได้ทราบว่าเรื่องที่พระอาจารย์กำลังจะหาที่อยู่เล่มไหน
K1	คือ อาตมาเป็นคนอ่านมาก ใ อ่านมาหมดแล้วละ หลายรอบแล้ว เพราะฉะนั้นอะไรอยู่ในไหนเนี่ย อาตมาคิดว่า มันจำอยู่ในหัวนี้ เออ เราก็รู้อของเราเอง เนื่องจากเราอ่านไปทั่วสำรวจไว้หมดแล้ว ถึงเวลาจะใช้มา คลื่นนึกเดี๋ยวเนี่ย ความทรงจำเราก็ส่งมาให้เราได้แล้ว (K1,88)
ผู้วิจัย	ครับ ที่นี้
K1	พระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์เนี่ย อาตมาพูดได้เลยเป็น ศูนย์เปอร์เซ็นต์สำหรับอาตมา (K1,92)
ผู้วิจัย	แทบไม่ได้ใช้เลย
K1	มี แต่แทบไม่ได้แตะเลย
ผู้วิจัย	แล้วพระอาจารย์ใช้อินเทอร์เน็ตบ้างหรือเปล่าครับ
K1	ใช้น้อยมาก ใช้เฉพาะตอนส่งต้นฉบับ ใช้หาความรู้ก็คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ไม่ได้เลย (K1,96)
ผู้วิจัย	ส่วนมากก็จะใช้หนังสือสิ่งพิมพ์ซะมากกว่า
K1	ใช่ อาตมาใช้สื่อสิ่งพิมพ์มากกว่า (K1,98)
ผู้วิจัย	แล้วอย่างนี้ เวลาพระอาจารย์เกิดข้อสงสัย แล้วหาในสื่อสิ่งพิมพ์ไม่เจอเนี่ย

	พระอาจารย์สอบถามผู้รู้ หรือ สื่ออื่น ๆ บ้างหรือเปล่าครับ
K1	นี่อาตมาก็ใช้อินเทอร์เน็ตบ้างแต่ก็น้อยมาก (K1,101)
ผู้วิจัย	ครับ
K1	คืออาตมาโตมากับสื่อสิ่งพิมพ์ อาตมาเรียนหนังสือเป็นหมื่นเล่มเลย อย่างทำวิจัยปริญญาโท อาตมาแทบไม่เคยใช้หนังสือของห้องสมุดที่อื่น ๆ เลย เป็นหนังสือห้องสมุดตัวเอง 99 เปอร์เซนต์ แทบไม่ได้ยืมหนังสือจากที่ไหนเลย (K1,103)
ผู้วิจัย	ก็คือว่า สมมติหนังสือเล่มนี้ไปเจอ reference ที่นี้ เขาอ้างถึงหนังสือเล่มนี้ พระอาจารย์ก็จะไปหาซื้อมาเก็บไว้
K1	เจริญพร คืออาตมาเป็นคนที่ อ่านหนังสือด้วย เก็บหนังสือด้วย แล้วไม่ได้เก็บมาเมื่อวาน เก็บมาตั้งแต่เป็นฌรน้อยอะ ฉะนั้นมันจึงมีครอบคลุมทุกประเภท อย่างประวัติศาสตร์นี้ถ้าพูดถึงพม่าอาตมาก็มีเป็นร้อยเล่มเลย จีนก็มีเป็นร้อยเล่ม เพราะว่าเราอ่านของเรามาเรื่อยเนี่ยนะ (K1,108)
ผู้วิจัย	ที่นี้นั่นคือในส่วนของกรรวบรวมสารสนเทศของพระอาจารย์ในแต่ละวัน พระอาจารย์สะสมมาตั้งแต่เป็นฌรน้อย พระอาจารย์เล่าให้ผมฟังเมื่อกี้นี้ครับ ในส่วนของพระอาจารย์ที่เก็บสะสมองค์ความรู้ของพระอาจารย์มานี้ครับ มีงานชิ้นไหนบ้างไหมครับที่เกิดจากแรงบันดาลใจของพระอาจารย์ที่มาจากการสะสมความรู้ที่ จะมานำเสนอเขียนให้กับญาติโยมได้ศึกษา
K1	ธรรมะติดปีก ธรรมะติดปีกพูดได้เลยว่า เป็นงานวิจัยของอาตมาเอง เกิดจากการที่อาตมาสนใจในเรื่องการวิปัสสนากรรมฐาน ค้นของครูบาอาจารย์มาเยอะแยะมากมาย แล้วก็มีความประทับใจเป็นส่วนตัวก็เลยเอามาเขียนเล่าให้คนอื่น ฉะนั้น ธรรมะติดปีก ถ้าเอาเชิงอรรถใส่ เสนอวิทยานิพนธ์ได้เลย เกิดจากการค้นจริง ๆ ที่มาที่ไปมีทั้งหมดแต่เวลาเราเขียนเราก็ทำให้ง่ายซะ แต่ถ้าที่จริงแล้วเป็นเล่มที่ใช้องค์ความรู้มากที่สุดของอาตมา (K1,116)
ผู้วิจัย	เป็นเล่มที่ใช้องค์ความรู้
K1	เยอะที่สุดในการค้นคว้า ในการศึกษาค้นคว้านี้ใช้หนังสือเยอะที่สุด ใช้เวลาเขียนมากที่สุด (K1,121)
ผู้วิจัย	เออ ธรรมะติดปีกนี้มีหลายเล่มไหมครับ
K1	มีเล่มเดียว
ผู้วิจัย	แต่ที่ใช้เวลาเขียนมากที่สุด ที่นี้พระอาจารย์ เริ่มต้นอย่างไรกับการเขียนธรรมะติดปีก

K1	มันเริ่มต้นจากการที่อาตมาอ่านหนังสือแนวคู่มือการปฏิบัติธรรมของครูบาอาจารย์สายวัดป่าเยอะมาก แล้วอาตมาก็เห็นแง่มุมที่ดี ๆ มากมายแต่ไม่ได้รับการพูดถึง อาตมาจึงหยิบเอาเรื่องราวเหล่านั้นมาเขียนถึง โดยตั้งโจทย์เอาไว้ว่า ธรรมะเป็นของยากหรือแค่ถูกทำให้ยาก แล้วก็ใช้วิธีการเขียนอย่างอาตมาคือเขียนให้อ่านกันง่าย ๆ เพื่อพิสูจน์ตรรกะ แล้วพอมีการรวมเล่มมืบ ก็กลายเป็นเล่มที่ได้รับความนิยมสูงสุดจนทุกวันนี้ (K1,125)
ผู้วิจัย	ครับ ซึ่งพระอาจารย์ในการเริ่มต้นในการเขียนก็คือ ตั้งโจทย์เอาไว้ก่อน หลังจากนั้นก็หาข้อมูล ถ้าใส่เชิงอรรถเข้าไปก็กลายเป็นงานวิทยานิพนธ์เล่มหนึ่ง เพียงแต่ภาษาไม่ใช่ แต่ถ้าใช้ภาษาในการเขียนผลงานทางวิชาการ มันจะกลายเป็นวิทยานิพนธ์
K1	เจริญพร ใช่เลย
ผู้วิจัย	ซึ่งตรงนั้นะครับพระอาจารย์ เมื่อพระอาจารย์ตั้งโจทย์มืบนี้ยะ เอ่อ ในส่วนของธรรมะติดปีกนี้ะครับพระอาจารย์ หลังจากที่ตั้งโจทย์แล้ว พระอาจารย์ต้องการข้อมูลส่วนไหนก่อนแล้ว ข้อมูลส่วนไหนค่อยหามาเสริมเติมแต่งที่หลัง
K1	คือข้อมูลที่มีมาก่อนนี่อะนะ ก็คือข้อมูลชีวประวัติของครูบาอาจารย์ทั้งหมด เพราะอาตมาอ่านอยู่แล้ว อ่านตั้งแต่เป็นฌรน้อยเลย อาตมานี้กลับไปพร้อมกับเทปบรรยายของหลวงพ่อบุญทุกคืน ตั้งแต่เป็นฌรน้อย จากนั้นก็หาหนังสือมาอ่าน ข้อมูลเหล่านี้มีอยู่ในหัวอาตมาแล้วระดับหนึ่ง จากนั้นมาค้นมืบ เราเห็นแง่มุมที่มันเพิ่มขึ้นก็ไปศึกษาต่อไปค้นต่อ จากที่เรามี 2 เล่ม มันก็ค้นขึ้นมาเพิ่มขึ้น ครูบาอาจารย์คนหนึ่งอาจจะมีแค่เล่มเดียว พอมาถึงยุคอาตมา ค้นเจอเป็น 10 เล่ม 20 เล่ม มากขึ้น มากขึ้น มากขึ้น อิม (K1,137)
ผู้วิจัย	คือตรงนี้ ผมขออนุญาตขยายความนิดนึงนะครับ จริง ๆ แล้ว ข้อมูลของพระอาจารย์มีอยู่แล้วดั้งเดิม
K1	อิม
ผู้วิจัย	พระอาจารย์สะสมมาทุกวัน
K1	ถูกต้อง
ผู้วิจัย	ทุกวันที่พระอาจารย์สะสมองค์ความรู้ไว้ในตัว ในความทรงจำของพระอาจารย์ หรือในห้องสมุดส่วนตัวของพระอาจารย์มีค่อนข้างจะเยอะใช่ไหมครับ แต่ในส่วนที่พระอาจารย์จะเขียนหนังสือธรรมะติดปีกนี้ะครับ นอกเหนือจากตรงนี้สิ่งที่พระอาจารย์มีอยู่แล้ว พระอาจารย์ต้องการข้อมูลส่วนไหนมาก่อน

K1	คือเวลาที่อาตมาอ่าน เวลาที่อาตมาค้นเนี่ยะ เรื่องไหนที่อาตมาถูกใจเนี่ยะ อาตมาก็จะบันทึกไว้ในใจเป็นส่วนตัว ถึงเวลาเขียนอาตมาก็มาสังเคราะห์ใหม่ โดยใช้วิธีการเขียนแนวใหม่ แต่ว่าต้นเรื่องเป็นเรื่องเดิม เรื่องไหนที่รู้ไม่ชัดก็มาเช็คใหม่ กลับไปอ่านใหม่ กลับไปค้นใหม่ เทียบเคียงใหม่ หรือบางเล่มก็กลับไปพลิกพระไตรปิฎกเพื่อสอบถามใหม่ทั้งหมดอย่างนี้ก็มี (K1,152)
ผู้วิจัย	อย่างนี้ในส่วนของที่พระอาจารย์บอกว่า พระอาจารย์ไปค้นที่ไหน
K1	อ้อ เรื่องไหนที่อาตมาสงสัย อาตมาก็ไปค้นใหม่เลย เช่น หลวงพ่อริ ท่านแผ่เมตตาให้ช่างไซ้ไหม ช่างมันหลบ มันสยบลงได้ อาตมาก็ไปค้นเรื่องพระพุทธรูปเจ้ากัณฑ์ของคุลีมารในพระไตรปิฎกต่อ ว่ามันเคยมีเหตุการณ์อย่างนี้ในพุทธกาลนี้มา จากนั้นก็ไปค้นในเมตตาสูตราว่าด้วยอานิสงค์ของการเจริญเมตตา จากนั้นก็ไปอ่านในคัมภีร์ วิสุทธิมรรค คู่มือเปรียญ 9 ของพระพุทธรูปโกษาจารย์ ว่าท่านเขียนถึงเมตตาไว้อย่างไรบ้าง แล้วเราก็ย่อให้เหลือเท่าที่เราต้องการที่สุด มาเขียนได้แค่ 2 ตอน เห็นไหมเนี่ยะ (K1,157)
ผู้วิจัย	จากหลาย ๆ เล่ม
K1	จากหลาย ๆ เล่ม
ผู้วิจัย	เอามาย่อมาสังเคราะห์
K1	มาสังเคราะห์ใหม่แล้วก็ทำให้เป็นเรื่องของเราล้วน ๆ (K1,166)
ผู้วิจัย	ครับ ที่นี้ นะครับ พระอาจารย์ แล้วที่พระอาจารย์ตั้ง โจทย์ของธรรมะติดปีกไว้นี้ ตั้งไว้เยอะไหมครับ
K1	โจทย์เดียว ธรรมะยากจริง ๆ หรือว่า แค่ถูกทำให้ยาก อาตมาก็ได้ตอบ โจทย์ของตัวเองว่า ธรรมะเนี่ยะ ไม่เคยยาก แต่ว่าถูกทำให้ยากด้วยกระบวนการสื่อสารของพระเราเนี่ยเอง เท่านั้นเอง ฉะนั้นเล่มนี้ อาตมาจึงเขียนออกมาแนวใหม่ ปรากฏว่าได้รับการตอบรับสูงมากทั้ง ๆ ที่ประเด็นที่เขียนนั้น ลึกทุกเรื่อง (K1,169)
ผู้วิจัย	แล้วในส่วนของคุณข้อมูลเดิมที่พระอาจารย์มีอยู่กับธรรมะติดปีกนี้ นะครับ เมื่อกี้เรื่องช่างสยบไซ้ไหมครับ พระอาจารย์ก็ไปค้นต่อทั้งในพระไตรปิฎก และทั้งอีกหลาย ๆ เล่ม แล้วในส่วนอื่นเนี่ยะ ในส่วนที่พระอาจารย์มาเสริม เอามาเสริมตอนไหนครับ
K1	อ้อ มันก็เสริมไปโดยอัตโนมัติเวลาเราพูดถึงเราเขียนถึง (K1,176)
ผู้วิจัย	แล้วพระอาจารย์จำได้เลยหรือครับว่าอยู่เล่มไหน เล่มไหน
K1	อาตมามันรู้ของมันเอง เวลา คือ ข้อมูลเหล่านี้เราไม่ได้อ่านมาแคว้นสองวันก่อน

	ก่อนที่จะเขียนนะ คืออาตมาอ่านตั้งแต่เป็นเณร พอถึงเวลาจบเปรียญ 9 อาตมาถึงมานั่งลงเขียนหนังสือ ฉะนั้นกระบวนการสะสมข้อมูลเกิดตอนอยู่เชิงรายด้วยซ้ำ พอเรียนจบปุ๊บเวลามันมีถึงได้เริ่มเขียนอย่างที่ใจต้องการจริง ๆ (K1,178)
ผู้วิจัย	ครับ ผมขอม้สการถามนินิดึงว่า แล้ว หนังสือ ธรรมะติดปีก พระอาจารย์หยุด การแสวงหาข้อมูลเมื่อไรครับ พระอาจารย์มีเกณฑ์ตัดสินใจในการที่จะปิดเล่มว่า แค่นี้พอแล้วที่จะนำเสนอให้ญาติโยมได้อ่านได้ศึกษา
K1	อาตมาารู้สึกว่าพอ ก็ต่อเมื่ออาตมาเขียนเรื่องราวด้วย.... (ฟังไม่ถนัด) อาตมา มองเห็นว่า ภาคหนึ่งก็คือเรื่องเล่าปูพื้นฐานให้คนรู้จักว่าธรรมะคืออะไร ภาคสองเป็นเรื่องสัมมาปฏิบัติ พูดถึงการแนะนำการปฏิบัติวิปัสสนาขั้นสูง พอได้สองภาคนี้ครบอาตมาบอกพอแล้ว รวมเล่มได้เลย แล้วไม่เคยเขียนอะไร ต่อไปจากนี้ อาตมาเห็นว่าสำหรับเรื่องนี้จบ ไม่มีภาคต่อ พอเรื่องอื่น หนังสือทุก เล่มของอาตมาไม่เหมือนกันสักเล่ม ทุกเล่มมีบุคลิกของตัวเองทั้งหมดเลยไม่มี เล่มไหนที่เหมือนกัน (K1,185)
ผู้วิจัย	ครับ เข้าใจครับ เพราะเคยอ่านแล้ว ก็อมยิ้มไปนะครับ เหมือนกับหยอกไปด้วย สอนไปด้วย อย่างกับเรื่องรับจ้างทำวิทยานิพนธ์อย่างนี้
K1	อืมม ก็ไม่มีอะไรที่เหมือนกันสักเล่ม เพราะโจทย์ของอาตมาไม่ซ้ำกัน (K1,193)
ผู้วิจัย	ครับ แล้วพระอาจารย์นินิดึงนะครับ พระอาจารย์เคยมีปัญหาในการที่จะหา ข้อมูลเรื่องใดเรื่องหนึ่งสักเรื่อง
K1	ไม่มี
ผู้วิจัย	อย่างเช่นข้อมูลเรื่องนี้หายาก หรือ มันเป็นเรื่องของจีนเป็นภาษาจีนเราไม่สันทัด เรื่องภาษาจีน อย่างนี้อะครับ พอมีไหมครับ
K1	ไม่มีนะ อาตมาก็ทำได้เรื่อย ๆ นะ เรื่องหนังสือไม่เคยตันสักครั้งหนึ่ง จะคันเรื่อง ะไรก็คันได้ทุกที สรุปร เราอ่านหนังสือทุกประเภทไป ถ้าคุณ โยมพูดถึง จีนซี อาตมา มีเป็น 20 เล่มเลย เพราะฉะนั้นของพวกอย่างนี้ เราอ่านไว้ เราซื้อไว้ เยอะแยะมากมาย (ตรงนี้น่าจะถามว่า คันจากที่ไหน) (K1,199)
ผู้วิจัย	ครับ
K1	เวลาเราจะคันทีหนึ่ง มันก็เหมือนกับมืออยู่แล้วอะ เวลาอาตมาจะซื้อหนังสือ อาตมาจะถามอยู่เสมอว่าเล่มนี้จะใช้อะไร เพราะฉะนั้นก็ไม่เคยมีหนังสือเล่ม ไหนที่ไม่มีประโยชน์ อาตมาไม่ได้ซื้อเอามัน อาตมาซื้อปีบอาตมาารู้เลยว่าเล่มนี้ จะใช้อะไร มันตอบโจทย์ตั้งแต่หยิบหนังสือมาแล้ว (K1,203)

ผู้วิจัย	ที่นี้ะครับ พระอาจารย์ ผมขอย้อนกลับมาเมื่อสักครู่ที่ผมนั่งฟังพระอาจารย์ให้ สัมภาษณ์รายการทีวี
K1	เจริญพร
ผู้วิจัย	พระอาจารย์บอกว่า การอ่านหนังสือจะสร้าง 4 อย่างก็คือ ความรู้ จินตนาการ แรงบันดาลใจ และความสุข นะครับ ในส่วนของความรู้ จินตนาการ เนี่ยผม เข้าใจ ที่นี้ผมอยากจะถามพระอาจารย์อย่างนี้ว่า ในการอ่านหนังสือของพระ อาจารย์ที่สะสมมานะครับ แรงบันดาลใจที่พระอาจารย์ได้จากการอ่านหนังสือ
K1	เรื่องที่ชอบเขียนมานานมาก ก็คือ ธรรมะหลับสบาย หรือ Angle Management เป็นเรื่องที่อยู่ในใจอาตมามากกว่าสักวันหนึ่งฉันจะต้องเขียน เรื่องกุศโลบายคลายโกรธนี่อะนะ เพราะว่าอะไร เพราะว่าตอนเรียนบาลีเปรียญธรรม 9 ประโยค ได้ไปเจอวิธีคลายความโกรธของพระพุทธโกษาจารย์ท่านเขียนเอาไว้ 8 วิธี แล้วก็มีหนังสือเล่มหนึ่งชื่ออุบายคลายโกรธของพระพรหมคุณาภรณ์เขียน เอาไว้ โดยการแปลมาจากคัมภีร์วิสุทธิมรรค อาตมาก็เห็นว่า อืม สักวันหนึ่งเราก็ น่าจะเขียนหนังสือแนวนี้บ้าง (K1,216)
ผู้วิจัย	แต่ในภาษาของพระอาจารย์
K1	ด้วย ด้วยท่วงทำนองของอาตมา อาตมาก็เขียนออกมาเป็นวิธีคลายโกรธ 19 วิธี ในแบบของอาตมาเอง เล่มนี้ คือมีที่มาจากแรงบันดาลใจ 2 เล่มนี้นะ ส่วน รูปแบบได้อิทธิพลมาจากปาฐกถาของพระคุณาภรณ์ ท่านเขียนจดหมาย (K1,220)
ผู้วิจัย	ซึ่งธรรมะหลับสบายได้รับแรงบันดาลใจมาจากหนังสือของท่านพระพุทธโกษาจารย์ กับพระพรหมคุณาภรณ์ ก็ใช้กระบวนการเดิมเหมือนกัน ก็คือว่า
K1	เขียน อย่างที่อาตมาเขียน โดยใช้ฐานข้อมูลคือพระไตรปิฎก กับคัมภีร์หลัก แต่ ในการนำเสนอเป็นเรื่องของอาตมาเอง (K1,225)
ผู้วิจัย	ประธานโทษครับพระอาจารย์ไม่ทราบว่า จะละลาบละล้วงเกินไปหรือเปล่า คือ ผมอยากทราบว่าหนังสือส่วนตัวที่พระอาจารย์สะสมมีจำนวนประมาณเท่าไร ก็ ร้อยเล่ม ก็พันเล่มอะครับ
K1	อืม ไม่เคยนับหรอกแต่เกิน 5000 เล่มแน่นอน (K1,229)
ผู้วิจัย	ผมมองว่า มันเยอะมากเลย
K1	เยอะ ๆ
ผู้วิจัย	ไม่รวมที่ห้องสมุดที่เชียงรายได้ไหมครับ

K1	ใช่ ใช่ ที่วัด ที่มูลนิธิ ที่บ้านพักที่เชียงราย ที่ห้องสมุดที่บริจาคไป 5000 เล่มขึ้น (K1,213)
ผู้วิจัย	ผมเห็นด้วยกับพระอาจารย์ที่ให้สัมภาษณ์รายการเมื่อสักครู่ที่บอกว่า คนไทยไม่ชอบอ่าน
K1	ใช่
ผู้วิจัย	แล้วคนไทยส่วนมากเป็นเหมือนกับพระอาจารย์บอก ชอบใช้วิธีตาม ยกหูโทรศัพท์ถามเพื่อน มีอะไรก็ถามเพื่อน เพื่อนบอกถูกบอกผิดไม่รู้ถามเพื่อนไว้ก่อนเชื่อเพื่อนไว้ก่อน แต่ไม่เชื่อในเอกสาร หนังสือ ตำรา
K1	ใช่ ก็เดี๋ยวนี้เด็ก ๆ ของเราไม่ทำรายงานเองแล้วนี่ อยากรู้อะไรก็ไป post ในอินเทอร์เน็ต มีใครรู้อะไรบ้างว่าเรื่องนี้เป็นอย่างไง อะไรอย่างเงี้ย แล้วก็ ก๊อปปี้มาเปลี่ยน font นิดหน่อยแล้วส่ง ใช่ไหม
ผู้วิจัย	ใช่ครับ แล้วจริง ๆ เป็นอย่างที่พระอาจารย์บอกอีกนั่นแหละ ถ้าไม่อ่านแล้วจะเกิดปัญหาจริง ๆ
K1	ก็มันไม่อ่านไง วัฒนธรรมความเชื่อมั่นจึงเข้มข้นไง เราเชื่อเรื่องจตุคามกันทั้งประเทศ
ผู้วิจัย	ยกเว้นผมสักคนนะครับ ผมไม่เชื่อ
K1	นี่ไง คือคนในประเทศที่เขาเจริญแล้ว ไม่มีใครเขาเชื่ออะไรอย่างนี้ เพราะโลกนี้เป็นไปตามเหตุปัจจัย ไม่ได้เป็นไปตามอำนาจวิเศษอะไร แต่เราก็ยังคงเชื่อกันแบบนี้ พระพุทธศาสนาสอนอะไร สอนเรื่องของกฎแห่งเหตุและผล แต่พระเราเผยแพร่เรื่องนี้กันเป็นคั้งเป็นแคว ดูวิถีชีวิตของเราเป็นอย่างนี้ได้ยังไง ทั้งประเทศ
ผู้วิจัย	ในความรู้สึกส่วนตัวของผม ผมมองว่าพระบางรูป ที่เขาไปส่นับสนุน ในความรู้สึกของผมไปส่นับสนุน จตุคาม ก็เพื่อหาเงินเข้าวัด
K1	ถูกต้อง จตุคามเป็นแค่เหยื่อ
ผู้วิจัย	ใช่ครับ อาจจะเป็นเพราะหาเงินมาสร้างโบสถ์ สร้างวิหาร ผมเชื่อพระอาจารย์ครับว่า คุณจะได้อะไรมันขึ้นอยู่กับการทำงานของคุณ มันคือกรรมของคุณ ทั้งกรรมดี กรรมชั่ว
K1	นี่แหละคือตัวอย่างของวัฒนธรรมที่ไม่หาความรู้ เราก็เลยหลอกกันง่าย ใช่ ความรู้สึกส่วนหนึ่ง
ผู้วิจัย	เท่าที่ผมติดตามงานของพระอาจารย์ ทราบว่า ในวันที่ 11 นี้พระอาจารย์จะไป

	บรรยายเรื่อง ท่านปรีดี พนมยงค์กับพระพุทธศาสนา
K1	อือฮือ
ผู้วิจัย	อย่างนี้พระอาจารย์ก็ต้องศึกษาประวัติของท่านปรีดีก่อนใช่ไหมครับ
K1	ก็ศึกษาอยู่ (K1,238)
ผู้วิจัย	คือศึกษาอยู่แล้วหมายความว่า
K1	คืออาตมาอ่านเรื่องของท่านอยู่แล้ว พอได้รับนิมนต์ก็อ่านเพิ่มเติมอีกสักนิด หน่อยเท่านั้นเอง อาตมาอ่านเรื่องของท่านก่อนที่จะได้รับนิมนต์เป็น 20 ปี มาแล้วนี่ละ (K1,26)
ผู้วิจัย	พระอาจารย์ผมขอเรียนถามนิดหนึ่ง อย่างว่าผมอย่างนั้นอย่างนี้เลยนะครับ พระอาจารย์ก็นิมนต์เยอะมาก พระอาจารย์หาเวลาที่ไหนศึกษา
K1	คืออาตมานี้เวลาเดินทาง อาตมาอ่านหนังสือเสมอ (K1,224)
ผู้วิจัย	อ่านในรถ
K1	อ่านในรถ อ่านบนเครื่อง ก่อนนอนทุกคืนอาตมาต้องอ่านหนังสือ นั่นแหละคือ เวลาของอาตมา หรือว่างปั๊บ อาตมาก็จะได้อ่านหนังสือเลย (K1,246)
ผู้วิจัย	สอนผมหน่อยได้ไหมครับ คืออ่านหนังสือบนรถนี้ผมอ่านไม่ได้ เวลาอ่านจะเมารถ
K1	อ่านไปเถอะ ถ้ามันชินแล้วมันก็จะหายเมา
ผู้วิจัย	ผมอ่านไม่ได้ ผมอ่านแล้วมันจะ อ้อ ออกมา แต่ถ้าบนรถไฟ บนเครื่องบิน ไม่เป็นไร แต่ถ้าในรถมันจะเวียนหัว มันจะพาอาเจียน
K1	อาตมานี้อ่านมาตลอดไม่มีปัญหาอะไรนะ อาตมาอ่านจนกระทั่งว่า มันเป็นลม หายใจไปแล้วอะ การอ่านของอาตมานะ อ่านในที่ทุกสถาน ถ้าว่าง ก็อ่านเลย (K1,252)
ผู้วิจัย	ครับ
K1	เพราะฉะนั้นเวลาเขานิมนต์ให้พูดให้ทำอะไรเนี่ยะ มันก็เหมือนในหัวเรามัน เป็น Google ใจ อืม คุณจะให้พูดเรื่องอะไรละ ก็บอกมาแล้วกัน เออ มัน click ออกมาเอง มันเป็นอย่างนี้ เพราะว่าเราหาข้อมูลมาทั้งชีวิตไง (K1,225)
ผู้วิจัย	ครับ อย่างนี้คือเวลาจะพูดเรื่องอะไรพระอาจารย์จะอิงกับพระไตรปิฎกด้วยไหมครับ
K1	ถ้าเป็นหลักพระพุทธศาสนาต้องอิงหลักพระไตรปิฎก
ผู้วิจัย	แล้วอย่างท่านปรีดี นี่ละครับที่กำลังจะไป

K1	ท่านปรีดี ก็ต้อง 1.เราต้องอิงองค์ความรู้ของท่านเอง 2. ธรรมชาติเราก็ต้องอิง พระไตรปิฎก 3.เราจะเตรียมความอย่างไรเราก็ใส่เข้าไปเท่านั้นเอง (K1,26)
ผู้วิจัย	ครับ
K1	ก็มีองค์ความรู้ องค์ความคิดเพิ่มเข้าไป องค์ความรู้นั้นเราต้องหา องค์ความคิด นั้นเป็นเรื่องของเรา
ผู้วิจัย	ครับ ผมก็คงหมดคำถามสัมภาษณ์
K1	นอกนั้น อาตมายังรับนิเทศสารรายเดือนและรายสัปดาห์ด้วย รายสัปดาห์ก็คือ เนชั่นสุดสัปดาห์ มติชนสุดสัปดาห์ รายเดือนก็คือ สารคดี ศิลปวัฒนธรรม national geographic พวกนี้เราก็ อาตมาหาความรู้เหมือนกับหาใจเพราะฉะนั้น จึงไม่เป็นปัญหาในเรื่องฐานความรู้ (K1,226)
ผู้วิจัย	ถ้าอย่างนี้ ผมขอเรียนถามนิดนึงนะครับ นอกจากดูข่าวตอนภาคค่ำแล้วนี่ยะ พระอาจารย์ดูพวก Discovery Channel หรือ National Geographic หรือ History channel บ้างไหมครับ
K1	ถ้ามีก็ดู เคยดูอยู่ แต่หลัง ๆ ไม่มี เวลา อ่านหนังสือพิมพ์ สมัยก่อนเคยอ่านตอน เช้า ทุกวันนี้อ่านก่อนนอน เนื่องจากเวลาไม่มีเป็นอย่างนั้นหมด ฉะนั้นทีวีต่าง ๆ นี้เลิกดูไปได้เลย ดูน้อยที่สุดเลยในเวลานี้ (K1,271)
ผู้วิจัย	ครับ แล้วอย่าง 3 ช่องที่ผมเอ่ยมานี้ พระอาจารย์คิดว่ามีประโยชน์ไหมครับ สมมติว่าเด็กไม่รักการอ่าน เราก็ให้เขาดูทีวี เราก็พยายาม push ให้เขาดู 3 ช่องนี้
K1	มหาศาล เวลาอาตมาไปอเมริกาไปซื้อมาเลย อาตมาจะซื้อ National Geographic ตอนที่ว่าด้วยบุคคลสำคัญ ไปซื้อสารคดีที่ออกช่อง Discovery ของ อเมริกา อาตมาซื้อเก็บไว้เป็นตั้ง ๆ คือไม่ได้ดูแต่อาตมาก็ซื้อมา เอาไว้ใช้ส่วนตัว ของอาตมาเอง (K1,276)
ผู้วิจัย	ครับ เพราะผมจะเถียงกับน้องที่บ้านประจำ น้องเขาก็จะบอกเอาอีกแล้ว ผมเปิด พวก 3 ช่องนี้อีกแล้ว และผมก็จะบอกน้องว่า เขาก็เปิดช่อง กีฬา อีกแล้ว
K1	3 ช่องนี้ เป็นช่องที่อาตมาดูทั้งหมด แต่เมื่อหลายปีก่อน ตอนหลังมาเวลาไม่มีเลย (K1,281)
ผู้วิจัย	ครับ
K1	เวลาไม่มี อาตมาก็เลยเน้นการอ่าน เพราะว่าการอ่านนั้นนะ เราสามารถเอาติดตัว เราไปได้ ก็เลยอ่านมันทุกหนทุกแห่งทุกเรื่องราว (K1,283)
ผู้วิจัย	ครับ แล้วนอกเหนือจากที่บอกครับเป็นสมาชิกนิตยสารอย่างที่ว่าที่พระอาจารย์ว่านี่

	นะครับ อย่างพระอาจารย์ได้ไปเจอกับบุคคลต่าง ๆ อย่างเจต่านายกฯ อย่างนี้เคยได้สนทนาธรรมกับท่านไหมครับ
K1	คุย จริง ๆ การพบปะคนก็เป็นส่วนหนึ่งของการหาข้อมูลของอาตมา (K1,288)
ผู้วิจัย	แล้วได้ใช้ประโยชน์กับข้อมูลตรงนี้ไหมครับ
K1	เยอะ เวลาที่อาตมาเขียนมีเยอะมาก ข้อมูลดี ๆ มาจากลูกศิษย์อาตมาที่อาตมาไปเจอ มันก็เป็นส่วนหนึ่ง เรียกว่า ข้อมูลที่มาจากบุคคล
ผู้วิจัย	สื่อบุคคล
K1	อืม สื่อบุคคล แต่ที่เราไม่พูดถึงในที่นี้ก็เพราะว่ามันไม่ได้แน่นอนอะไร มันไม่มี ความถี่ มันไม่มีความชัดเจน มันแล้วแต่ จังหวะและโอกาส ที่เราได้ไปพบปะพูดคุยเจอเจอ (K1,293)
ผู้วิจัย	ครับ แต่อย่างไรก็ได้ใช้
K1	แต่ว่ามันก็ไม่ได้ใช้มาก (K1,26)
ผู้วิจัย	เหมือนกับ อินเทอร์เน็ตนี่แทบจะไม่ได้ใช้
K1	คือไม่มีประโยชน์นะ แต่อาตมาไม่มีเวลาไปนั่ง
ผู้วิจัย	ครับ
K1	อาตมาไม่นอนกลางวันมาหลายปีแล้ว ปีที่แล้วนอนไปครั้งหนึ่งยังตกใจเลย
ผู้วิจัย	ใน 365 วันนอนวันเดียว
K1	วันเดียว ครั้งเดียว (หัวเราะ) นอนตั้งแต่บ่ายสองถึงห้าโมงเย็น อาตมาตื่นมาตกใจเลย เพราะมันเป็นธรรมชาติของอาตมา เพราะทุกวันนี้เราไม่มีเวลาสำหรับเรื่องไร้อะไรต่าง ๆ ตอนนี้อาตมากลับไปทำโรงเรียนที่เชียงราย ถ้าสุดอาตมาจะทำหอศิลป์ เพราะต้องการให้เด็กไปเรียนรู้ เสริมสร้างจินตนาการ และแรงบันดาลใจที่บ้านเกิดอาตมา (K1,306)
ผู้วิจัย	ท่านอาจารย์ชุดิมาเองท่านก็บอกว่า ยังคิดงานท่าน ว ไว้หลายชิ้น แต่ชิ้นนี้เสร็จแล้ว ถ้าเจอเรียนท่านด้วยว่า อาจารย์ทำเสร็จแล้ว แต่อาจารย์ยังไม่มีเวลา ถ้ามีโอกาสจะนำมาส่งให้
K1	อืม

ผู้วิจัย	แต่ตอนนี้ อาจารย์ชุดิมาไม่อยู่ครับ ไปต่างประเทศ
K1	งั้นก็เรียบร้อยนะ เดี่ยวไปรับหนังสือไปอ่านก่อน
ผู้วิจัย	ครับพระอาจารย์ แต่ถ้าอย่างไร แล้ว ผมอาจจะขออนุญาตหลังจากถอดเทป นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาแล้วหากมีข้อมูลตรงไหนที่ผมหลงลืม อยากจะขอ อนุญาตพระอาจารย์ไว้ก่อนว่า ผมอาจจะขอซ่อมสัมภาษณ์นะครับ
K1	อะได้ โทรมมาได้เลย
ผู้วิจัย	ขอบคุณมากครับ ขอกราบมนัสการลานะครับ

ภาคผนวก ฉ

ตัวอย่างการเข้ารหัส

การกำหนดรหัสเพื่อลดทอนข้อมูล

ลำดับ	รายละเอียด	Code
1.	ผู้ให้ข้อมูล	Key informant
2.	การรวบรวมสารสนเทศ	Information Gathering
3.	การให้สารสนเทศ	Information Giving
4.	สภาพแวดล้อม / เหตุการณ์ทำให้เกิดความต้องการ	Event
5.	ความต้องการที่รอคอยได้	Deferred needs
6.	ความต้องการเร่งด่วน	Immediate needs
7.	การเลือกแหล่งสารสนเทศที่ต้องการ	Source Preference
8.	แหล่งสารสนเทศภายใน	Internal
9.	แหล่งสารสนเทศภายนอก	External
10.	ความจำของตน	Memory
11.	การสังเกต	Direct Observation
12.	แฟ้มส่วนบุคคล	Personal Files
13.	การติดต่อโดยตรง (ระหว่างบุคคล)	Direct Contact
14.	สารสนเทศที่บันทึกไว้	Recorded
15.	ปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศ	Obstacle

ภาคผนวก ข

ภาพแสดงการจัดเก็บหนังสือ

ภาพแสดงหนังสือที่พระธรรมกถึกรวบรวม

ภาพแสดงหนังสือที่พระธรรมกถึกเก็บรวบรวม

ภาพแสดงตู้เก็บหนังสือซึ่งไม่ได้จัดเก็บเป็นหมวดหมู่

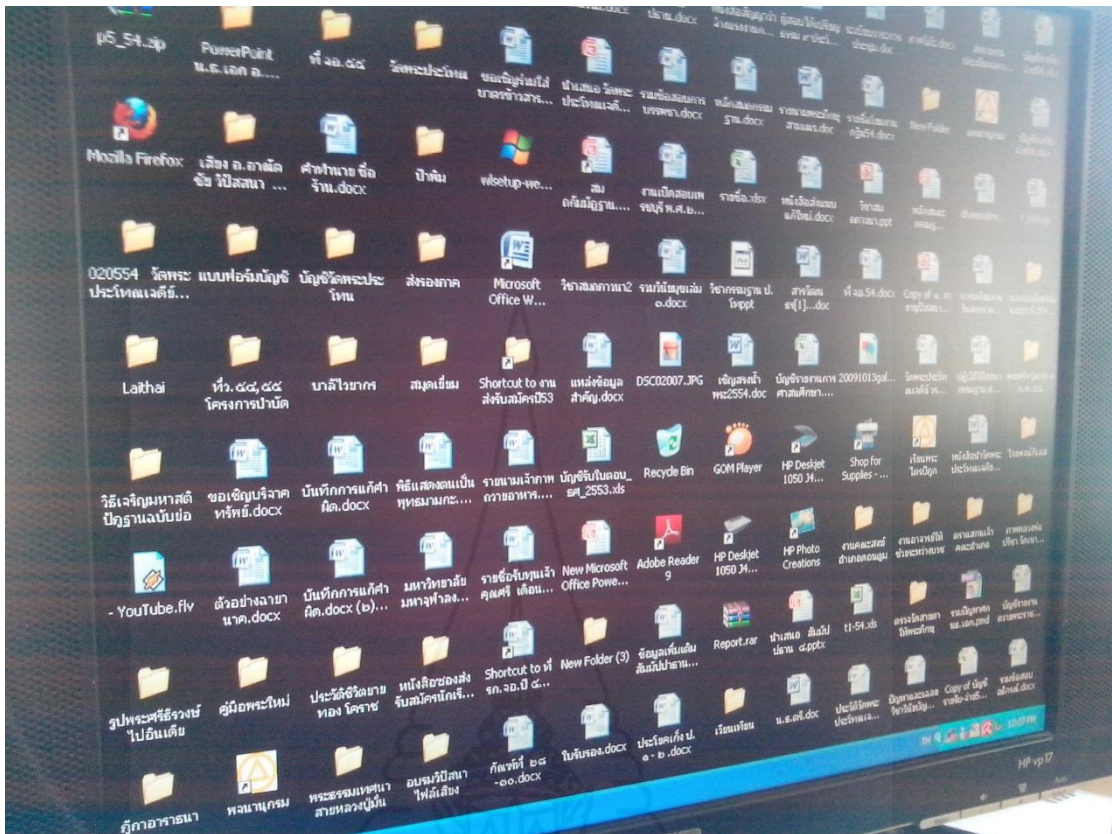

หนังสือเล่มใดที่ใช้บ่อยก็จะวางไว้บนโต๊ะทำงาน

ภาพแสดงตู้เก็บหนังสือที่ไม่ได้ใช้งาน

การจัดเก็บไฟล์เอกสารในคอมพิวเตอร์ ก็ไม่ได้จัดหมวดหมู่ ส่วนมากจะนำไอคอน มาวางไว้บน
หน้า desktop

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายสรณ์ย์ พินิจพระระ
วัน เดือน ปีเกิด	7 มกราคม 2508
สถานที่เกิด	อำเภอพญาไท จังหวัดกรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต (สารสนเทศศาสตร์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2548

